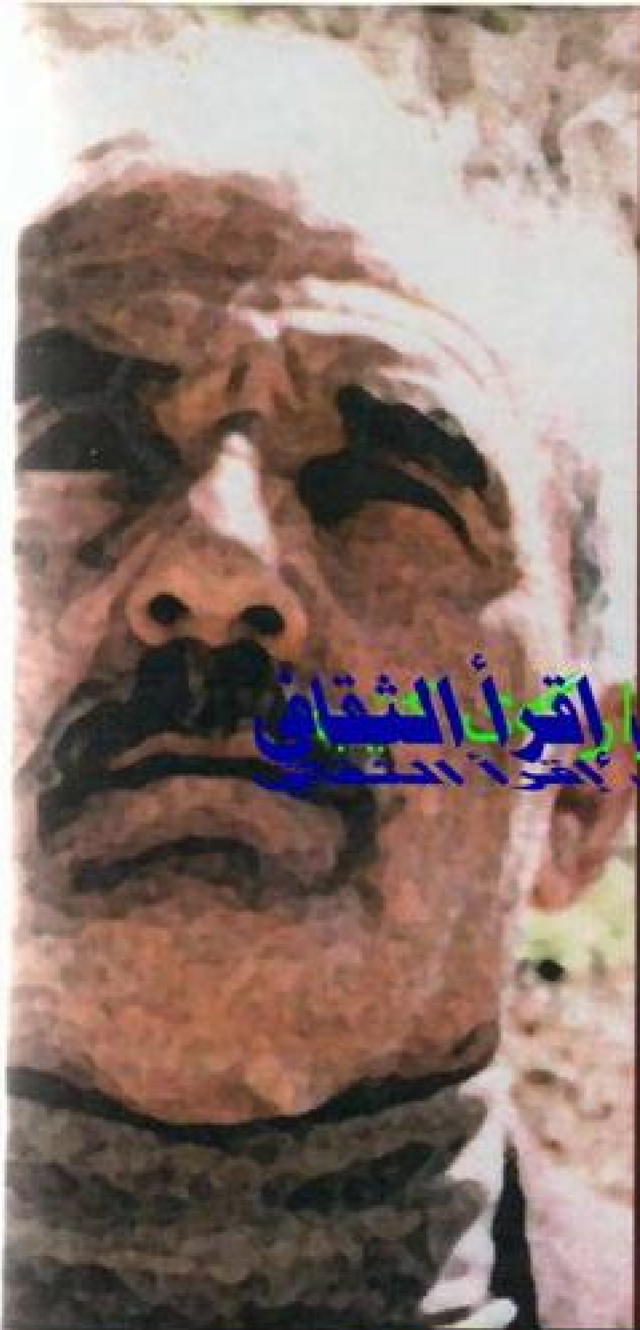

دیوانی هێمن

دیوانی هێمن موکریانی

سەرجەمی شیعرەکانی مامۆستا هێمن

بەخشانگای ئازادی

بەهاری ٢٧٠٨ی کوردی

دیوانی هێمن موکریانی

ماموٚستا هێمن موکریانی

نووسیار: وریا حەبیب

هەڵەگر: نەجمەدین رەسووڵ

پیتچنین و رازاندنەوەی: سۆما محەممەد عەزیز

رووبەرگ: مەسعوود رەشید

جار و ساڵی چاپ: یەکەم/ بەهاری ۲۷۰۸

ئەژمار: ۲۰۰۰ دانە/ روقعی

پەخشانگای ئازادی

سلێمانی - بەردەرکی سەرا - چاپ و پەخشی چوارچرا

۰۰۹٦٤۷۳۰۱۱۲۸۳۸۸

ناوەرۆک

ناڵەی جودایی

بارگەی یاران

چەند بەرهەمێکی بەرایی

وردەواڵە

شاعیری گەل

ئەورۆکە هەر کەس لە ئەدەبی کوردی شارەزا بێ ناوی هێمنی بیستووە. شیعرەکانی خوێندۆتەوە و بێگومان دەزانێ کە هێمن یەکێك لە شاعیرە هەرەبەرزەکانی کوردی سەردەمی ئێمەیە؛ بەڵام شیعری هێمن هەر لە سەرەتاوە لە چوارچێوەی ئەدیب و نووسەران دەرچووە؛ لە ناو کۆمەڵانی خەڵکی کوردستاندا بڵاو بۆتەوە و هەر لە سەرەتاشەوە لە دڵی هەموو کوردێکی دڵسۆز و نیشتمانپەروەر کاریگەر بووە و ئەوانی بەرەو خەبات لە پێناوی رزگاری گەلی کورددا هان داوە. هێمن لە سەرەتاوە شاعیری گەلە و هەر بە شاعیری گەلیش ماوەتەوە. سی ساڵ زیاترە هەزاران خەباتکەری کورد پێکەوە لەگەڵ هێمنی شاعیر هاوار دەکەن:

گەرچی تووشی رەنجەڕۆیی و حەسرەت و دەردم ئەمن
قەت لە دەس ئەم چەرخە سپڵە نابەزم مەردم ئەمن
من لە زنجیر و تەناف و دار و بەند باکم نیە
لەتلەتم کەن، بمکوژن، هێشتا دەڵێم کوردم ئەمن

هـێمن عاشـقی کێـو و تـەلان و بەنـدەن و بـەردی کوردسـتانە. نیـشتمانی، تەبیعەتی وڵاتەکەی باش دەناسیٚ و لەگەڵی پەروەردە بووە. لـە «بـەهاری لادیٚ»، «بەهاری کوردستان»، «شەنگەبێری»، «فریشتەی پەڕیوە» و زۆر شیعری تریشدا نیشانی دەدا کە لە ناسین و ناساندنی تەبیعەتی کوردستان و جوانیەکانیدا چەندە شارەزا و مامۆستایە. جێگای سەرسوڕمانیش نیە هێمن لەگەڵ تەبیعـەت گـەورە بووە لە تەبیعەت ئیلهامی وەرگرتوە. کەسێك تەبیعەتی کوردستانی دیتبیٚ و نەك هەر دیتبیٚ بەڵکوو لەگەڵی تێکەڵاو بووبیٚ، هێمن بە ناهەق نازانیٚ کە دەڵیٚ:

بەهەشتە کوردەواری من بەهەشتە

هێمن لە شیعری خۆیدا زۆر جار باسی زۆرلێکراوی نەتەوەی دەکا، لە مافـی خوراوی گەل دیفـاع دەکـا، ئـارەزووی ئەوەیـە کـورد هەرچـی زووتـر لـە سـتەمی نەتەوایـەتی رزگـار بـبیٚ، بـوونی ئـەو سـتەمە بـە سەرچـاوەی زۆر بەدبـەختی و کوێرەوەری و بێبەشی دەزانیٚ. لە «دوارۆژی رووناك»دا دەڵیٚ:

لەمێژ بوو هەقی کورد دەخـورا بـە فـیڕۆ
لەمێژ بوو کورد بوو دەیکرد شـین و ڕۆڕۆ
لـــە مەیـــدانی شـــەقێنی دوژمنیـــدا
سەری سەرداری کـوردی بـوو وەکـوو گـۆ

هێمن بە تایبەتی زۆر پەرۆشی ئەوەیە کـە لـە کوردسـتانی ئێـران زمانەکـەی ئازادی پەرەئەستاندنی نیە، ئەدەبەکـەی بـڵاو ناکرێتـەوە، فەرهەنگەکـەی پێـشێل دەکریٚ. لە «رۆژگاری رەش»دا دەڵیٚ:

داخـرا دەرکـی رۆژنامـە　　　شـکاون نـووکی خامـە

کوردی نووسین حەرامـە　　　دوژمـن دەڵـێ بـێتامـە
دڕان کاغـەز و دەفتـەر　　　گیران شـاعیر و نووسـەر

هێمن نەتەوەکەی خۆی خۆش دەوێ؛ لەوەش زیاتر نەتەوەی خۆی دەپەرستێ، بەڵام رقیشی لە هیچ نەتەوەیەکیتر نیە. لە هەموو دیوانی هێمندا شیعرێك کە باسی نەتەوەیەکیتر بە خراپە بکا یا کورد لـە نەتەوەیـەکیتـر بـە بـەرزتر دابـنێ بەدی ناکرێ؛ دیاردەیەك کە بە داخـەوە لـە دیـوانی زۆر شـاعیری کـورددا بەرچـاو دەکەوێ. نەك هەر ئەوە، بەڵکوو بەشەردۆستی یەکێك لە سروشـتە تایبەتیـەکانی شیعری هێمنە.

هێمن زۆر جار باسی پێشەوا قازی دەکا و لە شیعرەکانیڕا دیارە کە چەند ئەو رۆڵە بەنرخ و هەڵکەوتووەی گەلی کوردی خۆش ویستووە. پێشەوای خۆش دەوێ چونکە:

زانا بوو، کوردپەروەر بـوو　　　پێـشەوا بـوو، رابـەر بـوو

بەڵام بۆیەش پێشەوا بە مەزن دەزانێ چونکە:

هەر کورد نەبوو، بەشەر بـوو　　　خەمی خـەڵکی لەبـەر بـوو

هێمن گەلانیتـری ئێرانـی بـە دۆسـتی گـەلی کـورد دەزانـێ و لـە خـەبات و تێکۆشاندا بە برا و هاواڵیان دادەنێ. لە «کورد و ئازەربایـجانی»دا دەڵێ:

کورد و ئازەربایـجانی هەر دوو داوایان رەوایـە
هەر بژین و پایەدار بێ یەکیەتی ئەم دوو برایە

هێمن دیسان لە سەرەتاوە لە ناو نەتەوەی خۆشیدا هەموو چین و توێژێکی بە یەك چاو تەماشا نەکردووە و ناکا. لە شیعری بەناوبانگی خۆیدا «دەیلێم و بێباکم» دەڵێ:

ئەوی ئاغا بێ بێکارە　　　جەبوون و قەڵس و لاسارە
دزی و ڕێگرتنی کارە　　　ئەمن دەیلێم و بێباکم
لە شەرم و شوورەیی مردم　　　بە خۆم من چۆن بڵێم کوردم
کە ئاغا ئابڕووی بردم　　　ئەمن دەیلێم و بێباکم

لە «نارەق و تین»دا زۆر بە جوانی و بە زمانی سادەی جووتیاران باسی نرخی کاری جووتیار بۆ کۆمەڵ دەکا و چەوسانەوەی جووتیاری نیشان داوە و دەریدەبڕێ کە ئینسانی زەحمەتکێش لە لای زۆر خۆشەویستە:

من جووتیارم، من جووتیارم　　　من لەگەڵ هەتاو هاوکارم
من بە نارەق و ئەو بە تین　　　دامانڕشتووە بناغەی ژین
باسکی من و تیشکی ئەوی　　　بژیو دەستێنن لە زەوی
گەر جووتیار نارەق نەڕێژێ　　　گەر هەتاو تیشك ناوێژێ
دانیشتووی ناو کۆشك و قەڵا　　　دەخۆن نانی گەڵاگەڵا؟!

لە شیعرەکانیڕا بە هاسانی دەردەکەوێ کە هێمن لە ژیانی زەحمەتکێشانی کوردستان بە تایبەتی جووتیاران لە نزیکەوە شارەزایە. لەوەش زیاتر خۆی تا رادەیەك لەم ژیانەدا بەشدارە. خۆی دەڵێ: «چاك خەریکی کاسبی بووم زۆر زوو

فێری کشتوکاڵ بووم.»

فەلسەفەی ژیانی هێمن ئەوە نیە کە دانیشێ و لە دوورەوە تەماشای ژیان و خەباتی گەل بکا و بۆ خۆی و یان بۆ گەل شیعر بڵێ. هێمن ئەو ئەسڵەی قبووڵ کردووە کە ئەرکی شیعری شاعیری گەلێکی زۆرلێکراو تەنیا لێکدانەوە و خستنە ناو هۆنراوەی تەبیعەت و جوانی نیە. شاعیر لە پێشدا ئینسانە، ئینسانێکە کە هەستی ناسکە و زوو دەجووڵێتەوە. چۆن شاعیر بە مانای راستی ئەم وشەیە، دەتوانێ بەرامبەر بە هەژاری و کوێرەوەری و بێبەشی گەلەکەی بێلایەن بێ؟ لە نێوان راستی و درۆدا، لە نێوان ئاهورامەزدا و ئەهریمەندا، لە نێوان هەق و ناهەقدا راستی هەڵنەبژێرێ، بە گژ ئەهریمەندا نەچێ و دیفاع لە هەق نەکا؟ بۆیە هێمن تەماشاچی نیە و ناتوانێ تەماشاچی بمێنێتەوە. بە هەموو هێزی خۆیەوە بە شیعر و بە نووسین هەنگاوی ناوەتە ناو مەیدانی خەبات و تا سەر بەردەو ناسۆی روون، تا ترۆپکی رزگار بوون یاریدەی گەلی خۆی دەدا. هێمنی شاعیر لە هێمنی خەباتکەر جیا ناکرێتەوە.

بزانە تۆ ئەوی ئەهلی هونەر بێ
دەبێ یا دەس‌بەسەر یا دەربەدەر بێ
هونەرمەند و ژیانی خۆش مەحاڵە
هونەرمەند رەنجەڕۆیە، ژینی تاڵە
منیش بابردەڵەی بەر گێژەڵووکەم
دەمێك لەو قوڵکە، تاوێك لەو چڵووکەم
منیش زۆرداری پرزەی لێ بریوم
منیش بەدکاری بواری لێ تەنیوم

یا لە «فرمێسکی گەش»دا کە بە قسەی خۆی لەو پەڕی تەنگانە و لێقەوماندا گوتوویە، دەڵێ:

کوشتمی و شەش‌خانی ئومێدی لە من گرتن حەریف
مۆرە هەڵداوێم و بێهوودە بە تەمای دوو شەشم

هێندێ شیعری تریش وەك «گریانی نیوەشەو» و «ئارەزووی فڕین» هەر نیشانەی نائومێدی شاعیر و راکردنی لە راستی ژیانی تاڵە. لە ساڵی ۱۳۲۵وە هەتا ساڵی ۱۳۳۰ سەردەمی پاشەکشەی جووڵانەوەی گەلی کورد و هەموو گەلانی ئێرانە. لە ساڵی ۱۳۳۲دا کە ئاسۆی خەبات روونتر بۆوە، هێمن لە «ئاواتی بەرز»دا جارێکی‌تر دێتەوە مەیدانی خەبات. هیوای بە خەباتی گەل زیاتر دەبێ و دەیەوێ بە شیعری خۆی لەم خەباتەدا بەشدار بێ:

فێری زۆر دەرسی بەکەڵك و باشی کردین تێشکان
جا ببینە راپەڕین و شۆڕشی ئەم جاری کورد
وا گزینگیدا بەیانی جوانی ئازادی بەشەر
رۆژی رووناکە، نەماوە، زوڵمەتی شەوگاری کورد
ئەو زمانە شیرنەی ئێمە پەرەی دەگرێتەوە
نادڕێ چیدی کتێب و دەفتەری ئەشعاری کورد

قۆناخێکی نوێ لە ژیانی گەل و شاعیردا دەست پێدەکاتەوە. ماوەی پاشەکشە دوایی دێ و گەلی کورد خۆی بۆ خەباتی دوارۆژ ئامادە دەکا. نفووزی حیزبی دێموکراتی کوردستان کە بە نهێنی تێدەکۆشێ، رۆژبەرۆژ لە ناو کۆمەڵانی

خەڵكی كوردستاندا زیاتر دەبێ. بەرەو هەوراز رۆیشتنی جووڵانەوە هەتا رۆژەكانی گەلاوێژی ١٣٣٢ درێژەی هەیە، لە ٢٥ی گەلاوێژەوە هەتا رۆژی شوومی كودیتای ٢٨ی گەلاوێژ خەڵك لە شاری مەهاباد حوكمداری دەكا. لە رۆژی ٢٥ی گەلاوێژدا خەڵكی مەهاباد بە درشت و وردەوە هەموو لەگەڵ هێمن كە بۆ یەكەم جار پاش چەند ساڵ لە كۆبوونەوەیەكی چەند هەزار كەسیدا شیعر دەخوێنێتەوە، هاوار دەكەن:

برۆ ئەی شاهی خاین! بەغدا نیوەی رێیەت بێ

ئەو سەردەمە، سەردەمی نیوە دیموكراسیش زۆر ناخایەنێ. دەورانی رەشی پاش كودیتا دەست پێدەكا و هێمنی شاعیر جارێكیتر تووشی نائومێدی دەبێ و لە «تووڕەیی»دا دەڵێ:

لەو وڵاتە كەسێك لە خەو ڕابێ ... بەشی چارەڕەشی و خەم و شینە
تێگەییشتم عیلاجی دەردی من ... مەستی و شێتی و نەزانینە

یا لە «چارەنووسی شاعیر»دا دەڵێ:

دەزانی بۆچی من هێندە پەرێشان و خەفەتبارم
لە بازاڕی ژیان غەیری هونەر نیمە چ سەرمایە
لەگەڵ چارەڕەشی و دووره بەشی و نەگبەت دەبێ هەڵكەم
لە مێژە چارەنووسی شاعیرانی كوردی هەر وایە

تاقی كردنەوەی ساڵانی درێژی خەبات بە هێمنی سەلماندووە كە خەبات

دوور و درێژە، هەوراز و نشێوی هەیە، سەرکەوتن و شکستی تێدایە؛ بەڵام هێمن کۆڵنەدەرە:

ڕۆڵەی کوردم فێری هەوراز و لێژم
تا زۆر بڕۆم، زیاتر ئارەق بڕێژم
کورت تر دەبێ ڕێگای دوور و درێژم
دەڕۆم بەرەو ئاسۆ، بەرەو ئاسۆی ڕوون
دەڕۆم دەڕۆم تا ترۆپکی ڕزگار بوون
من پەروەردەی بن سێبەری نەشکەوتم
گەلێك جاران لە چاڵاوی ڕەش کەوتم
هاتمە دەرێ، هەدام نەدا، نەسرەوتم
دەڕۆم بەرەو ئاسۆ، بەرەو ئاسۆی ڕوون
دەڕۆم دەڕۆم تا ترۆپکی ڕزگار بوون

هەوراز و نشێوی ژیان و خەباتی گەل لە شیعرەکانی هێمن دا زۆر جوان دیارە. لەو کاتەوە کە دەستی بە شیعر گوتن کردووە هەتا ئەمڕۆ، شیعری هێمن ئاوێنەی قۆناخەکانی خەباتی گەلی کوردە. لە ساڵی ١٣٢٤ (١٩٤٥)ڕا هێمن بە پێشوازی پێکهاتنی حیزبی دێموکراتی کوردستانەوە دەچێ و دەڵێ:

لە سایەی حیزبی دێموکراتی خۆمان   لە باڵدار تێپەڕی ئەوڕۆکە پێ‌ڕۆ
ئەما داخ و پەژارە و ماتەم و خەم   زەمانی هەڵپەڕین و بەزمە ئیمڕۆ

لە ڕێبەندانی ساڵی ١٣٢٤دا کە کۆماری مەهاباد دامەزرا هێمن «ئەو ساڵ بەهارە بۆ ئێمە زستان» یا لە «ڕۆژی خۆشی»دا دەڵێ:

گەرچی زستانە بەفر داپۆشی ئەورۆ گشت وڵات
خاکی پاکی ئێمە خەملیوە وەکوو باخی ئیرەم

بەڵام کۆماری مەهاباد تەمەنی کەمتر لە ساڵێك بوو. جووڵانەوەی گەلی کورد لە ئێران هەر وەك جووڵانەوەی سەرانسەری ئێران تووشی شکست بوو. هێمن لە «ڕۆژگاری ڕەش»دا تووشی نائومێدی دەبێ، وەك کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان کە تووشی نائومێدی ببوون:

بە فیڕۆ چوو خەباتمان
تێپەڕی ڕۆژی هاتمان
لە پیاوی ئازا و سەرکەش
ئاخنراوە کونە ڕەش

داگیراوە وڵاتمان
ڕووخا کۆشکی ئاواتمان
لە زەحمەتکێشی بێبەش
نابینی کەسێ ڕووگەش

بە تایبەتی شەهید بوونی قازی، هێمنی داخدار کردووە. هەم دۆست و مامۆستای لە دەست داوە و هەم پێشەوا و سەرکۆمار.

لە چوارچرای مەهاباد
دەستی ڕەشی ئیستیبداد
لە کاتی نیوەشەوا
کرا کاری ناڕەوا

لە کانگای بیری ئازاد
چەقاندی داری بێداد
لە جەنگەی شیرین خەوا
لە دار درا پێشەوا

هەر لەو ساڵەدا هێمن لە بەر خەباتی رابردووی خۆی تووشی دەردی سەر دەبێ و بۆ ماوەیەك وڵات بە جێ دێڵێ. دیارە وەزعی سیاسی تەئسیری کردۆتە سەر شیعری هێمن. لە «بابردەڵە»دا دەڵێ:

منیش ئەی بلبلی بەندی وەکوو تۆم
وەها دوورم لە هێلانە و گوڵی خۆم
منیش وەك تۆ لە کیسم چوو گوڵی سوور
منیش هێلانەکەم لێ کراوە خاپوور
منیش بابردەڵەی بەر گێژەڵووکەم
دەمێك لەو قوڵکە، تاوێك لەو چڵووکەم

ئەو تووڕەیی و رەشی چارەنووسی شاعیر لە شیعرەکانی تریشیدا هەر بەر چار دەکەوێ و هەتا ساڵی ١٣٤٠(١٩٥٩) هەر بەردەوامە. لە «گلێنەی شاعیر»دا دەڵێ:

ئەگەر خەرمانی عومرم ئێستەکانێ پاکی با بیبا
بە مەرگی تۆ مچوڕکیشم بە دڵدا نایە با بیبا
هەموو عومری ئەبەد تێیدا نیە خۆشی دەمێك مەستی
خدر ئاوی حەیاتی بۆ چبوو؟ فێری شەرابی با

لە «ناسۆری تەشەنا»دا راکردن لە ژیانی واقیعی، لەو هەقیقەتە تاڵەی کە شاعیر تووشی بووە و نایەوێ قبووڵی بکا، بە تەواوی دیارە. هێزی ئەوەی نیە ژیان بگۆڕێ، رێگای نیە خۆی دوور بخاتەوە، دەیەوێ رابکا و بە یارمەتی مەی روو لە دنیایەکی خەیاڵی دەکا:

چۆن نەبەم بۆ مەی و مەیخانە پەنا، تێگەیوم
لەو وڵاتە هەموو شت زۆرە، بەنیئادەم کەم
شەڕەبایە لە چیاکان و هەوا تووشە دەنا
وەکوو شەیتان دەمەویست روو لە چیای ئەستەم کەم

ساڵەکانی ٤٧-١٣٤٦ کە راپەڕینی چەکداری لە کوردستانی ئێران بەرپا دەبێ هێمن خۆی تێیدا بەشدار نیە، بەڵام لەگەڵ ئەو راپەڕینە دەژی. هیوای بە خەباتی گەل زۆرە، باوەڕی بەهێزترە. بۆ شەهیدانی ئەو راپەڕینە دەگری، بەڵام شیعرەکانی پڕە لە هیوا و ئاوات بۆ سەرکەوتن. نیشتمانپەروەران بۆ تێکۆشان هان دەدا. هێمن بیەوێ و نەیەوێ، دیسان و ئەو جارە بۆ هەمیشە لە ناو مەیدانی خەباتدایە:

بۆ شەهیدێکی کە گەوزیوە لە نێو خوێن دەگریم
بۆ هەڤاڵێکی کە چوو بێسەر و بێشوێن دەگریم
تا بە دەستی پەری ئازادی لە سەر گۆڕی شەهید
گوڵە شلێرە لە گشت لایەکی نەڕوێن دەگریم

شیعرەکانی هێمن ئیتر بۆنی ناهومێدی لێنایە. چەند ساڵە قۆناخێکی دی لە خەباتی گەلی کورد لە کوردستانی ئێران دەستی پێکردووە. قۆناخێك کە جێی هیوای گەلی کوردە. هێمنیش شاعیری وەفاداری گەلی کورد، هەم لە پێکهێنانی هەم لە دەربڕینی ئەو هیوایەدا بەشدارە. لە «مەتەریزی شەرەف»، «شەنگەبێری»، «ئامێزی ژن»، «ترۆپکی رزگاری»، «شەپۆلی تۆڵە»، «شەو و

شەیتان»، «گاو و گەردوون»، «کاروانی خەبات» و لـە «دەسـکەوتی خـەبات»دا شیعری کۆمەڵایـەتی و شۆڕشـگێڕی چ لـە بـاری نـاوەرۆك و چ لـە بـاری شـێوەوە گەیاندۆتە پلەیەکی بەرزی ئەوتۆ کە کەمتر شاعیری کـورد گەیاندوویـەتی. هـێمن ئامادەیە بۆ بەجێگەیاندنی ئەم هیوایە خۆشی بەخت بکا:

خـۆم دەسـووتێنم هـەتا بـەزمی خـەڵك رۆشـن بکـەم
کێ لە رێی خەڵکا وەکوو شاعیر دەسووتێ، شەم نەبێ؟

لە سەرەتادا شیعرەکانی هێمن لە ژێر تەئسیری دوو رەوتی ئەدەبی دایە. وەك هەموو شیعری شاعیرانی کوردی سەردەمی سـی ـ چـل سـاڵ لەمەوبـەر تەئـسیری ئەدەبی فارسی لەم شیعرانەدا دیارە. زۆربەی شیعرەکانی شیعری عەرووزین، وەزن و قافیەیان لەگەڵ دەستووری شیعری فارسی رێـك دەکـەوێ. لـە لایـەکی‌تریـشەوە شیعری شاعیرە کوردەکانی بەناوبانگ وەك «نـالی» کـە خـۆی لـە ژێـر تەئـسیری شیعری کلاسیکی فارسیدا بووە، تەئسیری کردۆتە سەر شـیعرەکانی هـێمن. بۆیـە لە سەرەتادا هێمن شیعرەکانی شێوەی غەزەل و قەسیدە و جارجـاریش مەسـنەوی و دووبەیتی و هی‌تریان هەیە. هێمن ئێـستاش هەر جـار ـ جـار دەگەڕێتـەوە سـەر ئەو شێوە کلاسـیکیە و هێندێ لە شیعرە تازەکانیشی هەر بـەم چەشـنە گـوتراون. وەك «ئاواتی بەرز»، «گلێنەی شاعیر»، «دەسکەوتی خەبات» و هتد. لەم شـێوە شیعر گوتنەدا هێمن دەستێکی باڵای هەیە. شیعرەکانی رەوانن، بە زمان جوان و بە مانا دەوڵەمەندن.

پاش ماوەیەکی سـەرەتایی شـیعر کـوتن، هـێمن بەرەبـەرە دەگەڕێتـەوە سـەر شێوەی ئەدەبی رەسـەنی کوردی. خۆی لە قافیە و وەزنی شیعری کلاسیکی رزگـار

دەکا و شیعرەکانی لە بەستەی کوردی دەچن، لەو بەستەیەی کە شاعیر هەموو ڕۆژێ لە لادێ دەیبیسێ؛ بەستەیەك کە چوارچێوەی بۆ دارشتنی شیعری کوردی لەبارترە و زمانی کوردی لە تەنگ و چەڵەمە ڕزگار دەکا و وەك چۆمێکی خرۆشانی لێدەکا کە بۆ لای دەریای بێ سنوور دەڕوا.

جار ـ جار کە ئینسان شیعری هێمن دەخوێنێتەوە، گۆرانی وەبیر دێتەوە. وا دیارە کە بە هەڵبژاردنی ئەم شێوە شیعر گوتنەدا «گۆران» لە سەر هێمن بێ تەئسیر نەبووبێ. لەم شیعرانەدایە کە هێمن دەگاتە ترۆپکی ئەدەبی کوردی و بە راستی ئەدەبی کوردی پێش دەخا.

هێمن شاعیرێکی ریئالیستە، ریئالیزمی رەخنەگرانە لە ناوەرۆکی شیعرەکانی هێمندا بە تەواوی بەرچاو دەکەوێ. هێمن بارە هەرەگرینگ و ئەساسیەکانی تەبیعەت و ژیان و ئادەمیزاد بە چاوێکی رەخنەگرانەی شاعیرانە باس دەکا و کۆمەڵ بۆ بەرەو پێش چوون هان دەدا. هێمن زۆر جار لە هێندێ شیعری خۆیدا لە ناتورالیزم نزیك دەبێتەوە، ئەوەی کە دەیبینێ باسی دەکا و بە چاوی رەخنە سەیری تەبیعەت یان کۆمەڵ ناکا. هەر وا بزانە دەیەوێ تابلۆیەکی تەبیعەت بکێشێ و بیخاتە بەرچاومان. بەڵام شیعری وای کەمە؛ وا دیارە خۆشی ئاگای لێیە کە لە ریئالیزم دوور کەوتوەتەوە، زوو ناتورالیزم بەردەدا و دەگەڕێتەوە سەر ریئالیزم کە سەبکی بنەڕەتی ناوەرۆکی شیعرەکانیەتی. ئەو ناتورالیزمە بە تایبەتی لە «بەهاری کوردستان» و «لەبیرم مەکە» و چەند شیعری تردا خۆی دەنوێنێ.

ژن لە شیعری هێمندا رۆڵێکی زۆر گرینگی هەیە. جوانی ژن ئیلهامدەری شاعیرە. سەرانسەری دیوانی هێمن ئەو راستییە دەر دەخا کە وێڕای تەبیعەت و ژیان

و خەباتی گەل، ژنە کە هێمن بۆ شیعر گوتن هان دەدا. شیعرەکانی هێمن لە سەر ژن نموونەی شیعری بەرزی کوردین. لە «کیژی لادێ»دا بە کچی کورد هەڵدەڵێ:

لاجانگت وەکوو گزنگی تاوێ
هەر بۆ خۆی جوانە، تیفتیفەی ناوێ
کوڵمەکەت وەکوو گوڵاڵەی گەشە
بێسورمەش چاوە مەستەکەت رەشە
وەکوو فرمێسکی ئاشق روونـاکی
وەکوو ئاونگی بەیانی پاکی

ئەو تابلۆیەی کە لە «بیرم مەکە»دا لە ژنی دەکێشێ، بە راستی جوان و نایابە، هەروەها لە «پەری شیعر» و لە «شەنگەبێری» و زۆر شیعری تردا هێمن مامۆستایی خۆی لە هۆنراوەدانان بۆ ژندا دەسەلمێنێ.

بەڵام ژن، بۆ هێمن تەنیا سەرچاوەی ئیلهام نیە. هێمن بۆ رزگاری ژنی کورد خەبات دەکا. لە «یادگاری شیرن»دا دەڵێ:

لادە چارشێوی رەشت با دەرکەوێ کوڵمی گەشت
چون لە قەرنی بیستەما زۆر عەیبە ئەو رووگرتنە

هێمن دەیەوێ ژن بەر لە هەموو شتێك خاوەنی مافی ئینسانی خۆی بێ و زۆر جار دژی زۆرداری و بێحورمەتی سەبارەت بە ژن دەنگی خۆی هەڵدێنێ. هێمن ژنی خۆشدەوێ، دەیپەرەستێ و نرخی هەموو جوانیەکانی ئەو دەستکردە نایابەی تەبیعەت دەزانێ؛ بەڵام لە لای هێمن خەبات بۆ رزگاری گەل، بۆ ئازادی

کۆمەڵانی خەڵك لە ژن خۆشەویسترە. لە «ئامێزی ژن»دا دەڵێ:

بەڵێ سەختە یەکجار سەختە، دووری لە ژن، نـامرادی
بەڵام لە ژن خۆشەویستتر لە لای مـن ئـەتۆی ئـازادی!

زمانی هێمن زمانی کوردی پەتی و جوانە. نـە پـڕە لـە وشـەی بێگانـە و نـە وشەی دەستکردی تێدایە. زمانەکەی زمانی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستانە. بـەڵام هێمن کـە خـۆی خـەڵکی موکریانـە، تەعەسـوبی بـەکار نـەهێناوە و بـە زاراوەی موکریـانی شـیعر نـاڵێ. بـە تایبـەتی لـەم چـەند سـاڵەی دواییـدا زمـانی هـێمن نـموونەی بـەرزی زمـانی ئـەدەبی کوردییـە و بێگومـان لـە پێکهێنـانی زمـانی پەسندکراو (ستاندارد)ی کوردیدا تەئسیری هەبووە.

زمانی هێمن سادە و پـەتی و ڕەوانـە، هـەم ئـەدیب و نووسـەری کـورد پێـی خۆشە و هەم نەخوێندەواری کورد لێی حاڵی دەبێ:

هەزار خۆزگەم بە خـۆت شـوانە ... کـە بـەو مانگەشـەوە جوانـە
دانیـشتووی لـە ڕژد و هەڵـدێر ... پەنــجە دەبزێــوی لــە بلــوێر
لەگــەڵ تەبیعــەت هــاودەمی ... شـادی، بـە کـەیفی، بێخـەمی

«بەهاری کوردستان» فەرهەنگێکی بچووکی زمانی کوردییە، بە تایبەتی بۆ ئەوانەی هەر لە شار ژیاون و لـە زۆر بـاری ژیـانی لادێ ناگـادار نـین، تابلۆیـەکی ڕاستەقینە بە زمانێکی دەوڵەمەند و بێ‌هاوتا دەخاتە پـێش چـاو. ئـەو شـیعرە و چەند شیعریتر کە باسی تەبیعەت و ژیانی لادێ دەکـەن، بـۆ شارسـتانی ئەوەنـدە وشەی نەبیستراویان تێدایە کە زۆر جـار خوێنـەر سـەری سـووڕ دەمـێنێ و ناچـار

دەڵێ زمانی کوردی چەند دەوڵەمەندە و بە داخەوە خزمەتی نەکراوە. لە دیوانی هێمندا شیعری وەك «بەهاری کوردستان» بە راستی فەرهەنگێکی دەوڵەمەندی زمانی کوردییە. شیعری هێمن لە تەشبیهی جوان ئاخنراوە:

خۆشەویستی گۆشەکەی تەنیایی هەر ئەژنۆکەمە
بۆیە رۆژ و شەو وەها گرتوومەتە نێو باوەشم

لە «شەنگەبێری»دا ئەنجامی شیعرەکەی ئەمەیە:

زۆری نەماوە بێتە بەر، نەمامی هەوڵ و خەباتم
لە داگیرکەر پاك بێتەوە خاکی پیرۆزی وڵاتم
چەك دادەنێم، گۆچانەکەی جارانم هەڵدەگرمەوە
تۆ هەر بێری بە، من هەر شوان، فریشتەی تاسە و ئاواتم

هێندێ شیعری هێمن گەیشتۆتە پلەی هەرەبەرزی ئەدەبی کوردی کە یەکێك لەوانە «کاروانی خەبات»ە. بڕوانە چۆن باسی شەهید بوونی رووناکبیرێکی خەباتکەر دەکا:

هەر چوار تەنشتی گیرابوو
لە سەنگەرێکدا بە تەنێ
ئەو لاوەی بەڵێنی دابوو
هەتا مردن چەك دانەنێ
رووناکبیرێکی تا ئەمڕۆ
دەچوو بەرەو ئاسۆگی روون
هێشتا هیوای بە بوولێڵ بوو
بۆ لە گەمارۆ دەرباز بوون

به راستی ئەوەی هێمن لە سەر گۆران دەیڵێ لە سەر خۆیشی راستە: «تاکی لە جوانی پەرەستیدا کەمە و وشە لە دەستیدا وەك مێوە، دڵتەڕە و خۆش خەیاڵە و ناسك بینە، بە هونەرە و شارەزا و وشە رەنگینە».

هیوام ئەوەیە کە: هێمن ساڵانی درێژ لە ناو گەلی کورددا، لە ریزی خەباتکەرانی رێگای ئازادی گەلی کوردا، تێکۆشانی خۆی لە پێناوی رزگاری گەلەکەمان، لە پێناوی پێش خستنی زمان و ئەدەبی کوردی، هەر درێژە پێ بدا. دڵنیام کە لە دوارۆژدا هێمن زۆر جار پەری شیعر دێنێتە ژوانی خۆی و دیوانێکی‌ترمان پێشکەش دەکا کە شیعری کوردی جوانی تێدا بێ:

شیعرێك وەك خوناوەی باران — شیعرێك وەك سرتەی دڵداران
شیعرێك وەکوو دەریای بێ بن — گەرمتر لە باوەشی ژن
شیعرێك سروودی شادی بێ — شیعرێك دەنگی ئازادی بێ

به هیوای ئەو رۆژە

له کوێوه بۆ کوێ؟

مـن بـۆ خـۆم وام، رەنگـه زۆر کەسـیش وا بـێ کـه شـیعری شـاعیرێك یـا نووسـراوەی نووسـەرێك دەخوێنمـەوه ـ چ زینـدوو چ مـردوو ـ پـێم خۆشـه خۆشـی بناسم. بزانـم کێیه؟ خەڵکی کام وڵاته؟ کاری چیه؟ چـۆن دەژی و ئەگـەر مـردووه چۆن مردووه؟ له کوێ نێژراوه؟

بۆیه بڕیارمـدا سەرگورشـتەی خـۆم لـه سـەرەتای ئـەو بەشـەی دیوانەکەمـدا بنووسم. به کێم گووتبا ئەو سەرگورشته بنووسێ! کێ من له خۆم باشتر دەناسێ؟

پێوه بووم زۆر درێژی بنووسم. تەماشام کرد دەبێته چیرۆکێکی درێژ و شـیرین و پڕ کارەسات. چ چیرۆکێك له بەسەرهاتی ئینسانێك له واقیع نـزیکترە؟ ئـەویش بەسەرهاتی ئینسانێکی نزیکەی پەنـجا ساڵی له ساڵەکانی چەرخی بیـستەم، ئـەو چەرخه سەیر و سەمەرەیه، ئەو چەرخه پڕ کێشه و شەڕ و شووره، ئەو چـەرخه پـڕ له کارەسات و پەلاماره، ئـەو چـەرخه پـڕ لـه شـۆڕش و ئـاڵ و گـۆڕە؛ بەتایبـەتی ئەگەر ئەو ئینسانه کورد بێ. کوردێکی بێبەش و چارەڕەش بێ و تا رادەیـەك لـه خەباتی رزگاریـخوازی نەتەوه زۆر لێکراوەکەیدا بەشدار بووبێ. بـەڵام بـه داخـەوه

بۆم نەکرا؛ بەشی زۆری لەبەر تەوەزەلی خۆم: با بمێنێ بۆ هەلێکی‌تر ئەگەر مام وازی لێ‌ناهێنم.

خوێنەری خۆشەویست! پێت وا نەبێ لێفەم لەسەر هەتیوان هەڵداوەتەوە و لە بنی کوولەکەم داوە و هەرچی هەیە نووسیومە. نا، هەروا کورتە سەرگوزشتەکەمت بۆ دەگێڕمەوە.

شاعیری هیچ قازانجی بۆ من نەبووبێ ئەو قازانجەی هەبووە کە ئەو ناوە دوور و درێژەی «سەید محەممەدئەمینی شێخەلئیسلامی موکری» لە کۆڵ کردوومەتەوە.

باوکم ناوی سەید حەسەنی شێخەلئیسلامی موکری بوو. لە تۆرەی مەلا جامی چۆڕی بوو کە سێسەد ساڵ لەوە پێش هاتۆتە ساباڵاخ و بنەماڵێکی گەورەی لەو مەڵبەندە پێك هێناوە. دایکم ناوی زێنەب و کچی شێخی بورهان بوو کە ئێستا بنەماڵەیەکی گەورەی موکریانن.

بەهاری ساڵی ١٣٠٠ی هەتاوی (١٩٢١ی زایینی) بە شەوی جێژنی بەراتێ لە گوندی لاچین نزیکی ساباڵاخ لەدایك بووم. مێژوکم لە مەمکی دایکم نەکردووە و فرچکم بە شیری دایەن گرتووە.

دایکم زۆر جار بە چاویدا دەدامەوە و دەیگوت: «تۆ پێوقەدەم ڕەش بووی؛ هەر تۆم وەزگ کەوت لەشی ساغم بە خۆمەوە نەدی؛ نەخۆشیم پێوە نووسا، کوێرەوەری و پەژارە ڕووی تێ کردم. لە سەر مانگ و ڕۆژی خۆم بووم کە ناچار بووین بڕەوین و بچینە لادێ. کە بەر بوویەوە، نە من تلپاتی تەڕم لە مەمکیدا بوو، نە باوکت سیپاڵێکی لە ماڵێدا مابوو. لەشکری شکاك ئێمەشی وەك هەموو خەڵکی ساباڵاخ ساف لە ساف تالان کرد و گەسکی لەو ناوماڵەدا کە سێسەد ساڵ

بوو وەسەر یەك نرابوو و بە میرات بۆ باوکت بەجێمابوو.»

منیش جار ـ جار بەپێکەنینەوە دەمگوت: دایەگیان سووچی من چیە؟

دایەنەکەم ناوی یاسەمەن و خەڵکی ئازەربایجان بوو. لەلەکەم کە ناوی عیززەت بوو خەڵکی تورکیا بوو. ئەو دووانە لەبەر هەژاری و نەداری خۆیان پەڕیوەی کوردستان ببوون و لە گوندەکەی ئێمە گیرسابوونەوە و لە سەروبەندی لەدایكبوونی مندا منداڵێکیان ببوو. منداڵەکەی ئەوان لە من بەختەوەرتر بوو، نەژیابوو و تووشی کوێرەوەری دنیا نەهاتبوو؛ عەمری درێژی بۆ من بە جێ هێشتبوو و پارووی دایك و بابیشی لە رۆنی هاویشتبوو.

ئەو ژن و پیاوە هەژار و ئاوارە بە دڵ و گیان منیان بەخێو دەکرد و زۆریان خۆش دەویستم. منیش ئۆگری ئەوان ببووم وەك دایك و بابی خۆم خۆشم دەویستن.

لە بیرمە زمانی ئەوانم وەك بلبل دەزانی، جا نازانم تورکیم دەزانی یا ئازەری؟ رەنگ بێ ئازەری بووبێ، چونکە منداڵ زمانی دایکی باشتر فێر دەبێ.

مردنی عیززەت و تۆرانی یاسەمەنم باش وەبیر دێ. ئەم رووداوە یەکەم زەبری توند بوو کە وە هەستی ناسکی منداڵانەی من کەوت و یەکێکە لە بیرەوەریە هەرەتاڵەکانی ژیانم. لەڕاستیدا من دوو جار هەتیو بووم و دوو جارم دایك و باب مردوون: جارێك بە ساوایی و جارێك بە پیری.

بابم هەم دەوڵەمەند بوو، هەم بەدڵ و دەسبڵاو؛ چاکی بەخێو دەکردین. پێنج خوشك و دوو برا بووین، کاکم و خوشکێکم لە من گەورەتر بوون. بە منداڵی زۆر تێر و تەسەل و کۆك و پۆشتە بووم. بەڵام کۆیلە و دیل بووم، کۆیلەی ناو قەفەزی زێڕ، کۆیلەی رێ و شوێنی کۆن. رێ و شوێنی بنەماڵەکەمان ئیجازەی نەدەدا من لەگەڵ هاوتەمەنەکانم گاڵتە و گەپ بکەم. چونکە من کوڕە

دەوڵەمەند بووم و ئەوان کوڕە هەژار. من کوڕی شێخەلئیسلامی بەناوبانگ بووم، ئەوان کوڕی لادێیی‌یەکی بێ‌ناو و نیشان؛ من بەروپشت ئەتڵەس بووم و ئەوان کەڕە کرمانج؛ من کۆك و پۆشتە بووم و ئەوان رووت و رەجاڵ.

ئاخ..! گەورەکانم تێنەدەگەیشتن من چەند پەرێشان و کەلەلام؛ ئەوان نەیاندەزانی بەو کردەوەی خۆیان چۆن هەستی من بریندار دەکەن، برینێك کە دەبێتە گریمانەی رۆحی و تا مردن سارێژ نابێ.

ئێستاش کە وەبیرم دێتەوە کزەم لە جەرگی دێ و خەمێکی گران دامدەگرێ؛ کە من لە هەموو خۆشی سەردەمی منداڵی بێبەش بووم. لە پێش چاوی من منداڵەکانی گوندەکەمان ـ ئەو رەش و رووتانەی هاوشانی من نەبوون! ـ بە ئازادی و بێ‌باکی گاڵتە و گەمەیان دەکرد، لە خاك و خۆڵ دەگەوزین، لە سەربانان هەڵدەبەزین، لە قوڕ و چلپاودا غارغارێنیان دەکرد، لەسەر تەپۆڵك و کۆپەین ملانەیان دەگرت، لەسەر سەهۆڵ خلیسکیان دەکرد، لەسەر لۆدە کا بازبازێنیان دەکرد، بە گژ یەکدا دەچوون، پێك هەڵدەپرژان، ئاشت دەبوونەوە، ئاورۆچکەیان دەکردەوە و خانووچکەیان دروست دەکرد، هێلانە چۆلەکەیان دەردەهێنا، تەپکەیان دەناوە، هەلووکێن، تۆپێن، هەمزەل، هەنگڵەشەلە، دایە مەمدە بە گورگێ، هەڵوای بەشەپان، قەرەقەرێ و دەیان جۆرە گاڵتەی دیکەیان دەکرد. بەڵام من بەو تاوانەی کە نەجیبزادە بووم دەبوو وەك گەورەگەوران لە دیوەخان لەسەر چۆك دابنیشم و مەتەقم لەبەر نەیەتە دەر! بۆ بەدبەختی لە ماڵی ئێمەدا نێرینەی لە من بچووکتر نەبوو. دەبوو لەبەر هەموویان یەك پێ هەستم و تا ئیزنم نەدەن لەبەر دەستیان راوەستم و دانەنیشم؛ لە دوای هەمووان نان و چام بۆ دابنێن. چەندم پێ خۆش بوو نە کەوای مەخمەر و تاقە و قوتنی و خەزەلم

لەبەردا با، نە پانتۆڵی ئاڵمانی زەردم لە پێدا با، نە کاڵەی شەمامەبەندی ئاوریشمچنم لە پێدا با و نە شەدەی سەوزم لەسەر با و نە پشتێنی پەشمینەی کەسکم لە پشتدا با، بەڵام وەك منداڵە رووتەڵانەکان ئازاد بام.

نەڵێن ماشەڵڵا کوڕەکە لەو تەمەنەشدا ئازادیخواز بووە و هەستی بە جیاوازی چینایەتی کردووە و رقی لێی بووە؛ نەخێر نەوەڵڵا، نە ئازادیخواز بووم و نە تەرەماش، وازم لە گەمە و یاری بوو و بڕاوە.

تەنیا بیرەوەرییەکی خۆشم لە زەمانی منداڵیم هەیە، ئەویش ئەوەیە شەوانە دەچوومەوە ژووری و سەرم وەسەر رانی دایەمرۆت دەکرد و ئەویش حیکایەتی بۆ دەکردم، تا خەو دەیبردمەوە. دایەمرۆت پیرێژنێکی دنیادیدەی کۆنساڵ بوو. بۆ خۆی نەیدەزانی تەمەنی چەندە، بەڵام بێ گومان زۆری لە سەد ساڵ هەڵبواردبوو. شەش پشتی بنەماڵەی ئێمەی دیبوو. سەرسپی و هاودەمی دایکم بوو. رۆح سووك، قسەخۆش و نوکتەباز بوو، هەزاران نەقڵ و نەزیلەی خۆشی دەزانی و بۆی دەگێڕامەوە. زۆر شتی بەنرخ لەو فێر بووم کە لە ژیاندا کەڵکم لێ وەرگرتن؛ رۆحی شاد بێ.

ئەلفوبێم لە خزمەت مامۆستا سەعید ناکام خوێند، کە ئەو دەم مێرمنداڵ بوو. کاکم کە مامۆستای تایبەتی بۆ راگیرابوو، زۆر لە خوێندن دەترسا و خەریك بوو منیش بترسێنێ و بە مەرەدی خۆی بەرێ. بەڵام مامۆستا ناکام نەك هەر سامی لە خوێندن شکاندم، بەڵکە تێی گەیاندم خوێندن خۆش و شیرینە. پێش ئەوەی ئەلفوبێم پێ بناسێنێ، «بزنۆکە و مەڕۆکە»ی حوسێن حوزنی ئەوەندە بۆ خوێندبوومەوە هەمووم لەبەر بوو. کتێبی ئەنجومەنی ئەدیبانی ئەمین فەیزیمان هەبوو. شیعرە گاڵتەکانی شێخ رەزای فێر دەکردم. لە بیرمە قەسیدە درێژەکەی

عاريف سايبم كە ئاوا دەس پێ دەکا:

ئاوارەیی خاکی وەتەن و سەیر و سەفا خۆم

لە سەرڕا بۆ خوارێ لەبەر بوو، وەك تووتی دەمخوێندەوە و لە مانای نەدەگەیشتم. کە سامم شکا بابم ناردمیە سابلاخ تا لە مەدرەسەی دەولەتی بخوێنم. لە پێشدا زۆرم پێخۆش بوو؛ لە مەدرەسەی «سەعادەت» ناونووسیم کرد. بەڵام کە رۆژی هەوەڵ چوومە سەر کلاس تۆقیم و وەختابوو شێت بم. من منداڵێکی لادێیی نازدار بووم، لە کوردی بەو لاوە هیچ زمانم نەدەزانی، لە مەدرەسەش کەس نەیدەوێرا بە کوردی قسە بکا.

من لە ژیانمدا رۆژی رەش و تاڵم زۆر دیون، بەڵام رۆژی رەشتر و تاڵترم لەو رۆژە نەدیوە کە چوومە مەدرەسە. مامۆستاکەم کە خۆی کورد بوو و دوایەش تێگەیشتم فارسی باش نازانێ، بە فارسی تێی راخوڕیم هیچی تێنەگەیشتم. هاودەرسەکانم کە هەموویان لە من باوخۆشتر بوون پێم پێکەنین، زۆر بە خۆمدا شکامەوە. ماوەیەك بە شەو لە بن لێفەدا لە ترسی مەدرەسە دەگریام و بەیانی بە قرخەمەرەسی دەچوومەوە. منداڵ هەموو گاڵتەیان پێدەکردم و پێیان دەگوتم «کرمانج». (لە مەهاباد بە خەڵکی لادێ دەڵێن کرمانج و بە وشەیەکی سووکی دەزانن) دوایە بۆیان گێڕامەوە دەیانگوت بە فارسی جنێومان پێداوی و حاڵی نەبووی. چا بوو سێ چوار کوڕەپوورم لەو مەدرەسە دەیانخوێند و لە سەریان دەکردمەوە. دەنا منداڵەوردکە لەوانە بوو شێتم بکەن. ئێستاش نازانم کوێڕا فارسی فێر بووم و لەگەڵ وەزعەکە راهاتم.

مەدرەسەکەمان خانوێکی گەورە و کۆن و کەلاوە بوو. تاقەچاوەیەکی

ئاودەست هەبوو قەت وەبەر نەدەکەوت. مزگەوتمان لێ نزیك بوو، بەڵام نە فەڕاشی مەدرەسە دەیهێشت وەدەر کەوین و نە مجێوری مزگەوت ڕێگای دەداین بچینە ئاودەستی مزگەوت. بۆشکەیەك ئاوی چۆمی بۆگەن لە بن دیوارێك داندرابوو. دەفرێکی تەنەکەیان لە سەر دانابوو، ئەو هەموو منداڵە بەو دەفرە ئاویان دەخواردەوە. هەمیشە لە سەر چوونە ئاودەست و ئاوخواردنەوە شەڕ لە نێو شاگردەکاندا پەیدا دەبوو و «نازم»ی مەدرەسە ـ کە پیاوێکی زۆر زاڵم بوو ـ بیانووی وەگیر دەکەوت کە دارکارییان بکا.

ژووری دەرس خوێندنمان تەنگ و تاریك بوو. پەنجەرێکی تێدابوو کە لەباتی شووشە کاغەزی لێ درابوو؛ بۆ ئەوەی ڕووناکتر بێ کاغەزەکەیان بە ڕۆن چەور کردبوو. کورسییەکانی چەپرەك و شکاو بوون. مێز و کورسی مامۆستاش لەهی ئێمە باشتر نەبوو. مامۆستاکەمان پیرەپیاوێکی کوێرەمووشەی زۆر تووڕە و تۆسن بوو؛ هەمیشە سێ چوار شووڵی ئاڵوباڵوی لووس و لێك و ئەستووری لەسەر مێزەکە داندرابوو؛ هەر کەس دەرسی نەزانیبا یا ورتەی لەبەر هاتبا دەر، زۆر بێڕەحمانە وەردەگەڕا سەروگوێلاکی. تا فێری فارسی بووم، دوو سێ جاری بێزار کردم بەڵام لە دواییدا لێی نەدام. کە مامۆستا چووبا دەر شاگردێك کە پێیان دەگوت «موبسیر» لە جێگای ئەو دادەنیشت؛ ئەرکی ئەوە بوو هەر کەس بزۆزی بکا بە مامۆستا بڵێ. هەموومان لە موبسیر پتر دەترساین تا لە مامۆستا. هۆی ئەوە بوو مامۆستا ڕقی لە کەس نەبوو و لە خۆڕا لە کەسی نەدەدا، بەڵام موبسیر ئەوەی نەدەزانی، ڕقی لە هەر کەس بایە ـ با هیچیشی نەکردبا ـ شکایەتی لێ دەکرد و مامۆستاش بێلێپرسینەوە و بێ ڕاگەیشتن دەیکوتا.

بەرنامەی دەرسەکانیشمان تازە فکری لێ دەکەمەوە زۆر گران بوو. ئەو ساڵی

وام ڕابوارد و لە ئاخری ساڵێدا یەکێك بووم لە باشترین شاگردەکانی کلاس و لە ئیمتیحانی ئاخری ساڵدا زۆر باش دەرچووم.

هاوینێ چوومەوە گوند؛ حەیف مامۆستا ناکام لەوێ نەمابوو. بەڵام میرزایەکمان هەبوو زۆر لە مامۆستاکەی مەدرەسەم خوێندەوارتر بوو. لە کن ئەو و بابم کتێبی دووەمم تەواو کرد. بەرنامەی ئەودەمی وا بوو دەبوو هەموو کتێبەکە لەبەر بکەی و من هەمووم لەبەر کردبوو.

ساڵی دووەم زۆر ئاسوودە بووم، هەر مەشق و حیساب و دیکتە مابوو لەوانیشدا باش بووم. بۆیە هەر لە هەوەڵەوە یەکێك بووم لە شاگردە باشەکان و پێم وا نیە لەو ساڵەدا لە سەر دەرس لە شوولێك زیاتریان لێ دابم. وەزعی مەدرەسەش لە پار باشتر بوو، ژوورەکەمان لە هی پار زۆر خۆشتر و ڕووناکتر بوو، مامۆستاکانیشمان باشتر بوون. بەڵام یەکیان کە کورد بوو و دەرسی فارسی پێ دەگوتین، زۆر توند و بەزاکوون بوو؛ هەموو ڕۆحمان لێی تۆقیبوو. مامۆستای حیسابمان ئازەری بوو، فارسی ئەوەندە خراپ دەگوت کە ئێمەی منداڵ گاڵتەمان پێ دەکرد؛ بەڵام حیسابی باش فێر کردین. لە بیرمە ئێوارێك جەدوەلی زەربی بۆ نووسینەوە و هەر یەکە دانەیەکی داینێ و حاڵی کردین چۆنی لەبەر کەین. گوتی سبەینێ ئێوارە لێتان دەپرسمەوە و هەر کەس ڕەوانی نەکردبێ غەڵەت و شووڵی لێ دەدەم. من ئەو شەوەی نەنووستم تا لەبەرم کرد. سبەینێ لێی پرسینەوە، کەس نەبوو بە تەواوی لەبەری بێ و وێی نەکەوێ. تەنانەت من کە زۆر چاکم لەبەر کردبوو شووڵێکم ئافەریمان هەر خوارد. خۆش ئەوە بوو مامۆستای حیسابمان بۆ خۆی لێی نەدەداین و مامۆستاکەی ترمان ئەو زەحمەتەی لە باتی ئەو دەکێشا.

چوار کلاسم لە مەدرەسەی سەعادەت و پەهلەوی خوێند. هاوینانیش لە گوند لە کن بابم تۆمار و کتێبی ئینشام دەخوێند و لەبەر خەتی ئەمیر نیزامی گەڕووسی و میرزا حوسێنی ڕەشەم دەنووسیەوە. ئینشای فارسی باش فێر ببووم و خەتم یەکجار خۆش بوو، زۆر لە ئێستام خۆشتر دەنووسی.

دەڵێن دەعبای زیرەك بە دندووکی پێوە دەبێ. بابم کە خەت و ئینشای منی دیت، گوتی: ڕۆڵە بوویە میرزا و خوێندنی مەدرەسە بەسە، بچۆ لە مەدرەسەی دینی بخوێنە و جێی مەلا جامی چۆڕی بگرەوە. زۆرم پێ ناخۆش بوو دەست لە خوێندنی مەدرەسە هەڵبگرم، نازانم بۆ هیچ پێم خۆش نەبوو ببمە مەلا! ڕقم لە بەرگەکەیان بوو. کەوای درێژ و تەشك و پاڵدێمی مەلایانەم پێ جوان نەبوو. بەڵام چار چ بوو؟ حوکمی حاکمە و دەردی موفاجا. «تەسریفی زەنجانی»یان لە بن هەنگڵ نام و هەی دێ بۆ خانەقای «شێخی بورهان» تا دەس بکەم بە رایەڵە کردن و ئالیٚبابا گوتن. جا پاش ماوەیەك کەوای ئاودامێن لەبەر بکەم و سیواك لە لاسەر بچەقێنم و شاڵی گەڕگەڕی لەسەر ببەستم و جێگای «مەلا جامی چۆڕی» بگرمەوە و وەجاغی بنەماڵەکەمان کوێر نەکەمەوە.

چوار ساڵ لە خانەقا خوێندم یا باش ئەوەیە بڵێم نەمخوێند، بەڵام تۆڵەی کۆیلەتی ساوایەتیم ئەستاندەوە. لەگەڵ گەلی خاڵۆزاکانم کە وەك بەرانی «سوڵتان مەحموود» بەرەڵڵا و تەرخان بوون و لە هیچ جێگایەك دەنگ نەدەدران و کەس بەرپەرچی نەدەدانەوە، گەلێکم بەدفەڕی و بزۆزی و دەسبزێوی کرد.

نەوەشێخ، ئەویش نەوەشێخی چل ساڵ لەوەی پێش، ئەگەر کەس دەستی وەبەر نەیەنێ و بەرپەرچی نەداتەوە لەسەروبەندی بلووغدا چ دەمێنێ نەیکا؟ ئەو چوار ساڵە خۆشترین ساڵەکانی ژیانی منن. زۆر خۆشمان رادەبوارد. دەستەیەکی ٩-٨ کەسی هاوتەمەن بووین، هەموو خاڵۆزا و پوورزا بووین. هەر هەژارمان بێگانە

لەگەڵ بوو کە لە خۆمان هەڵنەدەبوارد. ئەویش بۆ خۆی زۆر قسەخۆش و خوێن شیرین بوو و باوکیشی پیاوێکی زۆر ماقووڵ و لە خانەقا زۆر خۆشەویست بوو.

شاعیرێکی فارس دەڵێ:

مـــرد خردمنـــد هنرپیـــشه را　　　عمر دو بایست در این روزگار

تا به یکـی تـــجربه آموختـــن　　　با دگری تـــجربه بستـن بکـار

(بۆ پیاوی خاوەن هونەر و زانا دوو جار ژیان پێویستە، تا لە یەکیاندا تەجرەبە وەسەر یەك بنێ و لەویترياندا تەجرەبەکەی لەکار بێنێ.)

دەستی شکاو و رانی وردم، ئەوی ئێستای دەزانم ئەگەر ئەودەم دەمزانی کار لە جێگایەکی دیکە بوو و منیش شتێکیتر بووم. بەڕاستی خانەقا زانستگایەکی گەورە بوو و دەمتوانی زۆر شت فێر بم.

خانەقای ئەو سەردەمە زۆر ئاوەدان بوو؛ خەڵك دەهات و دەڕۆیی و کەس هەقی بەسەر کەسەوە نەبوو؛ فەرق و جیاوازی زۆر کەم بوو. جارێکی دیکەشم گوتووە و دووپاتەی دەکەمەوە دەتگوت کەشتی نووحە. لە هەموو تۆو و تۆرە و رەگەزێکی لێ بوو، پەنای بێکەسان و لێقەوماوان و ئاواران بوو. پیاوچاك، خۆپارێز، دیندار، موسڵمان، مەلا، سەید، زانا، خوێندەوار، چەتە، دز، پیاوکوژ، نەزان، شێت، بێکارە، پەككەوتە، کوێر، شەل، تەنانەت بێدینیش لە بن میچێکدا کۆ ببوونەوە و پێکەوە دەژیان و هەموو یەك جیرە نانیان وەردەگرت. ئەفغانی، فارس، تورك، ئازەری و تەنانەت هیندیشی لێ بوون. کوردی هەموو ناوچەکانی کوردستانی لێ هەبوون کە بە شێوەی جۆربەجۆر قسەیان دەکرد و هی وا هەبوون بە زەحمەت تێك دەگەیشتن. پیاوی گەورە و زانا بەناوبانگەکانی ئەو

ســەردەمی موکریــان وەك مامۆســتا فــەوزی، ســەیفی قــازی، پێــشەوا قــازی مــحەمــمەد، حاجی مەلا مـحەمـمەدی شـەرەفکەندی، عـەلیخـانی ئـەمیری بـە تایبەتی ئاغا خوێندەوار و زاناکانی فەیزوڵڵابەگی هاتوچۆی خانـەقایان دەکـرد و بە مانگ و دوو مانگ لەوێندەرێ دەمانەوە. مەلای گـەورە گـەورەی لـێ بـوون و دەرسیان دەگوتەوە. پڕ بوو لە سـوختە و موسـتەعیدی بـاش. کەسـێك ویـستبای بـخوێنێ و شت فێر بێ، جێگای خوێندن و شت فێربوون بوو. بـەڵام مـن لەکیـسم چوو و رەفاقەتی خاڵۆزاکانـم و فیزوهەوای نەوەشێخی نەیهێشت لەو هەلە کەڵکی پێویست وەرگرم. بێجگە لەوە لە ماوەی ئەو چوار ساڵەدا دوو جار خراپ نـەخۆش کەوتـم و لە خوێندن بووم. جارێك کەوتوویـیم گرت و لە مردن گەڕامەوە. تەنانەت دەیانگوت ئاومان بۆ گەرم کـردووی و کفنمـان بـۆ بریـوی. جـارێکیتـر کـوانێکی گەورەم لە لامل هات و شەش مانگ لەبەری کەوتـم و پاشان عەمـەلیان کـرد و ماوەیەکی دوور و درێژ بناوبوێر بووم. ئەو کوانە بەجارێك هێز و برستی لـێ بـڕیم و هـەرگیز وەك خـۆم لـێ نەهاتــەوە. مــن بــە منــداڵی قەڵــەو و پتــەو و بــەهێز و هەرەکەت بووم. کەم منداڵی هاوتەمـەنی خـۆم بـە زۆرەوانـی دەرۆسـتم دەهـاتن. بەڵام کە ئەو کوانەم لێهات ئیتر هێز و توانام لە کەمایەسی دا.

ئەودەمی لە سابڵاخ دەمـخوێند هـەژارم دەناسـی، هـاتوچـۆی دووکـانی بـابی هەژارم دەکرد. مەلایەکی پیری زۆر قسەخۆش بوو. کـە چـوومە خانـەقا، یـەکترمان گرتەوە و بووینە دۆست. جاروبار خۆمـان لـە گاڵتـە و گـەپ دەدزیـەوە و شـیعرمان دەخوێندنەوە. هەموو شوێنەوارەکانی سەعدی و حافز و مەولەوی و کـەلیم و سـایب و شــاعیرە بــەرزەکانی فارســـمان پێکــەوە دەخوێندنــەوە و هەرتێگیراویــەکی هەشـمانبا، رەهاکردنی هاسان بوو. خانەقا ئـەدیبی زۆر گـەورەی لـێ بـوون، لێمـان دەپرسینەوە. مەلا قـادرێکی پـیری لـەرزی دەنـگ نووسـاوی لـێ بـوو، هـەر بـەحاڵ

مابوو. ئەگەر بلێم ئەو مەلایە ناساری سەعدی لە خودی سەعدی باشتر دەزانیٚ، پێم وایە موبالەغەم نەکردووە. کەیفی بەوە دەهات شیعرێکی سەعدی لیٚ بپرسیەوە، جا بەو دەنگە نووساو و لەرزە سەعاتێك بۆت شی بکاتەوە. خۆ شێخ محەممەدی خاڵم چ ئەدیبێك بوو؟! من ناتوانم تاریفی بکەم. ئەو دەمی شەڕەشەقی ژیان وای لیٚ نەکردبووم ناوی خۆشم لە بیر بچێتەوە. هەر شیعرێکم خوێندباوە دەستبەجیٚ دەهاتە بەرم. هەزاران شیعری فارسیم لەبەر بوو. شیعری کوردیشمان هەرچی وەگیر کەوتبا لەگەڵ هەژار دەماننووسیەوە و لەبەرمان دەکرد.

لە ئاخریدا من و هەژار بە تەواوی لە تاقمی کوڕەشێخەکان جویٚ بووینەوە و شەو و ڕۆژ خەریکی شیعر خوێندنەوە بووین. چەند چیرۆکی گەورە و چووکی وەك ئەسکەندەرنامە و ئەمیر ئەرسەلان و شیرۆیە و حوسێنی کوردمان پەیدا کردن و خوێندمانەوە. شەوی سیٚشەممۆ و جومعەی وا هەبوو هەموو فەقێکانی خانەقا دەکەوتنە لایەك و من و هەژاریش لە لایەك و شیعرێنمان دەکرد. بڕوا بکەن بۆڕمان دەدان.

ئەو هەموو شیعر خوێندنەوە و ڕەفاقەتی هەژار و هاتوچۆی مەجلیسی ئودەبای خانەقا زەوقی ئەدەبی لە مندا بە وجوود هێنا و تەنانەت شیعری فارسیشم دەگوت. بەڵام تەنیا لە رووم هەڵدەهات بۆ هەژاریان بخوێنمەوە.

ئەو خوداگرتوەش لەباتی ئەوەی بۆم چاك بکا و هانم بدا گاڵتەی پێدەکردم. لە بیرمە جارێکی شیعری شاعیرێکی فارسم دزیبوو و لە ناو شیعری خۆم ئاخنیبوو، بۆم خوێندەوە. گوتی وەڵڵا ئەوانی خۆت زۆر خراپن، بەڵام هینەکەی ئیبنویەمین زۆر باشە. زۆر بە خۆمدا شکامەوە و دەستم لەو کارە نارەوایە هەڵگرت. خەریك بووم شتێك بە شتێك بکەم کە بابم تێگەیشت ئەو ماوە عومرەم بە زایە چووە و لە خانەقا نەمخوێندووە، رایگوێزتم بۆ کولیجە. ئەویش

ملکی خاڵم بوو و مامۆستا «فەوزی» لەوێ مەلایەتی دەکرد.

دەبێ بڵێم من دەسکردی «فەوزی»م. ئەو هەڵیوەشاندمەوە و تێکی هەڵشێلام و سەر لە نوێ دروستی کردمەوە. ئەو دەرکی زانین و فێربوونی بۆ کردمەوە. ڕێگای ژیانی پێ نیشان دام. بێگومان ئەگەر نەچووبامە خزمەت فەوزی و لە کن ئەو مامۆستایەم نەخوێندبا ڕێبازی ژیانم ئەو ڕێبازە نەدەبوو کە گرتم و پێیدا ڕۆیشتم و ئێستاش بەرم نەداوە. ئەو تێی گەیاندم من ڕۆڵەی کوردم و کوردیش نەتەوەیەکی بێبەش و چارەڕەش و زۆرلێکراوە و دەبێ ڕۆڵەکانی لە پێناوی رزگارکردنیدا فیداکاری بکەن و لە خۆبوردوویی نیشان بدەن. ئەو فێری کردم زەوقی ئەدەبیم چۆن تیفتیفە بدەم و مشت وماڵی بکەم. ئەو فێری کردم چۆن بنووسم و چۆن شیعر بڵێم. ئەو فێری کردم ولاتەکەم خۆش بوێ و پێی هەڵ بڵێم. ئەو حاڵی کردم کوردی زمانێ [illegible] ـلاو و دەوڵەمەندە و دەکرێ ئەدەبێکی گەورە و دنیاپەسندی هـ [illegible] ی ـدری کۆیی»، «نالی»، «کوردی»، «سالم»، «مەولەوی»، «حەریق»، «مەحوی»، «ئەدەب» و «وەفایی» پێ ناساندم و شیعرەکانی ئەوانی بۆ شی کردمەوە. ئەو فێری ڕۆژنامە خوێندنەوە و ڕۆمان خوێندنەوەی کردم. ئەو دیوانی شاعیرە شۆڕشگێڕەکانی فارسی بۆ پەیدا کردم و هانی دام بیانخوێنمەوە و شتیان لێ فێر بم. بەلام سوێندی دام قەت بە فارسی شیعر نەڵێم و هەتا بۆم دەکرێ بە کوردی بنووسم.

ساڵ و نیوێك لە خزمەت ئەو خوێندم. بەیانان لەگەڵ گزینگ دەکەوت، دەچوومە ماڵی مامۆستا و زۆر ڕۆژی وا هەبوو، تا بانگی نیوەڕۆی دەدا و مامۆستا هەڵدەستا بۆ نوێژ، دەرسم دەخوێند و هیچمان ماندوو نەدەبووین. کەم وا بوو لەسەر کتێب دەرسم پێ بڵێ، دوڕ و گەوهەری نایابی لە دەریای قووڵ و بێبنی زانستی خۆی دەردێنان و لە کۆشی منی هەژاری چاو لە دەستی دەکردن.

بەڕاستی مامۆستا و شاگرد نەبووین؛ پیر و مورید بووین. من تا ڕادەی پەرستن ئەوم خۆش دەویست و ئەویش منی بە کوڕی خۆی دەزانی. ئارەزووم دەکرد جومعە و سێشەممۆمان نەبایە. ئەو لە پێگەیاندنمدا بەپەلە بوو، منیش تامی تێگەیشتنم کردبوو و قەت لە خوێندن و خوێندنەوە و گوێڕاگرتن لە مامۆستا وەڕەز نەدەبووم.

پاش نیوەڕۆیانیش لەباتی مامۆستا دەرسم بە کچ و کوڕەگچکەکانی خالّم دەگوت. ئەویش دوو قازانجی هەبوو؛ هەم زانیاری خۆم بەرەو ژوور دەچوو و هەم زەحمەتی مامۆستام کەم دەکردەوە.

فەوزی بەبڕوای من یەکێکە لە گەورەپیاوانی مێژووی کوردستان، کە داخەکەم شوێنەوارەکانی فەوتان و خۆشی لە بیر چۆتەوە. ئەو لاوە کوردانەی لە سەردەمی پاتشایەتی ڕەزاخانی پەهلەویدا ـ کە بە تەقلیدی ئاتاتورک خەریك بوو گەلی کورد لە کوردستانی ئێراندا بتوێنێتەوە و یەکێك لەو سێ کوچکە ئاورە بوو کە پەیمانی سەعدابادی پێکهێنابوو ـ ئازایانە کوردایەتییان دەکرد، یا ڕاستەوخۆ شاگردی فەوزی بوون، یا شاگردی شاگردەکانی ئەو. بە تایبەتی پێشەوا قازی محەممەدی شەهید، شانازی بەوەود دەکرد کە شاگردی فەوزی بووە.

مەلا ئەحمەدی فەوزی یا مەلای سولێمانی کێ بوو؟ چکارە بوو؟ بۆ پەڕیوەی مەڵبەندی ئێمە ببوو؟ نازانم. من ئەو دەمی ئەوەندەم مەبەست نەبوو ئەوانە بزانم. لە ڕووشم هەڵنەدەهات لێی بپرسم، بۆ خۆشی هیچ باسی خۆی بۆ نەکردووم. ئەوەندە دەزانم دەیانگوت خەڵکی شاری سولێمانییە و لە کوردستانی عێراقەوە لەگەڵ شێخەلئیسلامی گەورەدا کە لە پێش بابمدا شێخەلئیسلامی موکریان بووە و هەر لە بنەماڵەی مەلا جامی بووە، هاتۆتە موکریان. پاش

مردنی شێخەلئیسلام ژنەکەی ئەوی مارە کردبـۆوە و کـچێکی لـیٚ هـەبوو کـە بـە جوانەمەرگی مرد. ژنێکی دیکەشی هێنا و کچێکی تریشی لەوی بـوو. وا بزانـم ماوە و مێردی کردووە. بۆ خـۆی لـە سـاڵی ١٣٢٢(١٩٤٣)دا لـە گونـدی حـاجی کەند مرد و لە خانەقای شـێخی بورهـان نێـژراوە. کتێـب و نووسـینەکانی وەگـیر زاواکەی کەوتن کە هیوادارم نەفەوتابن. وەك بیستوومە پاش مردنی ١٤٠ تـمەن دراو و دوو ماینی میرات لیٚ بە جیٚ ماوە.

فەوزی زانایەکی گەورە، ئەدیبێکی کەم وێنە، کـوردێکی پـاك و بـیٚبـاك بـوو. بەڵام شاعیرێکی باش نەبوو. بیرێکی تیژ و وردی هەبوو، ئەمـما تەبعەکەی ئەوەندە رەوان نەبوو بتـوانیٚ بیخاتـە نـاو چوارچێوەی شـیعری عەروزییـەوە. ئـەو دەمـیش شیعری سپی نەببووە باو. جاروبار شیعری خۆی بۆ دەخوێندمەوە؛ بەڵام هیچ بە دڵـم نەبوون. جارێکی قەسیدەیەکی درێـژی فارسـی بـۆ خوێندمـەوە و نەشـی گـوت هـی خۆمە. بەڵام من زانیم شیعری خۆیەتی. بێدەنگ بووم تـا تـەواو بـوو، گـوتی: پێـت چۆن بوو؟ گوتـم: باش نەبوو. وا دیار بوو خۆشی زۆری خۆش نەدەویست. پێکـەنی و گوتی: هی خۆمە. بەڵام بۆ کـەس وەك تـۆ بـیر و بـڕوای خـۆی دەرنـابڕیٚ و بـۆ هـەر کەسم خوێندۆتەوە گوتوویانـە زۆر باشـە؟ گوتـم: قوربـان لـە سـایەی تـۆوە مـن وام لێهاتووە شیعری باش و خراپ لێك بکەمەوە. ئەو جار قاقا پێکەنی و گـوتی دیـارە نەك هەر باش نین، بەڵکە خراپیشن و کاغەزەکەی وردورد کرد.

درۆ نەبیٚ لە خۆیم نەبیستووە، بەڵام بیستوومە زۆر دۆستی «عـاریف سایب» بووە. ئەوەشم بیستووە چەند جار «مەحـموود جـەودەت» هاتۆتـە موکریـان و لـە ماڵی ئەودا خۆی شاردۆتەوە و لەگەڵ خەڵك تەماسـی سیاسـی گرتـووە؛ تەنانـەت بیستوومە «کۆمەڵەی ژینەوە»شیان دروسـت کـردووە. بـەڵام هـەر گوتەیـە و زۆر جێگای متمانە نیە. مامۆستا غەزەلێکی حافزی تەخـمیس کردبـوو کـە لـە نـاو

شیعرەکانیدا پەسندم کردبوو. ئەوەش بەندێك لەو تەخمیسەیە کە بە بڕوای من وەستایانایە:

گهی شوی ز امیران پادشه محسوب
گهی وزیر و به درگاه پادشه محبوب
گهی شوی به سر دار ناگهان مصلوب
به چشم عقل در این رهگذار پرآشوب
جهان و کار جهان بی‌ثبات و بی‌محل است

بێجگە لە فەوزی من لە کولیجە مامۆستایەکی دیکەشم هەبوو کە زۆری لێ فێر بووم. «سەید عەولای سەید مینە» پیاوێکی یەکجار دزێو و ناشیرین و زۆر ناقۆلا و نالەبار و زۆر شپرێو و ئالۆز بوو. نەخوێندەوار بوو، بەلام زۆر زانا و تێگەیشتوو بوو. رەنگە بلێن نەخوێندەوار و زانا وەك کۆلە و شاخدارە و چۆن شتی وا دەبێ؟ بەڵێ ئەو پیاوە نەیخوێندبوو، تەنانەت حەرفێکیشی نەدەناسی. بەلام لە ئەدەبی فارسی و کوردیدا دەستێکی بالای هەبوو. هەرچی جارێکی گوێ لێ بووبا دەهاتە بەری و قەتی لە بیر نەدەچۆوە. بەشی زۆری شانامەی فیردەوسی، خەمسەی نیزامی، مەسنەوی، غەزەلیاتی سەعدی و بە تایبەتی سەرتاسەری دیوانی حافزی لەبەر بوو. خۆ باسی شیعری شاعیرەکانی کورد هەر ناکەم. کام شیعری هەرەگرانت لێ پرسیباوە وردترین مەعنای لێدەداوە. لە بیرمە جارێك کۆنەمەلایەك ئەو شیعرە فارسیەی لێ پرسیمەوە:

آنچه بر من میرود گر بر شتر رفتی ز غم
میزدندی کافران در جنت المأوا قدم

من ئێستاش و ئەو دەمیش ئەو جۆرە شیعرانەم پێ خۆش نەبوون و نین، نەمزانی و مەلا گاڵتەی پێ کردم. لە خاڵە عەولاّم پرسیەوە گوتی هەی لە منت نەکەوێ، ئەوە ئیشارە بەو ئایەتەیە کافر هەنگێن دەچنە بەهەشت کە وشتر لە کونی دەرزییەوە بچێ. یانی ئەوی لە شاعیر قەوماوە ئەگەر لە وشتر قەومابا وا باریك دەبوو لە کونی دەرزیەوە دەچوو و کافریش بە بەهەشت وەر دەبوون.

بۆ خۆشی شیعری دەگوت و بە خوێندەوارێك دەینووسینەوە. شیعردکانی وەك شیعری شاعیرەکانی پێشوومان پڕ بوون لە وردەکاریی شاعیرانە و وشەی بێگانە. بەڵام لە گۆرانی گوتندا بەندی وای دەگوتن سەربەسەر گەوهەریان دێنا. وشەی ساکاری کوردی و قافیەی جوان و مانای وردیان هەبوو. ئەو دوو شیعرەی ئەوم لە بیر ماون:

جەفا و وەفا، راستی و درۆ
بوونە کردەوەی ئەمن و ئەتۆ
جەفا پیشەی تۆ، وەفا پیشەی من
ئەمن رەپ و راست، ئەتۆ درۆزن

سەڵت و رەبەن بوو، لە دیوەخانی خاڵم دەژیا. بە تەواوی مەعنای کەلیمە هونەرمەند بوو. گوێی نەدەدا سەروبەرگ و دەم و چاوی، زۆر بەرزەفڕ بوو، چاوی لە بەرات و خەڵات و شاباش و دیاری نەبوو. دەنگی خۆش بوو، بۆ خۆی و دڵی خۆی گۆرانی دەگوت. بۆ خۆی وازی لێ نەبا، شاش لە بەری پاڕاباوە متەقی لێ نەدەهات. چاك لەگەڵ من رێك کەوتبوو. شەوانە پێکەوە لە دیوەخان دەماینەوە. من کتێبم بۆ دەخوێندەوە و ئەو بەیتی بۆ دەگوتم. من لەو بەیتانەوە فێری

وشەی رەسەنی کوردی بووم. ئەگەر مامۆستا فەوزی شاعیرە بەرزەکانی کوردی پێ ناساندم و ئەدەبی فارسی فێر کردم، سەید عەولاش فولکلۆری ئەدەبی کۆنی نەتەوەکەمی پێ ناساندم و فێری وشەی رەسەنی کوردی کردم. هاونشینی سەید عەولا تەئسیرێکی قووڵی لە ژیانی ئەدەبی مندا هەبوو و ئێستاش هەیەتی. ئەو پیاوە نەخوێندەوارە یەکێکە لە مامۆستا هەرەگەورە و بەنرخەکانی من.

با ئەوەش بڵێم من لە کولیجە بۆ یەکەم جار و ئاخر جار ئاشق بووم، عیشقێکی پڕسۆز و کوڵ و ئەفلاتوونی، عیشقێکی پاك و خاوێن و ئاسمانی، عیشقێکی ساکار و منداڵانە و دوور لە هەوەس و هەوا. بەڵام ئەو عیشقە زۆری نەخایاند، زۆری دەوام نەکرد. ئەو گڕ و کفە زوو دامرکا و خۆڵەمێشی فەرامۆشی دایپۆشی. گراویەکەم گاڵتەی بە هەستی پاکی من کرد. ئەو لە من بە ئەزموونتر بوو، ئەو هەوەسباز بوو، نە عاشق؛ بەڵام هەرچی بوو ئەو گڕ و کفەش تەئسیری لەسەر قەریحەی شاعیرانەی من بوو.

ساڵی ۱۳۱۷ کە لاوێکی ۱۷ ساڵە بووم، مامۆستاکەم لە کولیجە رۆیشت و منیش دەستم لە خوێندن هەڵگرت و چوومەوە ماڵێ و دەستم کرد بە کار و کاسبی. ئێستا ماڵمان لە گوندی شیلانئاوێ بوو، بابم سامانەکەی جارانی نەمابوو. بەڵام هیمەتەکەی هەر مابوو. برا و ئامۆزاکانی لێ جوێ ببوونەوە و هەر گوندێکی بۆ مابۆوە. چاك خەریکی کاسبی بووم و زوو فێری کاری کشت و کاڵ کرام، بە رۆژ کارم دەکرد و بە شەو موتاڵا. هەرچەند کتێب و رۆژنامەم کڕیبا بابم دەستی وەبەر دەستی نەدەهێنام. زۆر شەوی وابوو تا بەری بەیان نەدەنووستم و تەماشام دەکرد. بڕوام پێ بکەن ژوانی لەگەڵ کیژانم لەبەر خوێندنەوەی کتێب لە بیر چۆتەوە و لێم تۆراون و گلەییان لێ کردووم. ئەو رۆژەی پیاومان لە شار

دەهاتەوە و کتێب و ڕۆژنامەی بۆ دێنام نیوێکی ڕێگای بەپێرەوە دەچووم.

چاپەمەنی ئەو سەردەمی ئێران پێشکەوتوو نەبوو. چەند گۆواری وێنەدار و جوان دەردەچوون، کە لە لایەن سەفارەتی ئەڵمانی نازییەوە یارمەتی دەدران و بە قازانجی نازیسمیان دەنووسی. کتێبی سیاسی ئەو دەمی هەموو لەبارەی هیتلەر و موسولینیدا بوون. ڕۆژنامەکانیش تەبلیغاتیان بۆ ئەڵمان دەکرد و بە بەژن و باڵای پەهلەوییان هەڵدەکوت. تەنیا ڕۆژنامەیەك کە ئەو دەمی شیرین بوو و تا ژیاش هەر شیرینتر بوو و نەحلەت لەو کەسەی مراندی «تەوفیق» بوو. ئەو ڕۆژنامەیە ڕۆژانی پێنجشەممۆ دەردەچوو و لە هەموو ژمارەیەکدا دەینووسی: «شەوی جومعە دوو شتت لەبیر نەچێ... دووهەم ڕۆژنامەی تەوفیق.» من ڕدبەن بووم، دەنا ئەویتریشم لە بیر دەچوو. بەڵام شەوی جومعە تەوفیقم لە بیر نەدەچۆوە.

ئەو چیرۆکانەی تەرجەمە دەکران زیاتر پۆلیسی بوون. چیرۆكنووسی زۆر چاك هێشتا لە ئێران پەیدا نەببوو. بەڵام من بۆژۆم نەدەکرد و هەموو شتم دەخوێندەوە. هاتوچۆی مەهابادیشم دەکرد و دۆست و ئاشنای چاکم پەیدا کردبوون. جاری ئەوە ئەرکێك بوو بابم پێی ئەسپاردبووم هەرچەند جارێ چووبامە شار دەبوو بچمە مەحکەمەی قازی محەممەد و دیوەخانی میرزا ڕەحمەتی شافیعی و سڵاوی بابمیان پێ بگەیەنم. ئەو دوو جێگایە قەوغاترین دیوەخانی مەهاباد بوون و خەڵکیان زۆر لێ دەبوو و وردە وردە چاو و گوێم دەکراوە و گەورەپیاوەکانی وڵاتم دەناسین و ئەوانیش لەبەر خاتری بابم حورمەتیان دەگرتم. بێجگە لەو دوو جێگایە کە نەگەر لەبەر قسەی بابم نەبا هێندە نەدەچووم، جێگایەکی تریش هەبوو کە ناکرێ ناوی بێنم. ئەو جێگایە مەکۆی ئەو لاوانە بوو کە هەوای نیشتمانپەروەرییان کەوتبووە سەر. «زەبیحی» و

«ڕەسووڵی میکاییلی قزلجی» و «نانەوازادە» و «ئیلاهی» و «سەیدی» و زۆر کەسیترم لەوێ ناسین. هەژاریش هەر چەند جارێ هاتبا شاری بە ماڵی ئێمەدا دەهات. ئەو ڕەفیقانە کۆڕی ئەدەبی بچووکی کوردیان پێك دێنا و بە نهێنی شیعری کوردییان دەخوێندەوە. دەیانناردە کوردستانی عێراق و هەرچی کتێبی لەوێ چاپ کرابان بۆیان دەهات و دەیاندا بە منیش. قەت نەمپرسی کێ بۆتان دەنێرێ و کێ دەیانهێنێ؟ من کاڵەکخۆر بووم نە بێستانڕن. چەند شاعیریش هەبوون شیعری خۆیان بە نهێنی بڵاو دەکردەوە، بە تایبەتی شیعرەکانی «سەیفی قازی» و... ئاگریان دەکردەوە.

ساڵی ١٣٢٠(١٩٤١) من لاوێکی پێگەیشتوو بووم. لە کاروباری کشتوکاڵ و ئاژەڵداری کارامە ببووم و لە ئەدەبیاتی فارسی و کوردیشدا شارەزایی تەواوم پەیدا کردبوو. بۆ خۆشم شیعرم دادەنا. دیوانێکی گەورەم دروست کردبوو. بابم ئەگەرچی بۆ خۆی ئەهلی زەوق بوو و شیعری زۆر پێ خۆش بوو بەڵام زۆری پێ ناخۆش بوو من ببمە شاعیر. لە کن ئەو بڕای ـ بڕای باسی شاعیری خۆم نەدەکرد. دەفتەری شیعرەکانم وەك بێچوەپشیلە لە بابم دەشاردەوە.

ڕۆژێك خەریکی شیعر نووسینەوە بووم، کارێکم هاتە پێش وەدەرکەوتم و دەفتەرەکەم لە گۆڕێ بەجێ هێشت. ترسی وەم نەبوو بابم لەو وەختەدا بێتە دیوەخان. زۆرم پێ نەچوو، کە هاتمەوە دەفتەرەسوور دیار نەبوو. پرسیارم کرد گوتیان بابت دەستی دایە و بردی، لە پشتێن بەرەوژێرم مرد. پێم وا نەبوو بە هاسانی نەجاتم دەبێ؛ زانیم خراپم لێ قەوماوە. شیعرەکانم پوختە نەبوون؛ لاسای شاعیرەکۆنەکانم کردبۆوە. هەموو جۆرە شیعرێکم دانابوو؛ تەنانەت لە فرهاویشتنندا لاسای «شێخ ڕەزا» و «ئیرەج میرزا»ی فارسیشم کردبۆوە. بۆیە

هەقم بوو بترسم؛ گاڵتە نەبوو، مـن هـەم شـاعیر بـووم و هـەم ئـیعترافم بـە گونـاه کردبوو. با بەخەیاڵیش بێ. منیش وەك شێخ رەزا بوختانـم بە خۆم کردبوو و بابـم شتی وای پێ قبووڵ نەدەکرا، بەڵام وا دیار بوو نەیـخوێندبوونەوە.

چوومەوە ژووری و گوتـم ئەگەر کارەکە گەنـد بـوو دایکـم دەکەمـە تکاکـار. پرسیم گوتـم کـوا بابـم؟ گوتیـان بـەتوورەیی چووە متبـەخ. خـۆم وەپـەنادا، بـە بۆڵەبۆڵ هاتە دەر و لەبەر خۆیەوە دەیگوت: خوێڕی کارم بـۆ فێـر بـووە، شـاعیری شـاعیری! دەیـەوێ لـە برسـان بـمرێ. خـۆم بـە متبەخـدا کـرد، تەماشـام کـرد دەفتەرەسوور لەسەر کڵی تەندوور بۆتە قەقنەس.

ئەو دەمی زۆرم پەرۆش بوو. بەڵام پاشان گوتـم دەسـتی خـۆش بـێ. چـونکە بێگومان ئێستا مابان بۆ خـۆم دەمـسووتاندن. راسـتە هـەموو مـەوزوون بـوون و قافیەیان هەبوو بەڵام لاسا کردنەوەی تەواو بـوون و هەسـتی شـاعیرانەی خۆمیـان کەم تێدا بوو. پاشانیش زۆری وام فڕێ داون. بێجگە لـە کـار و کاسـبی رۆژانـە و موتاڵا و خوێندنەوەی شەوانە لە دێ سەرگەرمی دیکەشم بوون، سواری و تەقڵە و رمبازی و راوەکەو و راوەتاژی و راوەتفەنگ.

بابـم ئەسپی زۆر رەسـەن و باشی هـەبوون کـە زۆری خـۆش دەویـستن و باشـی ئاگا لێ بوون. من و کـاکم هەمیـشە ئەسـپ و مـاینی تایبـەتی خۆمـان هـەبوو. هیچمان هەقمان نەبوو سواری ئەسپی ئەوی‌تر بـین، دیـارە کـاکم سەرپـشك بـوو و ئەسپی باشتری بۆ خۆی هەڵدەبژارد. بەڵام لەدواییدا هەمیشە ئەسـپی مـن باشـتر دەردەچـوون. چـونکە لـەوی هێـدی‌تـر بـووم و کـەمترم مانـدوو دەکـردن و لـەوی بەمشوورتر بووم و چاکترم ئاگا لێ دەبوون و باشترم بـەخێو دەکـردن. زۆر جـاریش گرتەی تێدەهاڵاندم و ئەسپەکەی لێ دەستاندمەوە و یەکی دیکەی دەدامێ. بەڵام

بابم بۆی تێهەڵدەهێنامەوە و ئەسپ و ماینەکانی‌تری دەدا بە من سواریان بم و تەعلیمیان بدەم. سوارێکی باش بووم و ولاغم چاك دەعاملاندن؛ بەڵام قەت راوکەری چاك نەبووم. نە تەماڵ و دیاردیم باش دەدیتەوە، نە شوێنم چاك دەگێڕا، نە داوم بە پەلە بۆ دەچەقا، نە تفەنگم باش دەنگاوت. دیارە بە تاپڕ کەم وا بوو لە هەردی ببوێرم. بەڵام نەمدەگەیاندە ئەو تفەنگچیانەی لە هەوا نەیاندەبوارد.

رۆژانی جێژن و بووك هێنان و خەنەبەندان و کچ بەمێردان داوەت و رەشبەڵەکمان دەگرت. هەموو جارێ پیاوێکی ماقووڵ و ردێن سپیمان دەنارده کن بابم و ئیجازەمان لێ وەردەگرت. هەموو جارێ موخالەفەتی دەکرد. بەڵام هێندی لەبەر دەپاڕاینەوە دەهاتە رەدایە و بەو شەرتەی لە نەدیوی دیوەخانی ئێمە داوەت بگێڕێ، ئیزنی دەداین. بەراستی خۆش بوو، کچ و کوڕ و ژن و پیاوی گوندەکەمان هەڵدەپەڕین. من ئەو رەسمەم لە رەشبەڵەکی لادێدا زۆر پێ جوان بوو کە پیاو مەگەر ژن بۆ خۆی بانگی کردبا، دەنا هەقی نەبوو بچێتە دەستی دۆیان. پیاو دەبوو هەمیشە لە پێشەوەڕا بچێتە نێو گەڕی داوەت، دەنا عەیب بوو. بەڵام دۆ دەبوو لە پاشەوەڕا بێتە ناو داوەت و هەڵبژاردن بەخۆی بوو. ئەو رەسمە دەگەڕێتەوە سەر ئەو زەمانەی کە ژن لە کوردەواریدا ئازادی پتر بووە.

بۆ شەوداوەت ئیجازەمان لە کەس وەرنەدەگرت. شەوی مانگەشەوی هاوین لە حەوشەی مەڕی، کچ و کوڕی ئاوەدانی تێکەڵ دەبوون و داوەتیان دەگرت و هەمیشە لەدووی منیشیان دەنارد. زستانان لە ئاخەڵ و هۆڵاندا شەوداوەتمان دەگرتن. جارجارە سۆفی شەیتان و شۆفار خەبەری ئەو شەوداوەتانەیان بە بابم رادەگەیاند. ئەویش لە پێشدا جنێوی بە من و دوایە بە چەند کوڕە جحێڵەی دێ دەدا و کەمێکی هەڕەشە لێ دەکردین و دەبڕاوە. بەڵام بە قسەی شەیتان و شۆفار

دەستمان لە شەوداوەت هەڵنەدەگرت و جنێوی گەورانیش بە قەولی کوڕە جحێڵەکان خەڵات بوو.

زستانان بە شەو جۆرابێن و کاڵەمستێن و فەلەی بێدەنگ و کۆسەبازی و تەڕکی بن بەڕەیان لە مزگەوت دەکرد و بە ڕۆژ جگێن و ماتێن و مێشێن و هێلکەشکێن و شێروخەتیان دەکرد. من تا کتێبم وەگیر کەوتبایە لە دیوەخانی خۆمان وەدەر نەدەکەوتم و نەدەچوومە سەیری ئەوانە. بەڵام سەرەبەهاران هەموو ڕۆژێ دەچوومە تۆپێن.

لە مانگی خەرمانانی ١٣٢٠(١٩٤١) ڕۆژێکی چووبوومە سەر خەرمانان. کرێکارەکانمان خەریکی مالووسك زرینگاندنەوە و باڵەکەو بوون و منیش لە کنیان دانیشتبووم و ئەسپەکەم وەسەر کوێزر کردبوو. ئەو دەمی فڕۆکە و ماشێن زۆر کەم بوون و خەڵك پێی سەیر بوو. لەپڕ دوو فڕۆکەی ڕەشی زەلام پەیدا بوون. ئێمە تاوێستا فڕۆکەی ئەوەندە زلمان بە ئاسمانەوە نەدیبوو. هەموو دەستیان لەکار هەڵگرت و تەماشای فڕۆکەکانیان دەکرد. دیمان فڕۆکەکان نزیك بوونەوە و نەوی بوون و کاغەزیان بەردانەوە. هەموویان ڕایان کرد بزانن چیە؟ ژنێك لە پێش هەمووواندا گەڕاوە و کاغەزێکی دامێ و گوتی: ها بە قوربانت دەبم! بیخوێنەوە بزانە چیە و چی تێدا نووسراوە؟ بڕوا بکەن وەختابوو لە خۆشیان باڵ بگرم. ئەو کاغەزە بەیاننامێك بوو کە بە زمانی کوردی نووسرابوو. چۆن ئەوە خەونە، یا ڕاستییە؟ دەوڵەتێکی گەورەی وەك یەکێتی سۆڤێتی بە زمانی کوردی بەیاننامە بڵاو بکاتەوە؟ بۆ من هەر وا کەم نەبوو. بۆ من کە شێت و شەیدای زمانی کوردی بووم ئەو پەڕە کاغەزە بەس بوو کە لە خۆشیان شاگەشکەم بکا. ئەو دەمی وا وردم لێك نەدابۆوە، بەڵام لە واقیعدا لە باری سیاسییەوە ئەو کارەی دەوڵەتی شووڕەوی ئەو پەڕی ئازادیخوازی تێدا بوو و نیشانەی ئەوە بوو کە ئەو

دەوڵەتە ئیعتراف بە بوونی گەلانی جۆربەجۆری ئێران دەکا. ئەو بەیاننامە بۆنی شەڕی لێدەهات. دیار بوو لەشکری سوور هاتبوو دە ئێرانەوە. هەرچەند لە بەیاننامەکەدا دڵخۆشی خەڵکیان دابۆوە و هەڕەشە و شتی وای تێدا نەبوو، بەڵام ئێمە زۆر لە رووسان دەترساین. پیرەکان نەقڵی بەدفەڕی و بێڕەحمی و دەستوەشێنی لەشکری تەزاریان لە شەڕی یەکەمدا بۆ گێڕابوونەوە. لە سەرتاسەری رۆژگاری حکوومەتی پەهلەویدا رۆژنامەکانی ئێران هەر شتی خراپیان لە دژی شووڕەوی نووسیبوو. باڵشویك لەو سەردەمەدا لە ئێران گەورەترین جنێو بوو. خۆ بە تایبەتی پاش ئەوەی شەڕ لە نێوان ئاڵمانی نازی و یەکێتی سۆڤێتیدا هەڵگیرسا، چاپەمەنی ئێران هەموو نووسینەکانیان بە سوودی ئەڵمان و بە زیانی شووڕەوی بوو. ماوەیەك بوو شارەوانی مەهاباد رادیۆیەکی هێنابوو و بەرنامەکانی «بێرلەنی» بە زمانی فارسی بڵاو دەکردەوە، کە سەرتاپا جنێو بە کۆمونیزم و باڵشویزم بوو. بەڵام ئەوانە هیچی بۆ من لەو وەختەدا گرنگ نەبوون، گرنگ ئەوە بوو کورد میللەتێکە دەوڵەتان دەیناسن و بەیاننامە بە زمانی ئەو بڵاو دەکەنەوە.

نازانم چۆن خۆم گەیاندە ئەسپەکەم و سوار بووم و پێم پێوە نا و لەسەر جڵەوان چوومەوە ماڵ. بەیاننامەکەم بۆ بابم خوێندەوە، بەڵام ئەو بە پێچەوانەی من رەنگی بزرکا، شڵەژا و بە کاوەخۆ گوتی: رۆڵە قەوما، وا دیارە رووس هاتوونە دە ئێرانەوە، شەڕ و کێشە پەیدا دەبێ، وڵات دەشێوێ. کوڕی خۆم تۆ نەتدیون و نایانناسی، زۆر خراپن، زۆر پیاوکوژ و بێبەزەیی و دەستڕەشن، من کوشتاری سابڵاخم بە چاوی خۆم دیوە و لە بیرمە چۆن خەڵکی بێدەرەتان و لێقەوماویان بە شیران شەقشەق دەکرد. دەبێ زوو خۆمان خڕ کەینەوە و خۆ

بگەیەنینە قایمە؛ خودا بمانپارێزێ. ڕۆژی پیاوانە، بۆ ئەو ڕۆژە بوو دەمگوت فێری سواری و تفەنگ هاویشتن بن. بۆی مات بوو و دووسێ جار لەبەر خۆیەوە گوتی: «هەرزن و بزن چیایەمەزن». بابم هەقی بوو نیگەران بێ چونکە ئەو لەشکری تەزاری دیبوو، ئەو کوشتاری بێڕەحمانەی ژەنراڵە کۆنەپەرستەکانی رووسی لە کوردستاندا دیبوو، ئەو وەکوو زۆربەی ئێرانیەکان ئاگای لە ئاڵوگۆڕی پاش شۆڕشی ئوکتۆبر لە یەکێتی سۆڤێتیدا نەبوو؛ نەیدەزانی لەشکری سوور چۆن عاملاوە؟

بۆ ئێوارێ چەند پیاوی ماقووڵی مەهاباد پەیدا بوون. ئەوانیش دۆست و هاوتەمەنی بابم بوون. شەڕی یەکەمیان وەبیر دەهات. زۆر لە بابم پتر نیگەران بوون. یەکیان گێڕایەوە و گوتی نۆ کەس لە بنەماڵەی ئێمە بە ڕۆژێك بە دەستی ساڵداتی رووس کوژراون.

ئەو قسانە منیشی برێك نیگەران کردبوو. بەڵام لە خۆشی بەیاننامەکە هەر شاییم لە دڵدا دەگەڕا. خەریکی خزمەتی میوانەکان بووم بەڵام هەر دەمە نادەمێك بەیاننامەکەم دەردێنا و دەمخوێندەوە و سەر لە نوێ لە تەنکەی گیرفانم دەناوە.

شەو کاکم و پیاوەکانمان چوون و ژن و منداڵی ئەو میوانانە و خزمەکانی خۆمانیان لە شار هێنا دەر.

بەیانی دوو فڕۆکە هاتن و چەند نارنجۆکی بچووکیان بە شاردا دا، ئەرتەشی شاهەنشاهی، ئەو ئەرتەشەی لە کوشتنی میللەتی ئێراندا لاسای داگیرکەرانی مەغول و نازی دەکردەوە، تاوێکی بەربەرەکانی نەکرد و پێش ئەوەی لەشکری سوور بگاتە مەهاباد چەکی فڕێ دا و وەك تۆوی هەرزن بڵاو بوو. هەژار لەو

بارەوە هەر ئەو دەم چەند جوانی گوت:

بــە بڵاوبــوونی دووپــەڕ ئاگــاهی   بوو بــڵاو ئەرتەشــی شاهەنـشاهی

تفەنگی بڕنۆیان دەدا بە نانێك. ئەویش ئەوی ئازایان، دەنـا ئـەوی ترسـەنۆك بەرتیلی دەدا تفەنگەکەی لێ وەرگرن.

بەشــی زۆری خــەڵکی مــەهاباد روویــان لــە گوندەکــەی ئێمــە کــرد. بابــم پێشوازێکی باشی لێ کردن و هەرچی هەمان بـوو لـە ئیختیـاری نـان. عـەمباری گەنـمی کردەوە و ئاشەکانی گوندەکەمانی دا بە خـەڵك و هـەر کـەس هەرچـەندی ئارد ویستبا دەیاندایە.

هەموو رۆژێ جارێیان دەکێشا هەر کەس هەرچی پێویستە، بێ لـەڕوودامان و شەرم کردن داوا بکا. خەڵکی مەهاباد ئەو پیاوەتیەی بابـمیان لە بیر نەچوو و تـا ما زۆریان ئیحترام گرت.

چوارپێنـج رۆژ کەس بەسەر کەسـەوە نـەبوو. لـە پێـشدا لەشـکری ئینگلـیس گەیشتە سابلاخ و دەستێکیان رە سەربازخانە خست و چەکی قورسیان برد. دوایـە لەشکری سـوور هات. بە پێچەوانەی ئەوەی چاوەنۆڕی دەکرا نـە کەسـیان کوشـت، نە کەسـیان تاڵان کرد، نە ئازاریان بە کەس گەیانـد. ئەوەنـدە بـاش لەگـەڵ خـەڵك جووڵانەوە کە کەس بە لەشکری داگیرکەری نەدەزانین.

نەقڵێکی خۆشم وەبیر هاتەوە: لە زەمانی پەهلەویدا کابرایـەکی دز و چـەتە و پیاوکوژ و خراپ پەیدا بوو. بە تای تەنێ کەڵەگایی لە خەڵك دەکرد. کەتـە پێـنج تیرێکی کۆنی پێ بوو و لەو ناوەدا دەگەڕا و هەرچی وازی لێبا دەیکـرد. پۆلیـسی ئێران بۆی نەدەگیرا. بەڵام زانیبای چۆتە هـەر ماڵێـك خـاوەن ماڵەکـەی دەگـرت.

کابرایەکی پیریان بەو تاوانە گرتبوو کە شەوێك سۆغرە (یانی ئەو چەتە پیاو خرابە) نانی لە ماڵی خواردبوو. دوو ساڵ بوو لە ورمێ گیرابوو. کە هاتەوە پێوەی چووم و گوتم مامە چۆنت نەجات بوو؟ گوتی چووزانم، فریشتێکی سووری چاوشین هات و دەرکی لێ کردمەوە و گوتی برۆ.

لەشکری تاران لە موکریان نەما. لە پێشدا عەشیرەتەکان تا رادەیەك ئاڵۆزیان کرد و یەکتریان کوشت. بەڵام وردە ـ وردە وڵات ئارام بۆوە و وەزعێکی لەبار بۆ جووڵانەوەی سیاسی پێك هات.

ئێمە یانی ئەو پۆلە لاوەی لە زەمانی پەهلەوییەوە یەکترمان گرتبوو و دۆستانە پێکەوە کارمان دەکرد، مەیدانمان بۆ ئاوەڵا بۆوە و چالاکی خۆمان پەرە پێدا. دەمانناردە عێراق رۆژنامە و گۆواری کوردییان بۆ دەهێناین و دەمانخوێندنەوە. من شیعری خۆم و شیعری شاعیرەکانیترم بە خەت بۆ لاوەکان دەنووسییەوە و بڵاوم دەکردنەوە. «دڵشادی رەسووڵی» لە عێراقەوە هاتبۆوە. ئەو ئیملای کوردی لەهی ئێمە باشتر بوو و خەتیشی خۆشتر بوو و زۆریشی شیعری «بێکەس» و «پیرەمێرد» و «ئەحمەد موختار جاف» و «حەمدی» لەبەر بوون و بە خەت بڵاوی دەکردنەوە. گۆواری «گەلاوێژ» رۆڵێکی باشی یاری کرد و لاوەکانمان فێری کوردی خوێندنەوە بوون. هەلومەرج بۆ پێکهاتنی حیزبێکی ناسیۆنالیسی کوردی لە مەهاباد پێکهاتبوو.

پاش دامەزراندنی «حیزبی توودەی ئێران» چاپەمەنیەکانی ئەو حیزبەش ئاڵوگۆڕێکی فیکرییان لە ناو کۆمەڵی کوردەواریدا پێکهێنابوو. تەنانەت چەند کەسی کورد و ئەرمەنی تێکۆشان لکی ئەو حیزبە لە موکریان دابمەزرێنن، بەڵام خەڵك پێشوازی لێ نەکردن. حیزبێکیش بە ناوی «حیزبی ئازادی» بە بەرنامەیەکی چەپیەوە سەری هەڵدا و نەژیا.

تــا رۆژی ٢٥ی گەلاوێــژی ١٣٢١(١٦ی ئــابی ١٩٤٢) کۆمەڵــەی «ژ.ك» دامەزرا. ئەوانی ئەو کۆمەڵەیان دامەزراند دۆستانی پێشووی من بوون. مــن لــەو سەروبەندەیدا لە تەورێز بووم و لە رۆژی دامەزرانی کۆمەڵەدا حوزوورم نەبوو. کـە هاتــمەوە بە هۆی زەبیحی کە لەمێژ ساڵ بوو دۆست بووین بە کۆمەڵە ناسێندرام. لە ماڵی یــەکێك لــە دۆستەکانی خــۆم کــە پاشــان زانــیم ئەنــدامی ژمــارە یــەکی کۆمەڵەیە و بەڕاستی تێکۆشەرێکی بەجەرگ و ئازا و نەبەز و کۆڵنەدەر بــوو، بــە قورئان و بە ئاڵای کوردستان و بە شەرەفــی خۆم و بە شــمــشێر ســوێندیان دام کــە بە زمان، بە قەڵەم و بە ئیشارە خەیانەت بە نەتەوەی کــورد و ئەنــدامی کۆمەڵــە نەکەم. ناوی نەهێنی حیزبیم «هێمن» بوو و ژمارەی ئەندامەتیم ٥٥. مــن هــەقم نەبوو هیچ لەوان بپرسم. بەڵام ئەوان ئەوەندەیان متمانــە بــە مــن بــوو، پــێم بڵــێن هــەژاریش ئەنــدامی کۆمەڵەیــە و خــۆت لــە کــن ئــەو مەشــارەوە، ئــەوەش بــەو رادەگەیەنین.

بــەو جــۆرە مــن لــە ژیــانی کۆمەڵایــەتی و سیاســی و ئەدەبیمــدا پــێم نایــە قۆناخێکی نوێ.

ئەندامی کۆمەڵەی «ژ.ك» گۆڕانێکی سەیری بە سەر مندا هێنا. شەو و رۆژ لە بیری کۆمەڵەدا بووم کە ئەویش ئامانــجی رزگار کردنی نەتەوەکەم بوو. هەموو ئاوات و ئارەزووی تایبەتی خۆم وەلانــا. ئــیتر بــە تــەنیا دەســتم لــە شــەوداوەت و هەڵپەڕین و رێبازگرتن و لەســەر ســوانە وەســتان هــەڵگرت، بــەڵکوو وەك سۆفــی تۆبەکار تووشی هەر کیژ و ژنێکــی کــورد دەهاتــم ســەرم دادەخــست و چاوم لــێ نەدەکرد؛ چونکە ئەوەشم بە خەیانەت دەزانی. بۆ خاتری کۆمەڵــە مــن دەســتم لــە یارێك هەڵگرت کــە بــە گــەورەترین مەحروومییــەتی ژیانــمی دەزانــم و رابردنــی

زەمانیش لە بیری نەبردوومەوە و ناسۆری لە دلّمدا هەر ماوە.

لەو سالاّنەی دواییدا دۆستێکم ـ کە باش لە شیعر بە تایبەتی لە سەبکی شاعیری من دەگا ـ گوتی: تۆ بۆ گوتووتە: ئاشقی چاوی کەژالّ و گەردنی پڕ خالّ نیم؟!

گوتم کاکە من قەت درۆم لەگەلّ ئیحساسی دەروونی خۆم نەکردووە. ئەگەر تۆ دەتزانی من ئەو شیعرەم لە چ هەلومەرجێکدا گوتووە، بڕوات دەکرد هەستی دەروونی خۆم دەربڕیوە و بەڕاستی لەو کاتەدا من لە خەیالّی چاوی کەژالّ و گەردنی پڕ خالّدا نەبووم.

«کۆمەلّە» بێجگە لەوەی کۆمەلّەیەکی سیاسی بوو، کۆمەلّەیەکی کۆمەلاّیەتی و ئەخلاقیش بوو. زۆربەی ئەندامەکانی کۆمەلّە بڕوایان بەو سوێندە هەبوو کە خواردبوویان و دەستیان لە ئاکاری دزێو هەلّگرتبوو. دزی، خراپە و نێوان ناخۆشی لە کزی دابوو و دەتوانم بلّێم هێندێك جێگایان هەر نەما.

هێندەی پێ نەچوو کۆمەلّە سەرانسەری کوردستانی ئێرانی تەنیەوە و پەلی هاویشت بۆ پارچەکانی‌تری کوردستان، بە تایبەتی لە کوردستانی عێراقدا لکی کۆمەلّە زۆر پەرەی گرت و بەهێز بوو.

ئەندامانی کۆمەلّە لە هەموو چین و توێژەکانی کۆمەلّی کوردەواری پێك هاتبوون و جیاوازی بیر و بڕوای سیاسی و فەلسەفییان هەبوو. ئەگەر چاوێك بە ئۆرگانی کۆمەلّەدا بخشێنن ئەو راستییەتان بۆ دەردەکەوێ کە من لێرەدا مەجالم نیە بۆتان شی بکەمەوە. بەلاّم هەموو لەسەر شتێك رێك کەوتبوون: ئەویش رزگاریی کوردستان بوو. ئەندامی کۆمەلّە خاوەنی هەر بیر و بڕوایەك با و لە هەر چین و توێژێك بایە بۆ فەرمانی لای سەروو نەك ئامادە بەلّکە بەڕاستی فیدایی بوو.

داهاتی کۆمەلّە تەنیا و تەنیا مانگانەی ئەندامان و فرۆشی چاپەمەنیەکان و

داهاتی تیئاتر و نمایشەکانی بوو. کەچی زۆر بە باشی بەڕێوە دەچوو. هۆی ئەوە بوو هەموو کەس بەو پەڕی دڵخۆشییەوە مانگانەی دەدا و چاپەمەنی کۆمەڵەی بە چەند هێندەی نرخی دیاریکراو دەکڕی. من خۆم دیومە ژمارەی «نیشتمان»یان بە ٢٠٠ ئەوەندەی نرخەکەی کڕیوە. نیشتمان قەت دانەیەکی نەدەماوە. کۆمەڵە لە پێشدا کتێبێکی بچووکی شیعری بڵاو کردەوە و بە ناوی دیاری کۆمەڵەی «ژ.ك» کە شیعرە نیشتمانییەکانی حاجی قادر و مەلای گەورەی کۆیە و هەژار و شێخ ئەحمەدی حیسامی تێدا چاپ کرابوون و دەسبەجێ تەواو بوو. دوایە گۆواری نیشتمانی وەك ئۆرگانی کۆمەڵە چاپ کرد.

یەکەم شیعری من لە ژمارە دووی نیشتماندا بە ناوی «م.ش هێمن» بڵاو کرایەوە و ئیتر بوومە ئەندامی دەستەی نووسەرانی ئەو گۆوارە و لە هەموو ژمارەکانیدا شیعر و وتارم بڵاو کردەوە. زەبیحی سەرنووسەری نیشتمان بوو و بەڕاستی لە چاپ کردنی ئەو گۆوارەدا زەحمەتی کێشا و وریایی نیشان دا. جگە لە زەبیحی و چەند کەسی باوەڕپێکراویتر، کەس دەستەی نووسەرانی نیشتمانی نەدەناسی و نەیدەزانی ئەو گۆوارە لە کوێ چاپ دەکرێ.

ئەندامی کۆمەڵە وەك ئەندامی حیزبێکی ئەهێنی و بە دیسیپلینی توند هەر ئەوەندەی دەزانی کە پێویست بوو بیزانێ.

لە بیرمە نیشتمانم بۆ بابم دەخوێندەوە. بە تایبەتی شیعرەکانی خۆم و دەیگوت: «کوڕە ئەو هێمنە کێیە؟» لە دڵی خۆمدا پێدەکەنیم، بەڵام نەدەکرا بڵێم ئەو کەسەیە کە تۆ دەفتەری شیعرەکانیت لە تەندووری بەکەمران هاویشت. کۆمەڵە گۆواری «ئاوات»یشی چاپ کرد و من لەویشدا نووسیم.

تیئاتری «دایکی نیشتمان» گەورەترین تەبلیغاتی بۆ کۆمەڵە کرد. ئەو تیئاترە کە زۆریش ساکار بوو و دەتوانم بڵێم لە باری هونەری و تەنانەت فیکرەوە

ناتەواویش بوو، سێ چوار مانگ لە مەهاباد و شارەکانی‌تری موکریان لەسەر شانۆ مایەوە. کەم کەس هەبوو نەچووبێ و هەر کەسیش چووبا دەگریا و هەستی کوردایەتی دەبزووت. لە دێهاتی زۆر دوورەدەستەوە خەڵك بۆ دیتنی ئەو نومایشە دەهاتن. بێجگە لە تەبلیغاتی سیاسی لە باری ماددیشەوە داهاتێکی زۆری هەبوو و کۆمەڵەی دەوڵەمەند کرد.

کۆمەڵە هەر بەو داهاتانە توانی چاپخانەیەکی دەستی بکڕێ و لە مەهاباد دایبمەزرێنێ.

تا زیاتر لە کۆمەڵەدا کارم دەکرد پلەی زانیاریشم پتر دەچووە سەر و لە پیاوی زانا و ئەدیبی وەك پێشەوا قازی محەممەد و کاکەڕەحمانی موهتەدی نزیکتر دەبوومەوە و شتیان لێ فێر دەبووم. هیچ کام لەو پیاوە گەورانەی کورد کە لە پارچەکانی‌تری کوردستانەوە دەهاتن لە من شاراوە نەبوون. هەمزە عەبدوڵڵا، مستەفا خۆشناوی شەهید و میرحاج و قودسی شەهید و زۆری‌ترم لەو تێکۆشەرانە دیتن و ئاڵوگۆڕی فیکریم لەگەڵ کردن. چاپەمەنیەکانی ئێران پێشکەوتووانەتر بوون و شتی تازەیان تێدا بوو. بە تایبەتی چاپەمەنیەکانی حیزبی توودەی ئێران لە روون کردنەوەی بیروڕای سیاسی مندا کاریان کرد.

رەوابیتی فەرهەنگی ئێران و شووڕەوی لقی لە مەهابادیش دامەزرا. منیش یەکێك لەوانە بووم کە لەوێدا کارم دەکرد. هەرچەند بە داخەوە ئەو بنکە پێشنیارەکانی منی جێبەجێ نەکرد و هیچی بە کوردی بڵاو نەکردەوە، بەڵام زۆر شتی بەنرخی بە فارسی بڵاو دەکردەوە و من کەڵکم لێ وەردەگرتن. شیعر و نووسراوی کوردی بە ئازەری و رووسی تەرجەمە دەکران و ئەوەش دەسکەوتێکی باش بوو بۆ ئێمە. یەکێك لەو شتانەی تەرجەمە کران و منیش لە تەرجەمەکردنیدا بەشدار بووم ئاڵەکۆکی هەژار بوو، کە لە لایان ئینسانێکی

واقیعی و شاعیرێکی باشی ئازەربایـجانی شوورەوی مامۆستا جەعفەر خەندانـەوە بە ئازەری و بە شیعر تەرجەمە کرا.

شەڕی ماڵ وێرانکەری دووەم بە تێکشکانی فاشیزم و نازیسم و شـرت و گـوم بوونی هیتلەر و کوژرانی موسولینی و گیران و لەناو چوونی شـەڕ هەڵایـسێنەکان تەواو بوو. هیوا و هومێدی گەلانی ژێردەسـت و زۆرلێکـراو گەشـەی پەیـدا کـرد. لەشـکری هاوپەیـمانەکان لـە ئێـران چـوونە دەر. لـە حاڵێـکدا کـە جووڵانـەوەی رزگاریـخوازی گەلانی ئێران رۆژبەرۆژ پەرەی دەگرت. گەلی کورد یەکێك بوو لـەو گەلانەی کە هیوای بە دوارۆژی گەشەداری خۆی دەمبەدەم پەرەگرتر دەبوو.

دەستەیەك لە روناکبیران و ئەنـدامانی کۆمەڵـەی «ژ.ك» هاتنـە سـەر ئـەو بڕوایە کە جێبەجێ کردنی بەرنامەی کۆمەڵە لە هـەلومـەرجی ئێـستای جیهـان و کوردسـتاندا ئیمکـانی کەمـە. بۆیـە بەرنامەیـەکی کـورت و نوێیـان کـە لەگـەڵ هـەلومـەرجی ئـەو سـەردەمیدا دەگونـجا گەڵاڵـە کـرد و لـە رۆژی سـێی(٣) خەزەڵوەری ١٣٢٤(١٩٤٥) یەکـەم کـۆنگرەی حیزبـی دێمـوکراتی کوردسـتان لـە شاری مەهاباد گیرا و ئەو بەرنامە پەسـند کـرا و رێکخـراوی حیزبـی دێمـوکراتی کوردستان هەر لەسەر بناخەی رێکخراوی کۆمەڵەی «ژ.ك» دامـەزرا و تـەنیا لـە کادری رابەریدا ئاڵوگۆڕێك پێك هات و پێشەوا قازی مـحەمـمەد کە ئەندامێکی سادەی کۆمەڵە و ناوی نەهێنی «بینایی» بوو، بە پێشەوای حیـزب هەڵبـژێردرا و سەرۆکی کۆمەڵە کە پیاوێکی زۆر تێکۆشەر و ئازا و پاك بوو لە کـادری رابەریـدا نەما. ئەم ئاڵوگۆڕە هیچ کاری نەکردە سەر ئەو پیـاوە و لـە ریزەکـانی خـوارەوەی حیزبدا درێژەی بە خەبات و کاری خۆی هەر دا و رەنـجێکی زۆری کێشا.

لە کۆبوونەوەکانی کۆنگرەدا مـن بـۆ یەکـەم جـار لـە ژیانــمدا لـە بەرامبـەر خەڵکدا شیعرم خوێندەوە. کاتێك بەڕێوەبەری کۆبوونـەوە گـوتی: ئێـستا «ئاغـای

هێمن» شیعرتان بۆ دەخوێنێتەوە و من بۆ شیعر خوێندنەوە بە شەرمەوە چوومە سەر مینبەری مزگەوتی سووری مەهاباد، هەموو کەس تەنانەت پێشەواش واقعی وڕ ما و لە خۆیان دەپرسی: چۆن هێمن شاعیر و نووسەری نیشتمان، سەید محەممەد ئەمینی شێخەلئیسلامی بوو و ئێمە نەماندەناسی؟ بابیشم کە ئەوەی بیستەوە لە گفتی خۆی پەشیمان بۆوە و گوتی هێمن شاعیرێکی باش نیە.

حیزبی دێموکراتی کوردستان کۆڕێکی بەناوی «هەیئەتی رەئیسەی میللی» هەڵبژارد کە منیش یەکێك بووم لە ئەندامەکانی. لە هەڵبژاردنی ناوخۆدا حاجی بابەشێخ کە پیرترین ئەندام بوو، بە سەرۆك و من کە لاوترین ئەندام بووم بە سکرتێر[١] هەڵبژێردراین. چەند مانگ لەو کۆڕەدا کارم کرد؛ کارێکی گران بوو. هەر من بەتەنێ بە کارەکان رادەگەیشتم و حاجی بابەشێخی رەحمەتی هەر ئەوەندەی لەسەر بوو ئەوەی من دەینووسم ئیمزای بکا. هەرچەند لەبارەی دەستەڵات و ناوبانگەوە کارێکی گرنگ بوو، بەڵام لەگەڵ زەوقی من رێك نەدەکەوت، بە تایبەتی بەڕێچوون لەگەڵ حاجی بابەشێخی خۆبەزۆرگر و کەللەڕەق کارێکی هاسان نەبوو.

لێرەدا کە باسی حاجی بابەشێخ هاتە گۆڕێ دەمەوێ شتێکی مێژوویی روون بکەمەوە. لە نووسراوی چەند پیاوی بێخەبەردا دیومە و لە خەڵکی ساکاریشم بیستووە تاوانی خەیانەت وەپاڵ حاجی بابەشێخ دەدەن. من حاجی بابەشێخم خۆش نەدەویست، چونکە لەگەڵ ئەوەشدا دەیانگوت لە علوومی دینیدا زۆر شارەزایە و ریازیاتی کۆن زۆر باش دەزانێ، پیاوێکی زۆر کۆنەپەرست و کەللەڕەق و خۆپەرست و ناشارەزا بوو، بەڵام زۆر راست و پاك و نازا و بەبیر و بڕوا بوو. بە

١- سکرتێر لێرەدا وا بزانم بە مانای «دەبیر» یان «دەفتەرداری» ئەمرۆ بێ.

هیچ بارێك تاوانی خەیانەتی پێوە نانووسێ. لە کاتی وتووێژ لەگەڵ نوێنەرانی دەوڵەتی مەرکەزیدا دوور نیە فریوی خواردبێ و بە هەڵە چووبێ، بەڵام لە رێگای راست لای نەداوە.

بڵاوە پێدانی گەمارۆی دەوری سەقز و سەردەشت و خورخورە کە تاوانەکەی دەخەنە سەر حاجی بابەشێخ پێوەندی بە مەسەلەیەکی قووڵ و نەهێنی سیاسییەوە هەیە کە لێرەدا جێگای باس کردن نیە و با جارێ دەرخۆنەی لەسەر دابنێین و زۆر لە دەستەڵاتی حاجی بابەشێخ بەرەوژوورتر بوو. حاجی بابەشێخ ئەوندەی دەستەڵات نەبوو فەرماندەکانی دەوروبەری ئەم شارانە بە قسەی بکەن و بکشێنەوە، خۆ ئەو هیچ مەسئولییەتی لەشکری نەبوو. لەشکری کوردستانیش وەك لەشکرێکی رەسمی بە قسەی فەرماندەکانی خۆی دەکرد نە بە قسەی سەرەكوەزیرێکی بێدەستەڵاتی غەیرەنیزامی. هیوادارم بەم کورتە نووسینە خوێنەرەکانم روون کردبێتەوە.

من وازم لە سکرتێری هەیئەتی رەئیسەی میللی هێنا و لە کومیسیۆنی تەبلیغاتی حیزبدا دەستم بەکار کرد. لە هەموو چاپەمەنیەکانی حیزبدا دەستم بە نووسین کرد. لە رۆژنامەی کوردستان و گۆواری کوردستان و هاواری کورد و هاواری نیشتمان و گرۆگاڵی منداڵان و گۆواری هەڵاڵەدا شیعر و وتارم بڵاو دەکردنەوە و لە میتینگەکانی حیزبدا بەشدار دەبووم. لە دەستەیەکدا کە بۆ دانانی کتێبی کوردی بۆ فێرگەکانی کوردستان کاریان دەکرد، ئەندام بووم. ئەندامە ئەسڵیەکانی ئەو لێژنە وەك لەبیرم مابێ، زەبیحی و هەژار و برایمی نادری و دڵشادی رەسووڵی و من بووین. پێشەوا بۆ خۆی و چەند مامۆستای شارەزاش یارمەتییان دەداین. هەرچەند هیچمان لەو کارەدا پسپۆڕ نەبووین، بەڵام چونکە زۆر بە دڵسۆزییەوە کارمان دەکرد پێم وایە کتێبەکان ـ کە بە داخەوە

چاپ نەکران ـ خراپ نەبوون.

ڕۆژی بیست و شەشی سەرماوەز ئاڵای کوردستان لە مەهاباد هەڵکرا و ڕۆژی دووی ڕێبەندای ١٣٢٤ کۆماری کوردستان دامەزرا. من نامەوێ لەو بارەوە بدوێم چونکە زۆری باس کراوە؛ تەنیا دەڵێم من لەو ڕۆژە پیرۆزانەدا بەشدار بووم و شیعرم خوێندەوە.

لەو ماوەدا من و هەژار یەك ماڵ بووین، شەو و ڕۆژ پێکەوە دەگەڕاین. ماوەیەکیش قزڵجی‌مان لەگەڵ بوو. کاتی بێکاری و سانەوەمان زۆر خۆش ڕادەبوارد. من کە پایەی خوێندەواری و زانیاریم زۆر لەوان کەمتر بوو، لە هاونشینی ئەوان کەڵکم وەردەگرت و شت فێر دەبووم. چونکە من و هەژار بۆ هەموو جێگایەك پێکەوە بووین و لێك هەڵنەدەبڕاین، زۆر کەس نەیدەزانی کاممان هەژارە و کاممان هێمن و ئەگەر یەکمان بە تەنێ گەڕابایین دەیانگوت کوا ئەویتر؟

پاش دووی ڕێبەندان و پێکهاتنی کۆماری کوردستان، کوردەکانی پارچەکانی‌تری کوردستان ڕوویان لە مەهاباد کرد و من و هەژار لەگەڵ هەموو پیاوە بەناوبانگەکان پێوەندی دۆستایەتیمان دامەزراند. مامۆستا قانیعیشم ناسی و لە ئەزموونی ئەدەبی ئەویش کەڵکم وەرگرت. زۆرم بیرەوەری خۆش لە هاونشینی مامۆستا قانیع هەیە کە بە داخەوە لێرەدا مەجالی گێڕانەوەیان نیە.

دایکم لەمێژ بوو دەیویست ژنم بۆ بێنێ و تا نەمردووە من بە زاوایی ببینێ. بەڵام من ملم ڕانەدەکێشا و نەدەچوومە ژێر بار. خۆم بە خوێندەوار دەزانی و پێم وابوو هەق نیە دایك و بابم ژنم بۆ بێنن. بۆ خۆشم لە هەڵبژاردنی دەزگیراندا دڕدۆنگ بووم و هەتا گەورەتر دەبووم ئەو دڕدۆنیگییەم زیادی دەکرد.

لەو ئاخیرانەدا هاتبوومە سەر ئەو خەیاڵە کە ئەسڵەن ژن نەهێنم و بە ڕەبەنی

بمێنمەوە. هیچ کچێك تەبعی جوانیپەرستی منی رازی نەدەکرد و رەنگ بێ ئەگەر دایکم نەبووبا ئێستاش بوخچەی نەکراوە بووبام. بەڵام دایکم ئەو ساڵی پێی لێ لە کەوشان کردم و گوتی: «ئیللا ـ بیللا، پێت خۆش بێ و پێت ناخۆش بێ ژنت بۆ دێنم.» لەو لاشەوە هەژاری لێ دنە دابووم و شەو و رۆژ لە بن هەنگڵمدا بوو. هەژار بە تەمەن چی وا لە من گەورەتر نەبوو، بەڵام سارد و گەرمی رۆژگاری لە من زۆر پتر چێشتبوو. دوو جاری ژن هێنابوو و ئەزموونی لەو بارەوە زۆر بوو. توندی و سەرەڕۆیی دایکم و نەرمە ـ نەرمە و دنەدانی هەژار دڵیانێ نەرم کردم.

دایکم برازایەکی خۆی کە کچی پیاوێکی بەدەستەڵات و دەوڵەمەند بوو بۆ خواستم کە نە دیبووم و نە دەمناسی. درۆ نەبێ جارێکی دووربەدوور لەبەر مانگادۆشین دیبووم؛ ئەویش روخسارم نەدیبوو، بەڵام دەمزانی کورتەباڵایە. ئەوەش سەیر بوو من ئەو خۆوێژە نەبووم گوتوویەتی «سەد نەحلەت لە حاڵەتم هەر ئی کورتم خۆش دەوێن». من لە ژندا ئەوی لە هەموو شت پتر سەرنجم رادەکێشی بەژن و باڵای رێك و پێك و بەرزە. ئەوەشم بە دایکم گوت، گوتی: رۆڵە ئەو قسانە چن؟ زێڕیش بچووکە. دایکم ژنێکی دنیادیدە و بەئەزموون و کارامە و زۆر بەدەستەڵات بوو. خزم و کەس و کار و دۆست و ناشناشمان زۆر بوون، لەناو ئەو هەموانەدا ئەو برازایەی هەڵبژاردبوو. دیارە ئەو بە دوای کچی شۆخ و شەنگ و جوان و چەلەنگدا نەگەڕابوو ئەو دەیویست بووکێکی ناکاربەاش و رەفتارچاك و وریا و بەمشوور و ماڵداریکەری هەبێ.

شایی هێمن دەست پێکرا؛ هەژار هەڵبەزی، سەرچۆپی کێشا، دەستی دۆی ناسك و نازداری گوشی، چاوی لە کیژۆڵان داگرت و شەوانەش بەو قسە قۆڕانەی

خۆی کۆڕی دیوەخانی وەپێکەنین دەخست. بەڵام هێمن نیگەران بوو، نیگەرانی دواڕۆژی خۆی و بیری لەوە دەکردەوە چۆن لەگەڵ ژنێك کە هەڵبژاردنی دایکیەتی و بۆ خۆی نەیدیوە و نایناسێ، دەتوانێ ژیان بەرێتە سەر. نەیدەزانی تۆقی لەعنەتی بۆ دێنن یا فریشتەی رەحمەت.

رۆژی ٢٥ی خەزەڵوەری ١٣٢٥ بووکیان بۆ دابەزاندم. دیارە ئەو پەری ناسك و نازدار و شۆخ و شەنگ و جوان و چەلەنگە نەبوو کە خەیاڵی شاعیرانەی من بە شوێنیدا دەگەڕا و هێشتاش تووشی نەبووە. بەڵام زۆر زوو توانی خۆی لە دڵی مندا جێ بکاتەوە و وا لە خۆی بکا کە لە قووڵایی دڵمەوە خۆشم بوێ و ببێ بە یاری هەمیشەیی و خەمڕەوێنی رۆژانی تاڵ و تفتی ژیانم. بیست و سێ ساڵ پێکەوە ژیاین و لە پەنا ئەودا هەستم بە سانەوە دەکرد. قەتی ئەوندە دڵ نەشکاندم رۆژێك تا ئێوارە لێی زیز بم و دەنگی لێ بگۆڕم. زۆر لە ژیانی ژن و مێردایەتیم رازیم. نیقرار دەکەم ژیانی خۆشی ژن و مێردایەتیمان زیاتر ئەو پێکی هێنابوو؛ چونکە من دەزانم حەساس و تووڕە و تەنانەت بیانووگر و جینگنۆکەم، بەڵام ئەو هێدی و ئارام و ژیر بوو و بیانووی نەدەدا دەستم. تاقەکوڕێکمان بوو ناوم نا «سەلاح». ئەوە ماوەیەکی زۆرە لە دیداریان بێبەشم و دەردی دووری دەچێژم؛ یادیان بەخێر.

هێشتا مانگێك بەسەر شەوی زاوایەتیمدا رانەبردبوو و بە قسەی ئەوڕۆ مانگی هەنگوینم تەواو نەکردبوو، کە بە داخەوە ئەوی نەمدەویست روو بدا رووی دا و ئەوی پێم خۆش بوو بمرم و نەیبینم دیتم... ریسەکەمان لێ بۆوە خوری. هێلانەکەمان لێ شێوا و کۆمارەکەمان رووخا و دوژمن بەسەرماندا زاڵ بۆوە.

ماوەیەك بوو هەست بە مەترسی دەکرا. جەبهەی سەقز و سەردەشت قایمتر

دەکران. چەند دەرەبەگی بەناوبانگ و خاین رایـان کردبـوو بـۆ عێـراق و یـەك دوو مـەلا و شـێخی خوێڕیـەپیاو دەس‌بـەسـەر کرابـوون. حکوومـەتی ئازەربایـجان لەشکرێکی سـاز و تـەیاری بـۆ پـشتیوانی پێـشمەرگە نـاردبووە جەبهـەی سـەقز، چونکە وا بەراورد کرابوو کە تەنیا لەو جەبهەڕا ترسی پەلاماری دوژمن هەیە. لە پێشداش چەند جار لـەو جەبهـەڕا دوژمـن پـەلاماری هێنـابوو، بـەڵام زۆر خـراپ شکابوو و زەبری دەستی پێشمەرگەی کوردستانی چێشتبوو.

ئازەربایـجان حکوومەتێکی گەورەتر و بەهێزتر و زۆر تەیارتر و پڕچەكتر بوو لە کوردستان. خەتی دیفاعی ئازەربایـجانیش زۆر قایـمتر بوو. کەوابوو کەم کەس بە خەیاڵیـدا دەهـات لـە ڕێگـای ئازەربایــجانەوە پـەلامار بـۆ سـەر جووڵانـەوەی ڕزگاریـخوازی گەلانی ئێران بهێنرێ.

ماوەیەك بوو بۆ ئەوەی کارەکانی حیزبی باشتر رابپەڕن پـاش ئـەوەی شـەوانە پێشەوا ـ کە زۆر شەو تا درەنـگ لـە دەفتـەری حیزبـدا دەمـاوە ـ دەچـۆوە مـاڵی خۆی، کـادرێکی حیزبی لە دەفتەری حیــزبدا دەماوە بۆ ئەوەی ڕاپۆرتی خـوارەوە ـ ئەگەر پێویست بوو ـ بە پێشەوا رابگەیەنێ و دەستووراتی پێـشەوا بـۆ خـوارەوە بنێرێ. ئەو شەوی نۆرەی منی تازەزاوا بـوو. لـە دەفتـەری حیـزب دانیـشتبووم و خەریکی نووسینی مەقالەیەك بووم بۆ «کوردستان»، ئەفـسـەرێکی بـچووك بـەڵام دۆستێکی گەورەی من و ئەنـدامێکی زۆر بـەوەفای حیـزب هاتـە ژوور، زۆرم پـێ ناخۆش بوو کە دەستی بۆ رادیۆکەی سـەرمێزەکە بـرد؛ چـونکە نووسـینەکەی لـێ تێك دەدام، بەڵام چم نەگوت و قەڵەمەکەم دانا. لەپڕ شتێکی وامان گوێ لێ بـوو کە وەختابوو پێمـان بـە عـەرزەوە وشـك بـێ. رادیـۆ تـاران تەلگرافــی پیرۆزبـایی دوکتۆر جاوید وەزیری ناوخۆی ئازەربایـجانی دەخوێندەوە کە بە بۆنەی گەڕانەوەی ئەرتەشی شاهەنشاهی بۆ تارانی ناردبوو.

دوایــه خەبــەری راکردنــی «موتەجاســیرین»ی راگەیانــد. موتەجاســیر و ماجـەراجوو دوو نـاو بـوون کـه لـەو شـەوەڕا بەسـەر بەڕێوەبـەرانی جووڵانـەوەی ئازادیـخوازی کوردسـتان و ئازەربایـجاندا بـڕان و ئێـستاش دەزگـای تـەبلیغاتی رێژیم دووپاتەیان دەکاتەوە و دەیانهێنێتەوە کاوێژ.

دەسبەجێ بە تەلیفوون ئەو خەبەرەم بە پێشەوا راگەیاند. گوتی بۆ خۆت وەرە ئێرە و بە ئەوانیتریش رابگەیەنە بێنە ئێرە. بـە دوای ئەوانــمدا نـارد و بـۆ خـۆم چووم بۆ ماڵی پێشەوا. سەدری قازی برای پێشەوا کە نوێنەری مـەجلیس بـوو لـە تاران و بە رواڵەت نەدەبوو لەو واقیعە بترسێ، لە هەموو کەس پتر شڵەژابوو. ئەو دەسبەجێ گەڕاوە بۆ تاران و لەوێ گرتیان و هێنایانەوە مەهاباد.

ئازەربایــجانی وا تـەیار و پڕچـەك بـە لەشـکری سـاز و پـەرداخ و فەرمانـدە لێزانەکانییەوە بۆ وا زوو تەسلیم بوو؟ پێشەوەری کارامە و شۆڕشگێڕ و کۆنـەپیاو و ئازا و رابەرەکانیتری ئازەربایـجان بۆ وا بە پەلە رایان کـرد؟ پرسـیارێکە کـەس بە تەواوی جوابی نەداوەتەوە و منیش جوابـم بۆ نادرێتــەوە. بـەڵام دڵنیـام ئەگـەر فیدایی دەستی کردبـاوە و ئەگـەر فـیرقە بەربـەرەکانی بکردایـە، لەشـکری شـڕ و شپرێوی تاران نە تەنیا پێی لەتەورێز نەدەنا و ئـەو هـەموو کوشـتارەی نـەدەکرد، بەڵکـە تـارانیش دەشـێوا و لەوانـە بـوو لـە سەرتاسـەری ئێرانـدا جووڵانـەوەی ئازادیـخوازی بەسەر کۆنەپەرستیدا سەرکەوێ و تەنانەت نفـووزی ئیمپریـالیزم لـە رۆژهەڵاتی ناوەڕاسـتدا زووتـر بنـەبڕ بـێ. بـەڵام وەك زانایـان گوتوویانـە «مێـژوو ئەوەیە روو دەدا نەك ئەوە کە ئێمە دەمانەوێ.»

بەڵێ کوتوپڕ تەورێز گیراوە و کوردستانیش لە هەموو لاوە گەمارۆ درا. پاش ئەوەی سەدری قازی نازانـم بۆچی بەرەو تاران گەڕاوە رابەرانی حیزبـی دێمـوکراتی کوردستان لە مـاڵی پێـشەوا کـۆ بوونـەوە و ئـەو شـەوی رۆحیـەی هـەموو کـەس

دەتوانم بڵێم باش بوو. شوورای جەنگ بە سەرۆکایەتی حاجی بابەشێخ پێك هات و سوورەتجەلسەی یەکەم ئیمزا کرا و قەراری بەربەرەکانی درا. بەلام هێشتا مەرەکەبی بڕیارنامەکە وشك نەبۆوە کە خەبەر هات یەکێك لە ئەندامەکانی ئەو شوورایە رای کردووە.

بۆ بەیانی وەزع گۆڕا و بڕیاری بەربەرەکانی هەڵوەشاوە و بە پێشمەرگە دەستوور درا بێ دەست کردنەوە پاشەکشە بکا و رێگا بۆ ئەرتەش بەتاڵ بکا؛ خەڵك دەستێکی کەوتە ئەولای و یەکێکی کەوتە ئەم لای.

پێشمەرگە لە جەبهەی سەقز و سەردەشتەوە بە رێکوپێکی پاشەکشەی کرد. فیداییەکان کە فەرمانەدەکانیان رایان کردبوو وەك مەڕی بێشوان بڵاو بوون و عەشایر لێیان وەخۆ کەوتن و هەموویان داپڵۆسین و نەیانهێشت تاقە فیشەکێك لەگەڵ خۆیان بەرنەوە، بەلام نەوێرانە پێشمەرگە. تەنیا لەناو مەنگوڕان پێشی دەستەیەکیان گرت کە بە فەرمانەدەیی زێرۆی دەگەڕاوە، زێرۆش کە بۆ خۆی شڕەخۆرێکی وەك ئەوان بوو، دەستی نەدا و بەگژیاندا هاتەوە و تەنانەت چەند گوندیشی تالان کرد و گەیشتەوە مەهاباد. ئەوانی فیداییەکانی ئازەربایجانیان رووت کرد کەسیان نەکوشت. ئەوی من وەبیرم بێ لەو کارەساتەدا تەنیا پێشمەرگەیەکی کوردی عێراق شەهید کرا و هێندێکیشیان ناپیاوانە رووت کردن. فەرماندەی ئەرتەش بێهیچ زەحمەت گەیشتە گوندی حەمامیان و پێشەوا لەوێ دیتی.

لەو ماوەدا من هەمیشە لەگەڵ پێشەوا بووم. دیارە لەگەڵی نەچوومە حەمامیان، بەلام لە شاری بەجێم نەهێشت. دەمدیت پەشۆکا بوو، بەلام نەك لە ترسان، بەڵکە لە داخان و لەبەر ناهومێدی.

من لەمێژ بوو پێشەوام دەناسی و لە رۆژی تەنگانـەدا دیبـووم. بـە دەسـت و تفەنگی خۆی پیاوێکی زۆر ئازا بوو. پێش دامەزرانی کۆمـاری کوردسـتان چـەند جار عەشایر هاتنە سەر مەهاباد و پێشەوا بۆ خۆی لە یەکەم سەنگەردا بۆ دیفـاع ئامادە بوو. ئەدی چۆن بوو ئەو جار تەسلیم بوو؟ بۆ خۆم لێم بیـست گـوتی: «لـە سـەرمانەوە ناچـن و دەمـانکوژن. بـەڵام پـێم خـۆش نیـە گەلەکـەم بـەجێ بـێڵم و دەمەوێ لەناو ئەواندا بـمرم.»

راستە کوردستان پاش گیرانەوەی ئازەربایـجان و لەدەستدانی ئەو هاوپەیـمانە بەهێزە لە هەموو لایەکەوە گەمارۆ درابوو؛ راستە بەشێکی عەشایر گوێیان لە کـڵاو پەڕاندبوو و چاوەنۆڕی خراپەیان لێ دەکرا؛ راسـتە خەزێنـەی کۆمـار بـەتاڵ و حـەتاڵ بوو و هەمووی درابوو بـە تـووتن و هێـشتا نەفرۆشـرابۆوە و لـە عـەمباردا مـابۆوە؛ راستە لە هەموو یارمەتییەکی دەرەوە هیوابڕاو کرابوو، بـەڵام مـن بـەش بـە حـاڵی خۆم لەو بڕوایەدام نەگـەر دەسـتەوەکەری کرابـا و ئێمـە ئـەزموونی شۆڕشگێڕیـمان هەبا مێژووی کۆماری مەهاباد بەو جۆرە دوایی نەدەهات کە هات.

رۆژی ٢٦ی سـەرماوەزی ١٣٢٥(١٩٤٦) ئەرتەشـی شـڕ و شـپرێوی شاهەنـشاهی تـەواو ساڵە وەختێـك پـاش هـەڵکردنی ئـاڵای کوردسـتان شـاری مەهابادی گرتـەوە. هێنـدێك لـە بەڕێوەبـەران و کادرەکـانی حیـزب رایـان کـرد و خۆیان شاردەوە و هێندێکیش دانیشتن و چاوەنۆڕی گرتن بوون. من ئـەو رۆژی لـە شار وەدەر کەوتـم و چوومە خانەقای شێخی بورهـان. لـەوێ شـێخ مـحەمـمەدی خاڵم حەشاری دام و لە بن باڵی خۆی گرتـم. لە خانەقا بووم کـە خەبـەری گیرانـی پێـشەوا و رابـەرانی حیـزب و کۆمـارم بیـست. پیـاوم وە دووی هـەژار خـست بیبینمەوە و پێکەوە تەگبیرێك بکەین. ئەویش بۆی دەرچووبوو و بۆم نەدۆزراوە.

نەخۆشی کەوتوویی لە خانەقا هەبوو، زۆر کەس گرتبووی و چەند کەسیشی کوشتبوو. من جارێکیتر هەر لەو خانەقایە ئەو نەخۆشیەم گرتبوو و زۆری لێ دەترسام. گوتوویانە «هەرچی بترسێ ناخەلسێ،» هێندەی پێنەچوو گرتم و کەوتم. بەفرێکی یەکجار زۆر و ئەستوور کەوتبوو، هیچ دوکتۆرێك بەو بەفرە نەدەگەیشتە خانەقا. دوو مانگی رەبەق بۆی لەسەر رەقی پشتی کەوتم. ئەسپەك لە سەری دام و قسەی هاتەران پاتەرانم دەکرد، هەموو بەندەنم بە نوێنانەوە چوو و توێخی هاویشت. بەڵام ئەو جاریش لە دەست ئیزراییل رزگاریم هات.

کە لە نەخۆشی هەستامەوە بەفریش کەم ببوو، رێگا کرابوونەوە. وایان بە مەسڵەحەت زانی بۆ ئەوەی کەمێك ژیوەڵە ببمەوە و گورد بگرمەوە، بە دزی بچمەوەماڵی خۆمان کە لە شار نزیك بوو و دەرمان و خواردنی باشتری لێ وەدەست دەکەوت. چاك لە بیرم نیە چەند رۆژان لە ماڵێدا تەماڵم هەڵگرت و خۆم مەڵاس دا.

رۆژێك لە ژووریێ دانیشتبووم و کتێبم دەخوێندەوە، لەپڕ لە ناوێدا بوو بە شین و گابۆڕ، ناردم بزانم چیە؟ قاسید بە گریان و لەخۆدان هاتەوە و گوتی ئەوانەی لە شاری هاتوونەوە دەڵێن دەوری شار گیراوە و نایەڵن کەس بچێتە ناو شار یا وەدەرکەویێ و دەنگۆیە و دەڵێن پێشەوا و سەدری قازی برای و سەیفی قازی ئامۆزای لە چوارچرای مەهاباد لە دار دراون.

ئەو رووداوە دڵتەزێنە و ئەو کارەساتە جەرگبڕە هەموو کوردێکی بەشەرەفی خەمناك و تازیەبار کرد. بەتایبەتی دڵی منی بە ناسۆر ئەنگاوت. ناسۆرێك کە بۆتە تیراوی و ئێستاش هەر وەبن دەداتەوە و هەڵدەداتەوە و بێگومان سارێژ نابێ و لەگەڵم دێتە بن گڵ.

من پێشەوام لە دڵەوە خۆش دەویست، بە رابەرێکی دڵسۆز و ژیرم دەزانی،

به كوردێكی پاك و چاكم دەناسی و بە موسڵیحێكی یەكجار گەورە و مەزنم دەزانی. دەمزانی نەتەوەكەی خۆی چەند خۆش دەوێ و چەندی پێ خۆشە خزمەتی بكا؛ چەند بە ئاواتەوە بوو كورد بگاتە ریزی نەتەوە بەختەوەرەكان. زۆرم هیوا پێ بوو گەلەكەمان بەپەلە بەرێتە پێش و وڵاتەكەمان زوو ئاوەدان بكاتەوە. لەو ماوە كورتەشدا دەزانین چەندی خزمەتی بەكەڵك كردن. بەڕاستی مەرگی پێشەوا نەك هەر بۆ نەتەوەی كورد بەڵكە بۆ جووڵانەوەی ئازادیخوازی و دژی ئیمپریالیستی سەرانسەری ئێران زیانێكی گەورە بوو. دەریایەك زانست و ئەدەب، دەریایەك فیكر و بیر بە دەستی زۆردارێكی سەرەڕۆ و نەزان وشك كرا و لەناو چوو.

سێ ڕۆژ پاش شەهیدبوونی پێشەوا ـ یانی ڕۆژی سێزدەبەدەر ـ قەڵفڕم بۆ كرد و لەگەڵ پیاوێكی هەژار و هاواڵێكی زۆر بەنرخی حیزبی بەرەو كوردستانی عێراق وەڕێ كەوتین. بە دوو ڕۆژ و دانێك سنوورمان پەڕاند. لەو بەری جۆگەوە بازم دا ئەو بەری جۆگە، بە رواڵەت هیچ فەرقێكم نەهاتە پێش چاو؛ بەڵام لە واقیعدا سنووری سیاسی وڵاتێكم پەڕاندبوو و چووبوومە وڵاتێكی دیكە. گەیشتمە شاری قەڵادزە. وەنێو بازاڕ كەوتم و نەكەوتم بە بەرگ و لیباس پۆلیس ناسیمی و زانی لەودیوڕا هاتووم. پیلیان گرتم و خەریك بوون تێكمەوە پێچن. بەڵام مەلایەك و حاجییەك بێ ئەوەی بمناسن باڵیان بەسەردا كێشام و نەجاتیان دام. نەقڵەكە ڕاست لە من رووی دابوو لە ترسی ئاگر پەنام بۆ مار بردبوو. مەلا پێی خۆش بوو بمناسێ، منیش لەگەڵ ئەوەشدا پێم خۆش نەبوو كەس بمناسێ و ناوی خۆم بە كەس بڵێم خۆم پێ ناساند. دیار بوو مامۆستا منی لە دوورەوە دەناسی. ئەو شەوەی زۆری حورمەت گرتم و لە حوجرەی فەقێیان نووستم و بەیانی بۆ خۆی وەپێشم كەوت و بردمی بۆ گوندی گردبوداغ. من بە هیوا بووم سۆراخی هەژار و

زەبیحی و قزڵجی و دڵشاد بکەم و قسەی خۆمان بێ لە دڵی خۆمدا وام دانابوو یەك بگرینەوە و سەر لە نوێ دەست بە کار بینەوە. دیارە ئەو قسەم بە مامۆستا عەرز نەکردبوو، بەڵام پێم گوت دەمەوێ ئاواڵەکانم ببینمەوە. مامۆستا گوتی جارێ رووبار زۆرن و بوار نین و بێجگە لەوە ئەو کوردانەی ئێرە کە هاتبوونە ئێران هاتوونەوە و دانگەریزە دەکەنەوە بۆ لای شاران و پۆلیس ئامادەیی هەیە. جارێ ماوەیەك لێرە بە تا وڵات کەمێك ئارام دەبێتەوە. هاورێیەکەم ناردەوە و بۆ خۆم دەستم کرد بە خوێندن و سەر لە نوێ بوومەوە فەقێ؛ زۆر چاکم دەخوێند. هەم خۆم دەخافڵاند و وەڕەزی خۆم دەشکاند و هەم دەمویست ئەوی لە سووریم دۆڕاندووە لە کایەی تێهەڵبێنمەوە. هێشتا لاو بووم و ئەگەر خوێندبام دەمتوانی شتێك بە شتێك بکەم، بەڵام خوێندنەکەم زۆری نەخایاند. بیستم وەزعی ئێران ئارام بۆتەوە و دەستیان لە خەڵك گرتن هەڵگرتووە. لێکم داوە پاش ئەوەی لێرەش هەر قاچاغم و ناوێرم بگەڕێم بۆ سەرێك لە وڵاتی خۆمان نەدەمەوە؟ ئەگەر زانیم دەحاوێمەوە ئەوە هەر لەوێ خۆم حەشار دەدەم. بە تاقی تەنێ رووم لە کوێستانە خۆشەکانی کوردستان کرد، بە نێو چادر و هۆبە و گوڵ و گوڵزاراندا گەڕام. شەنگەبێری کێڵگەردنم دین. لەو گەشت و گەڕانەدا بووم کە پارچە شیعری «بەهاری کوردستان»م گوت، کە بۆ خۆم ئێستاش زۆرم خۆش دەوێ و بە شاکاری دەزانم. ژاندارم و پۆلیس لە هیچ کوێ تووش نەبووم و بێ‌سەدەمە گەیشتمەوە گوندەکەی خۆمان.

راوەستام تا شەو بەسەر دەستاندا هات و بە تاریکی چوومە ماڵێ. یەکسەر چوومە پشت دەرکی ژووری بابم. بۆ یەکەم جار لە ژیانمدا خۆم گرت، چونکە بابم خۆ لە خەڵك گرتن و گوێ لە قسەی خەڵك هەڵخستنی زۆر پێ ناخۆش بوو.

تەنانەت ژنی ماڵی ئێمە لە ترسی بابم قەت نەیاندەوێرا شەمۆڵە بگرنەوە کە ئەو دەم لە لادێدا زۆر باو بوو. لە درزی دەرکەوە دیتم بابم بە حەواوە راوەستاوە و لەگەڵ ئەو پیاوەی کە لەگەڵم هاتبوو بۆ کوردستانی عێراق قسە دەکا و پێی دەڵێ رۆڵە پێم بڵێ لە کوێیە بۆ خۆم پیاو دەنێرم. ئەویش دەڵێ دوو رۆژی دی بۆ خۆم دەچم و دەیهێنمەوە. قەولم پێداوە جێگا و شوێنی ئەو بە کەس نەڵێم. بابم کەمێك بە تووڕەییەوە گوتی چۆن بە منیش ناڵێی. گوتی نەخێر بە تۆش ناڵێم، بە دایکیشی ناڵێم، قەولم پێ داوە و قەولی خۆم دەبەمە سەر. ماندوویی رێگا و کوێرەوەری غەریبی و بێنازی و لێقەوماویم لە بیر چۆوە و لە دڵی خۆمدا گوتم: چۆن زەحمەتکێشانی کورد کوڕی وایان لێ پەیدا بووە؟

بەڵێ زۆر قارەمانی وا لە خەباتی رزگاریخوازی گەلەکەماندا هەن کە بە شەرەفەوە ژیاون و بە شەرەفەوە دەمرن و مێژووش لە بیریان دەکا. ئەو پیاوە، پیاوێکی هەژار و زەحمەتکێش و نەخوێندەوار بوو. لە سەرەتای کۆمەڵەوە بە بڕوایەکی قایم و تەواوەوە هاتبووە ناو کۆڕی خەبات و بێ ئەوەی خۆی رانێ خزمەتی زۆر گەورەی کردبوون و کەسیش باشی ناناسێ و منیش لێرەدا ناوێرم ناوی بەرم، چونکە نازانم ماوە یا نەماوە و دەشزانم ئەگەر مابێ تووشی دەردیسەر دەبێ.

چیدی خۆم پێ رانەگیرا و چوومە ژوورێ. دایکم و بابم و کابرا واقیان وڕما. دایکم ئامبازم بوو و تێروپڕی ماچ کردم. بەڵام بابم ئەو بابەی کە قەت رووی نەدەدامێ و لەبەر هیچ کارەساتێك نەدەچۆما و بە مەتانەت و خۆڕاگری لە وڵاتدا ناوبانگی هەبوو و هەتا ما یەکمان جگەرەمان لە کن نەکێشا و بێئیجازە دانەنیشتین، خۆی پێ رانەگیرا و بە لووزەوەو فرمێسکی لە چاو هاتە خوار و هەتا ماوەیەك هیچ قسەی بۆ نەکرا. دوایە بۆ یەکەم جار و ئاخر جار لە ژیانمدا

بەخێرهاتنی کردم و گوتی چاك بوو هاتیەوە. ئەوە لە دوام دەناردی عەفوی عمومی بۆ عەشیرەتان دەرچووە. راستە ئێمە عەشیرەت نین، بەڵام خەڵکی گوندین و دەتوانین لەو دەرفەتە کەڵك وەرگرین. ماڵی دنیام زۆرە و ئێستا هەموو شت بە بەرتیل دەکرێ. جارێ ماوەیەك لە ماڵێ دانیشە و هاتوچۆی شار و باران مەکە تا بزانین دنیا چی لێ دێ.

لە ماڵێ دانیشتم و چ باس نەبوو، وردە ـ وردە خەڵکیان بەردا. منیش دەستم کردەوە بە جووت و گا و ئاژەڵدارییەکەی خۆم و هاتمەوە سەر حووڵڵەمەرەسێ. حیزبی توودەی ئێران بە ئاشکرایی خەباتی دەکرد و رۆژبەرۆژ کۆمەڵانی خەڵکی ئێرانی زیاتر لێ کۆ دەبوونەوە. لە رۆژنامەکانی خۆیدا ئیمپریالیزم و کۆنەپەرستی بە توندی دەکوتا و تیئۆری زانستی بڵاو دەکردەوە. حیزبی دێموکراتی کوردستانیش کەم ـ کەم بووژاوە و کادرە لاوەکانی دەستیان کردەوە بە خەبات. پیاو هەق بڵێ حیزبی توودە لەو سەردەمەدا لە بووژاندنەوەی حیزبدا رۆڵێکی باشی یاری کرد، تەنانەت لە پاراستنی ناوی حیزبدا. چونکە هێندێك لە لاوە ئازادیخواز و کەم ئەزموونەکان خەریك بوون ناوی حیزب بگۆڕن و بیکەنە کۆمەڵەی کۆمونیستی کوردستان و وەك بیستوومە بەرێوەبەرانی حیزبی توودە مانیع بوون.

ژمارەیەك نیشتمان بڵاو بۆوە و گەیشتە دەستم و هومێدم پەیدا کرد کە خەباتەکەمان پەرە بگرێتەوە. هەر چەند راپۆرتیان لێدام کە لە نووسینی ئەم گۆوارەدا دەستم هەیە و برێکیان ئەم بەر ئەو بەر پێکردم و بە خوای دەستێکیشیان بە یاڵ و بژیدا هێنام و پووڵ چاپەکیان لێ ئەستاندم، بەڵام ئەوە چوو و رابرد نەمزانی لە کوێ چاپ کرا و هەر بە شێوە نووسین نووسەرەکانم ناسین. ژمارەیەکیش «رێگا» دەرچوو و پێم گەیشت. یەکێك لە نووسەرەکانم

دیت و بەڵێنی هاوکاریم پێدا، بەڵام بەداخەوە ئەویش تێدا چوو.

لە رۆژی ١٥ی رێبەندانی ١٣٢٧دا «ناسری فەخرارایی» لە دانیشگای تاران شای وەبەر دەمانچان دا، تۆزکاڵێکی دەم و لێو و پشت رووشاند. ئەو تاوانەیان هاویشتە سەر حیزبی توودە و ئیجازەی رەسمی کارکردنی ئەو حیزبەیان هەڵوەشاندەوە و رابەرەکانیان گرتن و دەرکی رۆژنامەکانیان داخستن و لە سەرتاسەری ئێراندا حکوومەتی نیزامی دامەزرا. ئەوەش زەبرێک بوو کە بە نەخشەی ئیمپریالیزم و بە دەستی کۆنەپەرستی وە جووڵانەوەی رزگاریخوازی ئێران کەوت.

بەڵام زۆری پێ نەچوو رۆژنامەکانی حیزبی توودە بە نهێنی دەرچوونەوە و رابەرانی حیزب توانییان لە زیندان را بکەن.

سەیر ئەوە بوو پاش رووخانی کۆماری مەهاباد من بۆ یەکەم جار دوو رۆژ پێش واقیعەی دانیشگا وێرابووم بە ئاشکرایی بچمە مەهاباد و بە رۆژی رووناک بگەڕێم کە ئەو رووداوە لە تاران قەوما و لە مەهابادیش دەستیان کردەوە بە خەڵك گرتن، ناچار منیش خۆم شاردەوە. لەو خۆشاردنەوەدا شیعرێکی زۆر باشم لە ژێر عینوانی «ژوانی ئاغا»دا گوت کە بە داخەوە خۆم نەماوە و تکا لەو کەسانە دەکەم کە هەیانە بیپارێزن و ئەگەر کرا بۆم بنێرن.

ساڵی ١٣٢٧ ساڵێکی یەکجار تووش و شووم بوو. من بە عومری خۆم زستانی وا سەختم لە وڵاتی خۆمان نەدیبوو. پازدە رۆژی پاییز مابوو بەفرێکی ئەستوور و وشك باری، یەك نوا لە هەموو جێگایەك لە میترێك پتر بوو. وشکەبەند و سەرما و سابیقەی بەدوادا هات و یەکسەر بوو بە روو؛ بەفری دیکەشی بەسەردا بارین، رێ و بان گیران، قات و قڕی پەیدا بوو، ئاو وشك بوون

و خـەڵك ناچـار بـوو بـەفر بتوێنێتـەوە و بیخواتـەوە. نـەوت و ئـاوردوو وەگـیر نەدەکـەوت. ئـاژەڵ و مـاڵات قڕانـی کـرد. رەپـستە رزیـن و نەوەنـدە گنخـان و گرانیەکی زۆر بە سامی بە دوادا هات.

من بۆ خۆم لە ئـەزموونی پیـاوێکی دنیادیـدە و کۆنـساڵ کـەلکم وەرگـرت و توانیم بەشێکی زۆر لە دەغڵ و دانی خۆمان لە رزین و زایەبوون رزگار بکەم.

بەهار درەنگ بوو، هەوا گەرم ببوو، بەڵام بەفر ئارەقیـشی نـەدەکرد. رۆژێـك چوومە مزگەوت. تەماشام کرد پیرەپیاوێك بە تـەنێ لـە تەنیـشت سـۆبە سـارد و سڕەکە هەڵکورماوە. هەر منی دیـت گـوتی: منـداڵی ئـەو زەمانـە ئێمـەیان پـێ خەرفاوە. گوتـم: مامە گیان چ قەوماوە؟ گوتی: بە سەری تۆ ئەوە چەند رۆژە بەو هەتیوە گێژانەی خۆم دەڵێم بـچن بـەفری سـەر رەپـستەکەمان کـون ـ کـون بکـەن گوێشم نادەنێ. گوتـم بیلامانێ کە ساڵ درەنگ بوو، هەرد گـەرم دادێ و هـەڵمێ دەکا. بەفریش نایەڵێ هەڵمەکە بێتە دەر و لە ناو خۆیدا دەگەڕێتـەوە و دەغڵەکـە دەسووتێ. ئەگەر کون بکرێ هەڵمەکەی دێتە دەر و ناسووتێ. قـسەی مامـەپیرەم بە دڵیەوە نووسا؛ چەند رۆژان پیاوم هەڵگرتن و چوومە زگ بەفر کون کردن.

هەوا خۆش بوو، بەڵام کارەکە زۆر گران بـوو. بەفرەکـە نەوەنـدە رەق بـوو بـە لۆسە کون نـەدەکرا. بـەڵام پاشـان تێگەیـشتم پەنـدی پێـشینان چـەند راسـتە کـە گوتوویانە: «دەستی ماندوو لە سەر زگی تێرە». بەشـی زۆری دەغڵـی ئێمـە ئـەو ساڵی نەڕزی و نان و تۆوی خۆمان بوو.

ئەو ساڵی لە هیچ کوێ دەغڵ نەبوو. ئـەو جـووتبەندانـەی زەوی ئاویـژەیان بـە دەستەوە بوو، هەرزن و گەنـمەشامییان چاند و نێوەنانیان پەیدا کرد. منیش هـەرزە و گەنـمەشامی زۆرم چاند و بەرهـەمێکی باشـیان دا، بـەڵام لـە گوندەکـەمان هـیچ

داهاتـمان وەگیر نەکەوت، چونکە بۆ خۆیان هیچیان نەبوو تا بەشی ئێمە بدەن.

بـۆ زسـتانی داهـاتوو گرانییـەکی بەسـام سەرانـسەری ئێـران بـە تایبـەتی کوردستان و ئازەربایـجانی داگرت. دەغلّی فرۆشتن هەر نـەبوو، هەشـبا لـە کـڕین نەدەهات. هیچ شتی‌تریش دراوی نەدەکرد. دوو مەڕی داشـتی پووتـە گەنـمێکی نەدەکرد. کەویژە گەنـمێکیان بە جووتێك کەلّی خاویّ نـەدەدا. هـاواری سـەروماڵ بوو، برا ئاوڕی وەسەر برا نەدەدا. بەڵام مـن نەمـدی و نەمبیـست لـە کوردسـتان کەس راستەوخۆ لە برسان بـمریّ، هەرزن و گەنـمەشامی خۆولاّتی و گەنـم و جۆ و خورمای عێراق هۆیان داوە.

لەگەڵ ئەوەشدا دەزگای تەبلیغاتی پادشایەتی ئێران لەو ساڵانەدا شـەو و رۆژ و وەخت و بیّ‌وەخت پەلاماری دەبردە سەر دەوڵەتی شووڕەوی، ئـەو دەوڵەتـە وەك جیرانێکی باش و دڵسۆز گەنـمێکی زۆری دا بـە ئێـران. ئـەویش چ گەنـمێك بـە روحی پیاوی پێدەکەنی. بە هاتنی ئەو گەنـمە خەتەر کەم بۆوە و قات و قـڕی لـە شاران نەما.

دەوڵەت لە دابەش کردنی ئـەو گەنـمەدا دێهاتیـشی لـە بیر نـەکردبوو و لـە رووی شناسنامە میقدارێکی گەنـم بۆ هەر خێزانێك دانابوو. بەڵام دەبوو ئاغا بـە قەرزی سـەرخەرمان وەربیگـریّ و سـەنەد بـدا، جـا بـە سـەر خـەڵکی گوندەکـەدا دابەشی بکا. ئاغاکان گەنـمەکەیان بـە زیـادەوە وەرگـرت و وەك پیـاوی چاك لـە پێش چاوی کاربەدەستانی دەوڵەت بە سووت و سەلەمخۆرەکانی شاریان فرۆشـت و دراوەکـەیان نەخـدوپوخت لــە تەنکـەی گیرفـان قـایم کـرد. ئـەوان ئـەنگڕان، سووتخۆری شار قازانـجیان کرد، سـمێڵی پیاوی دەوڵەت چەور کـرا و ئـەوی لـەو ناوەدا هیچی پیّ نەبرا هەژار و نەداری لادیّ بوو.

لە بەهاردا خەڵکی دێهاتی ئازەربایـجان لە حاڵێکدا کـە وەك خـەزەڵی پـاییز

له برسان هەڵدەوەرین و پیاو ئاگری بۆ تێبەر دەبوون بە کوردستان وەربوون.

گەلی کورد جارێکی دیکەش پیاوەتی و نانبدەیی و میوانداری خۆی نیشان دا. هەر دەستەیەك رووی لە هەر ئاوەدانییەك دەکرد، خەڵکی ئەو ئاوەدانییە بە پیریانەوە دەچوون و ژەمێکیان تێر دەکردن و بەرێیان دەکردن. زۆر ماڵی وا هەبوون ئەو ژەمە بۆ خۆیان هیچیان نەدەخوارد و دەیاندا بەو میوانە رەش و رووت و برسی و خورێنانە. ژاژ و پەنیر و لۆرك تایبەتی ئەوان بوو. ماڵی زۆر لەچەر و پیسکە ئەبا ئەو ساڵی رزقی بۆ نەگیرا.

ئەگەر گەلی کورد بۆ خۆی لە وەزعێکی وادا نەبوو بتوانێ میوانەکانی خۆی باش بەخێو بکا، کە بەهار کامڵ بوو نیشتمانەکەی، کوردستانی رەنگین و بژوێن باوەشی دایکانەی بۆ ئەو برسی و رەش و رووتانە، بۆ ئەو لاواز و لەجەرانە، بۆ ئەو لێقەوماو و دەربەدەرانە کردەوە. لە نواڵە زەنویرەکانیدا سفرەی نیعمەتی بە هەڵز و مەندۆك و بیزا و کارگ و کوراده و زرەمەندی و سێوەڵووکە و وێنجەکێویلە و کەنگر و رێواس و ئەسپنك و ئاڵەکۆك و دۆری و ترشۆکە بۆ رازاندنەوە.

بەڵێ دیتم لە چەرخی بیستەمدا، لەو چەرخەدا کە ئینسان ئەتۆمی شکاند، راداری دروست کرد، تەنانەت مانگی داگیر کرد، ئینسانیش وەك ئاژەڵ و وڵسات لە کێو و کەژ بلەوەرێ. دەمدیتن بە گیا خواردن بایان دەکرد، بەڵام نەدەمردن.

ئەو مێگەلە شپرزە و سەرگەردان و بێشوانە بە چیا سەرکەشەکانی کوردستانی ئێراندا هەڵکشا و گلۆپکی ئەو گیایانەی هەڵپساند و خۆی پێ تێر کرد و شۆڕ بۆوە بۆ گەرمەسێری کوردستانی پڕخێر و بەرەکەتی عێراق و وردە ـ وردە دانگەرێزەی کرد تا بەسەر خێر و خۆشیاندا کەوت. لەوێ کەوتە فەرعانە. دەغڵوودان فەریکە ببوو، خانەخوێش هەر کورد بوو، بەدڵ بوو،

بەبەزەیی بوو، ئینسان بوو و دڵسۆزانە میوانداری کرد و بەخێوی کرد.

من لە ماوەی ئەو گرانییەدا پیاوەتی ئەوتۆم بە پیاوی نەدار و زەحمەتکێشەوە دیتن کە بەڕاستی مایەی شانازی ئینسانیەت بوون. بەلاّم بە داخەوە کارەساتی زۆر دڵتەزێن و دیمەنی زۆر دزێویشم دیتن. من بە چاوی خۆم دیتم ئینسان لە برسان مرد. من ئینسانم دیت لەبەر موحتاجی خەریك بوو نووری چاوی خۆی بە ئارد سەودا بکا و هەروەها زۆر حەیوانی دووپێی وام دیتن بە رواڵەت ئینسان بوون کەچی لەو وەزعە نالەبارە بۆ ئاخنینی گیرفان یا دامرکاندنی هەوەسی خۆیان کەڵکیان وەرگرت.

رۆژێك لە بن دیوارێکی خواروخێچ خۆم لە بەربەرۆچکە هەڵخستبوو و چیلکەم لە هەردی دەوەژاند، هێشتا خاکەلێوە بوو و ولاّت نەخەملیبوو. بیرم لە حاڵی ئەو خەڵکە هەژارە دەکردەوە، چەند منداڵی دێ هاتنە لام یەکیان گوتی: فلاّن کەس خەریکە ژن بێنێ. ئەو فلاّن کەسە پیرەپیاوێکی دڵڕەش و کۆنەگزیرێکی بەدفەڕ بوو. کەس کچی نەدەدایە و بێژن مابۆوە. پێکەنیم و گوتم: نای لەو درۆیە! منداڵ تێکڕا وەجواب هاتن، بە پەلەپەل و سوێند و قوڕئان خواردن گوتیان: درۆ ناکەین، ئەوە خەریکە کچی ئەو کابرا حەجەمە بکڕێ و لە خۆی مارە بکا. ماشەڵلاّ جوانیشە.

- چی چی؟ بیکڕێ؟

- بەڵێ، بەڵێ، بیکڕێ و لە خۆی مارە بکا.

وەك فیشەك لە جێی خۆم دەرپەڕیم و منداڵ کەوتنە شوێنم. کە چوومە حەوشەی کابرا، دیتم بۆ خۆی لەسەر کورسییەك دانیشتووە و لاقی هاویشتۆتە سەر لاق و هەروا بزەی سمێلاّنی دێ. پیرەپیاوێکی کەڵەگەت و تەژە و وشك و رەق، بەلاّم بە داروبار لە بن دیوار هەڵتروشکاوە و چوار منداڵی رەش و رووت و

کز و لەجەر لە دەوروبەری کەوتوون. کچێکی بالاّبەرز و ئەسمەر و چاو و برۆ جوان، بەلاّم لەڕ و لاوازیش پاڵی وەکۆڵەکەی بێلاّکە داوە. چارەڕەشی و نەگبەت لەو دیمەنە دەباری.

ـ ها کوێخا! ئەوە چیە؟

ـ قوربان چت لێ وەشارم ئەو کچەم لەو پیرە مەشەدییە کڕیوە.

ـ کڕیوتە؟ بە چەند؟

ـ وەڵڵا قوربان بە گران. بە پووتێك ئارد. (زەردەخەنەیەکیشی بۆ کرد).

ئاگرم لە جەرگ بەربوو، مچوڕکێکم لە بەری پێوە هات و لە تۆقی سەرم دەرچوو، بەری چاوم تاریك بوو. خەریك بووم بە گژ ئەو پیاوە دلڕەشەدا بێم. بەلاّم پیشم خواردەوە، خۆم ڕاگرت و لە مەشەدیم پرسی: ئەو کچە بۆ دەفرۆشی؟ ملی بەلاوە نا، هەناسێکی ساردی هەڵکێشا، ئاوی لە چاوی گەڕا و گوتی: دایکی دوو ڕۆژ پێش لە برسان مرد. بۆ خۆشی کەنەفت بووە و هەر بینا سلار بۆوە. دەستی بۆ لای منداڵەکان ڕاداشت و گوتی: ئەوانەش برسین. بۆیەی دەفرۆشم تا بۆ خۆی لە برسان نەمرێ و ئەوانەش بژیوی چەند ڕۆژێکیان هەبێ. سەربەسەر بە زێڕم نەدەدا و ئێستا بە ئاردی دەفرۆشم.

لە کچەکەم پرسی: تۆ بەو کارە ڕازی؟ مێرد بەو کابرایە دەکەی؟ فرمێسکی بە چاوە جوانەکاندا هاتە خوار، بە شەرمەوە گوتی: نینم ئوشاقلار ئاچدلار (ـ چ بکەم منداڵەکان برسین)

ـ گوتم ئەگەر خێرۆمەندێك ئەوەندە ئارد بدا بە باوکت هێشتا حازری مێرد بەو کابرا پیرە بکەی؟ بە بێزارییەوە گوتی: یوخ وەڵلا (ـ نە بە خودا.)

لەو کەین و بەینەدا ژن و منداڵی ئاوەدانی ئاپۆرەیان لە دەوری من دابوو. لە قسەکانمان نەدەگەیشتن. نەقڵەکەم لە سەرڕا بۆ گێڕانەوە، ژنەکان تێکڕا گوتیان:

ئەیەڕۆ، چ خێر بوو، بۆ کافرستانیە؟ گزیرە پیرەیان تف باران کرد و هەموویان بەغار چوونەوە ماڵی خۆیان. ئینسانیەت گەیشتە ئەو پەڕی، دەوڵەمەند و هەژار کەس بە دەستی بەتاڵ نەگەڕاوە. هەر یەکە لە قەدەر خۆیان، نان، کولێرە، ئاردی گەنم، جۆ، گەنمەشامی، هەرزن، ماش، نۆك، نیسك، تەنانەت برینج و ڕۆن و جلکە کۆنیان لەگەڵ خۆیان هێنابوو. زگی منداڵەکانیان تێر کرد و توورەکەی مەشەدییان ئاخنی. ئەو وەختە من لە خۆشیان گریام کە دیم منداڵە قۆشمەکانی دێ کە لە سەر دوو شایی مێشێن و جگێن و شێر و خەت سەری یەکتریان دەشکاند، بە پەلەپەل و هەلەهەل زارکی کیسە پەڕۆکانیان دەکردەوە و هەرچی قەرەپووڵی هەیانبوو لە مستی پیرە مەشەدییان دەکرد و بۆ خۆیان مافنگی دەمانەوە.

هەستی ئینسانی ئەو کیژە کوردانە ئاواتی شەیتانی ئەو دێوەزمە بلەوەزەی کردە بڵقی سەر ئاو کە قرمی لەو کچۆڵە بێدەرەتانە خۆش کردبوو. باربووی ئەو ئینسانە ساکار و پاکانە چەند ئەوەندەی ئەو نرخە بوو کە ئەو گورگە پیرە دەیویست ئەو بەرخۆڵە بێئازارەی پێ بکڕێ. چەند دڵخۆش بووم کە بە هەموان نەمانهێشت لە گوندە خونچیلانەکەماندا ئینسان بە ئارد سەودا بکرێ.

تەنگانە بەریان کورتە؛ گرانی دوایی هات. قات و قڕی تەواو بوو؛ خەڵك کەوتەوە سەر کاروکاسبی. بەڵام زۆر کەس لە برسان مردن، زۆر پیاو لە پیاوەتی کەوتن، زۆر ماڵ لە ماڵ بوون، زۆر کەس لە سەر ساجی عەلی دانیشتن، زۆر ناکەس پێگەیشتن، زۆر گیرفان ئاخندران، زۆر کۆشك قوت بوونەوە و زۆر مافوورە ڕاخران و زۆر ماشین کڕدران.

لە وڵاتێکی بێسەرەوبەرەدا، لە ڕێژیمێکی کۆنی دەرەبەگایەتیدا هەمیشە

بەلاّی تەبیعەت، زوڵم و زۆر و خراپە و دزی و دەسدرێژی پیاو خراپانیشی لەگەڵە.

ئەو ڕووداوە ناخۆشە زۆری کار کردە سەر هەستی ناسك و شاعیرانەی مـن و هەروەها زۆریشی تەئسیر کردە سەر وەزعـی ئـابووری و کۆمەلاّیـەتی و تەنانـەت سیاسـی کـوردەواری. وەزعـی خرابـی ئـابووری و کۆمەلاّیـەتی و سیاسـی وڵات و نەداری و دەستکورتی زۆربەی خەڵك و زۆرداری کاربەدەستانی دەوڵەت و تاوان و خەیانـەتی چـینی دەسـتەلاّتدار بـوو بـە هـۆی ڕاپـەڕینێکی فیکـری بـێوێنـەی زەحـمەتکێـشانی کوردسـتان و هەسـت بـە مەسـئوولیەت کردنـی ڕوونـاکبیرانی شۆڕشگێڕ و لەخۆبوردوویی نەتەوەکەمان.

ئەو ڕاپەڕینە فیکرییە و ئەو هەست بە مەسـئوولیەت کردنـە بـوون بـە هـۆی ئەوە کـە چـینی چەوسـاوە و توێـژی ڕوونـاکبیری کـورد زۆر لـە جـاران بـەبڕواتر و ئامادەتر لە دەوروبەری حیزبی دێموکراتی کوردستاندا کۆ ببنەوە. پاش ڕووخـانی کۆماری مەهاباد قەت وەك ساڵەکانی ٢٩ هەتا ٣٢ هەلومەرجی لەباری عـەینی و زەیـنی بـۆ خـەباتی ڕزگاریـخوازانەی گـەلی کـورد لـە کوردسـتانی ئێـران هەڵنەکەوتووە.

هەر چەند لەو ساڵانەدا حیزبی دێموکراتی کوردستان لە ژێر تەئسیری حیزبـی توودەی ئێراندا بوو و ئەوەندە بەرەو خەباتی چینایەتی دەڕۆیشت کـە لـە خـەباتی نەتەوایەتیـدا کەمتەرخـەمی دەنوانـد و ئەوەنـدە بـۆ ڕووخانـدنی کۆنەپەرسـتی و دامەزراندنی دێموکراتی لە ئێراندا تێدەکۆشا کە ئەستاندنی مافە ڕەواکانی گەلی کـوردی لـە پلـەی دووەمـدا دادەنـا، بـەلاّم دیـسان بـە پـشتیوانی چـین و توێـژە چەوساوەکانی گەلی کورد پشتئەستوور بوو.

من هەر چەند بە پێی توانای خۆم لەو خەباتـەدا بەشـدار بـووم، بـەلاّم لەبـەر نەبوونی چاپەمەنی کوردی نەمتوانی هونەرەکەم وەك پێویستە لە ڕێگای خزمەتی

گەلەکەمدا لە کار بێنم. لەو کاتەدا کە ڕۆژنامەکانی فارسی بە نهێنی بڵاو دەبوونەوە و پۆلیس نەیدەتوانی بیاندۆزێتەوە، بێگومان دەشکرا چاپەمەنی کوردی بڵاو بێتەوە، بەڵام بەڕێوەبەرانی ئەو سەردەمی حیزب لەبەر بێئەزموونی ئەوەیان بەلاوە گرینگ نەبوو.

ئەو دەمیش بڕوام وا بوو و ئێستاش هەر لەسەر ئەو بڕوایەم کە دەبێ زەحمەتکێشانی کورد بە زمانی خۆیان بدوێنین و دەبێ ڕووناکبیرانی کورد بە زمانی ساکارترین ئینسانی کورد مەسایلی سیاسی و کۆمەڵایەتی بنووسن و کۆمەڵانی گەلەکەیان ڕێنوێنی بکەن. بەڕاستی هەم لە باری خزمەت کردن بە زمان و ئەدەبی کوردی و هەم لە باری ڕووناک کردنەوەی بیروڕای سیاسی چینە چەوساوەکانی کوردستان هەلێکی گەورەمان لە دەست دا.

حیزب و ڕێکخراوە سیاسیەکانی ئێران بە تایبەتی حیزبی توودەی ئێران و جەبهەی میللی و پیاوە ئازادیخوازە سەربەخۆیەکان خەباتێکی ڕێکوپێکیان دەست پێ کردبوو. ڕۆژنامەکان هەقایقیان ڕوون دەکردەوە و تاوانەکانی ڕێژیم و گەندەڵ فێڵی ئیمپریالیزمیان ئاشکرا دەکرد. کۆنەپەرستی لە مێژینەی ئێران ڕۆژبەڕۆژ پاشەکشەی دەکرد و سەنگەرەکانی لێ دەستێندران. دەوڵەتەکانی دەستکردی ئیمپریالیزم و نوێنەری کۆنەپەرستی خۆیان نەدەگرت و یەک بە دووی یەکدا دەڕووخان. ڕەزمئارا ئەفسەری بەهێز و بەدەستەڵاتی ئەرتەشی ئێران وەک ئاخرین تیری تەرکەشی کۆنەپەرستی هاتە سەر کار، بەڵام بێگومان ئەگەر نەشکوژرابا نەیدەتوانی بەر بە لافاوی بەتەوژمی خەباتی ئازادیخوازان بگرێ و قازانجی شیرکەتی نەوت بپارێزێ و دەستەڵاتی دەرباری کۆنەپەرست و سەر بە ئیمپریالیزم بێنێتەوە سەر دەقی جاران و ئەویش هەر تێدا دەچوو و مێژووش ڕێگای خۆی هەر دەبڕی.

خەباتی شێلگیر و بێوچانی گەلانی ئێران نیشتمانپەروەری بەناوبانگ دوکتۆر موسەدیقی هێنا سەر کار. ئەو پیاوە بەجەرگ و نەبەزە خەباتی گەلانی ئێرانی ژیرانە رابەری کرد و توند بە گژ ئیمپریالیزمدا چوو. سەنگەرەکانی یەك ـ یەك پێ بەتاڵ کرد تا بە جارێکی پشتی شکاند و نەوتی ئێرانی میللی کرد و دەستەڵاتی شوومی شیرکەتی نەوتی ئینگلیسی لەناو برد کە لەمێژ ساڵ بوو وەك دەولەتێکی گچکە و بەهێز لەناو دەولەتی بێهێزی ئێراندا رەگی داکوتابوو.

بە بڕوای شەخسی من ئەو پیاوە مەزنە هەڵەیەکی مێژوویی کرد، ئەویش ئەوە بوو ئەوەندەی بە گژ دوژمنی دەرەوەدا چوو بە گژ دوژمنی ناوخۆدا نەچوو. ئەو کەسەی لە رۆژی ٣٠ی پووشپەڕی ١٣٣١دا ئەو فیداکاری و گیانبازی و پشتیوانییەی لە گەلانی ئێران دیبوو، نەدەبوو بە سەر کۆنەپەرستییەوە بچێ و دەبوو رەگ و ریشەی دەربهێنێ. کۆنەپەرستی لە هەموو شوێنێکی جیهاندا بۆ پاراستنی دەستەڵاتی خۆی دەست لە هیچ تاوانێك ناگێڕێتەوە، بۆیە دەبێ ئازادیخوازانیش لە دەرفەتی ئەوتۆدا دەستی لێ نەپارێزن. دەیتوانی هەر لە رۆژەکانی پاش ٣٠ پووشپەڕی ١٣٣١دا شوێنەواری کۆنەپەرستی لە ئێراندا نەهێڵێ و ئەوەندەی بێهێز بکا کە نەتوانێ راست بێتەوە و سەر لەنوێ وەك داردەستی ئیمپریالیزم بێتەوە سەر کار.

بە درێژایی حکوومەتی دوکتۆر موسەدیق کۆنەپەرستی لە ئێراندا بەرەو کەمهێزی دەچوو و لە هێندێك جێگادا تەواو بێدەستەڵات ببوو، بەڵام بە داخەوە لە کوردستاندا هەرچەند هێز و گوڕی جارانی نەبوو، هێشتا بە تەواوی لێ نەکەوتبوو.

ئەرتەش بە پشتیوانی دەرەبەگەکانی خۆڵاتی زۆر جار بەرەنگاری خەباتی گەلی کورد دەبوو و زەبری لێدەوشاند.

جووتیارەکانی کوردستانی ئێران لە ساڵی ١٣٣١(١٩٥٢)دا لـە دژی زوڵـم و زۆر و چەوسـاندنەوەی دەرەبەگـەکان راپـەڕین و بـۆ یەکـەم جـار لـە مێـژووی کوردسـتانی ئێرانـدا ناتـەبایی چـینایەتی گەیـشتە رادەی تەقینـەوە و چـینی چەوساوەی وڵاتەکەمان بۆ ماوەیەکی کورت لە بەشێکی کوردستاندا توانی بەسەر چینی دەستەڵاتداردا زاڵ بێ.

جووتیارەکان هەر بە هێزی خۆیان توانیان لە بەری فەیزوڵڵابـەگیان و چـۆمی بۆکان و چۆمی مەجیدخان و شامات و بەشێکی مەحاڵ بێخوێنڕێژی و ئازاردان و خراپە لەگەڵ کردن، ئاغاکان لە گوندان دەربکەن و بە خـاو و خێزانـەوە لـە شـاری بۆکانیان پەستێون و لەوێشدا گەمارۆیان بدەن و بەپەلە خەریکی چەکدار بوون بن.

بێگومان ئەگـەر لـەو سـەردەمدا رابەرایـەتی حیزبـی دێمـوکراتی کوردسـتان دروشـمی خەباتی چەکدارانەی هەڵبگرتبایە و ئەزموونی شۆڕشگێڕانەی هەبایـە و جڵـەوی ئـەو راپەڕینـەی بـە دەسـتەوە گرتبایـە و چـین و توێـژەکانی دیکـەی بـۆ یارمەتی و پـشتیوانی جووتیـاران هـان دابایـە، ئـەو راپەڕینـە زۆر زوو دەبـوو بـە ناوەندی شۆڕش. شۆڕشێکی رەسەن و بەرین، شۆڕشێکی سەرانسەری کوردستان و لەوانە بوو زۆر زوو بتوانێ مافە رەواکانی گەلی کـورد لـە چوارچێوەی ئێرانێکـی دێموکراتدا بچەسپێنێ و جووتیـارانی کوردسـتان رزگـار بکـا. داخـی گرانـم ئـەو هەلە لەبارە و ئەو دەرفەتە باشە کەڵکی لێ وەرنەگیرا. بێئـەزموونی خۆمـان پـتر لە هەموو هۆیـەك شۆڕشـی کوردسـتانی ئێرانـی وەدوا خـست. چین و توێـژەکانی دیکەی کوردستان یارمەتی راپەڕینی جووتیـارانی کوردسـتانیان نـەدا و دەسـتیان لەسەر دەست دانا.

سـەرتیپ موزەفەری فەرماندەی تیپی مەهاباد بـە سـوپا و لەشـکر و تانـك و تۆپەوە بە هـاواری دەرەبەگەکانـەوە چـوو، راپـەڕینی جووتیـاران و وەرزێرانـی زۆر

بێڕەحمانە و بە توندی سەرکوت کرد. دەرەبەگەکانی فەیزوڵڵابەگی و دێبوکری بە پشتیوانی ئەرتەش و یارمەتی قوڵە ئاغایانی مەحاڵ و شارویران لە وەرزێران وەخۆ کەوتن. لێیان دان، دەریان کردن، تالانیان کردن و کوشتیان و لاشەی دەیان وەرزێری شۆڕشگێڕ و تێکۆشەریان بە چۆمی بۆکاندا دا.

حکوومەتی نیشتمانی موسەدیق نەیتوانی پێشی ئەو تاوان و جینایەتە ئاشکرایە بگرێ. حیزبی توودەی ئێران بەو هەموو هێزەی کە ئەو سەردەمی هەیبوو نەیتوانی ئەو راپەڕینە بپارێزێ و بچووکترین یارمەتی پێ بگەیەنێ.

جارێکیتر بە چاوی خۆم تێشکانی رەسەنترین راپەڕینی گەلەکەم دی. ئەگەر گوتم رەسەنترین راپەڕین، بە هەڵە نەچووم، چونکە ئەو راپەڕینە لە ناو زەحمەتکێشترین چینەکانی خەڵکی کوردەواری و لە خۆوە هەڵقوڵیبوو. یەك ـ دوو کەس نەبێ، نوێنەری هیچ چین و توێژێکی کوردستان تەنانەت وردە بۆرژوازیشیان لەگەڵ نەبوو. راستە بەشی زۆری ئەو وەرزێرانە ئەندامی بەوەفای حیزبی دێموکراتی کوردستان و دۆستی بەئیمانی حیزبی توودەی ئێران بوون، بەڵام بەداخەوە رابەرایەتی حیزبی دێموکراتی کوردستان درەنگ جووڵایەوە و نەیتوانی ئەو راپەڕینە رەسەنە بە چاکی بەڕێوە بەرێ. بێگومان ئەگەر ئەو راپەڕینە باش رابەری کرابا لەو کاتەدا کە کۆنەپەرستی لەو پەڕی بێهێزیدا بوو زۆر زوو دەیتوانی هەموو کوردستان بتەنێتەوە و ببێتە سەرەتای شۆڕشێك کە پێم وایە درێژخایەن نەدەبوو.

لەساڵی ١٣٣٢دا خەباتی گەلانی ئێران بە رابەرایەتی موسەدیق سەرنجی دنیای بۆ لای خۆی راکێشا و موسەدیق بە یەکەم شەخسی ساڵ ناسرا.

خەباتی حیزبی دێموکراتیش بارێکی لەبارتری بە خۆیەوە گرت و تا رادەیەکی زۆر پێشی چەپڕەوی منداڵانە کە راست و راست بە قازانجی

کۆنەپەرستی تەواو دەبوو گیرا.

منیش پاش چەند ساڵ تووشی لاوێکی رووناکبیر و تێکۆشەری کورد هاتم کە چونکە ئازادیخوازێکی شێلگیر بوو بڕوای بە چارەسەرکردنی مەسەلەی نەتەوایەتی هەبوو و لە زمانی یەك دەگەیشتین.

من لەمێژ بوو هاوارم دەکرد، بابە راستە رۆژنامەکانی سەر بە حیزبی توودە رۆژنامەی چاك و بەکەڵکن ـ بە راستیش وا بوون ـ، بەڵام دەردی ئێمە دەرمان ناکەن. بەشی زۆری گەلەکەمان فارسی نازانێ و لە مەبەستی رۆژنامەکان ناگا و لەسەر مەسایل روون نابێتەوە، بەڵام بەداخەوە زۆرم گوێ نەدەدرایە و تەنانەت چەپڕەوی وامان هەبوون کە لە عەینی نەخوێندەواری و نەزانیدا گاڵتەیان بەو جۆرە بیر و بڕوایە دەکرد و بەردیان لە ئەژنۆی خۆیان دەدا.

ئەو لاوە لە قسەم گەیشت، دەستەڵاتیشی زۆر بوو. بڕیارمان دا رۆژنامەی «کوردستان» رۆژنامەی حیزبی دێموکراتی کوردستان، یادگار و خۆشەویستی پێشەوای نەمرمان سەر لە نوێ چاپ بکەینەوە و بە زمانی ساکاری کوردی لەگەڵ زەحمەتکێشانی گەلەکەمان بدوێین و لەسەر مەسایل روونیان بکەینەوە. خەریك بوو ئاواتی لەمێژینەی من بێتە دی، کە بەداخەوە کودێتای شووم و رەشی ٢٨ی گەلاوێژ بۆ ماوەیەکی دوورودرێژ لێکی جوێ کردینەوە و وەك بابردەڵە هەر یەکەی بۆ لایەك هەڵداشتین.

ئەو لاوە تێکۆشەرە پاش چەند ساڵ ئاواتی منی هێنا دی و توانی رۆژنامەی «کوردستان» چاپ و بڵاو بکاتەوە. چوار ژمارەی ئەو رۆژنامەم پێگەیشت، بەڵام ژمارەی پێنجی هەرگیز نەگەیشتە دەستم، چونکە ئەو کەسەی رۆژنامەکەی بڵاو دەکردەوە بە خۆی و رۆژنامەکەیەوە گیرا و هەموو ژمارەکانی لەناو چوون. من ئەگەرچی زۆرم پێ خۆش بوو لەگەڵ ئەو رۆژنامە هاوکاری بکەم و شتی بۆ

بنووسم، هەل و مەرجێکی نەهێنی ئەوتۆ لە گۆڕێدا بوو کە پێڕانەگەیشتم هیچی بۆ بنووسم.

زۆر شت لەسەر کودیتای رەش و شوومی ٢٨ی گەلاوێژ نووسراوە و گوتراوە و دووپاتە کردنەوەیان لێرەدا بێجێیە، بەڵام چونکە ئەو کودیتایە تەئسیری راستەوخۆی لەسەر ژیانی من هەبووە و منیش یەکێکم لەو کەسانەی وەبەر پەلامار هاتم و زۆرم رەنج و کوێرەوەری و ئازار دیت و گەلێکم زیانی ماڵی پێگەیشت و دەرد و سزام چێشت، ویستم هەروا بە سەریدا تێنەپەڕم.

لە ریفراندۆمی موسەدیقدا هێزی کۆنەپەرستی و هێزی ئازادیخوازی زۆر باش رادەی دەستەڵاتیان دەرکەوت، بە تایبەتی لە کوردستاندا. بۆ نموونە لە شاری مەهاباد کە دەنگدان ئازاد بوو و وەك گوتم هێشتا کۆنەپەرستی و ئەرتەش کەم تا کورتێك جووڵەیان مابوو، تەنیا دوو کەس بە قازانجی دەربار دەنگیان دا، ئەویش وەك شاهیدێکی زیندوو ئاگام لێ هەیە لاوێکی زۆر پاك و چاك لە داخی چەپڕەوی ئەندامێکی بێکەڵکی حیزب دەنگی دا و پتر لە پێنج هەزار دەنگ بە قازانجی موسەدیق درا. بەوەڕا دیارە خەباتی دژی ئیمپریالیستی چەندەی پەرە گرتبوو. خەڵك لەمێژ بوو خەریك بوو جێژنی دامەزراندنی حیزبی دێموکراتی کوردستان بگرێ. کەچی خواوڕاستان لە رۆژی ٢٥ی گەلاوێژی ١٣٣٢دا جێژنەکەیان بوو بە دوو جێژن. لەو رۆژەدا بوو کە شا لەبەر تەوژمی شەپۆلی تووڕەیی خەڵك خۆی نەگرت و رای کرد و بەرەو بەغدا هەڵات، لەوێش نەگیرساوە و هەی دێ بۆ ئیتالیا. بەڕاستی رۆژێکی خۆش بوو، دوکان و بازاڕ داخران و خەڵك رژانە ناو کووچە و خیابان. بوو بە هوراکێشان و چەپڵەڕێزان و سەما و هەڵپەڕین. ژن و پیاو و گەورە و بچووك لەو زەماوەندەدا بەشدار بوون. کۆبوونەوەیەکی گەورەی حیزبی لە مەیدانی شار کرا. منیش پاش رووخانی

کۆماری کوردستان بۆ یەکەم جار شیعرم بۆ خەڵك خوێندەوە. دیارە شیعرەکانم بەپەلە دروست کردبوو و لە باری هونەریەوە زۆر باش نەبوون، بەڵام چونکە ئیلهامم لە خەڵك وەرگرتبوو و بۆ خەڵك بوون، دوو سەعات پێنەچوو گەورە و بچووك و ژن و پیاو و منداڵی شارەکەمان سەربەندی شیعرەکەمیان دەخوێندەوە و دەیانگوت «دەبڕۆ ئەی شاهی خائن بەغدا نیوەی ڕێیەت بێ».

سێ ڕۆژان دەنگی دەهۆڵ و زوڕنا و تریقەی پێکەنین و ڕمبەی هەڵپەڕین لە مەهاباد نەبڕایەوە، بەڵام بەداخەوە ئەم کەیف و ئەهەنگ و بەزم و زەماوەندە زۆری درێژە نەکێشا و ڕۆژی ٢٨ی گەلاوێژی ١٣٣٢ کودیتای شووم و ڕەش و دژی گەلی (دالیس ـ ئەشرەف ـ زاهیدی) سووك و هاسان سەرکەوت. زاهیدی ئەو ئەفسەرە فاشیست و کۆنەپەرستەی کە ڕۆژگارێك بە تاوانی جاسووسی ئاڵمانی نازی لە لایەن ئینگلیس و ئەمریکاوە گیرا، ئێستا بە قازانجی ئەوان و دەرباری کۆنەپەرست رابەری کودیتای بە دەستەوە گرت و بە سەرکردەیی ژمارەیەکی کەم لە ئەفسەرانی کۆنەپەرست و دەرکراوی ئەرتەش و دەستەیەك پیاوخراپ و کەتە و کۆشە و بە پشتیوانی ئیمپریالیزمی ئینگلیس و ئەمریکا توانی جووڵانەوەی ئازادیخوازی پەرەگرتوو و بەربڵاوی ئێران سەرکوت بکا و دەوڵەتی نیشتمانی موسەدیق بڕووخێنێ و دەستەڵات بداتەوە دەست کۆنەپەرستی و شای راکردوو، شای بەزیو و شای خوێڕی و پیاوکوژ بگەڕێنێتەوە سەر تەختی پاشایەتی و ڕۆژی ٢٨ی گەلاوێژ بکا بە سەرەتای سەردەمێکی ڕەش و شووم و خوێناوی مێژووی ئێران.

من بۆ خۆم پێم وا نەبوو کۆنەپەرستی بە هەڵاتنی شا لە ئێراندا بنەبڕ دەبێ و ئیمپریالیزمی جیهانی وا سووك و هاسان دەست لە خەز و بەز و خێر و بێری ئێران هەڵدەگرێ، بەڵام قەت خەیاڵیشم نەدەکرد وا بە هاسانی زاڵ بێتەوە، چونکە جووڵانەوەی ئازادیخوازی ئێران زۆر بەهێزتر لەوە دەهاتە پێش چاو.

من نامەویّ بچمە قوولاّیی مەسەلەکەوە، بەلاّم ئەوەندە دەلّیّم ئەگەر رابەرانی جوولاّنەوەی ئازادیخوازی لە تاران وەدەست دەهاتن و بەرەنگاری کودیتاچیەکان دەبوون، هەرگیز کۆنەپەرستی نەیدەتوانی بەسەر جوولاّنەوەی ئازادیخوازیدا زالّ بیّ و شا بگەرِیّتەوە ئیّران و ولاّتەکەمان بکاتە گۆمی خویّن و ئەو هەموو ئینسانە بەشەرەفە بکوژیّ و ئەو هەموو خویّنە پاکانە برِیّژیّ و ئەو هەموو خەیانەتە بە گەلانی ئیّران بکا.

پاش نیوەڕۆی رۆژی ٢٨ی گەلاویّژ زۆر بە زەحمەت توانیم خۆم دەرباز بکەم و لە مەهاباد وەدەر کەوم و ملی چیا بگرم. ماوەیەکی زۆر بە کیّوانەوە بووم، شەوانە خۆم لە گوندیّك دەکوتا و نان و ئاویّکم دەخوارد و بە رۆژ وەچیا دەکەوتم. پۆلیس زۆر بە توندی لیّم دەگەرِا و هەرِەشەی کوشتنی لیّ دەکردم، بەلاّم شویّنی بۆ هەلّنەدەگیرام. ئەوەش لە سایەی یارمەتیدانی خەلّك بوو، هەموو کەس رای دەگرتم. نانی دەدامیّ، دەیشاردمەوە، تەنانەت ئەوانەی زۆر بە شاپەرست مەشهوور بوون بەرِاستی چاکەیان لەگەلّ کردم و زۆریان مەمنوونم. بەلاّم بۆیە ناویان نابەم بۆ خۆیان رەنگبیّ پیّیان باش نەبیّ.

پۆلیس کە دەستی وەمن رانەگەیشت کەوتە ئازاردانی بابم. ئەوە منی زۆر نارِەحەت کرد. بابیّکی پیر و موحتەرِەم کە مالّی پەناگای لیّقەوماوان بوو، ئیّستا لەسەر من سووکایەتی پیّدەکرا. ئیّستاش کە ئەوەم وەبیر دیّتەوە نارِەحەت دەبم. بەوەشەوە رانەوەستان و گیشەی گوندەکەیان تیّکرِا سووتاندین. ولاّتی ئیّمە زۆر کویّستانە، سالّی وا هەیە پیّنج مانگ بەفر عەرز بەرنادا و حەیوان و ئاژەلّ لەسەر ئاخورِ و دانگەیە، لەبەر ئەوە خەلّك ناچار گیا و ویّنجە و کۆدە و گزرە و تفاقیّکی زۆر داخا. بەداخەوە لە قەدیمەوە عادەتیّکی خراپ لە کوردەواری هەبوو، هەر کەس رقی لە یەکیّك هەستا و بە ئاشکرایی نەیویّرایە، گیشەی

دەسووتاند. پیاوەکانی پۆلیس بە دزی گیشەی گوندەکەی ئێمەیان کە بە سەری یەکەوە داندرابوون ئاگر تێبەردا. بێگومان زەرەری ئەو سووتمانە لەسەر هەزار تمەن زیاتر بوو. ئێستاش کە وەبیرم دێتەوە خەڵکی هەژار و زەحمەتکێش و بێتاوان لە سۆنگەی مندا ئەو هەموو زیانەیان پێگەیشت و بەرهەمی شان و پیلیان بوو بە ژیلەمۆ و ئاژەڵە بەستەزمانەکانیان بێ تفاق مانەوە کزەم لە جەرگی دێ و لە کن ویژدانی خۆم شەرمەزار دەبمەوە و خۆم بە پشیلەی ڕەجەبە شێت دەزانم.

پاش ٢٨ی گەلاوێژ زۆر لە ئەندامانی حیزب روویان لە نێو مەنگوڕان کرد. عەشیرەتی مەنگوڕ بە پانەوە، بە ئاغا و ڕەعیەتەوە، بە نەدار و دەوڵەمەندەوە باوەشیان بۆ کردنەوە.

هەرچەند هێندێك لە تێکۆشەران پێشنیاری هەڵایساندنی شۆڕشی چەکدارییان دا و لەبیرمە کاغەزێکم بۆ هات کە چاوەنۆڕ بە بەو زووانە چەك بڵاو دەکەینەوە و شۆڕش دەست پێدەکرێ، بەڵام چ باس نەبوو. بێگومان لەو وەختەدا کە عەشیرەتی مەنگوڕ لەو شوێنە سەخت و قایمەدا هاوکاری حیزبی دەکرد، دەست پێکردنی شۆڕشی چەکدارانە کارێکی مەحاڵ نەبوو. پێم وایە دەوڵەت هەستی بەوە کرد و گیراوەکانی بەردان و خەڵکی دامەزراندەوە. منیش پاش چوار مانگ دەربەدەری توانیم بچمەوە ماڵی خۆم و دامەزرێمەوە. لەو ماوەدا بەڕاستی ڕەنج و کوێرەوەرییەکی زۆرم دی و هێز و توانام لە دەست دا.

ئەوە بوو بە سەرهاتی منداڵی و لاوی من. چونکە ڕەنج و کوێرەوەری ژیان لە ٣٠ ساڵیدا منی پیر کرد، سەروڕیشم بۆز بوو، ددانم شاش و واش بوون، چاوم حوکمی کەم بوو، هێز و توانام ڕۆژبەرۆژ لە کەمایەسی دا، هەموو شتم بەرەو نەمان چوو. بێجگە لە هەستی شاعیرانەم کە بە بڕوای خۆم تا ئێستاش هەر لە

زێدەی‌یە و کەمی نەکردووە.

لە ساڵی سی و دووڕا هەمیشە لـە ژێـر چاوەدێری پۆلیـسدا بـووم و پـۆلێکم جاسووس لە دەور و بەری گەڕاون.

ساڵی ١٣٣٨ ساڵێکی زۆر شووم بوو لە مێـژووی ژیـانی منـدا. لـەو سـاڵەدا سـازمانی ئەمنیـەت گـەورەترین زەبـری لـە حیزبـی دێمـوکراتی کوردسـتان و جووڵانەوەی ئازادیـخوازی گەلی کـورد وەشـاند، کـە بـێ‌گومـان لـەو سـەردەمیدا دەکرا بە بەهێزترین رێکخراوی سیاسی رێکوپێکی ئێرانی بزانی.

منیش لەو سەردەمەدا تووشی نەخۆشـییەکی رۆحـی هاتـم. ناهومێدییـەکی رەش ئاسۆی ژیان و بیر کردنەوەی داگرتـم. ئـەو ناهومێدییـە زۆر جار تـا حاڵی خۆکوشتن پاڵی پێوەنام. نامەوێ ئەو تاوانە باوێژمـە سـەر ئەسـتۆی کـەس. بـەڵام ئەوەندە دەڵێم ناتەبایی و ناکۆکی ناو خێزان و بنـەماڵی خۆمـان زۆری کـار کـردە سەر من. هەڵەی وام کردن کە نەدەبوو بە هیچ نرخێك بیانکـەم و بـە سـەر پـەلی وادا کەوتـم کە دەبوو خۆیان لێ بپـارێزم. دوو سـاڵی زۆر تـاڵ و تفـت و پـڕڕەنج و کوێرەوەریم رابوارد و هەزار جار مەرگم بە ئاوات خواست. بـەڵام لـەپڕ ئـەو مـژ و هەورە رەوی و گزنگی هیوا سەر لە نوێ لە ئاسۆی ژیانـمدا ئەنگوت.

لاوێکی رووناکبیر و کوردێکی پـاك و بەشـەرەف کـە بەداخـەوە نـاکرێ نـاوی بەرم، خۆی و رەفیقانی ئەو لەو ماوەدا زۆر لە هانام هـاتن و زۆرم لەگـەڵ مانـدوو بوون. لە ساڵی ١٣٤٠دا سەر لە نوێ تێهەڵچوومەوە و هاوکـاری ئازادیـخوازانـم دەست پێکردەوە؛ دەستەیەك رەفیقی تازە و پێگەیشتوو و رووناکبیرم پەیدا کردن؛ لەباری هونەریشەوە شیعرەکانـم نـەك هـەر باشتر بـوون، بەڵکـە بـە بـڕوای خـۆم تێیانپەڕاند.

لە ساڵی ١٣٤٤دا لاوێکی یەکجار خۆشەویست و خزمێکی زۆر نزیکم کە لە

دەرەوەی وڵات دەژیا و دەیخوێند و هیوایەکی زۆرم پێ هەبوو مرد، ئەو رووداوە زۆری پەرێشان کردم.

هێندەی پێ نەچوو لە سەفەردا بووم کە خەبەری جەرگبڕی مردنی بابمیان دامێ. ناتوانم شەرحی تەئسیری ئەو خەبەرە لەسەر هەستی خۆم بدەم. ئێستا کە ئەو دێڕانە دەنووسم بە زەحمەت فرمێسکم بۆ رادەوەستن. ئەوەندە دەڵێم دەردی باب مردن دەردێکی گرانە و پیاو لە هەر تەمەنێکدا بابی بمرێ هەست بە هەتیوی دەکا.

دوو ساڵ پاش دایکیشم مرد. بابم پیاوێکی بە زیبك و زاکوون بوو، قەتی روو نەدەدا منداڵەکانی، تەنانەت بە پیریش من جگەرەم لە کن نەدەکێشا. دایکم زۆر سەر و روو خۆش بوو و منی لە هەموو منداڵەکانی خۆشتر دەویست، کەچی پێم سەیرە مەرگی بابم زۆر پتری کار کردە سەر من و پتری پەرێشان کردم.

ساڵی ١٣٤٧ لە حاڵێکدا کە زۆر دەوڵەمەند و تێر و پڕ بووم و ماڵ و دەوڵەتێکی زۆر لە پێویستی خۆم زیاتر هەبوو و پیر و کەنەفتیش بووبووم و دەمەویست گۆشەگیری بکەم و لە ناو ژن و منداڵی خۆمدا بحەسێمەوە، زوڵم و زۆری رێژیم نیسبەت بە گەلی کورد گەیشتە رادەیەك کە بۆ هیچ ئینسانێکی خاوەن شەرەف قبووڵ نەدەکرا. من چۆن چاوم بەرایی دەدا لاوانی تێکۆشەر و رووناکبیری کوردم ـ هەر بەو تاوانەی داوای مافی رەوای نەتەوایەتی خۆیان دەکرد ـ لە پێش چاو بکوژن و بەوەشەوە رانەوەستن، تەرمی خوێناوی و کونکراویان بە شار و بازێڕاندا بە چەپڵەڕێزان بگێڕن و داوەت و سەمای لە دەوری بکەن؟ ناچار بە پیری، سەری خۆم هەڵگرت و بە داری دەستی رووم لە وڵاتی غەریبایەتی کرد و دەستم لە ژن و ماڵ و کەس و کار و یار و دیار هەڵگرت. ئەوە پێنج ساڵ و چەند مانگە ئاوارە و دەربەدەر دەخولێمەوە و هەزار گوتەنی

هەر شەوە میوانی خانەخوێیەکم و هەر رۆژە لە جێیەك. زۆرم کوێرەوەری و چەرمەسەری چێشتووە، زۆرم شەو و شەونخوونی کێشاوە، زۆرم نەداری و رووتی دیوە. ئەگەر ژیانی ئەو چەند ساڵە بنووسم خۆی سەدان لاپەڕە کاغەزی بەش ناکا. بەڵام نەهێنیکاری ئیجازەی نادا.

خوێنەری خۆشەویست هیوادارم توانیبێتم تا رادەیەك خۆم بە تۆ بناسێنم. دیارە تۆش چاوەنۆڕی ئەوە نی هەموو رازەکانی خۆم بۆ تۆ گێڕابێتەوە.

من ئینسانم نە مەلاییکەم و نە پەری. دەخۆم، دەنووم، شاد دەبم، وەڕەز دەبم، دەگریم، پێدەکەنم، دەترسم، ناهومێد دەبم، دار و بەرد نیم، لەو ماوە دوور و درێژەی ژیانمدا زۆر کاری چاکم کردووە و بەسەر خراپەشدا کەوتووم. تەنیا کارێکی خراپی کە دڵنیام قەتم نەکردەوە دزییە، ئەویش قەت ئەوەندە موحتاج نەبووم مەجبوور بم دزی بکەم. بە چی مەعلووم ژیان ئەوەندەم موحتاج نەکا تووشی ئەو گوناهەش بم کە زۆرم پێ گەورەیە؟

نیوەشەوی سێی رێبەندانی ١٣٥٢(٢٤ی ژانویەی ١٩٧٤) و (یەکەمی موحەڕڕەمی ١٣٩٤) لە نووسینەوەی ئەو سەرگورشتە بوومەوە. ئێستا لە شارێکی دوور وڵات بە تاقی تەنێ لە ژوورێکی رەق و رووق دانیشتووم. هەموو سامانم تەختێك و دەستێك نوێن و دوو دەست بەرگی کۆن و نوێ و چەند کراسی چڵکن و چەمەدانێك و ساکێکی دەستی و چەند کتێب و کۆڵێك کاغەزی بڵاوە و نەسپێ لە گیرفانمدا سەوزەڵەتان عەرز دەکا، بەڵام زگتان پێم نەسووتێ. ئەو ژیانەم بۆ خۆم هەڵبژاردووە، دەنا دۆستی وام هەن ئەگەر حەز بکەم پاروو لە زاری خۆیان دەردێنن و لە زاری منی دەنێن.

تا ئەو نوختەم دانا زیندوو بووم و پشووم دەهات و دەچووم و هیچ رەنگ مردن نەبووم. جا نازانم کەی سەر دەنێمەوە و کۆچی دوایی دەفەرمووم؟

لێرەشدا دەمەوێ شتێك بڵێم، بە پێچەوانەی زۆر هونەرمەندی کورد، من لـە نەتەوەکەی خۆم رازیم. کەس تا ئێستا بێحورمـەتی پـێ نـەکردووم. داوای دراو و ماڵیشم لە کەس نەکردووە تـا بزانـم دەمـداتێ یـا نـا. لـە لێقەومانیـشدا نانیـان داومێ و رایانگرتووم.

شیعریشم تەنیا بۆ دەربڕینی ئیحساسی خۆم داناوە و هیچ هەقم نیە منەتیان بەسەردا بکەم. ئەوان پێیان ناخۆش بێ یا خۆش، من کە شیعرم بۆ هات ناتوانـم نەیڵێم.

گەلێك قـسەم لـە دڵا بـوو، حیکایەتـم مـابوو
کەچی لە بەختی کەچم خامە نووکی لێرە شکا

لەبەر شکانی نووکی خامە نیە کە لـە گێڕانـەوەی حیکایـەتی دڵـی خـۆم واز دێنم. نا، من وەك هەموو ئینسانێکی کورد بە تایبەتی کوردێکی ئێرانی هێـشتا لە دنیایەکی پڕ لە ئەسراردا دەژیم و ناکرێ رازەکانی دەروونـم هەڵڕێژم. تـۆ بڵێـی کورد بگاتە جێگایەك و منیش ئەوەندە بژیم هەرچی دەیزانـم بینووسم و قازانـجی لە زیان پتر بێ؟

ئینسانـم.

ژیانـم پێ خۆشە.

پێم خۆشە لە شاری ئاوەدان، لە شەقامی پاك و خاوێن لەگـەڵ خۆشەویـستان بگەڕێم. پێم خۆشە لە ژووری گەرم و گوڕ لەسەر نوێنی نەرم وەرکەوم. پێم خۆشـە سەر وە باسکێکی نەرم و نۆڵ بکەم. پێم خۆشە کام خۆراك خۆشە لـە پێـشم بـێ، پێم خۆشـە کـام شـەڕاب چـاکە لـە جامـمدا بـێ، دەمـەوێ سـەما و هەڵپـەڕینی نازداران تەماشا کەم. دەمەوێ جـوانترین بالـە ببیـنم، بـۆ چـاکترین ئـوپێرا گـوێ

رابگرم، دەمەوێ بەرزترین سەمفۆنیم بۆ لێ بدرێ.

نامەوێ دەربەدەر و سەرگەردان بم، بە تەنێ بە کێو و شاخاندا بگەڕێم، لە ئەشکەوت و زەندۆلان بخزێم، لەسەر بەردی رەق بنووم، قۆنداغی رەق و ساردی تفەنگ بکەمە سەرین، نانی وشك و کەرواوی بخۆم، ئاوی سوێر و گەرم بخۆمەوە، پێم خۆش نیە لاقەفرتە و چەنگەکرەی نیوەگیانیان ببینم، خوێن و فرمێسکم وەبەر چاو بکەوێ. پێم خۆش نیە بە تەقەی تفەنگ و گرمەی تۆپ و هارەی تەیارە رابچەنم.

بەڵام چ بکەم؟!

کوردم

کۆیلەم

ئەوانە هەموو و تەنانەت کوژران و کوشتنم پێ لە کۆیلەتی خۆشترە.

٥٢/١١/٣ ـ هێمن

تاریک
و
روون

کوردم ئەمن

گەرچی تووشی ڕەنجەڕۆیی و حەسرەت و دەردم ئەمن
قەت لە دەس ئەم چەرخە سپڵە نابەزم، مەردم ئەمن
ئاشقی چاوی کەژاڵ و گەردنی پڕ خاڵ نیم
ئاشقی کێو و تەلان و بەندەن و بەردم ئەمن
گەر لە برسان و لەبەر بێبەرگی ئیمڕۆ ڕەق هەڵێم
نۆکەری بێگانە ناکەم تا لەسەر هەردم ئەمن
من لە زنجیر و تەناف و دار و بەند باکم نیە
لەت لەتم کەن، بمکوژن، هێشتا دەڵێم کوردم ئەمن

شیلان ئاوێ ١٣٢١-١٩٤٢

وتوویێژی کچ و کوڕ

کاکە گیان! لاوی کوردی شۆخ و شەنگ
تا کەنگێ دەبی وا بێ‌هەست و دەنگ؟
دیلی، ژێردەستی، ئەسیری، تا کەی؟
رووتی، نەداری، فەقیری، تا کەی؟
لە ژێر زنجیر و کۆتا دەناڵی
مەگەر دێوانەی، شێتی، عەودالی؟
تێفکرە خەڵکی هەموو ئازادە
هەر تۆ خەمناکی هەموو کەس شادە
وەرە مەیدانێ لە ڕێی نیشتمان
بکە قوربانی سەر و ماڵ و گیان

کوڕ:

دێـــده گیـــان! کـــچی کـــوردی ژیکەڵـــه!

داوێـــنی پاکـــت دوور بـــێ لـــه پەڵـــه

«لیـــنین» راپـــەڕی مـــاڵی «چـــار» شـــێوا

تـــۆ هێـــشتا حەپـــسی لـــه ژێـــر چارشـــێوا

کـــچی هـــەموو کـــەس ئیمـــڕۆ سەربەســـته

هـــەر هـــەقی کـــچی کـــورده پـــێبەســـته

بپـــسێنه لـــه پـــێ تـــۆ زنـــجیر و کـــۆت

دێـــده گیـــان بـــده یـــاری بـــرای خـــۆت

له گوێن «ژاندارك» هەسته وەك مەردان

دوژمـــن وەدەرنـــێ لـــه خـــاکی کـــوردان

١٣٢١-١٩٤٢

خاوەنی زێڕ

لــەبار و قیــت و قــۆزە خــاوەنی زێــڕ
ئەگەر کووڕە و وەگەر گۆجە و شەل و گێــڕ
بــەژن باریــك و شــووش و شــۆڕەلاوە
ئەگــەر پیرێکــی خــوێن تاڵــە و ورگ تێــڕ
دەڵــێن زانــا و ئــەدیب و خوێنــدەوارە
ئەگەر نەیخوێندبێ شەش پیت و دوو دێڕ
بــەڵام زێــڕت نــەبێ ســووکی، ئەگــەر تــۆ
بــدەی دەرســی هــەزاری وەك شکــسپیێر

١٣٢٠

دەیڵێم و بێباکم

هەچێکی بێتە سەر زارم
ئەمن دەیڵێم و بێباکم
ئەگەرچی بێکەس و زارم
ئەمن دەیڵێم و بێباکم

ئەوی ئاغا بێ بێکارە
جەبوون و قەڵس و لاسارە
دزی و ڕێگرتنی کارە
ئەمن دەیڵێم و بێباکم

گـەلێ بـێفیکـر و ئیـدراکن
گـەلێ بـێخێـر و ناپـاکن
توخواکـەی کامـەیان چـاکن
ئـەمن دەیلـێم و بێبـاکم

ئەوەنـدە گێـژ و بێهۆشـن
حەیا و نامووسـێ دەفرۆشـن
لـەبۆ ئـازادی ناکۆشـن
ئـەمن دەیلـێم و بێبـاکم

خـودای ناغاوەتـان قەنـدە
لـەبۆ قەنـدی هـەموو بەنـدە
بە حـاڵی وان دەکـەن خەنـدە
ئـەمن دەیلـێم و بێبـاکم

نییانـە بـیری سەربەسـتی
دەکەن فەخرێ بە ژێردەسـتی
دەڕۆن هـەروا بـەرەو پەسـتی
ئـەمن دەیلـێم و بێبـاکم

لــه تــالآن و بــرۆ ئــازان
له رێ گـرتن هـەموو وريـان
درۆ ناكــــەم بپرســــه وان
ئـــەمن دەيڵـــێم و بێبـــاكم

ئەوانـــەی ئێـــسته ســـەردارن
جـــەفاجۆن و ســـتەمكارن
غــولآمی پـــووڵ و دينـــارن
ئـــەمن دەيڵـــێم و بێبـــاكم

به شەو تا رۆژ دەكەن تەگبير
چ مڵكێكــی بكــەن داگــير
چ داماوێـك بكـەن يەخسير
ئـــەمن دەيڵـــێم و بێبـــاكم

لەبـەر زوڵـم و جـەفای وانـه
وەتـــەن يـــەكبارە وێرانـــه
هـەزار خۆزگـەم بـه بێگانـه
ئـــەمن دەيڵـــێم و بێبـــاكم

له شـەرم و شـوورەیی مـردم
بە خۆم من گەر بڵێم کـوردم
کـە ئاغـا ئـابڕووی بـردم
ئـــەمن دەیڵـێم و بێبـاکم

مـــنم لاوێکـی بـێپـەروا
لە کەس باکم نیـە بـە خـوا
ئەگەر ئاغـا لـە حەبسم کـا
ئـــەمن دەیڵـێم و بێبـاکم

قەڵای نیشتمان

وەتەن! گیان و سەر و ماڵم فیدای تۆ
وە گیانی من کەوێ دەرد و بەڵای تۆ
لە پێناوت دەنێم سەر، تا بزانی
منم رۆڵێکی ئازا و باوەفای تۆ
لەبۆ پاراستن و حیفزی سنوورت
لەباتی «ماژینۆ»، سینگم قەڵای تۆ
دەبێ من چۆن بژیم مەسروور و دڵشاد؟
کە دەتبینم لە دەس بێگانەدای تۆ
دەبێ کەی سەربەخۆ بی تۆ، هەتا من
بە سەربەستی بکەم سەیر و سەفای تۆ؟
بە شینکە و گوڵ سەراسەر سوور و شینە
چ جوانە دیمەنی کێو و چیای تۆ
لەگەڵ تۆ بۆ نەجاتی نیشتمانت
دەدەن هێمن! هەوڵ خوشك و برای تۆ

ئەمەگی گوڵان

هاتــە دەر مــانگی یەکــەمی بــەهار
مێلاقــە ســـوورە لــە لێــوی جۆبــار
هەروا کەمێك دوور وەنەوشێك بوو شین
وەنەوشێکی چۆن؟ مـل کـەچ و سەرشین
بـە وەنەوشـەی گـوت مێلاقـە جارێـك:
لەمێــژە هەمــە لــە تــۆ پرســیارێك
ئـەتۆ کـە پـەلکت وا سـوور و گەشـە
دەروونــت بۆچــی خــەڵووزی رەشــە؟

مێلاقە:

چـت لـەوەی داوە دەس هـەڵگرە لـێم
رازی دەروونــم بــۆ بــە تــۆ بڵــێم

وەنەوشە:

ســوێندت بـۆ دەخـۆم هـەتا بـمێنم
ئـەو رازە لـە کـن کـەس نـەدرکێنم

مێلاقە:

دەس هــەڵناگری گــوێ راگــرە بــۆم
تــاکوو پێــت بڵــێم دەردی دڵــی خــۆم

ئــەمن لــە خــاکی کــوردی رواوم
بــە نــاوی ســاردی کــانی دێــراوم
بـە شـەوبای چیای بڵنـد و سـەرکەش
رەنگی پەلکی من بووە سـوور و گـەش
چـاکەی کوردانـــم لــە چـاوی دایــە
لــە نــاو گوڵانــدا ئــەوە رەوایــە؟
کـورد وا هـەژارن مـن هـەژار نەبـم؟
ئـەوان داخـدارن مـن داخـدار نەبـم؟
دەروونـــم رەشـــە، جــەرگم ســووتاوە
وەتـــی کوردســـتان داگـــیر کـــراوە
لۆمـەی مـن دەکـەی وەنەوشـە کەچـی
بـۆ خـۆت سەرشـین و دژ و مـلکەچـی

وەنەوشە :

منـــیش بـــە دەردی تـــۆ گرفتـــارم
پــەروەردەی خــاکی کــوردی هــەژارم
کـە تـۆ هـەناوت بـۆ کـورد بـووە رەش
منیش بۆ کـوردی سـەرم نـا لـە هـەش
بـە ملـی کەچـم وەك کـوردی دەچـم
کە کورد مـلکەچـن منـیش مـلکەچم

شیلان ئاوێ - ١٣٢٢

بەهاری لادێ

بـەهارە، کـاتی کـارە، خۆشەویـستم بۆچـی بـێم بـۆ شـار؟
ئەگـەر مـن بێمـە شـاری، کـێ وەئەسـتۆ بگـرێ کاروبـار؟
ئەمن کرمانـجم و کرمانج کە هات فەسڵی بەهار، وەك هار
دەبـێ بــخولێتەوە کێــو و تــەلان و بەنــدەن و نیــسار
هـەتا پەیـدا بکـا نـان و نـەبا بـۆ خـەڵکی شـار، هـاوار

لــەوەی دواوە دەبــێ قــۆڵی هــەتا ئانیــشکی هــەڵماڵێ
هــەموو رۆژێ هــەتا ئێــوارێ بــچێتە جــووت و جۆمــاڵێ
کـە بـوولێڵی شـەوێ پەیـدا بـوو ئەنــجا بێتــەوە مــاڵێ
بـەبێ وەی کـەس هـەبێ بیـشێلێ، یـاخۆ پـشتی دامـاڵێ
کە نانی خوارد و لێی نووست تا بەیان نابێ لـە خـەو بێدار

ئەوێستا کـاکی جووتیـاری، بـە کـاری چابوك و مـەزبووت
بە بێباکی، بە دڵپـاکی، بـە پێخواسـی، بـە سـینگی رووت
دەدێرێ ئاو، دەچێنێ تۆو، دەکا جێ شەتڵی پـەین و کـووت
دەرێــژێ ئارەقــە، پەیــدا بکــا تــا بــۆ منــاڵی قــووت
پـشوو نـادا، وچـان نـادا، وەڕەز نـابێ لـە ئـەرك و کـار

هەموویان توند و تۆڵ و گورج و گۆڵ و چوست و چالاکن
هەموویان بێفڕوفێڵ و بەکار و سادە وو پاکن
لە لادێدا خراپ زۆر کەم دەبینی، نێر و مێ چاکن
نە ئالوودە بە ئالکۆڵ و نە فێری بەنگ و تریاکن
دەبێ بێ دەرسی ئەخلاق لێرە بخوێنێ کوڕیژگەی شار

بە تاڵ و تفت و سارد و گەرم و ناخۆشی ژیان رادێن
بە گژ تین و بلێسە و بەفر و باران و هەوردا دێن
پەنیر و رۆن و ماست و شیر و هێلکەت بۆ لە دێڕا دێن
خوری، مازوو، کەتیرە، دەغڵ و تووتن بەرهەمی لادێن
نمەکخوردەی دەسی وەرزێرە شێخ و حاکم و سەردار

دەکێشن زەحمەت و ناخۆن وەکوو وان نانی خۆڕایی
دەکەن کار و دەڕێژن ئارەق و ناژین بە ریسوایی
لە سەریاندا نیە پۆز و ئیفادە و فیزی ئاغایی
لە سایەی زەحمەت و رەنج و لە سایەی کار و ئازایی
بە سەربەرزی دەژین، بۆ کۆمەڵ و گەل نابنە سەربار

نیە داوێن و دەستی خەڵکی لادێ پیس و ئالوودە
لە دەس ناچێ وەخت لێرە بەخۆڕایی، بە بێهوودە
ئەوان وەك ئێوە ناژین تەمبەڵ و بێکار و ئاسوودە
ئەوان وەك ئێوە ناخۆن شەربەت و شەکراو و پالوودە
لە کوێ بێنن پلاو و گۆشت و خۆرشت و فڕ و فیسار؟

ئەوان وەك ئێوە ناكەن پۆکەر و پاسۆر و ئاس و نەرد
یەکێك سەرگەرمی شێوە ئێستەکانە، یەك خەریکی وەرد
ئەوەی‌تریان خەریکە هەڵدەوێژێرێ لە کێڵگەی بەرد
یەکێك ماڵوو دەکا، یەك دادەچێنێ تازە شیناوەرد
ئەوەی‌تر هەڵدەپەرتێوێ لك و پۆپی چڵووکی دار

دەبینی یەك ئەوە مەشغوولی هەڵگێڕانەوەی بانە
ئەوەی‌تر دادەمەزرێنێ پلووسك و چۆتە گوێسوانە
یەکێك کوتکی لە دەس دایە، یەکێك بێڵی لە سەر شانە
یەکێك دەشکێنێ بەرد و یەك خەریکی شوورەهەڵدانە
بەڵێ نابینی کاکی خۆم لە لادێدا کەسێ بێکار

کچێك پێیەتی دوو گۆزە بە لەنجە دەچێتە سەر ئاوێ
کچێکی‌تر شەکۆی هەڵگرتووە دەڕواتە پاراوێ
ژنێك چەند ماشەری پێیە، دەیانهێنێتە بەرتاوێ
ژنێکی‌تر بە دەستاڕی دەهاڕێ گەنمی بۆدراوێ
بەرەو ماڵ بوونەوە پۆلێك و پۆلێك دەچنەوە بۆ بژار

عەزیزم تۆ وەرە ئێرە کە چاو لە جوانی نابێ تێر
ببینە خاو و گیابەند و هەڵاڵە و سوێسن و شلێر
لە لایەك زاوەماك دەڕوا، لە لایەکی دەکەن هاوێر
لە لایەك باسکی هەڵماڵیوە بێری، مەڕ دراوە بێر
دەبینی دیمەنی وا جوان لە ناو بازاڕی پڕئازار؟

چ خۆشە کارِ و کـوورِی مـەڕ، چ خۆشـە پڕمەکـەی کـەحلان
چ خۆشــە فیتــەفیتی شــوان، چ خۆشــە ئۆحەکــەی گــاوان
چ خۆشــە خرمەکــەی خرِخــاڵ و بــازن و ژێرچــەنەی کابــان
چ خۆشــە نەغمەکــەی بلــوێر، چ خۆشــە لاوك و حــەیران
چ خۆشــە دەنگــی بــاللۆرە، چ خۆشــە هــۆوەرەی جوتیــار

وەرە ئێــرە و مەپرســە تــۆ ئــەدی چارشــێو و رووبەنــد کــوان
وەرە ئێــرە و ببینــە چــاوی مەســت و بــەژن و بــاڵای جــوان
وەرە ئێـــرە و ببینـــە وردەهـــەنگاوی بـــەرەو جـــیٚژوان
وەرە ئێـــرە و ببینـــە نـــازی بێـــری و دەسبزێـــوی شـــوان
بــچۆ نــاو رەشــبەڵەك بکوشــە دەســی دۆی ناســك و نــازدار

شیلان ئاویێ - ١٣٢٢

تۆم هەر لە بیرە

لــە شــاییدا لــە وەخــتی هەڵپــەڕینا
لــە خۆشــیدا لــە کــاتی پێکــەنینا
لــە کــۆڕی ماتــەم و گریــان و شــینا
ئەمن ئەی نیشتمان تـۆم هـەر لـە بـیرە

بە شەو تاکوو بە سەرما زاڵ دەبێ خەو
بـە رۆژ تـاکوو دووبـارە دێتـەوە شـەو
لـە کاتێکـدا کـە دەدوێـنم ئـەم و ئـەو
ئەمن ئەی نیشتمان تـۆم هـەر لـە بـیرە

زەمانێکی کـە دەچمە سـەیری گـوڵزار
لەگــەڵ پــۆلی رەفیقــانی وەفــادار
تەنانەت وەختی دەسـبازی لەگـەڵ یـار
ئەمن ئەی نیشتمان تـۆم هـەر لـە بـیرە

لــه کوێــستانێ دەمــی ڕاو و شــکارێ
له مەزرایه که خۆم هــەڵکرد لــه کــارێ
له جێژوانێ که دەکوشم مەمکی یارێ
ئەمن ئەی نیشتمان تــۆم هــەر لــه بــیرە

دەکــەم تــەرخان لــه ڕێــی تــۆدا ژیانــم
لــه ســەنگەردا بــەرەو ڕووی دوژمنانــم
بــه خــاکی تــۆ! دەمــی ئاویلکەدانــم
ئەمن ئەی نیشتمان تــۆم هــەر لــه بــیرە

شیلان ئاوێ ١٣٢٣(١٩٤٤)

کیژی لادێ

کیژی لادێیی نەشـــمیلی جـوان چـاك!
بـێفرۆفێـلْ و هێـدی و داوێــن پـاك!
ئــەتۆ هـــەر زگمـــاك وەهـــا جـــوانی
«تـــەوالێت» چـــیە؟ نـــاوی نـــازانی
نیتـــە کراســـی حـــەریر و پـــۆپلین
گەوهەری پێـچرای لـەناو خـامی شـین
«پۆدر» و «کرێم» و «ماتیکت» نیـە
هەر نەتبیستووە «نۆدی کلۆن» چیە!
نەتکرد سووراو و سپیاو چون دووری
لە شاری، کەچی هەر سپی و سووری
«فێر»ت لێ نەدا، بسکەکەت لوولـە
رێژیـــمت نـەگرت، بـەژنت وەك توولـە
لاجانگـــت وەکـــوو گزنگـــی تـــاوێ
هەر بۆ خۆی جوانە، تیفتیفەی ناوێ

کوڵمەکـەت وەکـوو گوڵاڵـەی گەشـە
بێسورمەش چاوە مەسـتەکەت رەشـە
وەکـوو فرمێـسکی ئاشـق روونـاکی
وەکـــوو ئـــاونگی بـــەیانی پـــاکی
فێر نەبووی سیحر و گشتەك و نوشتوو
نـە جگـە گورگـت هەیـە نـە مـووروو
مایـەی هومێـدی کیـژی چـاوەڵۆ!
نـــازانی مـــەکر و جامبـــازی و درۆ
چارشـێوت نیـە روو نـاگری لـە کـەس
ناموسـی خۆتـە پاسـەوان و بـەس
بە تاسکەتاسـك و بـە لەنـجە و لارت
بـە بـەژن و بـاڵای بـەرز و لـەبارت
بـە دڵـی سـادە و بـە هەسـتی پاکـت
بـە شـەرم و حـەیا و ئاکـاری چـاکت
منـت کـردووە شـێت و وێـتی خـۆت
وەختە لە سوێیان گیانـم دەرچێ بـۆت

مەهاباد - ١٣٢٤

دوارِۆژی رووناك

لەمێژ بوو هەقی کورد دەخورا بەفیڕۆ
لەمێژ بوو کورد بوو دەیکرد شین و رۆڕۆ
لە مەیدانی شەقێنی دوژمنیدا
سەری سەرداری کوردی بوو وەکوو گۆ
بە دەوری لاشی نیوەگیانی ئەودا
هەزار گورگ و چەقەڵ دەیکرد ملومۆ
دەیانبەست بۆ کوتانی مەرج و پەیمان
هەناوی لێی دەهات بۆچرووك و بۆسو
لە دێدا نەمنیەی لێ ببووە مێمڵ
لە شاری «شارەبانی» لێ ببۆ سۆ
هەزار لاوی لە بەندیخانەدا مرد
هەزار پیاوی تەنافی خرایە ئەستۆ

کوڕی کوردی لـه خـوێنی خـۆی دەگـەوزی
کـچی کـوردی سـەری کردبـوو وەنـەژنۆ
ئـەوەی سـووکایەتی بـوو کـردی پێمـان
نـەدەکرا کـەس بڵـێ بـۆ وا دەکـەی تـۆ؟
بـڕا نێفــەك، دڕا سـەرپێچ و دەسـماڵ
بــرا کیــژ و درا کــوڕ پاڵەپەســتۆ
گوڵــستان و زەمەنــدی کــوردەواری
بـەپێی دوژمــن دەبـوو پێـشێل و بـۆژۆ
دەیانکرد دەغڵ و دانی ئێمە بەش ـ بەش
دەیـان بـرد دانەوێڵـەی ئێمـە کۆکـۆ
ئەوی گەنـمی رەنێـو دێنـا بـە زەحـمەت
لـە ماڵیـدا نـەبوو خـۆی زمهـەرێك جـۆ
لــە کیــسەیدا نــەبوو تــاڵای تــووتن
ئـەوی سـازی دەکـرد سـیگاری «نوشـنۆ»
بـە دوو گـەز جـاوەوە خـەونی دەبـینی
ئەوی عـەمباری شای پڕ کـرد لـە پەمـۆ
پــەنیر و رۆنەکــەی ئێمــە بــە زاری
ئـەوان دەخـورا، دەمـا بـۆ ئێمـە هـەر دۆ
مریــشك و قــاز و بارۆکــە و مــراوی
بەشـی وان بـوو، بەشـی ئێمـەش پـەڕوپۆ

لــه شـارا تـاکوو «تـابین»، جـەردە وو دز
وڵاتیـــان کردبـــوو تـــاڵان و تـــاپۆ
هەموو سووک و چرووک و پەست و بەدخوو
هـــەموو ناپـــاک و نانینـــسان و نـــامۆ
لەبـەر زوڵـم و فـشار و جـەور و بێـداد
چـلۆن تێـك چـووبوو لێمـان رایـەڵ و پـۆ
جلیتبـــاز کـــەنگێ دەیـــوێرا بڵـــێ هـــەو
فەلـــەخوێ کـــوانێ دەیـــوێرا بڵـــێ هـــۆ
لــه ژێــر بــاری گرانــی زوڵمــی دوژمــن
دەیـــانبرد مەزنـــەکانی گـــەورە نـــسکۆ
لـەپڕ جـووڵاوە خـەڵك و تێکـی رووخانـد
بناخـــەی کۆشـــکی ئیـــستیبدادی یـــارۆ
شـــکا بێگانـــە، پـــاڵاوتی لـــە ترســـان
کـوڕی کـورد! هاتـەوە دیـسان هـەلی تـۆ
مەوێـستە، خـۆت مەگنخێنـە، مەترسـە
لـە فیـشاڵ و لـە بوختـان و لـە دەمگـۆ
هەتـە حیزبێکـی دێمـوکراتی پێـشڕەو
کـە پێویـستە لـە دەوری کـۆوەبی کـۆ
لـە سـایەی حیزبـی دێمـوکراتی خۆمـان
لـــه باڵـــدار تێپـــەڕی ئەورۆکـــه پێـــڕۆ

دەسا خۆت هەڵکە ڕێ ببڕە بە گورجی
بڕۆ پێش بێوچان، لێ بخورە، باژۆ
نەما داخ و پەژارە و ماتەم و خەم
زەمانی هەڵپەڕین و بەزمە ئیمڕۆ
لە شایی ئێمەدا نابینی ئێستا
کچێکی دڵبەخەم، لاوێکی بێدۆ
درۆزن بۆی بزر بوو، هاتە مەیدان
کچی نازا، کوڕی لێزان و هەقگۆ
توخوونی دوژمنی بەدکارە نابین
کە سووتاوە دەسی ئێمە بە پشکۆ
زمانی ئێمە گەر نازانێ دوژمن
دەبێ حاڵی بکەین ئەو جار بە برنۆ
لە پێشمان دایە دوارۆژێکی ڕووناک
ئیتر ناخورێ هەقی ئێمە بە فیڕۆ

مەهاباد - ١٣٢٤

ڕۆژی شادی

ڕۆژی خۆشی و پێکەنین و داوەتە
هەی چ ڕۆژێکی بەقەدر و قیمەتە
جێژنی سەربەستی و دەمی ئازادییە
کاتی عەیش و نۆش و شایی و شادییە
بەرگی ڕەش ئیتر لە بەرمان دادڕا
بەندەکی دیلی و ئەسارەت هەڵبڕا
سەربڵندین چونکە وا ئاڵاکەمان
هەڵکراوە گەییە تەشقی ئاسمان
پەرچەمی سوور و سپی و سەوزی ئەمە
شادیهێنە، لابەری دەرد و خەمە

سووره‌كه‌ی یانی ئه‌وه‌ی بێته‌ بنم
خوێن ده‌بێ بڕژێنێ بۆ پاراستنم
سپیه‌كه‌ی یانی كه‌سێكه‌ رووسپی
هیچ شتێك نه‌یكردبێ مات و كپی
سه‌وزه‌كه‌ی دێنێته‌ به‌ر چاوان وڵات
ئه‌و ده‌مه‌ی فه‌سڵی به‌هاری جوانی هات
تیشكی رۆژی كورد له‌ ژێر هه‌وری سیا
هاته‌ ده‌ر ئه‌نگاوتی وا لووتكه‌ی چیا
دوو گوڵی گه‌نمیش ده‌ڵێ هه‌ر كشت و كاڵ
زۆر بكه‌ن، مشتی بكه‌ن عه‌مبار و چاڵ
پێت ده‌ڵێ نووكی قه‌ڵه‌م: نووكی قه‌ڵه‌م
زۆر له‌ شیر باشتر ده‌پارێزێ عه‌له‌م

مه‌هاباد - ١٣٢٤

یادگاری شیرین

چاوەکەم! چاوی رەشی تۆ ئافەتی گیانی منە
گیانەکەم! برژانگی تیژت نووکە رمبی دوژمنە
شیری دەستی شێری ئالآیە بڕۆ راکشاوەکەت
جەرگی لاوێکی هەژاری کوردی ورد پێ بنجنە
دیدەکەی بەخوماری تۆ تورکانە بەدمەستی دەکا
بۆیە مەیلی وا بە کێشە و فیتنە وو خوێنڕشتنە
بەژنەکەت سێدارەیە، کەزیەت تەنافە زوو بە دەی
بیخە ئەستۆی من کە کوردم، کورد بەشی خنکاندنە
زامی جەرگی من بە فەرموودەی گراوی سواری کورد
مەڵهەمی هەر ژەنگی گوارە و ئارەقی بەر گەردنە

ئارەزوومە هیچ نەبێ جارێکی ماچ کەم زاری تۆ
ئارەزووی من چووکە، ئەمما تا بفەرمووی شیرنە
دڵ بە گرمەی تۆپی گەورەی دوژمنیش رانەچڵەکی
دادەخورپێ ئەم دڵە ئەمما بە خرمەی بازنە
خەڵکی دنیا رازی دڵداری بە «بێتەل» پێک دەڵێن
راسپاردەی لاو و کیژی کوردە ئێستاکەش شنە
ڕۆژی بەختی هەر لە ژێر هەورێکی رەشدا لاوی کورد
تاکوو روخساری کچی شاری لە پێش چاوان ونە
نایەڵێ گۆشەی برۆکەت دەرکەوێ، چارشێوەکەت
ئەی لە دەس ئەو چڵکە هەورە مانیعی مانگ گرتنە
چۆن دەبێ سەربەست گەلی ژێردەست، کە کچ دابەستە بێ؟
بەس نەبێ ئەو کۆیلەتی و ئەو کچ لە ژوور دابەستنە؟!
دەرکی داخستووە لە تۆ بابت کەچی دەرکی نیە
دەرکە داخستن لە تۆ دەرکی هومێد داخستنە!
دارزینە، مردنە، ئاخر هەتا کەی پێت بڵێن
نابێ بێتە دەر لە ماڵ، مافی ژیانی کوا؟ ژنە
لادە چارشێوی رەشت با دەرکەوێ کولمەی گەشت
چون لە قەرنی بیستەما زۆر عەیبە ئەو روو گرتنە
کیژی خەڵکی بۆمی ئاتۆمی دروست کرد و ئەتۆش
هەر دەزانی ناوی «ئەستێوڵك» و «دەرخۆنە» و «پنە»

فێــری زانــست و هونــەر بــوو ئــەو لــە ســایەی خوێنــدنی

تــــۆش تەشــــیمان بـــۆ دەڕێـــــسی، یادگـــاری شــــیرنە

ئــەو بــە ئاســـمانا فــڕی، دنیــا گــەڕا، چــووە بــن بــەحر

دەك نـــەمێنم كــاری ئێــوەش هـــەر لـــە ژوور دانیـــشتنە

كــوڕ بەزێنــە ئــەو لــە عــیلم و ئــەو لــە كــار و ســەنعەتا

گۆرەویــشە ســەنعەتی تــۆ، پێــت خــەنی بــووم، بیــچنە

ئــەو پەچــە و رووبەنــد و چارشـێوەی نــەدیوە نــەنكی تــۆ

ئـــــەو شـــــڕ و شـــــالآتە دیـــــاری دوژمـــــنی دڵ چـــــلكنە

كیــژی شــێخ و كیــژی حــاجی و كیــژی ئاغــا رەنــجەڕۆن

كیـــژی ئـــازادە ئـــەوی ژیـــنی بـــە نـــووكی گاســـنە

شـــەنگەبێری یـــار و دەســـباری كـــوڕی كۆچـــەر نـــەبێ

چـــۆن دەگاتـــە جـــێ هـــەوار و هۆبـــە ئـــەو بارگـــە و بنـــە؟

قەڵـــشی دەســـت و كـــوڵمی ســـووتاوی كـــچی لادێ نـــەبێ

چـــۆن دەگاتـــە دەســـتی دەســـبڕ ئـــەو هـــەموو تاتووتنـــە؟

نیـسك و نـۆك و ماشـی نـاو عـەمباری ئاغـای مفتـەخۆر

پاك لە سایەی دەسكەنەی «زین» و «مرۆت» و «سوێسنە»

شـــۆڕەژن بنكـــۆڵ نـــەكا برِكـــەی بـــە قرچـــەی نیـــوەڕۆ

چـۆن لــە كاڵــەك تێــر دەبــێ ئــەو زگـزلـە بێـستانڕنـە؟

كـــوا مـــەتاعی كوردەواریـــمان دەچـــوو بـــۆ هەنـــدەران

گـــەر بـــە سەربەســـتی نـــەژیبا ئـــەو كـــچە مازووچـــنە؟

بێــر و هــاوێری لەگــەڵ کــاکی نــەکربا بــنپــشك
چـۆن دەمـانبوو ئـەو هـەموو گۆشـت و پـەنیر و بەرکنـە؟
دەســت و کــەرکیتی کــچی نــازداری هەوشــاری نــەبا
چـــۆن دەڕازاوە بـــەقاڵی شـــار و بـــازاڕی ســـنە؟
با هەزار «زێ» و «گادەر» و «لاوێـنی» روونیـشمان هـەبێ
تــاکوو ژن نــازاد نــەبێ، سەرچــاوەکەی ژیــن لیخنــە
کۆیلــەتی بــاوی نــەماوە، کیــژی کــوردی خۆشەویــست!
راپــەڕە، هەســتە لــە خــەو، ئــاخر چ وەخــتی خەوتنــە؟
دەرکــە بــشکێنە، پەچــە بدڕێنــە، راکــە مەدرەســە
چــاری دەردی کــوردەواری خوێندنــە، هــەر خوێندنــە
دایکـــی زانایـــە کـــوڕی ئـــازا دەنێرێتـــە خـــەبات
مــن گوتــم تــۆش تێبگــە: «ناگاتــە دەریایــە زنــە»
گوارەکــەی زێــڕت بــەکار نایــە، لــەگوێ بگــرە قــسەم
لایقــی گــوێی تــۆ عــەزیزم شــیعری سـادەی «هێمنــە»

مەهاباد - ١٣٢٤

ڕێبەندان و شاعیر

ڕێبەندان! دیسان هاتیەوە سەرمان
ڕەقمان هەڵێنی دیسان لە سەرمان
بە سۆزەی زریان پیاوی دەکەی سڕ
بە کڕێوە و باکوت ئاژەڵ دەکەی قڕ
ڕێوبان دەبەستی بە بەفر هەموو
لەبەر پەساران هەڵدەنێی ڕنوو
پڕووشە و مژ و کەڕەسیسەکەت
تەپ و تومان و هەوا پیسەکەت
پێیەوە هەزار ئازار و ئاهۆ
کۆخە و هەڵامەت، لەرز و چەق و چۆ
کە تۆ تەشریفی ناشەریف دێنی
دڵی گەلی کورد دادەخورپێنی

ماشـین و ڕێگـای ئیـسفالّتی نیـه
بـەو سـارد و سـۆڵە عیلاجـی چیـه
بـە هەچەهەچـی کـەرێ، چـۆن بـاری
لادێیـی کـوردی دەگاتـە شـاری؟
هەژار لێی دەبڕێ ئـاوردوو و زمهـەر
کۆرووژمەی دەکا فـەقیر، مـالّانگـەر
سـەر دەنێنـەوە پـیر و نۆجـوان
بـێپەرسـتار و بـێداو و دەرمـان
بـەخێر نـەهاتی مـانگی مـژ و تـەم
دێـنی بـۆ ئێمـە گـەلێك دەرد و خـەم

ڕێبەندان:

شاعیر! مـالّ شـێواو! بـۆ دژ دامـاوی؟
گێژی، خەوالّووی، شـێتی، خـەرفاوی؟
بۆچـی تـۆ ئاگـات لـە دنیـا نیـە؟
بۆچـی نـازانی دەنـگ و بـاس چیـه؟
بۆ بە من دەلّێی قسەی سوێر و تـالّ؟
بۆچـی نـازانی بـێخەبـەر! ئـەو سـالّ
زریانـم هێنـای بـۆ کـورد ئـازادی
شـەمالّم هێنـای بـۆ ئێـوە شـادی
مـژی مـن هـات و مـژی هـەژاری
ڕەوانـد یـەکجاری لـە کـوردەواری

بە کەڕەسیسە و پڕووشە و سیخوار
ئاواتی کۆنی کوردم هێنا خوار
لە ڕۆژی مندا کورد بە رووسووری
هەڵی بژاردووە ڕەئیس جەمهووری
جا ئەو جار باوی کوردی دێتەوە
ئاسوودە دەبێ، دەحەسێتەوە

شاعیر:

گیانی شاعیرت دەکەم بە قوربان
وا هاتووی ئەو ساڵ مانگی ڕێبەندان!
دەك بەخێر هاتی قەدەمت پیرۆز
بە قوربانت بێ جێژنەکەی نەورۆز
ڕۆژی تۆ جێژنی گەورەی کوردانە
ئاوت دەرمانی ژان و دەردانە
ئەو ساڵ بەهارە بۆ ئێمە زستان
بمرێ دوژمنی کورد و کوردستان

هەواری کرماویلە - ١٣٢٥

بژی دێموکرات

مــزگێنیم دەیــە دەگــەی بــە ئــاوات
کــوردە لــە سـایەی حیزبــی دێمـوکرات
حیزبــی دێمــوکرات تــۆ دەدا نــەجات
پیادەی ئەو، شاهی دوژمن دەکا مـات
بژی دێموکرات بژی دێموکرات

کــوردە گیـان ئـەورۆ چـاو و دڵـت روون
لاوانـــی وڵات پـــاك ئامـــادە بـــوون
تـــەمای وەیانـــە راپـــەڕن، ببـــزوون
لێـــوی دوژمـــنی هـــەرزەگۆ بـــدروون
بژی دێموکرات بژی دێموکرات

پێکیـــان هێنـــاوە لەشـــکرێکی چـــاك
لـــە لاوی ئـــازا و بـــەکار و چـــالاك
هومێـــدم وایـــە لاوانـــی خـــوێن پـــاك
بـــە خـــوێنی خۆیـــان بپـــارێزن خـــاك
بژی دێموکرات بژی دێموکرات

هــەموو بەجــەرگ و ئــازا و دلێــرن
هــەموو بــێباك و دڵپــاك و مێــرن
لــەناو ســەنگەردا بــە وێنــەی شــێرن
نەتــەوی بـــێشــك پێیـــان نـــاوێرن
بژی دێموكرات بژی دێموكرات

پێشمەرگەی كوردی لە مەیدانی جەنگ
بەرگــەی نــاگرێ نــە شــێر نــە پڵــەنگ
دوژمـــنی ئێمــە تــازە بكــا دەنــگ
ســینگی دەســمن بــە گوللەی تفـەنگ
بژی دێموكرات بژی دێموكرات

رۆژی بـــەرگری و شـــەڕ و تەنگانـــە
پاڵەوانێكـــە هـــەر یـــەك لەوانـــە
بــە كــوێری چــاوی پیـــسی بێگانــە
نەورۆكـــە رۆژی جێـــژنی كوردانـــە
بژی دێموكرات بژی دێموكرات

مەهاباد - رەشەمەی ١٣٢٤

رۆژی خۆشی

رۆژی جێژن و خۆشییە، تێپەڕ بوو رۆژی دەرد و خەم
هات شنەی رەحمەت بە جارێك رایڕفاند و بردی تەم
دێ لە هەر لایێکی قاقای پێکەنینی کیژ و کوڕ
دێ لە هەر سووچێکی نەغمەی ساز و تار و زیل و بەم
گەرچی زستانە بەفر داپۆشی ئەورۆ گشت وڵات
خاکی پاکی ئێمە خەمڵیوە وەکوو باخی ئیرەم
جێژنی ئیستیقلالی کوردستانە، رۆژی شادییە
جێژنە پیرۆزە لە لاوی هاوولاتی خۆم دەکەم
نۆجوانان! دەی بە قوربانتان دەبم کارێ بکەن
بۆ تەرەققی کورد و بۆ پاراستنی خاك و عەلەم

بــۆ نــەجاتی نیــشتمانی خۆشەویــست کــارێ بکــەن
زوو دەربیبێــنن لــە چــەنگی دوژمــن و دەســتی ســتەم
هــەر کەســێ بــۆ لای ســنووری نیــشتمانی ئێــوە بــێ
بیکــوژن، وردی بکــەن، بینێرنــە مــولکی عــەدەم
لاوەکــان! دڵپاکــەکان! چــالاکەکان! پێــشمەرگەکان!
ئێــوە شــێری لــێ بــسوون و ئێمــە پڕدەینــە قەڵــەم
هــەر بــە یــەکگرتن لــە دەســت بێگانــە دێنینــە دەرێ
خــاکی پــاکی کــوردەواری، نایــەڵین بــۆ کــەس ئەلــەم
جێژنــە پــیرۆزە دەکــەم لێــت و دەڵــێم خــۆش بــی، بــژی
ئەی رەئیس جەمهووری کورد و پیاوی زانا و موحتــەرەم
تۆم بە خوا ئەسپارد و ئەسپاردم بە تــۆ ئــەی «پێــشەوا»
میللــەتی دڵپــاك و چــاك و نیــشتمانە جوانەکــەم

مەهاباد - ڕێبەندانی ١٣٢٤

هەتاوی ئیقباڵ

ڕۆیی خەو، هاتەوە هەنگامی سوور
جێژنەیە، بەزمە، زەماوەندە، سوور
تیشکی زێڕینی هەتاوی ئیقباڵ
لە کولاوکەی گەلی کورد هاتەوە ژوور
کوانێ؟ لە کوێیە؟ ببینێ بەزمم
بدڕێ دوژمنی خوێڕی مەغروور
سەربەخۆ بووین و لە ژێر باری خەم
هاتە دەر میللەتی ئازاد و جەسوور
هەڵکراوە لە وڵاتی ئێمە
پەرچەمی بەرزی سپی و سەوز و سوور

خومی شێواوە، پەرێشانە، کزە
دوژمنی قین لە زگی رق نەستوور
کوڕی کورد حازرە بە خوێنی خۆی
لە هەموو لاوە بپارێزێ سنوور
کچەکەی حازرە فیشەکدانی
لە ملیدا بێ لەباتی بەرموور
تازە ناوێرێ بە خاکی کوردا
نەتەوی ئێمە بکا چیدی عبوور
هەر بەرز بێتەوە ئالآی کوردی
نیشتمانی ببێ خۆش و مەعموور
بۆ فیداکاری لەڕێی میللەتدا
هەر بژی «قازی» رەئیسی جەمهوور

ڕەشەمە

دەك بەخێر بێی قەدەمت خێرە چ خۆشی ڕەشەمە
تاکوو تۆ هاتی نەما و تێپەڕی ڕۆژی ڕەشی مە
ئێستەکە کوردە هەموو بێ‌هەم و بێ‌دەرد و خەمە
شادە، ئازادە، دەکا گاڵتە وو گەپ، کەیف و گەمە
نیشتمانی هەموو ڕازایەوە، باخی ئیرەمە

شین و ڕۆڕۆ بەشی کورد و سەری نابوو لە هەش
چون لە ئازادی بڕێك نەیبوو ئەویش بەهرە وو بەش
کوردەواری هەموو داگرتبوو هەور و تەمی ڕەش
نەدەبینرا لە چ لا تیشکی گەلاوێژی گەش
بە شنەبایەکی ڕەحمەت ڕەوی ئەو هەور و تەمە

هاتـه مەیـدانیٚ کـوڕی کـوردی وەکـوو فیلـی دەمـان
هەوڵی ئازادی دەدا ئەو بـه هـەموو وەخـت و دەمـان
دوژمنی کـوردی ئـەوەی دیـت و ترووسـکایی نـەمان
دەشـــەکێنێتەوە بـــا ئێـــستەکە ئالآیەکـــەمان
سەر و ماڵ و کەس و کـارم بـە فیـدای ئـەو عەلەمـە

لاوی کـوردی لـه هـەموو لاوە وەکـوو شـێری ژیـان
دێتـە مەیـدان و دەڵـیٚ: مـن دەمـەویٚ مافـی ژیـان
تـازە هەڵناخەڵـەتیٚ ئـەو بـە قـسەی نـەرم و نیـان
دوژمنی میللەتی کوردی هـەموو تـووڕەن کـە دییـان
ئـەو بـە سـەربەسـتی دەژی، دوژمـنی زۆر و سـتەمە

مەهاباد - ڕێبەندانی ١٣٢٤

دایکی نیشتمان

لـه کـاتی نیوەشـەودا بـوو شـەوێ دی
ژنێکـی پـیر و رەشپۆشـم لـه خـەو دی
بە پارێز چوومە پێش لێی و گوتـم پێی
چـکارەی دایـەپیرە، پـێم بلـێ کێـی؟!
لەبـەر چـی وا دژ و دامـاوی دایـه؟!
چ قـەوماوە کـە وا شـێواوی دایـه؟!
چیه؟ چـۆنە لەبـەر تـۆدا جلـی رەش؟
سەر و شان و ملت بـۆ ناوەتـە هـەش؟
گـوتی: «نـازانی رۆڵـەی هـیچ نەزانـم
ئـەمن کـێم رۆڵـە! دایکـی نیـشتمانم

لە تاوی ئێوەیە وا مات و گرژم
لە سوێی ئێوە دەسووتێم و دەبرژم
دەبینم ئێوە داماو و هەژارن
کز و خەمبار و زار و لێو بە بارن
منیش بۆیە پەرێشان و پەشێوم
دەبینی باری خەم نیشتووە لە لێوم
نەخۆشن ئێوە، بۆیە من نەخۆشم
ئەسیرن ئێوە، بۆیە رەش دەپۆشم»
بە قوربانت دەبم ئەی دایکی دڵسۆز
مەبە چیدیکە تۆ دڵتەنگ و ئاڵۆز
تەماشا کە کوڕی تۆ شادن ئێستا
هەموو سەربەستن و ئازادن ئێستا
«دەزانم رۆڵە گیان خەڵکی مەهاباد
لە ژێر دەستی کران رزگار و ئازاد
بەڵام رۆڵەم برای ئێوە لە سەقز
تەماشاتان دەکەن داماو و سەر کز
چ شەرمە کاری ئێوە پێکەنین بێ
بەڵام کاری ئەوان گریان و شین بێ
ئەگەر پێت خۆشە جلکی رەش نەپۆشم
بکەن ئازاد کوڕانی دیم و خۆشم»

لەبــەر خــۆت دارنــە دایــە جلــی رەش
دڵت روون بێتەوە کوڵمــەت بــبێ گــەش
هەنیسکان بەس بدە چیدی مەکــە شــین
ببینــە بــەیرەقی ســوور و ســپی و شــین
ببینــە «پێــشەوای» مەشــهووری ئێمــە
ببینــە تــۆ رەئــیس جــەمهووری ئێمــە
ببینـــە هێـــزی پێـــشمەرگە و بزانـــە
کــە نــووکی نێــزە شــمــشێری ئەوانــە
لــە ژێردەســتی دەکــا رزگــار و ئــازاد
تـــەواوی کـــوردەواری وەك مـــەهاباد

مەهاباد ١٣٢٤/١١/١٢

نەورۆزی رزگاری

بــە بــەرگی ســەوز رازاوە قــەد و لاپــاڵ و شــیو و دۆڵ
چـرۆی دەركـردووە دار و ملـی دا یـەكتری گیـا وو گـوڵ
بە ســەر بـەفری كەویـدا كـرد شـەماڵی خاكـەلێوە خـۆڵ
رەفیقــان رۆژی كوردانــە بــەهارە جێــژنی نــەورۆزە
بــە دڵ لێتــان دەكـەم لـەو رۆژەدا مــن جێژنـە پـیرۆزە

چلەی زستانی ناخۆش بوو تەزووی سەرمایە پیاوی سڕ
دەکرد و کووچە و کۆڵان لە بەفر و لیتە بووبوون پڕ
بەهار هات و دەخەملێ کێو و دەشت و بەندەن و لاخڕ
رەفیقان رۆژی کوردانە، بەهارە، جێژنی نەورۆزە
بە دڵ لێتان دەکەم لەو رۆژەدا من جێژنە پیرۆزە

بە سۆزەی بای بەیان لێوی کراوە خونچەیی خەندان
لە سەر چڵ بلبلی شەیدا لە خۆشی گوڵ دەڵێ بەندان
بەجێ هات نارەزووی لاوان و گەرمە کۆڕی گۆوەندان
رەفیقان رۆژی کوردانە، بەهارە جێژنی نەورۆزە
بە دڵ لێتان دەکەم لەو رۆژەدا من جێژنە پیرۆزە

لە خۆی داوە بەرەڵبێنە کچی کابانی گەردن کێل
بە ناز و غەمزە دەڕوانێ، دەکا شینکەی نەرم پێشێل
لەگەڵ بۆنی وەنەوشە تێکەڵاون بۆنی عەتر و هێل
رەفیقان رۆژی کوردانە، بەهارە جێژنی نەورۆزە
بە دڵ لێتان دەکەم لەو رۆژەدا من جێژنە پیرۆزە

سەری کوێستانی بەرزی کوردەواری تێی نەکەوتووە خاڵ
لە دەشت و بەرپەساران هەڵدراون چادر و رەشماڵ
نەما بێگانە تاکوو جێژنەمان لێ تاڵ بکا ئەوساڵ
رەفیقان رۆژی کوردانە، بەهارە جێژنی نەورۆزە

بــه دڵ لێتــان دەكــەم لــەو ڕۆژەدا مــن جێژنــە پــیرۆزە
حەســاوە پیــاوی ڕووت و قــووت و بــێ‌ئــەنوا و بــێ‌ئێــروو
ژیــاوە گیانلەبــەر دیــسان، لــە كــون هاتــە دەرێ مێــروو
لەســەر گوێــسوانە دەخــوێنن بــە پــۆل پاســاری و ســێروو
ڕەفیقــــان ڕۆژی كوردانــــە، بــــەهارە جێــــژنی نــــەورۆزە
بــە دڵ لێتــان دەكــەم لــەو ڕۆژەدا مــن جێژنــە پــیرۆزە

لــە دنیــادا كەمــە هاوتــای بــەهاری جــوانی كوردســتان
ئەویش ئەوساڵ كە لایێكی نەجاتی بوو لــە ژێــر دەســتان
لــە خۆشــی ئــەم وڵاتــە شــاعیریش بۆتــە هەزاردەســتان
ڕەفیقــــان ڕۆژی كوردانــــە، بــــەهارە جێــــژنی نــــەورۆزە
بــە دڵ لێتــان دەكــەم لــەو ڕۆژەدا مــن جێژنــە پــیرۆزە

تەورێز - ١٣٢٥/٢/٦

پێکەنینی گوڵ

کاتی کازیوە پێش گزنگ بولبوڵ
لە شەقەی باڵی دا هەتا کن گوڵ
گوتی: ئەی نازەنینی عیشوەفرۆش!
کەمکەمە دیارە بێوەفایی تۆش
بۆ شنەبا هەیەتی لێرە رێ؟
بۆ پەپوولە بە دەورەتا دەگەڕێ؟
چەپکی تۆ باغەوان دەکەن دەسگێڕ
لە خەیابان و کووچە وو بازێڕ
دەتفرۆشن بە قیمەتی هەرزان
دەتدەنە دەستی ناکەس و هەرزان

بۆیــه ســووك و چــرووكی نــاو چــەمەنی
لــەوەتی بــووی هەمیــشه پێدەکــەنی
هەڵگــەڕاوە بــە نــاز و گــوڵ پێــی گــوت
شێت و شووری کە شرت و شۆمت شوت
وەکــوو تــۆ ناشــقە پەپوولــەیی زار
بــۆ بــە خــۆڕایی ئــەو بــدەم نــازار
شــنەبا ڕێ نــەدەم کــە بــۆ لای خــۆم
کــێ دەبــا بــۆ هــەموو وڵاتــێ بــۆم؟
گوڵ لـە کـن کـەس نیـە عـەزیزم سـووك
سـەری زاوایـە جێـی و باوەشـی بـووك
مــن کــە ناگاتــە هەفتەیــەك تەمەنــم
بۆچــی بگــریم و بــۆچ پێنەکەنــم

مەهاباد - ١٣٢٥

بلوێری شوان

نیوەشەوە، دنیا خامۆش
دێتە گوێم ئاهەنگێکی خۆش
ئاهەنگێکی گیان پەروەرە
شادیهێنە، خەفەتبەرە
ئاهەنگێکی دڵنەوازە
تارە؟ یۆلۆنە؟ یا سازە؟
نا... نا... ئاهەنگی بلوێرە
جا وەرە گوێی بۆ رادێرە
هەزار خۆزگەم بە خۆت شوانە
کە بەو مانگەشەوە جوانە
دانیشتووی لە رژد و هەڵدێر
پەنجە دەبزێوی لە بلوێر

دەگـەڵ تەبیعـەت هـاودەمی
شـادی، بەکـەیفی، بـێخـەمی
ئاغــاش بــە نۆکــەر نــاگری
وەك مــن لــە داخــا نــامری
وەرە شــوانە هــەموو شــەوێ
نیوەشــەوێ، کــاتی خــەوێ
لــەو کێــو و نواڵــە زەنــوێرە
تــێ تووڕێنــە لــەو بلــوێرە
لــە ســەر ترۆپکــی ئــەو کێــوە
پەنــجە لــە بلــوێر بیزێــوە
بــا کێوەکــە دەنــگ داتــەوە
شــاعیریش خــەو بیباتــەوە

هەواری کرماویلە - ١٣٢٥

کورد و ئازەربایجانی

تێپەڕی ئەییامی دیلی ئێستە هەنگامی ژیانە
خۆی مەلاس دا مامەڕێوی نۆبەتی شێری ژیانە
هەرچی پێت دەکرێ بکە ئەی دوژمنی خوێڕی و بزانە
باوی لاوی کورد و تافی گەنجی ئازەربایجانە
خۆی لە خوێناودا دەبینێ هەر کەسێك دوژمن بەوانە

با لە قوڕ نیشێ و لە هەش نێ دوژمنی وان پیل و شانی
چونکە ئەوڕۆ یەکتری گرت کورد و ئازەربایجانی
ئەوکی ئیستیعماریان گرت وەك بەڵاکەی ناگەهانی
تازە بەربوونی مەحاڵە تا نەدا یەکجاری گیانی
سوحبەتی پێ ناکرێ پەنجەی بەهێزی ئەو دووانە

ئەو کەسەی چەندێك لەوەی پێش لێی دەدا لافی خودایی
نەیدەهێشت ئێمە هەمانبێ قەت لەگەڵ یەکتر برایی
کوانێ لە کوێیە ببینێ پۆلی پێشمەرگە و فیدایی
تێبگا نایبێ لە دەست ئەو نۆجوانانە رەهایی
ئەم کوڕی سمکۆی دلێرە، ئەو نەوەی سەتتارخانە

لاوی ئازای کوردەواری نێرەشێری کاتی جەنگە
گەنجی ئازەربایجانی وەك پڵەنگی تیژچەنگە
تێگەیشتن نۆکەری بێگانە بۆ وان عار و نەنگە
پەنجەیان ئێستا لەسەر شیرە، لەسەر ماشەی تفەنگە
هەر بە ئاستەم بێتە روو بێگانە دەکرێتە نیشانە

کۆشکی زۆرداری جمیوە، هەر نەماوە زوڵم و بێداد
وەك بەهەشت خەملیوە خاکی پاکی کوردستانی ئازاد
موڵکی ئازەربایجانیش بۆتەوە مەعموور و ئاباد
دوژمنی بێگانە بتبینم هەمیشە پەست و ناشاد
چۆن ببوویە باعیسی وێرانی ئەم دوو خاکە جوانە

کورد و ئازەربایجانی هەر دوو داوایان رەوایە
هەر بژین و پایەدار بێ یەکیەتی ئەم دوو برایە
میللەتی ئێمە هومێدی زۆر بە کاری پێشەوایە
ئەو کوڕە ئازا و نەبەرد و مەردە بۆ میللەت قەڵایە
دەك بمێنێ تا ئەبەد ئەو کوردە زانا و قارەمانە

تەورێز - ١٣٢٥/٢/٦

ڕۆژگاری رەش

ئەو ساڵ جێژنەمان تاڵە   دوژمنی زاڵم زاڵە
لاو جێیان سیاچاڵە   دەستی دۆیان بەتاڵە

گاڵتە و گەپ و پێکەنین   شەوداوەت و هەڵپەڕین
جێگای خۆیاندا بە شین   دیسان خەمیان دابەشین

پۆلی جوان و نەشمیلان   دەستەی دەسماڵ تەنزیلان
ئەوساڵ ناچن بۆ دیلان   نەنگە دیلان بۆ دیلان

بڕا نانی سەرخوانان   گڕا لاوی گوێسوانان
کاڵ بۆوە پەنجەی جوانان   کوانێ گەمەی جێژوانان؟

وەپاش کەوت خەباتمان   داگیراوە وڵاتمان
تێپەڕی ڕۆژی هاتمان   ڕووخا کۆشکی ئاواتمان

نەهاتی و تەنگانەیە   باو باوی بێگانەیە
خەزری ئەو یەکانەیە   لێمان لە بەهانەیە

بووینەوە دیل و یەخسیر   ولاّتمان کرا داگیر
راوکەر بوونەوە نێچیر   یۆسف خرانە ناو بیر

حکوومەت نیزامییە   تۆزێك ئازادی نیە
ئامانجی :دوژمن چیە؟   قڕکردنی خەلّکییە

کە شەو داهات دیزبانی   لێمان دەچێتە سەربانی
تفەنگی لەسەر شانی   بۆتە رۆستەمی سانی

دەلّێ فەرمووی فەرماندەر   لە شامەوە تا سەحەر
هەر کەس لە مالّ هاتە دەر   «کلکش بکن پسر»

داخرا دەرکی رۆژنامە   شکاون نووکی خامە
کوردی نووسین حەرامە   دوژمن دەلّێ بێ تامە

دڕان کاغەز و دەفتەر   گیران شاعیر و نووسەر
کۆمەلّێك بوون دەربەدەر   کۆمەلّێکیش دەس بەسەر

خوێندن بە زمانی خۆمان   سووچ و تاوانە بۆمان
چاپخانە و بلّیندگۆمان   بوونە بەردی بن گۆمان

لە لایەك قات و قڕە   لە لایەك کوشت و بڕە
هەموو کەس حالّی شڕە   دوژمن نان و دۆ بڕە

ئازان وەکوو سەگی هار   دەخولێتەوە لە ناو شار
درۆزن و ریاکار   دز و جەردە وو بەدکردار

بەرتیلخۆر و گورگەمێش   وەك سەگی سەر خۆڵەمێش
چەنە سووك و دەم لە پێش   بە فیشاڵ و کێشەکێش

ئەمنیە وەك داڵ و قەل   بڵاو بوونەوە ناو گەل
کێ ئازایە بڵێ لەل!   هەتا بیکەن شێت و شەل

بۆ خۆیان پێ رادەگەن   خەڵکی لە کونەڕەش دەکەن
تا پشووی دێ لێی دەدەن   بە قەمچی وەك خەرەزەن

لە پیاوی ئازا و سەرکەش   لە زەحمەتکێشی بێبەش
ئاخنراوە کونەڕەش   نابینی کەسێ رووگەش

دەستیان کرد بە رەش بگیر   ناپارێزن جوان و پیر
دێ زرەی کۆت و زنجیر   هەر لێمان دەسوون شمشیر

پیاوی مازاد و ماڵیات   دەسووڕێنەوە دێهات
دەستێنن دەغڵ و داهات   لە کرمانج و ئاغاوات

ئاغا زانی ئەو جارە   ئەو قەندە ژەهری مارە
پێشبینی کاك هەژارە   ئێستا شەق بە خەرواره

قەندی بە زاری تاڵە … دەدا باجی پێنج ساڵە
چاو لێ پۆشین مەحاڵە … کار ئێستا بە گۆپاڵە

نۆشی گیانی بێ هەی گۆڕ … گێژی، گەوجی، لەخۆگۆڕ
با هەر سەری بکا شۆڕ … بۆ دوژمنی مچ و مۆڕ

بە قەند و شەکر و کوتاڵ … بۆ ئێمەی دێنا رامااڵ
ئێستا کەوتووە وەك سیپاڵ … لە گشت لا دەیدەن رەپاڵ

سوارییان کردن پیادە … جامیان کردن بێ بادە
داریان کردن ئامادە … شەهید کران «بەگزادە»

لە سەقز و لە بۆکان … شین و شەپۆڕە و گریان
تێکۆشەر لە دار دران … قارەمان لە ناو بران

لە چوارچرای مەهاباد … لە کانگای بیری ئازاد
دەستی رەشی ئیستیبداد … چەقاندی داری بێداد

لە کاتی نیوەشەوا … لە جەنگەی شیرین خەوا
کرا کاری ناڕەوا … لە دار درا پێشەوا

رۆڵەی وەفاداری کورد … پێشەوای ئارام و ورد
بۆ کورد ژیا، بۆ کورد مرد … گیانی فیدای گەلی کرد

زانا بوو، کوردپەروەر بوو پێشەوا بوو، رابەر بوو
هەر کورد نەبوو بەشەر بوو خەمی خەڵکی لەبەر بوو

بۆیە دێوی ئیستیعمار کۆنەپەرستی زۆردار
زاڵم، خوێنڕێژ، بەدکردار بۆیان ئامادە کرد دار

رۆڵەی کوردی بلیمەت نەترسا لە دار و پەت
پشتی نەکرد لە میللەت وا دەبێ زیپك و هیممەت

بەڵام کوردە نابەزێ بەو زەبرانە ناتەزێ
لە رقان لێو دەگەزێ کە سوار بوو دانابەزێ

داخدارە، خوێنی دیوە بێدارە، خۆی ناسیوە
لە دوژمن راپەڕیوە باسکی لێ هەڵماڵیوە

بەکار و توند و تۆڵە خۆی ساز دەکا بۆ تۆڵە
ورد دەکا وەك پرپۆڵە تاج و تەختی ئەو زۆڵە

کوڕ و کچ و پیاو و ژن ئێستا لێوان دەکرۆژن
دەرۆستیان نایە دوژمن دەیئەنجنن، دەیکوژن

گردبداغ ـ ١٣٢٦

کچی مەهاباد

لەباری، نازەنینی، نەرم و نۆڵی، دڵتەڕی، شادی
لە چاوی بەد بە دوور بی ئەی کچی جوانی مەهابادی!
لە جوانیدا، لە پاکیدا، نیە هاوتات و نازانم
فریشتەی ئاسمانی یانە پەروەردەی پەریزادی؟
سەری کوڵمت گەشە هەر وەك گوڵی کوێستانی کوردستان
لەبەر بەژنت دەبێ سەر دانوێنێ خەڵفی شمشادی
دڵی سەد عاشقت کردە نیشانەی تیری موژگانت
کچی کوردی! لە تیر ئاویتنا مەعلوومە ئوستادی
بە شمشیری دوو ئەبرۆت جەرگی خەڵکی لەت دەکەی دیارە
دەزانی چەك لە کار بێنی، کچیش بی تۆرمەی مادی
لە سوێیانت وەها دێوانە بووم چاومەستی خوێنشیرن
لە قەڕنی بیستەما رەنگە رەچاو کەم کاری فەرهادی
ئەوێستا تۆ لەوێ دیلی دەسی بێگانەی و ئەمنیش
لە دووری تۆ دەکێشم رەنج و دەرد و داخی بێ مرادی
زەمانە هێمنی تۆی وێڵی دەشت و چۆڵ و سەحرا کرد
فەرامۆشی مەفەرموو، جاروبارە هەر بکە یادی

شیوه رمزان - ١٣٣٦

بەهاری کوردستان

شـــەماڵ هـــات بـــە گاڵـــەگاڵ
هـــەور بـــوون گـــەواڵ گـــەواڵ
پـشکووت گـوڵی گـەش و ئـاڵ
بلبـــــل کەوتـــــە ناڵـــــەناڵ

بـــە لـــەنگێزە، بـــە بـــاران
بـــــە شـــــنەبای بـــــەهاران
توانـــــــــەوە وەك جـــــــاران
کـــــەوی بـــــەفری نیـــساران

نـــەما مـــژ و ســـەرما و ســـۆڵ
نـــە سـیخوار مـــا نـــە ســـەهۆڵ

تــەرت و رژد و شـــیو و دۆڵ
لێـی هاتـە دەر گیـا و گـوڵ

دەشـــت و چـــیمەن رازاوە
کێـــو و بەنـــدەن نەخـــشاوە
زۆنـــگ و چـــێنکە ژیـــاوە
گیـــا ســـەری پێـــوە نـــاوە

لـە هەوشـین و گـەدە و لەنـد
لـە کوێـستانی دە سـامڕەند
هـــەڵز و بیـــزا و گیابەنـــد
تێــك چــڕژا، بۆتــە زەمەنـد

مەنـــدۆك و خـــاو و کـــەما
لـــە نـــەرمان و ئەســـتەما
بـــە ســـروە هاتنـــە ســـەما
وەیـــشوومە و ســـەرما نـەما

وێـــستاوە زەنگـــوڵ زەنگـــوڵ
ئـاونگ لـە سـەر پـەلکی گـوڵ
لـە سـەر چـڵی سـوورە گـوڵ
بلبـــل دەخـــوێنێ بـــە کـــوڵ

دیسان لە چیا و لە رازان
دێ سیرەی سەقر و بازان
پێیم خۆشترن لە سازان
لە ئاهەنگ و ئاوازان

بژوێنە هەموو وڵات
زیندوو بۆتەوە ماڵات
جەنگەی بانەمەڕێ هات
بەرەو کوێستان چوو خێڵات

دیسان هات وەکوو جاران
هەوهەوی شۆڕەسواران
ویرەی جلیت و داران
خرمەی ناڵ و بزماران

هات خرینگەی زەنگ و قۆڕ
لوشەلوشم و هۆڕەهۆڕ
هۆقەهۆق و بۆڕەبۆڕ
حیلەی جانووئەسپی تۆڕ

کاڕ و کووڕی بزن و مەڕ
لرفەلرفی لۆک و نەڕ

کۆڕژنی ئەسپی بەدفەڕ
گوێچکەی پیاوی دەکا کەڕ

وەنەوشەی جوانی خۆشبۆ
هاتە دەر لە لێوی جۆ
دار دەری کردووە چرۆ
کەروێشکەی کرد گەنم و جۆ

سوێسن و بەیبون و شللێر
رواون لە جێگای زەنوێر
قەڵبەزی بەست ئاوهەڵدێر
شەپۆلان دەدا ئەستێر

بۆنی خۆشی هەڵاڵە
پیاو مەست دەکا لە نواڵە
وەك شەهیدە گوڵاڵە
لە خوێناوا شەڵاڵە

گرمەی هەوری بەهاران
دێ بەیان و ئێواران
خوناوەی وردە باران
تەڕ دەکا گەڵای داران

ئەو ترۆپك و نشیوە
ئەو یاڵ و خڕ و شیوە
لە گوێن بەهەشت خەملیوە
کێ مەڵبەندی وای دیوە؟

تیرەگ و گەوە و لاپاڵ
پێیدا درا ئاڵای ئاڵ
سەرچاوەی سارد و زوڵاڵ
هەڵقوڵی وەك زیوی قاڵ

هات لە رەوەز و زەردان
قاسپەی کەوی سەر بەردان
ورتەورتی هەوێردان
دێ لە ناو شیناوەردان

لە کن کارژیلە و بەرخەل
لە کن بزن و مەڕی شەل
کە بۆیان هەڵکەوێ هەل
کچ و کوڕ دەکەن هەمزەل

کیژۆڵەی شۆخی جوان چاك
شۆڕەژنی داوێن پاك

رووهـــــەڵماڵاو و بێبــــاك
دەڕەتێـــــنن زاو و مـــاك

فیتــەی شـوان، ئۆحـەی گـاوان
دێ لـــە مۆڵگـــە و دەراوان
دێتـــە گـــوێ لاوكـــی لاوان
بـــالۆرەی بەڵـــەك چـــاوان

منـــداڵ لـــە ڕژد و هەڵـــدێر
بـــەر دەدەنـــەوە تـــاوێر
شـــوانە لەســـەر بـــەردەبێر
تێـی تووڕانـدووە لـە بلـوێر

مـەڕ لـە گۆشـتا بـووە سـوور
خـۆ هەڵـداوێن شـەك و كـوور
گـەماڵ دەكـەن چـەق و لـوور
سـەوەڕیان دەچـێ بـۆ دوور

كـــچی لـــەباری ڕەوەنـــد
هـــەڵێكرد بەڵـــەك و زەنـــد
كـــەزی هۆنیـــەوە وەك بەنـــد
كـــوڕان دەگـــرێ بـــە كەمەنـــد

لەبەر دەرکی رەشماڵان
دەبینی چاو کەژاڵان
دڵان دەبەن بە تاڵان
کاس دەکەن کوڕ و کاڵان

لێو ناڵن، دەم بچووکن
خوێن شیرن، رەزاسووکن
کوڵمەیان وەك گوڵووکن
گەورە کچن، نۆبووکن

شل و مل و لەبارن
چاو بە کل، گوێ بە گوارن
دەسماڵ پووڵەکەدارن
شەدە و گێلگێلە لارن

ناسك و نەرم و نۆڵن
خاوێنن، سپی و سۆڵن
بڵباسی و توند و تۆڵن
بە مژۆڵ جەرگان دەکۆڵن

هەڵیانماڵیوە باسك
باسکی قەڵەو و ناسك

کە دەکەن تاسکەتاسك
رەوەکتەرن لە ئاسك

کیژی مەرزینگ و سەکرن
بە لەنجە و لار رادەبرن
ناز دەکەن، چاو دادەگرن
کورگەل دەبەریان دەمرن

کابانی قۆڵ بە بازن
شەنگەبێری کێل گەردن
لە نێو مەڕ دێن و دەچن
وەك پۆلی پۆڕان دەچن

سوێسن و وەنەوش و هەمین
کەژێ و خەندان و جەمین
خاسێ، کەوێ، خاتووزین
بە پۆل دەچنە مەڕدۆشین

زێڕن و کابان و مێرێ
دانیشتوون لەبەر بێرێ
ئەستێ دەکا هاوێرێ
گوڵێ بەرخان دەژمێرێ

خونچە و گوڵووك و گەوەر
شەم و کەژاڵ و دڵبەر
زین و مرۆت و ئەسمەر
لە تاوڵی هاتوونە دەر

مامز دایگرتووە شیری
ئاسك دەکوشێ پەنیری
ناز دەشێلێ هەویری
کاڵێ دەکا نان تیری

ئامان چۆتە کولێنێ
پەری مەشکەی دەژێنێ
بەسێ لۆرکێ دەکولێنێ
خەیاڵ ئاوردووی دێنێ

هێمن لەسەرەخۆ بە
ئەکەی بچی بۆ هۆبە
دەنا دەشکێنی تۆبە
ئاور دەگری وەك سۆبە

نێزە - خاکەلێوەی ١٣٢٦

بابردەڵە

لەبەر نازاری ژینی نالەباری
دەناڵێ بلبلی شەیدا بە زاری
بە سۆز و داخەوە دەیگوت فەقیرم
پەڕوپۆم هەڵوەری، بێ‌وادە پیرم
مەلێکی فێری دارستان و لێڕ بێ
قەفەز پیری دەکا با شووی لە زێڕ بێ
تەلار و سەرسەرا و کۆشك چ دێنێ
کە کۆیلە وەرهەمی تێدا هەڵێنێ
لەگەڵ کازیوە بۆی نەفرم چلاوچڵ
نەبینم گوڵ، چلۆن نارام دەبێ دڵ؟!
چ خۆشە عیشق و سەرمەستی، چ خۆشە
چ خۆشە ژین بە سەربەستی، چ خۆشە

چ تاڵــه کۆیلــەتی و دیلـــی، چ تاڵـــه
بــه کــەم بــێ ژیــنی وا پــڕ ئــاه و ناڵــه
من و کونــجی قەفــەز ئــەی داد و بێداد ؟!
ئــەمن دیلــم، قــەلیش سەربەســت و ئــازاد !
لەسۆی هێلانەکەم لەت ـ لەت بــوو جــەرگم
لــه تــاوی گــوڵ نــەمام، نێزیکــه مــەرگم
دەبــێ چــەند بــەرد لــه هێلانــەم گرابــێ؟
گــوڵی سوورم چلۆن پــەڕ ـ پــەڕ کرابــێ؟
دەبــێ چــۆن فێــر کرابــێ بــاڵ بکــا کــل
لەبــەر پلـــلاری دوژمـــن بێـــچوه بلبـــل
دەســا ئــەو راوکــەره کــوێر بــێ لــه چاوان
مــنی خسته قەفــەز بــێ سووچ و تــاوان
چ ئینــسافه ئــەمن بــەو دەنگــی خۆشــم
ئەســیر و دیــل و زینــدانی و خەمۆشــم
بــەڵام ئێــستا قــەلی رووڕەش لــه گــوڵزار
بــه قاڕەقــاڕ دەدا گــوێی خــەڵکی ئــازار
گوتــم ئــەی بلبلــی خــەمگینی دڵمەنــد
مەناڵێنــه لــه دەس داو و لــه دەس بەنــد
بزانــه تــۆ ئــەوی ئــەهلی هونــەر بــێ
دەبــێ یــا دەسبەســەر یــا دەربــەدەر بــێ

هونەرمەنــد و ژیــانی خــۆش مەحاڵــە
هونەرمەنــد رەنـــجەڕۆیە، ژیـــنی تاڵــە
وریـنگــە خۆشــەکەت بــۆ تــۆ بەڵایــە
ئــەتۆ خـۆشخـوێنی حاڵـت بۆیــە وایــە
ئەگـەر نـەتبا وریـنگـە و دەنگـی وا خـۆش
بـەرەڵڵا بـووی وەکـوو ئـەو رووڕەشـە تـۆش
مـنـیش ئـەی بلبلـی بەنـدی وەکـوو تـۆم
وەهــا دوورم لــە هێلانــە و گــوڵی خـۆم
منیش وەك تۆ لە کیسم چوو گوڵی سوور
مـنـیش هێلانەکـەم لـێ کـراوە خـاپوور
مـنــیش بابردەڵــەی بــەر گێژەڵۆکــەم
دەمێك لـەو قوڵکـە، تاوێـك لـەو چڵۆوکەم
مـنـــیش زۆرداری پـــرزەی لـــێ بڕیـــوم
مـنــیش بــەدکاری بــواری لــێ تــەنیوم
مـنـــیش بێـــدادی شـــاباڵی شـــکاندم
بــە ناکــامی لــە خوێنــاوی تلانــدم
مـنـیش چـونکە بڕێـك خـاوەن هونـەر بـووم
هەمیـشە رەنـجەڕۆ بـووم، دەربـەدەر بـووم
هەزار گۆوەنـد و سـەد پەنـدم بەسـەر هـات
لــە ئــامێزم نــەگرتووە بــووکی ئــاوات

هەزار سووڕکەم لە بن هەنگڵ دراوە
دەمم گیراوە، چاوم بەستراوە
لە ئامێزی گەرم بێبەش کراوم
وەکوو تۆ تووشی ڕۆژی ڕەش کراوم
ژیانم پڕ لە ڕەنج و دەرد و داخە
ئەوە گیرساومەوە لەو کێو و شاخە
کەسێک نەیپرسی، نەیزانی چلۆنم
لە یادان چوومەوە، چیرۆکە کۆنم
بە شەو ژان و پەژارەم دێنە پاڵێ
بە ڕۆژ ئۆقرەم نیە ساتێک لە ماڵێ
بەڵام هاودەردی ئازیزم! هەتا هەم
وەکوو تۆ دەردی دڵ ناکەم لە دەس خەم
ئەمن پێم خۆش نیە ئاودەنگی قەل بم
ئەمن پێم خۆش نیە بێزراوی گەل بم
هەتا دوژمن نەگەوزێنێ دەخوێنم
دەخوێنم بۆ گەلی خۆم، هەر دەخوێنم

١٣٢٦

فرمێسکی گەش

قەت لە دنیادا نەبوو بێجگە لە ناخۆشی بەشم
مات و داماو و پەشێو و بێکەس و چارەڕەشم
سەردەمێك ئاوارە بووم و ماوەیێکیش دەس بەسەر
نەمدی رووی ئاسوودەیی، هەر تووشی گێرە و قەرقەشم
دابی کوردی وایە، کەس لاگیری لێقەوماو نیە
بۆچی سەرکۆنەی بکەم لێم زیزە یاری مەهوەشم
تیغی بێمەیلی و جەفای ئەو نازەنینە دلڕەقە
جەرگی لەت کردم بە جارێك ئەنجنیویە سینەشم
کوشتمی و شەش خانی ئوممێدی لە من گرتن حەریف
مۆرە هەڵداوێم و بێهوودە بە هیوای دووشەشم
نابینی زەردە لەسەر لێوی کەسێ لەم شارەدا
گەر خەم و دەردی دڵی خۆمیان بەسەردا دابەشم
خۆشەویستی گۆشەکەی تەنیایی هەر ئەژنۆکەمە
بۆیە رۆژ و شەو وەها گرتوومەتە نێو باوەشم
نایەڵێ دوژمن بە رەنگە زەردەکەی من پێکەنێ
تا دەمی مردن ئەمن مەمنوونی فرمێسکی گەشم
شاعیرێکی راست و یەکڕووم و فیداکار و نەبەز
کوردە! موحتاجی مەحەك نیم، زێڕی بێ غەلل و غەشم

شیلان ئاوێ - ١٣٢٧

گریانی نیوەشەو

شەوانە ئەو دەمانەی شەو دەگاتە کاتی نیوەی شەو
خەڵك نووست و لە چاوی من کەسەر دیسان رەواندی خەو
سکووتێکی بەسام سەرتاسەری ئەم دێیە دادەگرێ
دەڵێی هەر زیندەوارێکی هەیە لەو دێیەدا دەمرێ
لە هیچ لا خشپەیەك نایە، چرای ماڵێکی نایسێ
بە ئەسپایی لە ماڵ دێمە دەرێ، دەخوشم وەکوو نیسێ
تەك و تەنیا بە ئارامی دەچم بۆ گردەکەی بەر دێ
بە دڵتەنگی و کز و خەمناکی رادەکشێم لەسەر بەردێ
دەکەم جا سەیری ئەستێران و هەڵدەمژم شنەی شەوبا
شەو و بێدەنگی چەند خۆشە، هەمیشە خۆزگە هەر شەو با
وەکوو ئاواڵی چاك ئەستێرەکان گوێ رادەدێرن بۆم
هەتا بۆیان بەیان کەم موو بە موو رازی دەروونی خۆم
کوڵم هەڵدەستێ ئەو جارە و لەبەر دەردم دەناڵێنم
هەتا ئاوری دڵم دەکوژێتەوە ئەسرین دەبارێنم
شەوانە گەر نەکەم ئەو شیوەن و ناڵین و گریانە
دەسووتێنێ وجوودم ئاگری ئەم جەرگە بریانە
بەڵێ گریانی نیوەی شەو دەکا ناسۆری دڵ مەرهەم
کوڵ و کۆم دادەمرکێنێ و بەجێ دێڵێ دڵی من خەم

شیلان ئاوێ - ١٣٢٧

ئارەزووی فڕین

ژین بە یەخسیری و دیلی بێکەلکە
بۆیە لەمێژە لە ژینم تێرم
گوزەران بۆ من لەناو ئەم خەلکە
سەختە، ناخۆشە، چۆنی رابوێرم؟

هێزم لێ بڕا تاکەی دەربەرم
لەناو مەینەت و دەردی سەرزەمین
ئەوە بەینێکە کەوتۆتە سەرم
بیری ئازادی و ئارەزووی فڕین

بەڵام داخەکەم نیمە باڵ و پەڕ
کە بفڕم، بڕۆم خۆم بدەم نەجات
بچمە شوێنێکی لێی نەبێ بەدفەڕ
لە باوەش بگرم نۆبووکی ئاوات

ئەی سرووەباکەی بەیانی! وەرە
بە شنەشن و پشووی خۆت توند کە
لەسەر ئەو دنیا نەویەم لابەرە
هەتا دەتوانی ئەمن بڵند کە

نانا هەورەڕەش! ئەتۆ نەوی بە
لەو بەرزانەوە وەرە بەرەو خوار
کەمکەمە وەرە رێکی زەوی بە
لەسەر پشتی خۆت ئەمن بکە سوار

ئەو جار هەستەوە بڕۆ بەرەو ژوور
مەوێستە هەتا تەشکی ئاسمان
بمبەرە نزیك ئاسۆی جوان و سوور
نەجاتم بدە لە کاولی خەمان

شیلان ئاوێ - ١٣٢٨

خونچەی سیس

دیتم لەناو دار و دەوەن
لەسەر چڵی سوورە گوڵێك
هەڵكورمابوو، دەیكرد شیوەن
بەری بەیانی بولبولێك

گوتم ئەی مەلی دڵسووتاو
چیە، بۆ دەناڵی بە تاو؟

كە ناڵینت بۆ ئەوەیە
گوڵت وا زوو هەڵوەریوە
ئەو ناڵینە بێ فایدەیە
بۆچی نازانی، نەتدیوە؟

گـــوڵ حەفتـــە ناباتـــە ســـەری
ســـیس دەبێـــت و هەڵـــدەوەری

وەڵامـــی دامـــەوە بولبـــول
بـــە شـــێنەیی، بـــە کـــاوەخۆ
گـــوتی نانـــاڵێنم بـــۆ گـــوڵ
کـــە ســـیس بـــووە، دەزانـــی بـــۆ؟

ئـــەو عـــومرێکی رابـــواردووە
پـــشکووتووە جـــا ســـیس بـــووە

نـــاڵینی مـــن بـــۆ خونـــچەیە
بـــۆ خونـــچە پەشـــێوە حـــاڵم
ئـــەو داخـــە لـــە دڵمـــدا هەیـــە
بۆیـــە هەمیـــشە دەنـــاڵم

ئەو، پێش پشکووتن سیس بووە
بـــە جوانەمـــەرگی مـــردووە

شیلان ناوێ - ١٣٢٨

گۆمی خوێن

عەزیزم بۆچی تۆراوی لەخۆڕا؟
چ قەوماوە؟ دڵی تۆ بۆچی گۆڕا؟
ئەتۆ وا زوو لەبیرت کردم ئەما
فەرامۆشت نەکەم شەرتە لە گۆڕا
لە منڕا خۆ خەتایەك رووی نەداوە
ئەدی بێمەیلی بۆ رووی دا لە تۆ ڕا؟
ئەسیری کەزیەتە کۆتری دڵی من
دەبێ حاڵی چ بێ کۆتر لە تۆڕا؟
سەر و ماڵ و کەماڵ و بیر و هۆشم
لە نەردی عیشقی تۆدا پاکی دۆڕا
لە چاوم دێ بەخوڕ فرمێسکی خوێنین
کەچی ئەم گۆمە خوێنە هەڵنەچۆڕا
من و لاشەی پەپوولە ماینەوە و بەس
شەوی دووری، شەمیش تواوە لە کۆڕا

١٣٣٢

ئاواتی بەرز

لاگــری ســوڵحە تــەواوی ڕەنــجبەری وشــیاری کــورد
چــاوەنۆڕی دەرفەتێکــە خــەڵکی لادێ و شــاری کــورد
کونـدی شـوومی شـەڕ لـە زەنـدۆڵان خـزی بـە دزی و فـزی
کـۆتری سـوڵح و ئاشـتی نیـشتووە لەسـەر دیـواری کـورد
دەسـتی دا دەسـتی بـرای و هاتـە نـاو کـۆڕی خـەبات
کیژی نەشـمیل و لـەبار و شـۆخ و گـوێ بـە گـواری کـورد
کورد گوتوویە سوار هەتاکوو نـەگلێ قـەت نـابێ بـە سـوار
ئێـستە چـابوك سـوارە، چـونکە زۆر گـلاوە سـواری کـورد

فێری زۆر دەرسی بەکەڵك و باشی کردین تێشکان
جا ببینە راپەڕین و شۆڕشی ئەمجاری کورد!
بەیت و بالۆرەی هەزار جار بۆ بڵێ کۆنەپەرست
تازە وێژینگێکی نادا دیدەکەی بێداری کورد
رۆژبەرۆژ قایمترە، مەحکەمترە، بڕوایەکەی
دەمبەدەم چاکتر دەبێ، باشتر دەبێ، ئاکاری کورد
بێوچان دەڕواتە پێش و ڕێگە دەبڕێ بۆ هەدەف
زۆر لە ساڵان روونترە ئەو ساڵەکە ئەفکاری کورد
کورد بەزینی بۆ نەبوو دەستی نەدا، با دوژمنیش
رانەوەستابێ لە تاڵان و بڕۆ و کوشتاری کورد
ئەو لە ئازار و شکنجەی قەت نەبوو خافڵ، بەڵام
کوردی کردۆتە سماتە جەزرەبە و ئازاری کورد
سەد هەزار بەرگێڕەوەی با بێتە سەر رێ، ئاخری
هەر دەگاتە مەنزڵی ئاوات و خۆشی، باری کورد
مافی کوردی هەر دەبێ بستێندرێ بستێندرێ
دوژمنی کورد تێگەیشتووە ناکرێ باشاری کورد
وا گزینگی دا بەیانی جوانی ئازادی بەشەر
رۆژی روونا کە، نەماوە زوڵمەتی شەوگاری کورد
نایەوێ یاریدەران و کۆمەگی ئەسڵی چوار
جووجەڵەی ئاغای «ترۆمن» وێی کەوت پلاری کورد

هەر کە تووشی بوو دەڵێ «یانگی گوهوم یانگی گوهوم»
تازە دەستی ئەجنەبی ناتوانێ بگرێ زاری کورد
تووڕەیی خەڵکی کە دی وا کلکی گرتە ناو گەلۆز
دوژمنی خوێڕی، وەکوو ڕێوی لە ترسی داری کورد
دێتە سەر ڕێبازی ڕاست و دێتە ناو کۆڕی خەبات
خوارەپێچەی لێ بڕاوە پیاوی خێچ و خواری کورد
هێزی بێگانەی لە پشت خۆی دیبوو، بۆیە وای دەکرد
باری هێلکان نابزێوێ خاینی لاساری کورد
دانەنیشێ گەر لەسەر ئەو پەتك و سینگە بێگومان
تۆ لە ئەستۆیدا دەبینی پەتك و گوێلەوساری کورد
تێكدەدەن کۆشکی بڵیندی مفتەخۆری زگزەلام
پاڵەوو جووتیاری برسی، کارگەری بێکاری کورد
دیوتە چۆن خۆی شاردەوە خوێڕیانە وەك ئاغایەکەی!
ئەو گزیرە بەدفەڕەی دەنگی دەدا بێگاری کورد
خۆی لەبەر لافاوی قینی توندی گەل ڕاناگرێ
دوژمنی وەحشی و دڕندە و زاڵم و زۆرداری کورد
دەچنە سەر داری لە ڕۆژی ئینتیقام و تۆڵەدا
ئەو کەسەی کوشتی بە ناهەق پێشەوا و سەرداری کورد
نایەڵن ئادار بەسەر پاداری ئەو دەربارەوە
چونکە دەیگوت نایەڵم ئاداری کورد، پاداری کورد

«ڕێگـــەیی ئاســـن دەچـــێتە شـــاخی هەورامانـــەوە»

هەر کە کەوتـە دەسـتی کـوردی چـارەنووس و کـاری کـورد
مەدرەســـە و دانیـــشکەدە بـــۆ شـــار و لادێ دادەنـــێن
خوێنـــدەوار بـــێ تـــاکوو رۆڵـــەی زیـــرەك و نـــازداری کـــورد
ئـــەو زمانـــە شـــیرنەی ئێمـــە پـــەرەی دەگرێتـــەوە
نـــادڕێ چـــیدی کتێـــب و دەفتـــەری ئەشـــعاری کـــورد
بـــێبـــرەو نـــابێ مـــەتاعی کوردەواریـــمان ئـــیتر
رەونـــەقێ پەیـــدا دەکـــا ئەوجارەکـــە بـــازاڕی کـــورد
دادەمـــەزرێنن لـــە گـــشت شـــاری ولاّت کارخانەیـــەك
تـا بـە دەسـتی خـۆی رەنێـو بـێ بەرهـەم و کرگـاری کـورد
بـــەردەدەن گـــاجووتی لـــەڕ، ســـواری تـــەراکتۆران دەبـــن
دێتـــە دەر بـــوورە و بـــەیار و بەنـــدەن و نیـــساری کـــورد
کـشت و کـاڵ و جـووت و گامـان دێتـە سـەر بـاری لـەبار
پـڕ دەبـێ تێـر و جـەواڵ و مـشت دەبـێ عـەمباری کـورد
خەستەخانەشـــمان دەبـــێ، دوکتـــۆر و دەرمـــانیش فـــرە
ناکـەوێ تـازە لـە کووچـان خەسـتە وو بیمـاری کـورد
بـــەختیار و خوێنـــدەوار و ســـاغ و تێـــر و پـــڕ دەبـــێ
دێتـە دەر ماکـەی نـەهاتی و نەگبـەتی و ئیـدباری کـورد
دەست لە ئەستۆی یـەك دەکـەن ئـازاد و شـاد و بەختـەوەر
کیـــژ و کـــوڕ، لاو و گـــراوی دلّبـــەر و دلّـــداری کـــورد

بــۆنی رزگاریـــت لـــە شـــیعری دێ چ جوانـــت هۆنـــدەوە
ئـەی هـەژار، ئـەی شـاعیری تێکۆشـەری نـاوداری کـورد!
«کـۆتری پیکاسـۆ کـە مـوژدەی هـێمنی هێنـا گـوتی»
مرد، بەسەر چوو، رۆژی ئیستیعباد و ئیستیـسماری کـورد
ئـەی مـەلی خـۆش‌خـوێنی ئـاوارە و تـەرە و بـێ‌ئاشـیان
مـوژدە بـێ زوو دێیـەوە نـاو میللـەتی رزگـاری کـورد
بلبلـە سەرمەسـتەکەی بـاخی موکریـان! ئـەو چـەلیش
تێـر بـخوێنە، دەنـگ هەڵێنـە تـۆ لـە نـاو گـوڵزاری کـورد
خۆشەویـستی میللـەتی خـۆتی، لـە بـیر چـۆن دەچـیەوە؟
چـاوەڕێتە ئێـستەکانە شـاری بـێ ئـەغیاری کـورد
ئـەو ژیانـەی بـێ تـۆ رایـدەبوێرێ «هـێمن» مردنـە
بـێ‌کەسێکە پاشـی تـۆ و پاشـی سـەردەك کۆمـاری کـورد

مەهاباد - ١٣٣٢

بەغدا نیوەی ڕێیەت بێ

خاین، خوێڕی، درۆزن، بەدفەڕ، شەڕانی، سەرشۆڕ!
پیاوکووژ، تاوانبار، ڕووڕەش، ناکەس، ملهوڕ، دیکتاتۆڕ!
خەڵکی ئێران بە دەس تۆ کرابوون زیندەبەگۆڕ
ئەوە تۆی لێت قەوماوە، دەریان پەڕاندووی، هەی گۆڕ!؟
دەبڕۆ ئەی شاهی خاین بەغدا نیوەی ڕێیەت بێ

ئەی دوژمنی ئازادی، ئەی نۆکەری ئیستیعمار!
بە دەس تۆ چوونە سەر دار، مەزن، پێشەوا، سەردار
بە دەستووری بێگانە دەسووڕا چەرخی دەربار
زاڵ بوو بەسەر دەربارا پاڵە، جووتیر، کرێکار
دەبڕۆ ئەی شاهی خاین بەغدا نیوەی ڕێیەت بێ

کەی سێبەری خودا بووی، ئەی سێبەری نەهاتی
لە سایەی تۆدا دیمان شەڕ و گرانی و قاتی
لە خزمەت باوکی خۆتدا لە پیاو کوشتن راهاتی
هەر کە خەڵك لێتڕاسا، بۆی دەرچووی و هەڵاتی
دەبڕۆ ئەی شاهی خاین، بەغدا نیوەی رێیەت بێ

پشتت لە میللەت کردووە، پەنات بردووە بۆ دوژمن
بەدرەقەی رێگای تۆ بێ تووك و نزای پیاو و ژن
دوژمنی گەل هەمیشە بە مەرەدی شا دەچن
هەر دیکتاتۆر تێدەشکێ، هەر گەلن رزگار دەبن
دەبڕۆ ئەی شاهی خاین، بەغدا نیوەی رێیەت بێ

گزیری گوێ لە مست بووی تۆ بۆ شیرکەتی نەفتی
کلکی ئاغات کێشراوە بۆیە هێندە کەنەفتی
پێمانەوە نووسابووی، هەر وەکوو قیل و زەفتی
نەکەی بگەڕێیەوە، «حالا کە رفتی، رفتی»
دەبڕۆ ئەی شاهی خاین، بەغدا نیوەی رێیەت بێ

مەهاباد - ٢٥ی گەلاوێژی ١٣٣٢

موو ناپسێنم

ئەمن دەمگوت لە دنیا تا بمێنم
لەبەر کەس ئەستەمە سەر دانەوێنم
کەچی ئێستا لە داوی بسکی تۆدا
گرفتارم گوڵم! موو ناپسێنم

ژیانم پڕ لە ڕەنجە و نامرادی
بە هەڵکەوتیش نەهاتم تووشی شادی
دڵم هێند تەنگە هەر جێی تۆ دەبێ و بەس
ئەتۆش مەحکوومی حەپسی ئینفیرادی

قـەرار بـوو بێـی لەگـەڵ خـۆت شـادی بـێنی
نـــەهاتی، گەرچـــی پێـــت دابـــووم بـــەڵێنی
لـــە نـــاو کـــوردا نـــەبوو پەیـــمان شـــکاندن
لە کـوێ فێـر بـووی گـوڵم پەیـمانشـکێنی؟

ئەگەرچـی رۆیـی، قـەت ناچـی لـە یـادم
دەکـــەم یـــادت، بـــە یـــادی تـــۆوە شـــادم
کـــە بارگـــەت بـــۆ هـــەوار تێکنـــا عـــەزیزم
شـــکا ئەســـتووندەکی تـــاوڵی مـــرادم

شـــەوانە هاونـــشینی جـــامی بـــادەم
بـــە بـــادە بـــا پـــەژارە و خـــەم بـــە بـــا دەم
کـــە دەســـتی رۆژگـــار بایـــدا ســـەری مـــن
ســەری شووشــەی شــەراب وا چــاکە بــا دەم

تووڕەیی

ساقیا کوشتمی خەم و مەینەت
دە وەرە لەو شەرابە مەستم کە
نامەوێ جام و ساغەر و پیاڵە
بەشی خۆم بۆ لە لوێچی دەستم کە

وەرە ئەی نازەنین بەخێرا خۆت
گێژ و وێژم بکە بە بادە و مەی
با منی رەنجەڕۆ لە ژینمدا
هیچ نەبێ جارێك بڵێم ئۆخەی

حاسڵی تێگەیشتن و زانین
چ بوو بۆ من جگە لە کوێرەوەری؟
سەردەمێکیش پەنا دەبەم بۆ مەی
تا بزانم چلۆنە بێخەبەری

لەو وڵاتە کەسێك لە خەو رابێ
بەشی چارەڕەشی و خەم و شینە
تێگەیشتم عیلاجی دەردی من
مەستی و شێتی و نەزانینە

١٣٣٦

بوسەی رۆژگار

نیمە ئاواڵێ لە گۆشەی بێکەسیدا غەم نەبێ
چاکە ئەو لێرەش وەفای هەر ماوە، سایەی کەم نەبێ
لاپەڕەی ژینم هەموو هەڵدەیتەوە، تێیدا نیە
باسی فرمێسك و هەناسە و شیوەن و ماتەم نەبێ
رۆژگاری سپڵە بۆ من بۆسەیەکی نایەوە
نەمدی هەر تیرێکی دەیهاوێ بەرەو سینەم نەبێ
رەنجی دووری دڵبەرم بۆ کوشتنی من کافیە
گەر لە دنیادا ئەمن هیچ مەینەتی دیکەم نەبێ
کوا دەزانێ چەند پەرێشان و پەشێوە حاڵی من؟
ئەو کەسەی گیرۆدەیی ئەگریجە وو پەرچەم نەبێ
رەمزی دڵداری لە زینێ فێر نەبوو یارم دەنا
کوا ئەویندارى وەفادارى وەکوو من، مەم نەبێ؟
کیژی شاریمان لە خۆی وەرگرتووە چارشێوی رەش
داخەکەم نەمدی لەوێ مانگێکی دەورەی تەم نەبێ
شادی جارێکی بە میوانی نەهاتۆتە دڵم
رەنگە خەڵوەتخانەیی خەم شوێنی نامەحرەم نەبێ
خۆم دەسووتێنم هەتا بەزمی خەڵك رۆشن بکەم
کێ لەرێی خەڵکا وەکوو شاعیر دەسووتێ شەم نەبێ؟

١٣٣٨

چارەنووسی شاعیر

بەهار بوو فەسڵی زستانم، ئەگەر یارم لەگەڵ بایە
درۆیە گەر گوتوویانە بە خونچێکی بەهار نایە
لە بارانێ مەپرسە تا هەور بگرێ بەری رۆژێ
دەبێ بگریم هەتا رووی تۆ لە ژێر چارشێوی رەشدایە
هەناسەم لادەدا چارشێو و رووبەندی رەشت ئاخر
هەور هەرچەندە پڕ بێ کوا حەریفی قودرەتی بایە؟
لە ژێر سایەی برۆکەتدا حوکمڕانی دەکا چاوت
لە سایەی دووخی شمشێرە کە حاکم حوکمی ئیجرایە
لەسەر بەفرێ بەکار نایە وەکوو بیستوومە داوی رەش
لەسەر کوڵمەت ئەدی بۆ دڵگرە ئەو بسکە تاتایە؟

هونــەر نــاتوانێ جــوانی تــۆ بــە هــیچ شــێوێکی بنــوێنێ
لە مەر ـ مەڕ چۆن دەتاشرێ هەیکەلی ئەم بەژن و باڵایە؟
بــە ریــشی بــۆزەوە ســوجدەی دەبــەم مــن بــۆ جــەماڵی تــۆ
ئــەدی بۆچــی دەیــانگوت دار کــە پــیر بــوو تــازە دانایــە؟
بــزەت نایێتــە ســـەر لێــو و بــەزەت نایــە بــە حاڵمــدا
ئەگەرچــی زۆر لەمێــژ ساڵە لــەدووت دەخــشێم وەکــوو سایە
دەزانـــی بۆچـــی مـــن هێنـــدە پەرێـــشان و خەفـــەتبارم
لــە بـــازاڕی ژیـــان غـــەیری هونـــەر نیمـــە چ ســـەرمایە
بە تووتــووش تووشــی مەکتــەب بــۆ دەهاتــم مــن کــە زانیبــام
خەفەت، مەینەت، کەسەر، حەسرەت، بەشی ئینسانی زانایــە
لەگــەڵ چارەڕەشــی و دوورەبەشــی و نەگبــەت دەبــێ هەڵکــەم
لەمێـــژە چارەنووســـی شـــاعیرانی کـــوردی هـــەر وایـــە

١٣٣٨

جۆلانە

چوومە لای دوکتۆر و گوتی: نەخۆشی، دەردەکەت سەختە
گوتم: تۆ پێت وایە دەمرم؟ بەداخەوە، گوتی: وەختە
ئەو دڵەکوتەی گرتووتە پیاوی بەهێزیش بیگرێ
بێتوو ئاگای لە خۆی نەبێ هێندە پێناچێ دەمرێ

پێکەنیم و گوتم دوکتۆر! ناڵێم زانا و شارەزا نی
بەڵام تۆ پزیشکی ویشکی باری دڵداری نازانی

دڵەکوتەم نیە، دڵم جێی کیژێکی خانومانە
منداڵە، ئۆقرەی ناگرێ بۆم دروست کردووە جۆلانە

١٣٣٩

ماچی شیرین

بە منداڵی لە لێوی ئاڵی تۆم نەستاندووە ماچێ
بە پیریش لەززەتی ئەو ماچە شیرینەم لەبیر ناچێ
بە سەد دوکتۆر و دەرمان و پەرستار ناکرێ چارەی
کەسێك تیری مژۆڵی ئەو کچە کوردەی لە دڵ راچێ
دەکا گیرۆدەتر پیرانی دڵتەڕ، ئەو کچە کوردەی
بچێتە مەکتەب و بسکی بە مۆدی تازە هەڵپاچێ
خەم و دەردی زەمانە پیری کردم، وشك و بێزەوقم
کە شاعیر وشك و بێشۆر بوو لە ناو خەڵکی دەبێ لاچێ
لە گۆشەی بێکەسیدا ئێستە وا دڵتەنگ و خەمبارم
نیە باکم ئەگەر ماڵم بە جارێکی بە قوڕدا چێ
بەشی کوردێکی زانا لەم وڵاتە مەینەت و دەردە
ئەوەی نەتویست بڵێ رەببی بە دەردی کوردی زانا چێ
لەناو بازاڕی ئەوڕۆکەی ئەدەبدا شیعری تۆ هێمن
وەکوو پووڵی چرووکە، هیچ رەواجێکی نیە، ناچێ

تەورێز - ١٣٣٨

هێلانەی بەتاڵ

نیــە بــاکم ئەگــەر زاڵــم شــکاندوویەتی بــاڵی مــن
ئــەوە ســەختە کــە وا ناگاتــە گــوێی کــەس ناڵــەناڵی مــن
بــەهار هــات و تەبیعــەت حــوکمی ئــازادی مــەلانی دا
لــەناو کونــجی قەفــەزدا دیــارە چــۆنە ئێــستە حــاڵی مــن
لــە گــوڵزاریّ وڕینگــەی بلبلــی سەرمەســت و شــەیدا دیّ
بــەڵام نایــە جریــوێکیش لــە هێلانــەی بــەتاڵی مــن
لەســەر ناچــێتە دەر ســاتیّ خــەیاڵی بــسکی خــاوی تــۆ
ئەگەرچــی تێکەبیــشتم چــاوەکەم! خــاوە خــەیاڵی مــن
ئــەریّ ئــەی ئاســکی ناســك هــەتا کــەی دەســتەمۆ نــابی؟
ئــەریّ پیرۆزەکــەی خۆشفــەڕ هــەتا کــەی نایــە مــاڵی مــن؟
گوتت: بۆت دێمە جیّژوانیّ، هەزار سوێندت بە شاڵم خوارد
لــە ئــاهی ئاشــقانەی مــن بترســە، نــەك لــە شــاڵی مــن
کــە ماڵــت بــیّ، کــەماڵت بــۆ چــیە لــەو شــارە وێرانــە؟
کە مــاڵی دەوڵەمەنــدی دی، گــوڵم نەیویــست کــەماڵی مــن
ئەگــەر دەیزانــی مانــای خۆشەویــستی ئــەم کــچە کــوردە
بە ســەد یــاقووت و گەوهــەر نەیدەدا فرمێــسکی ئــاڵی مــن
رەش و تــار و درێــژ و پــڕ لــە ئــازار و خــەم و دەردە
بــەڵیّ شــەوگاری دووری بــوو ســەراســەر ژیــنی تــاڵی مــن

مەهاباد - ١٣٣٩

گلێنەی شاعیر

ئەگەر خەرمانی عومرم ئێستەکانە پاکی با بیبا
بە مەرگی تۆ مچورکیشم بە دڵدا نایە، با بیبا
هونەر گەر خۆی پەرێشانی نەبایە لەم وڵاتەیدا
بەشی من بۆ دەبوو چارەڕەشی و خانەخەرابی با
لە کوێ حاڵی من و تۆ وا دەبوو ئەی خۆپەرست ئێستا
ئەگەر دنیا ئوسوول و قاعیدە و نەزم و حیسابی با؟
بە جامێ بادە تێر نابم، ئەگەر مەیلت هەیە ساقی!
گلێنەی خۆم دەنێرمە خزمەتت، بۆم تێکە تا بیبا
وەبەر من نایەڵێ لێرەش مەی و ساقی، جەنابی شێخ
دەنا لەولا شەراب و حۆری با هەر بۆ جەنابی با
هەموو عەمری ئەبەد تێیدا نیە خۆشی دەمێك مەستی
خدر ئاوی حەیاتی بۆ چ بوو؟ فێری شەرابی با

١٣٤٠

گێژەڵووکەی خەزان

گێژەڵووکەی بەسام و توندی خەزان
کە پەلاماری دایە باخ و ڕەزان
دەشکێنێ نەمامی شلك و تەڕ
گوڵی بۆنخۆش و تەڕ دەکا پەڕپەڕ
ئەو گوڵەی باخی پێ دەڕازاوە
داخەکەم ئێستە هەڵپڕووکاوە
هەروەها دەستی بێبەزەی تەقدیر
نایەڵێ چووك و گەورە، جوان و پیر
تازەلاوان لە خوێن دەگەوزێنێ
جەرگی دایکی هەژار دەبرژێنێ

زەبری توندی زەمانی بەدکردار
شاری کردینە شاری پڕئازار
هەرچی دەیبینی دەس بە ئەژنۆیە
لە هەموو لاوە شین و ڕۆڕۆیە
بزە نابینی تۆ لەسەر لێوێ
چاوە فرمێسکی خوێن دەپاڵێوێ
سەربەقوڕ، ملبەکوێنە گەورە و چووك
خەنە شۆرایەوە لە پەنجەی بووك
مەرگی ئەو سێ جەوانە بێمرادە
ماتەمی خستە ئەو مەهابادە
گەرچی یوسف ئەسیری بەندی گڵە
نێستە لەو میسرە هەر عەزیزی دڵە
گەرچی بۆ خۆی خرایە چاڵی گۆڕ
شوێنەواری بەنرخی ماوە لە گۆڕ
خزمەتی خەڵکی زۆر بوو ئەو لاوە
جا چلۆن دادەمێنێ لەو لاوە؟
گەر سولەیمان نەما لە کۆڕی خەبات
نەگەیشتووە بە ئارەزوو و ئاوات
زیندووە تا ئەبەد لە ناو خەڵکی
چونکە بۆ کۆمەڵێك هەبوو کەڵکی

خزمەتی عیلمی کردە پیشەی خۆی
خوێندەوار کۆڕی شین دەبەستن بۆی
ڕەنگە شاگردی کوردی وریا و ژیر
دەرسی ئەو لاوەیان بمێنێ لە بیر
کاکە داوود ئەگەر لە ڕێی ژیانا
گیانی شیرین و پاکی خۆی دانا
فێری کردین دەبێ لە کار کردن
نەبەزین تاکوو سەردەمی مردن
یادی دوو پیاوی چاکی زەحمەتکێش
یانی کاکە عەزیز و مام دەروێش
خەڵکی ئەم شارە قەت لەبیر ناکەن
خەڵکی ئەم شارە ئۆگری چاکەن

مەهاباد - ١٥ی بەفرانباری ١٣٤١

گوڵی هیوا

ئەختەر کچی کوردی چاومەست!
ئیلهامبەخشی شیعری پڕهەست!
ئەی پێشمەرگەی میللەتپەرەست
کە دیتمی تفەنگ بە دەست
زانیم گوڵی هیوا پشکووت
بەیانی ئازادی ئەنگووت

ئەختەر پێشمەرگەی کۆڵنەدەر!
ئەختەر ئەی گوڵی نێو سەنگەر!
خوێنت دەتکێ لە دەمی خەنجەر
دەگری بەری هێرشی ئەسکەر
سێرەت گرت بەو چاوە جوانە
لە کەلەکەی ئەم بێژوانە

شــەقت هەڵــدا لــە زێــڕ و جــل
تـــوورت داوە کلـــدان و کـــل
تونــدت کــردووە پــشتێنی شــل
فیـــشەکدانت کردۆتـــە مـــل
پســـاندت بـــازنە و پاوانە
دەستت دا تفـەنگ پیاوانە

نارێــژی چــاو، ســوور ناکــەی لێــو
شــانە ناکــەی بــسکی پەشــێو
یـــەکجاری فرێـــت دا چارشـــێو
ئــەوە رووت کــردە چــڕ و کێــو
دەبڕی جەرگی دوژمــنی زۆڵ
بە سـەرنێزە، نەك بــە مژۆڵ

١٣٤٢

راوە بەراز

تفەنگی راوێ ئەستێنراوە یەکسەر
بە قەولی کاک هەژار بێڕاوە راوکەر
مەفەرموو راو نەما لەو شارە تازە
کە سەیری راوکەران راوە بەرازە
ئیتر دەرچوو بڵێن باوی کوڕانە
نەخێر باو باوی «سۆنە» و «دووکوڕانە»
«قورینگ» و «رەشبەشە» و «دوڕنا» و «هەڵەتانج»
نە ئاغایان لە کن پیاوە نە کرمانج
بە کەیفی خۆی لەسەر ئەو ئاوە روونە
دەکا گاڵتە و قوماری «پێبەقوونە»
سەری چۆن لێدەشێوێ «سی» لە قۆپی
کە راوکەر چونکە بێڕاو ماوە تۆپی
«بنە» رووخان و «سیپە» چۆڵ و هۆڵن
بڵاون راوکەر و باڵندە پۆلن

رفاندوویە «قەلەسابوونی» سابوون
کە هەستی کردووە لاگیریە قانوون
ئەوا «کەروێشکە» کەی سیخوار لە پشتە
قولەشینی بەهەست و گورج و گشتە
لە لانا کەوتووە و نایێتە بیری
کە جاران شۆرەتی بوو «سەنگەسیری»
دەکا سمکۆڵ و چاوی هەر لە کۆیە
کە «نێری» تێگەیی پاییز درۆیە
ئیتر کەس رووی نەماوە بچتە کێوی
بە شێر گاڵتە دەکا ئەورۆکە رێوی
لەسەر بەردی دەخوێنێ «کەو» بە دەستە
دەڵێ: راوکەر! ئەگەر پیاوی دە هەستە
لە چاوان هەڵوەرین فرمێسکی گوڕ ـ گوڕ
کە دێ و دەڕوا بە دەستە «چرگ» و «کوڕ ـ کوڕ»
«هەوێردە» و «زڕڕەکەو» دێنە رەپستە
بەڵام چ بکەم چەکم پلار و مستە
لە سوورکێڵان دەنیشن پۆلە کۆتر
لە جاران زۆرتریش و سەربەخۆتر
«فەقێ رەحمانی» ئاواڵت چلۆنە
چلۆن بێڕاو دەژی کالیارە کۆنە؟

گـــــەرم داهـــــــاتووە وەك پـــــیرە لــــــۆكی
لــــە ســــویێ ساچـــــەزەنی كۆنــــە رەشـــۆكی
ئـــەوی زۆر تـــوورە بـــیێ «دەرویێـــش كەریــــمە»
كــــە پـــیری ئیمەیــــە و پیــــاوی قەدیـــــمە
گـــەلێكی دی هـــــەرا و بــــەزم و تـــەق و تــــۆق
چـــرای ژیـــنی نــــەبوو وەك ئێـــستە بـــیێشـــۆق
بـــزەی نایێتــــە ســــەر لێـــوی وەكـــوو مــــیر
رەبـــی بـــیێڕاو نـــەبیێ قـــەت راوكـــەری پـــیر
وەكـــوو «ئەحــمەد» گـــوتی ئـــەی پـــیری مەشـــهوور
مـــەخۆ خـــەم بـــۆ تفـــەنگی عەهـــدی تەیـــموور
ئـــەوەی چـــا بـــوو لـــە شـــانی ئێـــوەدا بـــوو
بەرەحـــمەت بـــیێ دەنـــا بـــۆ بـــستە چـــا بـــوو
دەبـــیێ حـــالّی چ بـــیێ «كاخـــدری» خۆمـــان
كـــوڕی كیێـــوان و رۆڵـــەی بەنـــد و چـــۆمان
مەگـــــەر نۆكـــــان بــــــخوات و بـــــچتە راویێ
دەنـــا تـــازە دەویێـــریێ ساچـــــمە بـــاویێ؟
رەبـــی دوژمـــن بـــە حـــالّی «بەهمـــەنی» بـــیێ
لـــە داخـــا رەنگـــە لـــووتی داژەنـــیبیێ
كەســـــیێكی بــــچتە لای و كـــــەلّپی بیێـــشیێ
وەهـــا پەرتــــە، خلیێنـــەی بـــۆ دەكیێـــشیێ

جەنابی «ئەردەلان» شێواوە حاڵی
وەکوو جیبی منە ساکی بەتاڵی
رەئیسە گەورەکەی کانوونی راو بوو
ئەویشی چوو لە دەس، دەستە شکاو بوو
«رها کردە است او خوی پلنگی»
نەماوە پۆز و فیز و زەبر و زەنگی
کە سایەی کەم کراوە ئەو لە سەرمان
لەسەر کێ لێ دەدا ئەو جارە فەرمان؟
گەلێکی گۆشتی کێوی خوارد بە مفتە
لە گۆشت کەڵ ساز بکا با ئێستە کفتە!
یەقین «مەحموود» با نادا سمێڵی
سمێڵ بادانی پێ حەیفە بە دێڵی
کە راوکەر بێ تفەنگ نەڵبەتتە دێڵە
لە هەموان دێڵتریش «مەحموود سمێڵە»
دەڵێن «دوکتۆر» خەوی نایە شەوانە
لە تاوی راوی «مالۆس» و «یەکانە»
نیە هۆشی لە کەس وەربگرێ ویزیت
دەدا دەرمانی «تیفۆس» بۆ «برۆنشیت»
لە کن خانم یەقین نامێنێ نازی
لە کوویەی بڕێ قاورمەی بەرازی

بەشی ئێمەی نەدا لەو خەست و خۆڵە
مەسیحی گەورە ئەستاندوویە تۆڵە
«مەمی‌خان» چاکە هەر ماوە جەفەنگی
ئەوەش قازانج و سوودی بێ‌تفەنگی
بەڵام «میرزاحەسەن» کاری کراوە
تفەنگێکی کڕی و تەحویلی داوە
لە دەستی «مفتی‌زادە» کێ دەکا خێر
تفەنگی دایە، راوی پێ نەکرد تێر
تفەنگی تازە هێنابوو «حیجازی»
بەڵام مەودای نەبوو بۆ تورك تازی
فەڕوفیکی ئەوە گرتی هەموومان
لە داخانی دەبوو بگرن هەموو مان
چلۆنە کەیفەکەت «رەحمانی قازی»؟
دەخۆی ئێستاش کەبابی جەرگی قازی؟
ئەوێستاش لێدەنێی تۆ سەنگەسیران؟
دەنێری کاسە سفرە بۆ فەقیران؟
مەزەی وودکاتە هێشتا سینگی باڕی؟
ئەوەڵڵا هێندە برسی بەرد دەهاڕی
ئەوەت چاکە لە قەسابخانە دوور نی
وەکوو عەولای برات بۆ گۆشت زەروور نی

هەڵەم کرد لێم ببووره تاکوو مابی
هەڵۆی و کاکە بۆ کۆڵلاره نابی
ئەتۆ پەڕکووری توند و تیژ و دڕ بووی
ئەتۆ سوڵتانی شاخ و کێو و چڕ بووی
زەمانە داخەکەم باڵی شکاندی
لە ناو داڵ و قەل و کوندی خزاندی
حەیف ئەی شاهەڵۆ بۆ باڵ و چەنگت
حەیف سەد حەیف بۆ دەست و تفەنگت
حەیف ئەی نابیغەی راوی موکریان
کە باڵندە لە ترسانت دەگریان
دەبینم ئێستەکانە چەك کراوی
دەترسم چاوی تۆ کوێر کەن مراوی
ڕەفیقان چاکە ئێوە خەڵکی شارین
وەکوو من نین، بەشی زۆرتان ئیدارین
بیحەمدیللا هەتانە کار و بارێك
بە ڕۆژ کار و بە شەو گاڵتە و قومارێك
ڕەفیقێك، خەمڕەوێنێك، ئاشنایەك
کتێبێك، تەختە نەردێك، سینەمایەك
بە لای ماڵی «خەلیفەی»دا، گەڕانێك
لە خزمەت «ئەرمەناك»یش، نیستیکانێك

بەڵام من خەڵکی لادێم، سەگ بە حاڵم
دژ و داماو، کەنەفت و دەس بەتاڵم
پەرێشان و کزم بۆ کار و بارم
بەبێ ڕاویش بە جارێك کۆڵەوارم
کە زۆری بۆ دەهێنام دەرد و مەینەت
دەچوومە راو و ئامێزی تەبیعەت
خودایە تازە چۆنی بگوزەرێنم؟
کە تەنیا تۆپەڕەش بوو خەمڕەوێنم
لە ژووری دادەنیشم هێندە، دەمرم
کە دەچمە دەشت و مەزرا سەکتە دەکرم
لەناو داچێندراوی سەوز و شینم
هەزار جاش و کەر و گوێلك دەبینم
لە باغمدا هەیە سەد بزنە گروێ
بزن ئازاد کرابێ، ریشە دەڕوێ!
بە جووتیاری بڵێم چاکت نەکێڵا
دەزانم دەسبەجێ رۆ بۆتە تێڵا
بە گاوانێ بڵێم زیانێ مەفەرموو
دەڵێ لاچۆ بڕۆ وەختی بەسەر چوو
بە شوانێ گەر بڵێم مەیکە لە مێشە
دەڵێ دیارە دەمت ئێستاش لە پێشە

لەناو دێدا کە دەچمە بەربەڕۆچکە
دەدەن دەورم منالّی سەر بە کۆچکە
ئەوەندە گوێ لە مست و توند و تۆڵن
ئەگەر زوو هەڵنەیەم چاوم دەکۆڵن
خەریك بووم راگرم دوو گۆڵە تاجی
بەوان راوێ بکەم بۆ ناعیلاجی
حیسابم کرد کە نیمە نانی خۆشم
بە بارانێ رزی ئەوساڵ کلۆشم
چەلان چا بوو هەمانبوو تەختە دامە
بەڵام ئەوساڵ لە دێ دامە حەرامە
ئەگەرچی زۆر لەمێژە دامە فێرم
بەڵام زەحمەت بە «مام سۆفی» بوێرم
چلۆن ئاغای بکەم ئێستا لە سۆفی
کە سۆفی تازە ئاغای هەڵگلۆفی
بڵێم ئاغا، دەڵێ سندان، دڵە دەرد
دەوێری ناوی ئاغا بێنی نامەرد!؟
لە مەڵبەندێ کە نازادی نەبێ پیاو
بە ساچمەزەن بچێتە کێوی بۆ راو
سەگی تۆڕی چ نرخێکی هەیە ژین؟
ستەم تا کەی، مەگەر ئێمە بەشەر نین؟

١٣٤١

شینی گۆران

هــەر لــە بۆتانــەوە هــەتا ســۆران
هــەموو ســۆرانی شــینە بــۆ گــۆران
هــەر لــە کوێــستانەوە هــەتا گــەرمێن
یەخــــەمان دادڕاوە تــــا دامــــێن
لــە جزیــرە هــەتاکوو بــەحری رەش
نیــە کیــژێ ســەری نــەنابێ لــە هــەش
لــــە دیاربــــەکرەوە هــــەتا ورمــــێ
سەر بە قوڕ، مل بە کوێنە نێـر و مـێ
هــەر لــە کەرکووکــەوە هــەتاکوو ســنە
شــین و رۆڕۆ و فغــانی پیــاو و ژنــە
لــــە مەریوانــــەوە هــــەتا زێبــــار
وەك زرێبــارە چــاوی کــوردی هــەژار
هــەر لــە زاخــۆ هــەتاکوو کرماشــان
پرســــەیە، ماتەمــــە، بــــەخۆدادان

لە مەهاباد هەتا سلێمانی
ناڵە ـ ناڵە لەباتی گۆرانی
هەر لە بێجارەوە هەتا شەمزین
کچ و کوڕ، لاو و پیری کورد شەمزین
لە شنۆوە هەتاکوو سەنجابی
تووشی کوردێکی بێکەسەر نابی
هەر لە هەولێرەوە هەتا پاوە
نەتەوەی کورد پەشێوە، تاساوە
جا چلۆن دڵ بە خەم نەبێن، نەگرین؟
جا چلۆن کۆڕی شینی بۆ نەگرین؟
شاعیرێك بوو بەنرخ و بێوێنە
بیری ڕۆشن بوو، چەشنی ئاوێنە
شاعیرێك بوو بەجەرگ و هەڵکەوتوو
پێشڕەوی گەل بوو نەك لە گەل کەوتوو
تاکی کەم بوو لە جوان پەرستیدا
وەکوو مێو بوو وشە لە دەستیدا
هەستی پاك، مێشکی تازە، بیری نوێ
شیعری پڕسۆز، قسەی بەتام و خوێ
دڵتەڕ و خۆش خەیاڵ و ناسکبین
بە هونەر، شارەزا، وشە ڕەنگین

پێم پەری شیعر و مۆسیقا تۆران
بۆیە بردیانەوە سەرێ «گۆران»
یا خودای جوانی توورە بوو لێمان
ئەو چرایەی رەوا نەدی پێمان
رۆژگار گەوهەری وەبن گڵ دا
داخی ئەو مایەوە لە ناو دڵدا
داخەکەم ئەو بلێسە دامرکا
کە خەریك بوو وڵاتی روونتر کا
رۆیی گۆرانی خۆشەویست رۆیی
شین و رۆڕۆی گەلی نەبیست رۆیی
رۆیی بێ ئەوەی گەلی بگا بە مراد
رۆیی بێ ئەوەی ببینێ کورد ئازاد
رۆیی ئاواتی بردە بن گڵی رەش
رۆیی کورد ماوە بێکەس و بێبەش
حاجی، گۆران و پیرەمێرد مردن
«داخەکەم کوردی ئێمە هەر کوردن»
کوردن و تووشی رۆژی تەنگانەن
مەردن و دیلی دەستی بێگانەن

مەهاباد - ١٩٦٢

تەپڵی نەمان

قەڵـەم سەرکێـشە، بیریـش مووقەڵێـشە
بـەڵام یـارەبی رووی رەش بـێ زەمانـە
دڵـی تـەنگم لـە دەسـتانی هەمیـشە
مەکۆگـەی مەینـەت و دەرد و خەمانـە
هـەموو تـیری بـەڵای ئـەو رۆژگـارە
دەکـا بـۆ سـینگی پـڕزامم کەمانـە
بـرا و خـزم و کـەس و کـارم بـە جارێ
ئـەوان لـێم بوونەتـە داسـی رەمانـە
لـە مـاڵی خـۆم دەکـەم بـۆنی غـەریبی
کـە بێـزارم لـە هەرچـێکی هەمانـە

ئەوی خۆشم دەویست وەك گیانی شیرن
تەماشای بۆتە مشتەی ناو هەمانە
لە راس من دێڵەرێوی ترسەنۆکیش
وەها راسا دەلێی فیلی دەمانە
ئەوی دایم لە ژێر خەڵکا ژیاوە
لەسەر من پاڵەوان و قارەمانە
دەمی خۆشم لە ژینمدا نەدیوە
بخوازم تاکوو خۆزگەم بەو دەمانە
گەمەی تۆشم بەلاوە سەهلە خوێڕی
گەلێکم پێکراون لەو گەمانە
هەمە هیوا بە دوارۆژێکی رووناك
بەشی ئینسانی بێهیوا نەمانە
بە شیوەن چاری کاری ئێمە نایە
خەبات، کەڵکی نیە مامە خەمانە
لەبەر تۆ چارەنووسی شووم و بەدفەڕ!
ئەوی قەت لێی نەدەم تەپڵی ئەمانە

١٣٤٢

پەری شیعر

ئەی کچی جوان! کچی لەبار!
ئەی کچی زانا و خوێندەوار!
ئەی گوڵاڵەی نوالّی کوێستان!
مایەی شانازی کوردستان
تیشکی هیوای دوارۆژی روون
سارێژکەری زامی دەروون
گەلاوێژی بە شۆقی گەش
رووناککەرەوەی شەوی رەش
بەهاری خێر و بیر و هات
گزنگی بەیانی ئاوات
شیعری دەوێ لە منی پیر
لە منی پیری گۆشەگیر
لە شاعیری زمانبڕاو
لە شاعیری دەفتەردڕاو
لە شاعیری بەساڵاچوو
لە شاعیری وشک هەڵاتوو

شیعرێکی تەڕ، شیعرێکی خۆش
شیعرێك دڵان بێنێتە جۆش
شیعرێك دامرکێنێ دەروون
بە برینان بێنێ گۆشتەزوون
شیعرێك وەك خوناوەی باران
شیعرێك وەك سرتەی دڵداران
ناسکتر لە هەواری خەیاڵ
شیرنتر لە بزەی منداڵ
وەك ئارەقەی هەنیەی جوانان
وەك دڵەخورپەی جێژوانان
وەکوو کەشم و نەشمی بووکێ
وەك رەنگ و بۆنی گوڵووکێ
بێخەوش وەك ئاونگی گوڵ
پڕ - پڕ لە هەست و سۆز و کوڵ
لە ئاوی کانی رەوانتر
لە پەلکەزێڕینە جوانتر
شیعرێك وەك سێبەری بژانگ
وەکوو خەرمانەی دەوری مانگ
رێکتر لە گەری رەشبەڵەك
خۆشتر لە خرمەژنی کرمەك
لە کوشینی دەستی دۆ خۆشتر
لە مەکە و ئەیەرۆ خۆشتر

وەك نیگای چاوی خەواڵوو
بە لەشاندا بێنێ تەزوو
وەك شەراب بگەڕێ لە خوێن
خەمڕەوێن بێ و نەشەبزوێن
شیعرێك وەكوو دەریای بێ بن
گەرمتر لە باوەشی ژن
شیعرێك سروودی شادی بێ
شیعرێك دەنگی ئازادی بێ
شیعرێك مزگێنی نەجات بێ
شەوچەلەی كۆڕی خەبات بێ
شیعرێك ڕەق بێ، ڕق بێ، قین بێ
گڕ بێ، بڵێسە بێ، تین بێ
شیعرێك سەنگچنی سەنگەر بێ
شیعرێك بریقەی خەنجەر بێ
هێزێك بێ دوژمن بەزێن بێ
مستێك بێ گورچوو تەزێن بێ
بڵێسەی گوللەی هەڵمەت بێ
شەپۆلی ڕقی میللەت بێ
شیعرێك نووستوو ڕاپەڕێنێ
شیعرێك دوژمن داپەڕێنێ
بشكێنێ دەركی باستیلان
ئازاد بكا كۆیلە و دیلان

هەڵبڕێ قەفی زنجیران
چەك بداتە دەست یەخسیران
بپەڕێنێ دەستی جەللاد
بهارێ ساتۆری بێداد
نرکەی سینگی کرێکار بێ
ئاڵای شۆڕشی جووتیار بێ
هەروەك گڕی ئاگری نەورۆز
رەمزی ئازادی بێ و پیرۆز
هەزاران کاوەی زەحمەتکێش
پاڵ پێوە بنێ بەرەو پێش
شیعرێك هەم توند بێ و هەم ورد بێ
یانی شیعری ئەوڕۆی کورد بێ
بەڵام ئەی فریشتەی جوانی
رەنگ بێ ئەم نوکتە نەزانی
پەری شیعر وەك کچی جوان
بۆ پیاوی پیر نایەتە ژاوان

مەهاباد - ١٣٤٢

ناسۆری تەشەنا

وەرە مەیگێڕ دەمەوێ ئەوشۆ خەمی دڵ کەم کەم
لووزەوم بەردە سەرێ، نامەوێ جورعەی کەم کەم
تەشەنا بۆتەوە ناسۆری دەروونم دیسان
زامی کۆنە و بە مەیی کۆنی دەبێ مەڵهەم کەم
مشت وماڵی دەوێ ئاوێنەیی ژەنگاوی خەیاڵ
مەست و گێژم کە، هەتا گاڵە بە جامی جەم کەم
ئێستە بۆ چاری خەمم گۆشەیی مەیخانەیە جێم
من کە ڕۆژێك دەمەویست میللەتەکەم بێخەم کەم
تا نەڕووخاوە، بەڵا پڕ بێ لە خۆشی و مەستی
تازە پێی ناوێ ئەمن هۆدەیی خۆم مەحکەم کەم

چۆن نەبەم بۆ مەی و مەیخانە پەنا، تێگەیوم
لەو ولاتە هەموو شت زۆرە، بەنیئادەم کەم
پیر و زورهانم و ئێستاش دڵەکەم هەر دەیەوێ
سەر و ماڵم بە فیدای خاڵ و خەت و پەرچەم کەم
داستانی مەم و زین کۆنە، کچێکم گەرەکە
شلکەڕانی بگوشم بۆنی لە سینگ و مەم کەم
من لە جوانی دەگەڕێم، تێپەڕە زستانی دزێو
کچ کە رووم نادەنێ، با سەیری گوڵ و شەونم کەم
شەڕەبایە لە چیاکان و هەوا تووشە دەنا
وەکوو شێتان دەمەویست روو لە چیای ئەستەم کەم

مەهاباد - ١٣٤٦

رەق هەلاتم

من لە داخی خزمی خوێڕی و ئاشنای ئەحمەق هەڵاتم
من لە ترسی زاق و زووقی ئەمنیەی چاو زەق هەڵاتم
کوا بە خۆشی خۆم بە جێ دێڵم ولاتی خۆشەویستم؟
من لە ترسی زللە وو باتووم و دار و شەق هەڵاتم
هەر بە پێیان و بە کۆمەکۆمە گەیمە ئەم ولاتە
ڕەنگە پێت وا بێ بە سواری ماینی گوێ لەق هەڵاتم!
«نۆکەری بێگانە ناکەم» هاتە جێ فەرمایشی خۆم
وا لە برسان و لەبەر بێبەرگی ئیمڕۆ ڕەق هەڵاتم

١٣٤٧

گەرمەشین

بۆ شەهیدێکی کە گەوزیوە لەنێو خوێن دەگریم

بۆ هەڤاڵێکی کە چوو بێسەر و بێشوێن دەگریم

بۆ هەموو پیر و جوانێکی لەسەر کوردستان

چوونە بن دارێ بەبێوەی کە بشلوێن دەگریم

بۆ کوڕێکی نەبەزیوی کە لە سەنگەردا مرد

نەك بە سەرشۆڕی و بێشەرمی لە سەر نوێن، دەگریم

ماچ دەکەم ئەو مەچەکانەی بە کەلەبچە دێشن

بۆو سەرانەی بە گرێی قەمچی دەگروێن دەگریم

گەنجی کوردی وەکوو گەنجینە لە هەردی خستن

دوژمنم، تاکوو نەزانم هەموو لە کوێن، دەگریم

شۆڕەژن سەربەقوڕ و گەورە کچیش مل بەکوێن
تا بمێنێ سەری بەقوڕ و ملی بەکوێن دەگریم
بۆ ژنێکی کە لە سەر تەرمی کوڕی تاقانەی
شین دەکا، جەرگ و دڵی لەت ـ لەت و توێ‌توێن، دەگریم
دوور لە ئازادی بە زیندانی رەش و بۆگەندا
بۆ کەسانێکی دەژین چڵکن و دژوێن دەگریم
بووکی کۆستکەوتوو دەبینم لە پەژارەی زاوا
سەری کوڵمانی دەڵێی زەردەیی سەرسوێن، دەگریم
بۆ پەناسیلە وو بن گیشە وو جێ‌ژوانی چۆڵ
بۆ کَراوی و کوڕە حەیرانی کە لێك جوێن دەگریم
بۆ وڵاتێکی بە فرمێسك و بە خوێن دێرابێ
من کە سەیرانی دەر و دەشتی دەکەم، خوێن دەگریم
تا وەکوو مۆڵگە وو پێشێلی سوپای دوژمن بێ
کێڵگە پڕ پیتەکەم و بەندەنی بژوێن، دەگریم
تا گوڵاڵەی گەشی بۆنخۆشی ترۆپکی کوێستان
بە گڕی مووشەکی بێگانە بپروێن، دەگریم
بەسیەتی دووبەرەکی و ملهوڕی و لاساری
تا برایانە هەموو پێکەوە نەدوێن، دەگریم
دەمەوێ رێگەیی رزگاری تەخت بکرێ دەنا
تاکوو نسکۆیە بەرن، تاکوو هەڵەنگوێن دەگریم

تا کرێکار و فەلا، رەنجبەر و رۆشنبیر
دەست لە یەك نەگرن و پیاوانە نەبزوێن دەگریم
تا لە ژێر رەشبەڵەکی کیژ و کوڕی رق هەستاو
جەندەکی دوژمنی بەدکارە نەپەستوێن دەگریم
تاکوو بۆ تۆڵەیی ئەو رۆڵە شەهیدانەی کورد
خەنجەری رۆڵەیی ئازا هەموو نەسوێن دەگریم
تا بە داسی دەسی ئەو پاڵە بەکارەی کوردی
درك و داڵی سەرەڕێ گشتی نەدروێن دەگریم
تاکوو نەسڕێتەوە فرمێسکی هەتیوباری هەژار
تا هەتیو لێوی وەکوو خونچە نەپشکوێن، دەگریم
تا بە دەستی پەری ئازادی لەسەر کۆڕی شەهید
گوڵەشللێرە لە گشت لایەکی نەڕوێن دەگریم

١٣٤٧

مەتەرێزی شەرەف

لێرەش لە نێو ئەو لێڕ و شاخ و بەردە
لێرەش لەگەڵ ئەو هەموو داخ و دەردە
لێرەش لە نێو شۆڕشی خوێناویدا
لێرەش لە سەرکەوتن و تەنگاویدا
لێرەش لە نێو زەبر و زەنگی زاڵمدا
لە نێو ساچمە و دووکەڵی ناپاڵمدا
لێرەش لە نێو گڕ و ئاگر و ئاسندا
لە بەرامبەر تانك و تۆپی دوژمندا
لێرەش لە نێو دەریای رقی بێبەستێن
لێرەش لە نێو کوڕانی تۆڵەئەستێن

لێــرەش لــە نێــو شــەپۆلی خــوێن و کەفــدا
لێـــرەش لـــە نێـــو مەتـــەرێزی شـــەرەفدا
خۆشەویـــستم! لـــە بـــیرم ناچـــی تـــاوێ
دەمفـــــڕێنێ بـــالّی خـــەیالّم تـــا وێ
هەرچـەند دوورم، بـەلاّم خـۆش بـێ خـەیالّم
نـــاوارە نـــیم وا دەزانـــم لـــە مـــالّم
هــەر بینــا دیــت رمــی کۆشــکی زۆرداری
گەیـــشتینە لووتکـــەی چـــیای رزگـــاری
رەوی تـــەمی خـــەم و مـــژی پـــەژارە
بووژانـــەوە ئـــەو هـــەتیو و هـــەژارە
کـوتکی کـاوە و هێـزی پێـشمەرگەی دڵـسۆز
رۆژی رەشـــی کـــردە نـــەورۆزی پـــیرۆز
مێـشکی پـڕا ئـەژدەهاکی مێـشکخـۆر
جەللادەکـەی ئەسـتۆی کەوتـە بـەر سـاتۆر
گـیرا، رووخـا، خـاپوور بـوو قـەڵای سـەختی
وەبـــەر پێلاقـــان درا تـــاج و تـــەختی
هەترەشـی چـوو ئەرتـەش لـە ترسـی لاوان
خـــوێڕی بـــەزین، هاتـــەوە رۆژی پیـــاوان
نـەترەی نـەما دوژمـن لەبـەر پێـشمەرگەم
لـە گـشت لاوە هـەڵات و نـەیگرت بەرگـەم

زۆردارت دی هەڵاوەسەرا سەرەوبن
ئۆخژنی هات دڵی گەرمی بێوەژن
خوێنڕێژت دی گەوزی لە نێو خاك و خوێن
رازایەوە گڵکۆی شەهیدی بێشوێن
توانەوە دەسبەند، کەلەبچە، زنجیر
کرانەوە دەرکی قەفەز لە یەخسیر
ئەستراوە فرمێسکی رۆڵە کوژراو
ئەستێنراوە تۆڵەی بێکفن نێژراو
بزەی هاتێ لێوی لە خۆشی بێبەش
جلکی گۆڕی سۆرانیشین، بەرگ رەش
لە شینگایان گەڕا گەڕی رەشبەڵەك
«شەم» و «شەمزین» گرتیانەوە دەستی یەك
گەڕانەوە ئاوارە بۆ جێژوانان
گرانەوە لە خەنە پەنجەی جوانان
جا ئەو کاتە بە هەتوانی ئازادی
سارێژ دەبێ برینی نامرادی

چیا - ١٣٤٧

شەنگەبیری

شـەنگەبیّری! سـاڵی سـاڵان لـە کویّـستانیّ، لـە نـاو مـەڕی
بۆ مەڕدۆشـین هـەڵت دەکـرد ئـەو باسـکی سـپی مەڕمـەڕی
لەبــەر هــاڕەی گۆیــەرۆك و گــوارە و کرمــەك و ژێرچــەنە
نیوەڕۆیـــە لەبـــەر بێـــریّ کـــۆڕی مـــەڕی رادەپـــەڕی
کە ئێـواران کـەزیت دەکـردن سـیّ بـەنگیّ و چـاوت دەڕشـت
بەو کـەزی و چاوە نەرمانـە بـیّڕەحـمانە شـوانت دەکوشـت
شـــەنگەبیزا بـــە ســـروەبا ســـوژەی دەبـــردە بـــەر بـــەژنت
ئاخر تۆش هەوای کوێستانی ئەو کوردسـتانەت هەڵدەمـشت
چێـشتەنگاوان لـە دەراوان کـە خـۆت لـیّ دەکـرد پێخـاوس
بـــە لەنـــجەولاری کیژانـــەت شـــەرمەزار دەبـــۆوە تـــاوس

ئاهەنگی ژین و شادی بوو بەیانی کە تیکەڵ دەبوو
شمشاڵی من، خرمەی بازن، کرم و هۆڕی مەشکەی کاوس
شەنگەبێری گراوی خۆم! وێنووسی جەماڵ و جوانی!
ئێستاش پاڵێنێ وەك جاران لە شوان و مێگەل دەڕوانی؟
وا من پێشمەرگەم دەجەنگم بۆ وڵاتی لە تۆ شیرنتر
نەمەدەدا بە تەختی شایی دنا بەردەبێری شوانی
راستە تۆ جوانی، لەباری، نازداری، شۆخی، نەشمیلی
کوڵمت گەشترن لە گوڵ و خاڵت رەشترن لە زیلی
جیابوونەوەت دەردە، بەڵام تۆش دەزانی تامی نیە
ژوان و شەوڕاو و دڵداری، راز و نیازی بە دیلی
زۆری نەماوە بێتە بەر نەمامی هەوڵ و خەباتم
لە داگیرکەر پاك بێتەوە خاکی پیرۆزی وڵاتم
چەك دادەنێم، گۆچانەکەی جارانم هەڵدەگرمەوە
تۆ هەر بێری بە، من هەر شوان، فریشتەی تاسە و ئاواتم

چیا - ۱۳٤۷

ئامێزی ژن

جاران پەناگەی شەوانم
ئامێزی ئاوەڵای ژن بوو
گەرمی و نەرمی ئەو ئامێزە
مایەی حەسانەوەی من بوو
دەردی ژیان، رەنجی خەبات
ماندوو بوونی رۆژی ناخۆش
بە شەو لە ئامێزی ئەودا
هەمووم دەکردن فەرامۆش

نیگای چاوی، بزەی لێوی
برینی دەکردم سارێژ
برینی ئەو دڵەی، دوژمن
بە تیر دەیکرد دابێژ ـ دابێژ
نازی، تۆرانی، زیزبوونی
لاواندنەوەی، ئاشت بوونەوەی
هەموو لە جێی خۆی شیرین بوون
زۆر سەختە لە بیرچوونەوەی
بەڵێ سەختە، یەکجار سەختە
دووری لە ژن، نامرادی
بەلاّم لە ژن خۆشەویستتر
لە لای من، ئەتۆی ئازادی!

١٣٤٩

شەپۆلی تۆڵە

کوردە ئەی کوردی لە خۆشی بێبەش!
بەس نیە کۆیلەتی دێوەزمەی رەش؟
بازوی ئەسپی هەوەسی خۆی هەروا؟
بتگرێ، بتکوژێ وا بێپەروا؟
ئەو «قزلقەلعە» کە بۆتە «باستیل»
هەر دەبێ پڕ بێ لە یەخسیر و دیل؟
تاکوو کەی نەشکێ کەلەپچە و دەسبەند؟
زەجر و ئازار و شکەنجە تا چەند؟
خوێنی لاوانی بە بیر و بڕوا؟
هەر دەبێ بڕژێ بە فیڕۆ بڕوا؟
هەڵوەرێ گەوهەری فرمێسکی هەتیو
دەربەدەر بێ کوڕی ئازا و نەبەزیو؟
بێوەژن تەڕ بێ بە گریان چاوی
کچ نەبینێتەوە شۆڕە لاوی؟

وەختی وەی هاتووە خۆت راپسێنی
تۆڵە وەرگریەوە، هەق بستێنی
راپەڕە، هاتەوە دووبارە هەڵت
سەر و ماڵت بکە قوربانی گەلت
کۆ بەوە، ڕێك‌کەوە، لێك بەستە پشت
راکە مەیدانی خەبات گورج و گشت
هاتەوە کاتی خەباتی شێلگیر
هەڵبڕە بەندەك و کۆت و زنجیر
کوڕ بە، نازا بە، نەبەز بە، رۆڵە!
گژەبای رق بە، شەپۆلی تۆڵە
تووڕە بە، سووربەوە لێی وەك پۆڵوو
ئاگری دە وەکوو پووش و پووشوو
ئەو لە خوێنمژتنی تۆ تێر نابێ
تۆ دەبێ بۆ بەزەییت پێی دابێ
لە هەموو لایەکەوە پێی دادە
راوی نێ، زوو لە ولاتی رادە
دەس و خەنجەر کوتوپڕ راکە سەری
وەدەری نێ، وەدەری نێ وەدەری
هەڵمەتی بۆ بەرە وەك شێری دڕ
لەشکری لێ بکە دابڕ - دابڕ

کۆسـتـەکی خەنـجەری تـۆ بـترازێ
ئـەو بـە سـەرنێزە کولـەی نانـازێ
ویـزە گوللـەی چـەکی تـۆی بێتـە گـوێ
ناپـەڕێنێ لـە سنووریـشت سـوێ
بیتەزێنـە بـە پـەلاماری تونـد
بیبەزێنـە لـە چـیا و شـار و گونـد
بەنـدەن و دەشـت و چـڕی لـێ بتەنـە
نـە وەکـوو دەرچـێ پـڕی لـێ بتەنـە
مـەپرینگێوە لـە نـاگر و ناسـن
تێدەگـەن چـۆن بـە گـەلت ناناسـن؟
تـاکوو شـۆڕش نـەکرێ تونـد و تیـژ
تـاکوو سـەنگەر نـەکرێ لاو و کیـژ
نـادرێ مافـی گـەلی کـوردی دلێـر
هـەر دەبـێ وا لـە قەفـەزدا بـێ شـێر
ئـەو رق و قـین و بەگـژدا چـوونە
تاقـە رێگایـەکی رزگـار بوونـە

ترۆپکی رزگاری

رێبـوارێکم ئـازا و بـە زیبـك و زاکـوون
دەبڕم چۆڵ و چیا و پێدەشت و بێـروون
بەرهەڵستم دەکەم هەپروون بە هەپروون
دەڕۆم بەرەو ئاسۆ، بەرەو ئاسۆی روون
دەڕۆم دەڕۆم تـا ترۆپکـی رزگـار بـوون
کەند و کۆسپ هـەنگاوم پـێ ناکـا شـل
بێتـە سـەر رێـم هـەزاران گابـەردی زل
بە هێـزی شـان و بـاهۆ پێـی دەدەم تـل
دەڕۆم بەرەو ئاسۆ، بەرەو ئاسۆی روون
دەڕۆم دەڕۆم تـا ترۆپکـی رزگـار بـوون

پـێمگرتـەوە، دەرچـووم لـە دارە ـ دارە
رێم گرتەوە رێگای «قازی» و «ئاوارە»
نامترسـێنێ گوللـە، پـەتك، سـێدارە
دەڕۆم بەرەو ئاسۆ، بەرەو ئاسۆی روون
دەڕۆم دەڕۆم تـا ترۆپکـی رزگـار بـوون

بەو خوێنانەی لەو ڕێبازە ڕژاوە
گوڵی ئاڵی سەربەستی کورد ڕواوە
منیش بە دڵی پڕ لە هیوا و بڕواوە
دەڕۆم بەرەو ئاسۆ، بەرەو ئاسۆی ڕوون
دەڕۆم دەڕۆم تا ترۆپکی ڕزگار بوون

ڕۆڵەی کوردم فێری هەوراز و لێژم
تا زۆر بڕۆم زیاتر ئارەق بڕێژم
کورتتر دەبێ ڕێگای دوور و درێژم
دەڕۆم بەرەو ئاسۆ، بەرەو ئاسۆی ڕوون
دەڕۆم دەڕۆم تا ترۆپکی ڕزگار بوون
نارەومەوە لە داوەڵ و تارمایی
زۆرم دیوە بوولێڵ و تاریکایی
دێنم بەو شەوگارە ڕەشە دوایی
دەڕۆم بەرەو ئاسۆ، بەرەو ئاسۆی ڕوون
دەڕۆم دەڕۆم تا ترۆپکی ڕزگار بوون

من پەروەردەی بن سێبەری ئەشکەوتم
گەلێک جاران لە چاڵاوی ڕەش کەوتم
هاتمە دەرێ، هەدام نەدا، نەسرەوتم
دەڕۆم بەرەو ئاسۆ، بەرەو ئاسۆی ڕوون
دەڕۆم دەڕۆم تا ترۆپکی ڕزگار بوون

١٣٥٠

گاو و گەردوون

شــــەتەك درا لــــە دار دڕەنگـــــانی شــــەو
لاوێـــــك لــــە ســــەر رزگـــاربوونی وەتـــەنی
وێـــــڕای تەقــــەی دەســـڕێژی دەســـتەی ئـــاگر
دێوەزمــــــەی رەش دەیگــــوت و پێدەکـــــەنی:
جێــژنی شـــایان گـــاو و گـــەردوونی دەوێ
خـوێنی گـەش و فرمێـسکی روونـی دەوێ

هـــــەڵۆەری فرمێــــــسکی دڵـــــسۆزانی گــــەل
خــــوێنی شـــــەهید ئـــــاڵی کــــــردەوە وڵات
بــــەڵام لەکـــەڵ شــــین و شـــەپۆڕ و کریــــان
بۆڵـــــەبۆڵی دێوەزمەکـــــە هـــــەر دەهـــــات:
جێــژنی شـــایان گـــاو و گـــەردوونی دەوێ
خـوێنی گـەش و فرمێـسکی روونـی دەوێ

گوللــــــەی ســــــتەم دابێژدابێـــــژی دەکـــــرد
ســـەری پــڕ نـــەوین و دڵـــی پـــڕ لـــە هەســـت
لــــە گۆڕســــتانی کــــۆنی «پێـــرس پـــۆلیس»
خوێن دەڕشاوە و دەیـخوێند کوندی شوومی مەست:
جێــژنی شـــایان گـــاو و گـــەردوونی دەوێ
خـوێنی گـەش و فرمێـسکی روونـی دەوێ

١٣٥٠

شەو و شەیتان

ئەستێرە یەك ـ یەك راخوشین
رەش هەڵگەڕا ئاسمانی شین
هەورێك شۆڕابەی بەرداوە
دەڵێی لە قیریان وەرداوە
تاریكانە، شەوەزەنگە
وڵات بێ‌هەست و بێ‌دەنگە
گۆڕستانی خامۆشە، شار
تێیدا نەماوە زیندەوار
نە رادەژێ گەڵای دارێك
نە دێ هەستی پێی رێبوارێك
هەرچی كۆڵان و شەقامە
دەڵێی كاولاشی بەسامە
دنیا دەریای بێ‌شەپۆلە
لاو داماوە، جێژوان چۆڵە

پەردەی کۆشکان دادراوە
رۆچنەی کۆختانیش گیراوە
لە تالار و سەرسەرایان
بڕا ترووسکەی چرایان
شەمی سەر چاکیان لابردن
مردووش هێندەی دیکە مردن
دامرکا، بوو بە ژیلەمۆ
لە ناو ئاورگاندا پشکۆ
ژیان رووگرژە و مچ و مۆڕ
دێ بۆنی کفن و تات و گۆڕ
شەو زرینگاوە، راشکا
شەیتان سامی لە خوا شکا
کەڵپی خوێناوی گرِ کردن
فریشتەی پشووبڕ کردن
خەم و خەفەت دادەبێژێ
شادی و ئازادی دەنێژێ
داسی مەرگ و نەمان دەسوێ
هەوەڵ گەوزەی داوێتە کوێ؟
دێن و دەچن بە ئەسپایی
لە چوارچرا چەند تارمایی

خێـوی شـەو و خـودای شـەڕن
بێـچوە شـەیتانی بەدفـەڕن
ئـاخ، دیـسان سـێدارە چـەقی
کـوردێ چـۆ بـن لـە سـەر هـەقی
لـەپڕ دەنگێکـی نێرانـە
نرکـەی کوڕانـە و شـێرانە
بـەردەی بێـدەنگی دادڕانـد
خـەوالّووی لـە خـەو راپەڕانـد
خەڵك هەمووی ئەو دەنگەی بیست
دەیگوت «پێشەوای» خۆشەویست:
کـە مـن مـردم کـورد نـامرێ
دەس لـە خـەبات هـەڵناگرێ
هـارووژا وەکـوو پـوورەی هـەنگ
مـەهاباد گۆڕخانـەی بێـدەنگ
لـە دەور و بـەری چوارچـرا
هـەزاران سـەر لـە قـوڕ نـرا
کـام نـازداری شـۆخ و جوانـە
دای لـە خـم لکـی کۆڵوانـە
لـە چـاوی کیـژی مـل بـە کـوێن
بـە خـوڕ دەهـات فرمێـسکی خـوێن

شۆڕەلاو هاتە کۆڕی شین
ئەویش سۆرانی کردن شین
پیرەپیاوان ئەڵێن ڕۆڵە!
لە بیر نەکەن تۆڵە، تۆڵە
تێکڕا دەڵێن درشت و ورد:
کورد نەمرد، پێشەواش نەمرد
با تەرمیشی بخرێتە گڵ
چۆن یادی دەردەچێ لە دڵ؟
شاد بە ئەی پێشەوای نەمر!
هاتن ڕۆڵەی ئازا و خوێنگر
بۆ فیداکاری ئامادەن
ڕێگای ڕاستی تۆ بەرنادەن
پەرکووری ڕقئەستوورە کورد
لەسەر تۆڵەی تۆ سوورە کورد
کچ و کوڕ و ژن و پیاوی
دەکا خەباتی خوێناوی
تا مافی ڕەوای دەستێنێ
ئاواتی تۆ وەدی دێنێ

١٣٥١/١/٨

ئەی ئەو کەسەی دەتپەرستم و لێم ونی!

تۆ خودا نی، تۆ خۆشەویستی منی

لە ئاسمان نی تا وێت رانەگا دەستم

لە قاف نی کاڵەی ئاسنت بۆ هەڵبەستم

تۆی لە من ون کرد و منی لە تۆ دوور

ئەو بستۆکەی دوژمن ناوی نا سنوور

بەفرانباری ١٣٥١

ئارەق و تین

پــێش ئــەوەی گزنگــی هــەتاو
ترۆپکـــــی چـــیا بنگێــــوێ
پــێش ئــەوەی شــنەی بــەیانی
بــــسکی بــــەڕەزا ببزێـــوێ
پێش ئەوەی قاسپەی خاسە کەو
لــە زەرد و مــا دەنــگ داتــەوە
پــێش ئــەوەی بلبــل بــخوێنێ
خونـــچە دەمـــی بکاتـــەوە
پــێش ئــەوەی ســیرەی هــەڵۆیان
پــــەردەی بێــــدەنگی دادڕێ
پــێش ئــەوەی چــووڕە پۆپنــەکی
بــەرەو روونــاکی هــــەڵفڕێ
پێش ئەوەی شــەمی ســەر چاکی
ئــاخر فرمێــسکی هــەڵوەرێ
پــێش ئــەوەی گــژەبای تــووڕە
ژیلــەمۆی پەپوولــە بــەرێ

◆ ◆ ◆

پێش ئەوەی لاوی بەختەوەر
دەم راگوێزێ لەسەر خالآن
پێش ئەوەی شەوگەڕی دڵتەڕ
وەرەز بێ لە ماڵە و مالآن
پێش ئەوەی بێری شل و مل
چاوی خەواڵووی هەڵبێنێ
پێش ئەوەی شوان مەڕی شەوێن
وەگێڕێ، بەردا دەسبێنێ
پێش ئەوەی پۆلی نەشمیلان
شلشل داگەڕێن بۆ کانی
پێش ئەوەی سەر کانی و دەراو
ژاوەی بێ لە پەری جوانی
پێش ئەوەی حاجی سەلەمخۆر
هەژارێك هەڵنێ بە تەماڵ
پێش ئەوەی رێچکە ببەستن
بۆ مزگەوتێ شان بە بەرماڵ
پێش ئەوەی دەروێشی چڵکن
پەنجەی خەلیفەی کوشیبێ
پێش ئەوەی شێخ وەك تارمایی
بەرەو خانەقا خوشیبێ

پێش ئەوەی گزیری بەدفەڕ
لە دیوەخان پاروو بادا
پێش ئەوەی خاتوونێك بەناز
پەردەی کۆشکی ئاغا لادا

من کاوی خۆم لە کار دیوە
من جەرگی زەویم دڕیوە
من شێلەگەم هەڵبڕیوە
من یەك سەریم ئاخنیوە

من ریزەسواڵەم داناوە
شەغرەوێنجەم پێوە داوە
من گاگێڕەم تێر کراوە
یا خۆیانم وەرگێڕاوە

هاوین و پاییز و بەهار
هەتاو لێی نەداوم بێکار
من جووتیارم، من جووتیارم
من لەگەڵ هەتاو هاوکارم
من بە ئارەق و ئەو بە تین
دامان رشتووە بناخەی ژین
باسکی من و تیشکی ئەوی
بژیو دەستێنن لە زەوی

گەر جووتیار ئارەق نەڕێژێ
گەر هەتاو تیشك ناوێژێ
دانیشتووی ناو کۆشك و قەڵا
دەخۆن نانی گەڵا ـ گەڵا ؟!

بەڵام حەیف ئێستاش لێرە
مـن برسیم و کەسێك تێرە
نە قەت ئارەقی ئەسڕیوە
نە قەت گەوزی هەڵبڕیوە
نە مەچەکی جەمام بووە
نە چۆڵەمەی لەجێ چووە
نە ئەنگوستی راگیراوە
نە داسوو لە چاوی داوە
نە دڵی پێی دڕ ـ دڕ بووە
نە بنهەنگڵی خڕ بووە
نە کەفی دەردا بە کڵۆ
نە پەنجەی دەری کرد دڵۆ
نە دەستی پاشبارەی ناسی
نە ساوێکی دا لە داسی
نە بە گەرما داهێزاوە
نە خەوی لە چاوی زاوە

نە بە سەرمایە تەزیوە

نە لە کای پاییز خزیوە

نە نووسەکەی پێوە نووسا

نە لەبەر بارانێ خووسا

نە زوقمی بەسەردا باری

نە لە قوڕدا کەوت باری

نە دی شەو و شەونخوونی

نە چێشتی دەردی نەبوونی

تا کەی وا بم، تا کەی وا بم

دەس بەتاڵ و رەنج بەبا بم

تا کەی رەنجی شان و پیلم

بۆ دوژمن بێ، بۆ من دیلم؟

نا نا، تازە راپەڕیوم

ناتوانن بدەن فریوم

رێبازی شۆڕش بەرنادەم

مەودا بە داگیرکەر نادەم

لە شان و باهۆی خۆم رادی

هەڵگرم ئاڵای ئازادی

١٣٥١

فریشتەی پەڕیوە

سەرنجم گەر دەبڕمە بەژن و باڵات
کچی جوان! بۆچی روو گرژی چ قەیدی؟
منم ئەو شاعیرە جوانی پەرستە
کە چاوی من جگە لە جوانی نەیدی

بە منداڵی کە پەروەردەی چیا بووم
کەوم دی، پۆڕ و سوێسکە و ئاسکم دی
بە لاوچاکی لە شاری کوردەواری
کچم دی، نازەنین و ناسکم دی

گەڕاوم چۆم و نواڵە و مێرگ و بژوێن
بە ماە و زەردی ئەستەم هەڵگەڕاوم

تەماشای سوێسن و بەیبوون و شللێر
بە دینی جوانی راهێناوە چاوم
لەبەر تاوێ لەسەر پشت راکشاوم
لە دەم جۆگە لەسەر فەرشی وەنەوشان
لەسەر گوێسوانە کردم چاوەبڕکێن
لەگەڵ گەورەکچی بەردەرکی حەوشان

بە رۆژی سارد و ساو دیومە بە زستان
تروسکەی بەفری بەرتیشکی هەتاوی
شەوی هاوین لە ناو ئەستێرەکاندا
گەلاوێژم دەدی پرشنگی داوی

لە ناو گۆم و گەرمك و چۆم و قۆپی
بە پۆلم دین قورینگ و سی و هەڵەتانج
لەبەر بێر و لە هاوێر و لە پاراو
گەلێکم دیوە کیژی شۆخی کرمانج

لە مەیدان دیومە نێسکەی ئەسپی خۆشبەز
لەگەڵ دەست و جلیتی شۆڕەسواران
گەڕی شاییم لە پێش چاوی گەڕاوە
لەڕەی مەم، سووکە رەوتی گوێ بە گواران

خـــورپینی شـــوور و بـــازی مـــامزم دی
شـەپۆلی گـۆم و کـەف هەڵـدانی تاوگـە
بـــە مێـــرۆژ و سیاســـووتی بـــەهارێ
گەلێك شەو ماومەوە تـا رۆژ لـە راوگـە

لەســەر دونـدی چـیای سـەربەرزی هـەڵگورد
رەوەی هــەورم لــە ژێــر پێمــدا بــەدی کــرد
تەماشـــای دیـــمەنی ســـەوزی وڵاتـــم
مـــنی سەرســـام و شاگەشـكە و خـەنی کـرد

بەهەشـــتە کـوردەواری مـــن، بەهەشـــتە
فریـــشتەم مـــن، فریـــشتێکی پـــەڕیوە
بـە جـوانی تـۆ دەژیـم لـەم دوور وڵاتـە
وەرە لـــێم مـــەبڕە ئـــەو تـــەنیا بـژیوە

بـــەڵێ تـــۆ کیـــژی، نـــازداری، لـــەباری!
منـــیش پیرێکـــی زورهـــان و دزێـــوم
بـــەڵام شـــیرنترە لـــەو شـــەکرە لێـــوە
وشــەی کــوردی کــە هەڵــدەڕژێ لــە لێـوم

١٣٥١

کاروانی خەبات

زەردە پەڕی، سوور بوو ئاسۆ
خەریك بوو سێرە هەڵگیرێ
لەباتی قاسپەقاسپی کەو
دەهات قرمژنی شێست تیرێ
ئاوری بەردەدا لە بەندەن
گڕی خومپارە و بازووکا
کام گوڵ گەش بوو، کام گیا وشك
بەو بڵێسە هەڵدەپرووکا
داوەستا لەو خڕ و شیوە
دووکەڵ و بۆگەنی بارووت
نەمامی ناسك و ساوا
بە دەسرێژ دەبوونە بزووت
دەیشێلا هەڵاڵە و سوێسن
ناڵەچەی پۆتینی ژاندەرم

نێرکی بیزا و مەندۆکی تەڕ
دەپەڕین بە گوڵڵەی گەرم
کێوی لە خەوەت کێوان تەقین
هەڵۆ دای لە شەقەی باڵان
کەروێشك تەماڵی هەڵگرت
ڕێوی خوشی بۆ کەندالان
کۆترە شینکەی قەدی شاخی
لوور بوونەوە ناو ئەشکەوت
سوێسکە لە بن پنچك خزا
چۆلەکە لە جریوە کەوت
خۆی لە ڕەندۆڵان هەڵکێشا
لە ترسان مار بە پەلەپەل
لە پەرپەڕۆچکەی ئاسمانێ
دیاری دا تارمایی خەرتەل
هەر چوار تەنشتی گیرابوو
لە سەنگەرێکدا بە تەنێ
ئەو لاوەی بەڵێنی دابوو
هەتا مردن چەك دانەنێ
پشوو سوار و گەروو وشك
گەرم ببوو چەکی دەستی

بـــەڵام هێـــشتا نەلـــەرزیبوو
دڵـی پـڕ لـە هیـوا و هەسـتی
هەرچـەندە ئاڵقـەی گـەمارۆ
هـەروا دەهـات تـەنگتر دەبـوو
ئەسـتێرەی هیـوای دەدرەوشـی
تـا وەخـت درەنگـتر دەبـوو
پەنـدی کوردانەیـە و کۆنـە
کـە شـەو قـەڵای مێرانـە
هـەروا تاریکـان پەیـدا بـا
دڕی پـێدەدان شـێرانە
روونـاکبیرێکی تـا ئیمـڕۆ
دەچـوو بـەرەو ئاسـۆگی روون
ئێـستا هیـوای بـە بوولێـڵ بـوو
بـۆ لـە گـەمارۆ دەربـاز بـوون
بڵێسەی دا لوولـەی چـەکێك
تێـكهـەڵگلا لاوچـاکی کـورد
ئەفـسەر یـەك بـە خـۆی قیژانـدی
«به پیش بـه پـیش گلولـه خـورد»
لـە بـن پەسـیوان دەرپـەڕین
هێـزی رەش و ئەهریـمەنی

دێـــرا بـــه خـــوێنی شـــەهیدێك
«کوردســـتان» مێـــرگ و چـــیمەنی
دیـــسان خـــوێنی قارەمانێـــك
نەخـــشاندی رێگـــای رزگـــاری
دیـــسان لاپـــەڕێکی رەشـــتر
کەوتـــە ســـەر مێـــژووی زۆرداری
دوانیگـــای بڕیـــە لای ئاســـۆ
بـــە مۆلـــەق راوەســـتا چـــاوی
شـــنەبای شـــەو هـــات نەســـتڕی
وەك پەنـــجەی جوانێـــك جوانـــاوی
لـــە نـــاو خوێنـــدا دەتلێتـــەوە
لاوی بـــە زیپـــك و بـــە ســـبات
بـــەلام هـــەروا دەچـــێتە پـــێش
بـــێوچـــان کـــاروانی خـــەبات

رێبەندانی ١٣٥١

لە بیرم مەکە

وەهام بیستووە سەردەمی پێشوو
لە گەورەشارێك نازدارێك هەبوو
کچێکی قیت و قۆز و کەڵەگەت
شاکاری دەست و نەخشی تەبیعەت
شۆخ و لەبار و جوان و ڕەزاسووك
لە ڕاست ڕووی دەچوو ئابڕووی گوڵووك
دڵتەڕ، مەشرەف خۆش، زار بە پێکەنین
شل و مل، ئەسمەر، ناسك، نازەنین
دیدەکاڵ، لێوئاڵ، بسك سێبەنگی
خاڵی سەر کوڵمەی ڕەشتر لە زەنگی
مەمك خڕ و تووند، سینە نەرم و پان
گەردن درێژ و چەنە کورت و جوان

کەی گەزۆ شیرن وەکوو دەمی بوو؟
کەنگێ بەڕەزا وەك پەرچەمی بوو؟
مانگ لە ئاست هەنیەی شەرمەزار بۆوە
برۆی دی هیلال، خۆی لە بیر چۆوە
جەرگی دەبڕین تیری برژانگی
دڵگر بوو بسکی، لووس بوو لاجانگی
زەندی گۆشتن و شووش و نەرم و نۆڵ
بەلەکی خڕ و پڕ و سپی و سۆڵ
چەنەگەی خڕی وەکوو گۆی زێو بوو
بەرخەبەبەکەی وەك شەکرەسێو بوو
خەڵفی شۆڕەبی و مەندۆك و بیزا
لەبەر ئەو باڵابەرزە دەفیزا
ناز و کرشمە و لەنجە و لارەکەی
پڕی کردبوو هەموو شارەکەی
جوانی وا کەم بوو لەسەر زەمینێ
کەم دایك کیژی وا جوان دەبینێ
لە شارا هەرچی هەبوون کوڕوکاڵ
لەدووی ئەو شۆخە ببوونە عەوداڵ
لێیان گرتبوو گوێسوانە و ڕێباز
کڕیار گەلێکە بۆ کڕینی ناز
وەك مانگی جێژن لێیان دەڕوانی
پێیان هەڵدەگوت بەستە و گۆرانی

بـەڵام لـە هـەموان داوخـوازتر لاوێـك
بـوو، کـە نـەدەژیا بـەبێ ئـەو تاوێـك
گـیرۆدەی کردبـوو بـە بـسکی خـاوی
دێوانـەی کردبـوو بـە سـیلەی چـاوی
نـاوری، ئـاوری لـە دڵ بـەردابوو
نـازی، وەرهـەمی پـێ هـەڵێنابوو
وەختـابوو بـمرێ بـۆ ماچـی لێـوی
یـا وەکـوو شـێتان روو بکاتـە کێـوی
نەیـمابوو هـۆش و هـەدادان و خـەو
ئـۆقرەی برابـوو بـە رۆژ و بـە شـەو
قـسەی دڵـسۆز و دۆسـتی نەدەبیـست
لـە دنیـای روونـاك هـەر ئـەوی دەویـست
لـە دڵـی بـەر ببـوو ئـاگری بـێئـامان
دەسـتی بـەردابوو لـە مـاڵ و سـامان
شـێت و شـەیدا بـوو، هۆشـی نـەمابوو
ئاگـای لـە حـاڵی خۆشـی نـەمابوو
شـین و گریـان و رۆڕۆ بـوو پیـشەی
هـەر بـیری ئـەو بـوو یـادی هەمیـشەی
ناهومێـد نـەبوو دەسـتی بەرنـەدا
تـا ئـەو نـازدارەی بـۆ هاتـە رەدا
بەهار بوو دیـسان خـەملی وەك بەهەشت
مێـرگ و لاپـاڵ و بەنـدەن و پێدەشـت

کـــانی وەك دیـــدەی ئـــاواران پڕجـــۆش
شـــنە وەك دیـــدەی نـــازداران بـــۆنخـــۆش
گـــوڵ پـــشکووت، بلبـــل وەورینگـــە کـــەوت
کـــەو لەســـەر ڕەوەز هـــەڵیگرت ڕەوت
مێلاقـــە بـــادەی ئـــاونگی دەمـــشت
شـــللێر فرمێـــسکی شـــادی هەڵدەڕشـــت
خونـــچە دایـــدڕی بـــەرۆکی کـــراس
لـــە خیـــز هاتـــە دەر چـــووزەلە ڕێـــواس
بـــۆن و بەرامـــە و هـــەوای بـــەهاری
عیـــشق و هـــەوەس و مەســـتی لـــێباری
بـــەهار کـــە بـــەزمی تەبیعـــەت گەرمـــە
دڵـــی نـــازداری بـــێبـــەزەش نەرمـــە
بـــەڵێنی پێـــدا کیژۆڵـــەی چـــاو جـــوان
لـــە دەری شـــاری بـــۆی بـــچێتە ژوان
لاوی دڵـــسووتاو گەیـــشت بـــە ئـــاوات
کـە ئـەو نـازدارەی بـۆ لـە ژوانـێ هـات
ئـــاوێزانی بـــوو، گرتـــی لـــە ئـــامێز
گووشـــی بـــە بـــاهۆی مەردانـــەی بـــەهێز
رایـــمووسی لێـــوی شـــیرنتر لـــە قەنـــد
لـــە دەســـتی هاڵانـــد کـــەزی وەك کەمەنـــد
کووشـــی مەمکۆڵـــەی وەك زەردەلیمـــۆ
بـــڕا، لاکـــەوە، مەکـــە، نەیـــەڕۆ

دەیانکرد یاری و دەسبازی و گەنگەڵ
یەکتریان دەگرت لە مێز و باخەڵ
درێژ دەبوون و هەڵدەستانەوە
لە ناو شینکەدا دەتلانەوە
لاوی تامەزرۆ، کیژی گەردن کێل
سوێسنە و بەیبوونیان دەکردن پێشێل
رێکتر دەکەوتن بۆ ئەملا و ئەولا
قانەقدیلەی یەکتریان دەدا
سێبەر شۆڕ ببوون، ئێوارە داهات
ئاخ لە خۆشیدا زوو رادەکا کات!
هەرچەند لە دینی یەکتر تێر نەبوون
ناچار بوون هەستن بەرەوماڵ ببزوون
شل ـ شل داگەڕان بۆ دەم رووباری
تا پێش تاریکان بچنەوە شاری
لەسەر کەندی چۆم راوەستان تاوێ
کچ دیتی لە ناو نێرینەی ئاوێ
چەپکە گوڵێکی وەکوو پتی خوێن
گوتی ئای جوانە، ئەوە گوڵی کوێن؟
بریا هی من با ئەو گوڵە سوورە
حەیفە کەوتە ناو ئەو شێت و شوورە
هێشتا قسەکەی نەکردبوو تەواو
کە دڵداری شێت خۆی خستە ناو ئاو

بـــه پەلـــەقاژە گـــولّی هێنـــا دەســـت
هاویـشتی بـۆ لای کیـژی دیـدە مەسـت
گـــوتی ئـــەی یـــاری ژیکەڵـــە و ژیـــرم
هـــانێ گوڵەکـــەت مەکـــە لـــەبیرم
گێـژاو لـوولی دا، شـەپۆل نـوقمی کـرد
خـــوڕێنی چـــۆمی کەلاکیـــشی بـــرد
تۆمـــاری ژیـــنی کـــورتی پێـــچراوە
ئـەو تـەنیا رۆژە خۆشـەی بـۆ مـاوە
سـاردی کـردەوە چـۆمی سـارد و سـڕ
دڵـــی پڕهەســـت و پڕبڵێـــسە و گـــڕ
کـە ئـەوەی بـینی کیـژی شـەنگ و شـۆڕ
لـەوێ رانیـشت و کردیـە زیـر و هـۆڕ
قـژی رنینـەوە دای لـە سـینگی خـۆی
بـــەرۆکی دڕی قـــوڕی پێـــوا بـــۆی
لـەوێ هێنـد گریـا هـەتا بـوو شـەلاڵ
بـــە دارەمـــەیت بردیانـــەوە مـــاڵ
هـــەتا ماوەیـــەك دژ و وەڕەز بـــوو
کـەم ـ کـەم دڵـداری پێـشووی لـەبیر چـوو
یـەکیتـری گـرت لـە کـوڕانی شـاری
سـەرلەنوێ دەسـتی کـرد بـە دڵـداری
ژیـــن راناوەســـتێ، هـــەوەس نـــامرێ
دڵـــداری لەگـــەڵ مـــردوو نـــاکرێ

زیندوو پێویستی بە هاودەم هەیە
بۆ مردوو مردن هەر ئەفسانەیە
تا خوێن ببزوێ، ئەزووی بێ هەوەس
بێجووت دژوارە ژیان بۆ گشت کەس
کە ویستت دڵی جوانێك رابگری
دەبێ بۆی بژی، نابێ بۆی بمری
ژن پیاوی دەوێ، پیاو دەیەوێ ژن
هەزارانی واش بێسەروشوێن بن
بۆ ژین پێویستە لەشی گەرم و گوڕ
نەك ئالاو کێل و گلکۆ و بەرد و قوڕ
لە یەسکی رزیو وەرناگیرێ کاو
بێکار دژوارە ژینی ژن و پیاو
تێنەگەیشتبوو دڵداری بێهۆش
کە کچ زوو کوڕان دەکەن فەرامۆش
هیچ کەس بەو کارە نالێ ئازایی
خۆ بە کوشت بدا پیاو بەخۆڕایی
خۆی بە ئاودا دا بۆ هەوەسی چووك
پێی وابێ پاش ئەو کچ نابێ بە بووك
کەسێك دەیەوێ قەت نەکرێ لە بیر
ناوی لاپەڕەی مێژوو بکا داگیر
خەڵك بە مەردی و ئازایی و پیاوی
هەتا هەتایە هەر بەرن ناوی

ببێ بە مایەی سەربەرزی کۆمەڵ
بۆی دروست بکەن پاش مردن کۆتەڵ
لە ریزی گەوران ناوی بنووسرێ
سەت شیعری باشی پێ هەڵبگوترێ
جێی شانازی بێ بۆ نەتەوەی خۆی
گۆڕی مەزار بێ، کڕنووش بەرن بۆی
خۆ فیدا بکا بۆ گەل و خاکی
ناوی نەمرە بە پاکی و چاکی

١٩٧٣/١٠/٦

یادم بکەن

لەو دەمەیدا پیاڵە دەدرێن لە پیاڵە
لەو دەمەیدا لێوتان بە بادە ئاڵە
لەو دەمەیدا کۆڕی شادی دەبەستن
لەو دەمەیدا سەرخۆش و مەستی مەستن
لەو دەمەیدا کە دەگرن باز و دەروان
لەو دەمەیدا دەس دەگێڕن لە بەروان
لەو دەمەیدا دەس لە بەژنان وەردێنن
لەو دەمەیدا بەرکۆژە دەترازێنن
لەو دەمەیدا گەڕی ڕەشبەڵەك گەرمە
لەو دەمەیدا دەکوشن کام پەنجە نەرمە
لەو دەمەیدا دۆ دەکەونە خۆڕانان
لەو دەمەیدا کە دەکوشن گوڵمەی ڕانان

لەو دەمەیدا تامەزرۆن لە جێژوانان
لەو دەمەیدا بەخۆوە دەکوشن جوانان
لەو دەمەیدا گڕ دەگرێ مەیل و تاسە
لەو دەمەیدا تێک هەڵدەنگون هەناسە
لەو دەمەیدا کە دەمژن شەکرەلێوان
لەو دەمەیدا نەبێ لەمپەر و نێوان
لەو دەمەیدا پۆلی بێریان رادەبرن
لەو دەمەیدا کیژ چاوتان لێ دادەگرن
لەو دەمەیدا گوێ هەڵدەخەن بۆ تارێ
لەو دەمەیدا «مامڵێ» دەڵێ قەتارێ
یادم بکەن، یادی منی دوور وڵات
یادی منی رێبواری رێگای خەبات
یادی منی بێبەش لە خۆشی و شادی
یادی منی سەوداسەری نازادی

١٩٧٣/١١/٢١

دەسکەوتی خەبات

نە بلوێرژەن دەتووڕێنیّ لە بلوێر
نە شۆڕەژن وڕینگەی دیّ لەبەر بێر
نە نارەناری کیژی مەشکەژێنە
نە سیرەسیری شمقارِ و شەهێنە
نە بۆرەبۆری مانگای تازەزاوە
نە شلّقەشلّقی مەشکەی نیوەژاوە
نە فیتەفیتی شوان و کارەیی مەرِ
نە باللۆرەی کچی چاومەست و دلّتەرِ
نە ئۆحەئۆحەکەی گاوانی باسك
نە بگرەبەردەکەی کابانی ناسك
نە کۆرِژنی حدوودی سووکەسواران
نە خرمژنی هەیاسەی گویّ بە گواران
نە قارەی سی و چریکەی باز و پەرکوور
نە دەنگی ئاسمانی و شادی شالوور
نە گرمەی هەور و هاژەی رێژنە باران
نە سروەی با و شنەی سوورەچناران

کەوی کێوی نە قاسپەی ما نە سیرە
بەرەو گەرمێن فڕیوە زەردەزیرە
لە هێلانەی خزی و بێدەنگە سێروو
دەڵێی خۆشخوانی کوردە نیەتی ئێروو
گوڵاڵە و سوێسنە و خاو و کەنێرە
هەموو پرزەن، زەمان کردوونی گێرە
نەماوە رەنگ و بۆی بەیبوونی نواڵە
کرانە گزرە مێژوەرد و هەڵاڵە
پەڕیوە سوورگوڵ و پێخوستە سونبوڵ
رزیوە نووسەکە و خاو بۆوە پێکوڵ
کرانە دەستەچیلە لاسکە گۆگەم
خەزانە و جوانی ناوێرێ بڵێ هەم
کەما و مەندۆك و هەڵز و لۆ پەڕیون
لە ترسی با لە ناو قووڵکە و پەسیون
لە باخ و چڕ ئەوی دار و درەختە
هەموو زەردن لە ترس هێرشی شەختە
چەمەن کاڵ بۆتەوە روخساری ئاڵی
لەسەر گۆنەی وەلاچوو دەنکە خاڵی
گوڵ و حاجیلەکانی دەشتی هاموون
بە جارێکی بە تاڵانی خەزان چوون

مەلای گوندە چیا، نەك شێخی ورگن
هەیەتی مێزەرێکی بۆر و چڵکن
کەوا سەوزەی لەبەر داماڵدراوە
سیواك و تەیلەسانیشی نەماوە
چ بێ‌نازن، هەوارگەی خۆش و زەنوێر
چ نازن چیا و لاپاڵ و هەڵدێر
خەزانە بێ‌بەزە و ناخۆش و تووشە
مژە و زوقمە و کەرەسیسە و پرووشە
لە کوێستانێ نەماوە خێر و خۆشی
تەبیعەت هەر بینا کفنیشی پۆشی
ئیتر کەس ناگرێ داوێنی کێوان
لە جێیان باری خەم نیشتووە لە لێوان
بەڵام بنوارە ئەو رۆ شارەکەی کۆ
«قوبەی کشمیری دا بەر شەق وەکوو گۆ»
ئەوا پڕ بوو لە خۆشی و کامەرانی
بەهاری شامە ئەیامی خەزانی
دەر و دیواری شادی لێ دەباری
خەزانی خۆشەویستە وەك بەهاری
قریوە و داوەت و چۆپی و سەمایە
گەپ و گاڵتە و زەماوەند و هەرایە

تریقـــــه و پێکه‌نینـــــه و چـــــه‌پڵه‌ڕێزان
هـــه‌موو به‌شـــداری بـــه‌زمن خـــاو و خێـــزان
هه‌موو چاوێك گه‌شه، گشت كولّمـه ســووره
كه‌ســـــه‌ر لـــه‌و شـــاره بـــێ‌ئـــازاره دووره
ده‌بـــینی تـــۆ نه‌گـــه‌ر چـــاوێك بگێـــڕی
كـــچی وه‌ك دوڕ، كـــوڕی جـــوانتر لـــه زێـــڕی
كـه ده‌چـنه داوه‌تـێ سه‌رمه‌سـت و دڵخـۆش
فـــرێ دراوه په‌چـــه و رووبه‌نـــد و ســـه‌رپۆش
هه‌ڵـــه هه‌ڵكـــه‌وتووه بـــۆ كیـــژ و لاوان
نیـــه ئه‌وڕۆكـــه بـــاخی ســـینه پـــاوان
چـــلۆن ئـــه‌و رۆ نه‌بێتـــه رۆژی جێـــژن؟
چـــلۆن خـــه‌ڵكی كـــوڵ و كۆیـــان نه‌ڕێـــژن؟
لـــه لای ئازادیـــخواز و كـــوردی دڵـــسۆز
بـــه‌ڕێزتر بـــۆ نـــه‌بێ ئـــه‌و رۆ لـــه نـــه‌ورۆز؟
كه پاش ئـه‌و ره‌نـج و ده‌رد و كفـت و كۆیـه
ده‌بیـــنن كۆتـــه‌ڵی «حـــاجی» لـــه كۆیـــه
ده‌بیـــــنن كۆتـــــه‌ڵی شاســـــواری كـــــۆیی
كـــه رۆژێكـــی بـــه پێیـــان لێـــره رۆیـــی
چـلۆن بـۆ سـورمه نـابێ خـاكی شـارێك
كـه حـاجی پێـی لەسـه‌ر دانـابێ جارێـك

ئەوە کۆتەڵ نیە رەمزی نەجاتە
ئەوە دەسکەوتی چەند ساڵەی خەباتە
ئەوە رووگەی هەموو کوردێکی پاکە
ئەوە جێگای نیازە، پیرە، چاکە
بوتی ساحەبدڵانی دڵ بەسۆیە
کە ئەورۆ پێی دەنازێ شاری کۆیە
سڵاو ئەی حاجی ئەی رۆڵەی زەمانە!
لە سایەی تۆوە هەرچێکی هەمانە
هەموو ژینت لە رێی گەلدا بەخت کرد
هەتا رێگای خەباتت بۆ تەخت کرد
گەلێکت دی غەریبی و تاڵ و سوێری
نەبوو ساتێ لە خزمەت خۆ ببوێری
بە گژ بێگانەوو خۆمانەدا چووی
لە گژ دێوەزمەوو دێوانە راچووی
نەترسای و نەخەجلای و نەلەرزی
چ مەشهووری، چ رووسووری، چ بەرزی
هەموو شاگردی تۆن شیرن کەلامان
لە تۆ فێر بوون خەبات، قازی و مەلامان
بە دەنگی تۆ خەوالوو راپەڕیون
لە ترسی تۆیە دوژمن داپەڕیون

گـەرای ئـەفکاری تۆیـە بـاڵی گـرتن
کـەوا رۆڵـەی گـەلت سـەریاڵی گـرتن
بـە ئـازایی، بـە زانـایی، بـە وردی
چـەکت دا دەسـتی شۆڕشـگێڕی کـوردی
پـەڕی دیوانەکـەت گەنـجە و خەزێنـە
وشـەی شـیرینی تـۆ دوژمـن تەزێنـە
هـەموو پەنـدن قـسەی سـووك و دزێـوت
وەکـوو بـاڵی پـەری پاکـە جنێـوت
بەنرخـە، تازەیـە، بـەرزە، بـەهێزە
ئـەوەی فـەرمووت لـەبارەی پیـاوی دێـزە
«ئەگـەر کوردێـك قـسەی بـابی نـەزانی
موهەقـەق دایکـی حیـزە و بـابی زانـی»
کـە شـیعری تـۆ بزاوتـی هەسـتی هەسـتان
هـەموو سـەوداسـەری سەربەسـتی هەسـتان
لـە کوردسـتان گـەلێك شـۆڕش بـەپا بـوون
کـوڕی کـوردی بـە گـژ بێگانـەدا چـوون
لەمێـژ سـاڵە دەڕێـژن ئـارەق و خـوێن
بـەڵام داخـی گرانـم هێـشتە لـە کـوێن؟
ئەوێـستاش دەردە کـورد نـەکرا عیلاجـی
ئەوێـستاش کـوردی کۆیلـە مـاوە حـاجی!

گەلی کوردت نەبوو هێشتا نەجاتی
بە خوێنی لاوەکان سووره ولاّتی
ئەوێستاش دوژمنی لاسار و بەدفەڕ
دەکووژێ کوردی بێتاوان و لاشەڕ
ئەوێستاش هەر دەمانکەن تیرەباران
دەنەخشێنن بە خوێن کوّلانی شاران
ئەوێستاش پڕپڕن زیندان لە لاوان
بە غەیری وەی کە کوردن نیانە تاوان
ئەوێستاش گوّڕغەریب زوّرن وەکوو توّ
ئەوێستاش بێنەسیب زوّرن وەکوو توّ
ئەوێستاش بێکەس و دووره وەتەن هەن
ئەوێستاش شاعیری پیر و رەبەن هەن
ئەوێستاش شیعری وردی کوردی دەدرِن
زمانی شاعیرانی چاکی دەبرِن
بەلاّم توّ دلّنیا بە پیری زانا!
بناغێکی وەهات بوّ کوردی دانا
ئیتر سەنگەر بەتالّ کردن مەحالّە
ئیتر کورد و بەزین، خەون و خەیالّە

بەرەبەیانی ١٩٧٣/١١/٢٦

شەوگاری تەنیایی

هەتا نێڵەی نەیە ئاورگی دڵ، چەم پڕ لە نەم نابێ
هەتا ئەم دانەباریّ تینی ئەم ئاورگە کەم نابێ
لە ناو ئاورینگ و ئاونگا شەوم رادەبڕێ بێ هەمدەم
بەڵێ شەوگاری تەنیایی بەبێ فرمێسك و خەم نابێ
ستەمکاری منی دوور خستەوە لەو یارە شیرینەم
ئیتر من چۆن رقی زۆرم لە ئازار و ستەم نابێ؟
ئەوی سەربەرزە لەم وێرانەدا تووشی خەم و دەردە
چیای سەرکەش ببینە قەت سەری بێ‌هەور و تەم نابێ
لە ناو دەریای خەیاڵم دیمەوە من گەوهەری نایاب
هەمە گەوهەر، ئیتر چاوم لە دینار و درەم نابێ
وەرە ناو باوەشی گەرم و گوڕ و پڕتاسە وو مەیلم
رەدیفیش تێك بچێ پێم خۆشە من دەستم لە مەم دابێ
وەرە با هەڵمژم ئەو لێوە شیرینە بە کەیفی خۆم
لە پاش ئەو تاڵییە با من دەمێك شەکرم لە دەم نابێ
پەلەت بێ، چاوەڕێتم، زوو وەرە، بەس خۆت بخافڵێنە
هەزار جار «هێمن»یش بم بۆ ویساڵت چۆن پەلەم نابێ؟

١٩٧٤/١/١٤

شەوی شاعیر

بابەتاهیر! منیش دەڵێم وەك تۆ
«ئاخ لە دەس دیدە، وای لە چەنگی دڵ»
دڵی جوانی پەرست و چاوی هەوەس
شەو هەتا ڕۆژ بە من دەدەن گینگڵ

کێ دەزانێ بە شەو لە من چ دەکا
ئەو خەیاڵە پەشێو و ناڵۆزەم؟
کێ دەزانێ کە چم بەسەر دێنێ
ئەو دڵە پڕبلێسە و سۆزەم؟

کێ دەزانێ چلۆن بەیان دادێ
لە منی شێت و شاعیری دڵتەڕ؟
کێ دەزانێ خەیاڵی بن لێفەم
چۆن بەسەر کەوشەنا دەکا شەوپەڕ؟

ئەریٚ ئەی بەدری ئاسمانی جەماڵ
هیچ دەزانی چلۆنە حاڵی من؟
شەو هەتا رۆژ لە کونجی تەنیایی
وەك هیلال ئاوەڵایە باڵی من!

گیانە! هێشتاکە دانەمرکاوە
ئاگری عیشقی توند و سەرکەشی من
لەشی گەرم و گوڕی دەویٚ هەر شەو
بۆیە وا ئاوەڵایە باوەشی من

لێوی وشك و بەباری من دەیەویٚ
هەڵمژیٚ لێوی گۆشتن و ناڵت
دەستی سارد و تەزیوی من دەیەویٚ
بیکوشیٚ مەمکی وەك بەهێی کاڵت

دەمەویٚ بەو سمێڵە زوورانەم
ئارەقی سینگ و باخەڵت بسڕم
دەمەویٚ بسکە نەرمەکەت بگرم
دەمەویٚ چاو لە چاوەکەت ببڕم

دەمەویٚ گوێم لە دەنگی نەرمت بیٚ
دەمەویٚ هەست بکەم هەناسەی تۆ

دەمەوێ من بگەم بە کاوی دڵ
دەمەوێ دابمرکێ تاسەی تۆ

دەمەوێ هیممەت و هومێدی من
نەتڵەسی ناهومێدی دابدڕێ
دەمەوێ پەنجەکەت بە ئەسپایی
تۆزی غوربەت لە روومەتم بسڕێ

ئەی هومێد ئەی رەفیقی دێرینەم!
تۆ نەبی کێم هەیە منی بێکەس؟
گەر هەموو لا لە من بهارووژێ
نابەزم، تۆم لەگەڵ بمێنی و بەس

تۆم هەبێ ئەو شەوانە رادەبرن
تۆم هەبێ دوایی دێ بە رۆژی رەش
تۆم هەبێ هەر دەگەم بە ئامانجم
تۆم هەبێ ئەو دەگرمەوە باوەش

١٩٧٤/١/٢٥

بناری هەڵگورد

لە خەودا دیم لەسەر هەڵگورد
لەسەر چیای سەرکەشی کورد
ماندوو، خەستە، شەکەت، کفت
لەسەر تەختێکی زێڕکفت
لە بن لێفەی ئەتڵەسی سوور
لەسەر دۆشەگێکی نەستوور
بۆ حەسانەوە درێژ ببووم
بە بۆنی گوڵان گێژ ببووم
کەوی گرتبووی دەور و بەرم
غوڕڕە کەو بوو لە بن سەرم
شنە کاکۆڵی دەبزاوتم
گزنگ روومەتی دەنگاوتم
لە فریشتان بەرزتر بوو جێم
هەور دەڕەوین لەبەر پێم

هەوایەکم هەڵدەمژی
کورد و کەودەری پێ دەژی
گەیبوومە پۆپەی ئاواتم
لێم دیار بوو هەموو وڵاتم
وڵاتی باب و باپیرم
جێی هەڵدانی خۆم و بیرم
وڵاتی جوان و دڵگرم
هەزار جاری دەبەر مرم
وڵاتی رەنگین و نەخشین
وڵاتی سوور و سپی و شین
خێری خودا، باخی بەهەشت
کوێستان و بەندەن و پێدەشت
تەلان، گەوە، بانوو، بستوو
کانی، زنە، رنوو، پزوو
مێرگ، نواڵە، دەریا، رووبار
نەرمان، هەڵەموت، لێرەوار
ئاوهەڵدێر، خورێن، گۆمی مەند
کێلگە، بەیار، بژوێن، زەمەند
جێجێ کۆدە، جێجێ رووتەن
جێجێ چێنك، جێجێ رەقەن

جیٚجیٚ ئاوگر، جیٚجیٚ شۆنە
جیٚجیٚ شوورە و قەڵاکۆنە
کوردستانی بە خێر و بێر
«پێی روون دەبۆوە چاوی کوێر»
پۆلێکی پەری شل و مل
بەرموور و ملوانکە لە مل
برژانگ درێژ و چاو بە کل
شان بە کۆڵوانە شەدە شل
ناسك و نازدار و شۆخ و شەنگ
تەنك و شلك و جوان و چەلەنگ
بەژن باریك و خڕ و پڕ
سەری کوڵمەیان دەیدا گڕ
نەشمیل، رەزاسووك، نازەنین
لەبەر دڵان و خوێن شیرین
چاویان مەست و پڕشەرم بوو
بسکیان ئاوریشمی نەرم بوو
باسکیان سەرینی سەرم بوو

✻ ✻

یەکێك خۆی لە پاڵ دەخزاندم
یەك یەخەی بۆ دەترازاندم

یەك بەناز خۆی ڕێ دەخستم
یەك مەمكی دەنا لە مستم
یەك دەیشێلام ئارام - ئارام
یەكێك قانەقدیلەی دەدام
یەك بۆی دەگوتم گۆرانی
بە چریكەی خۆشی ئاسمانی
یەكێك سەمای بۆ دەكردم
یەك دەستی لە ئەستۆ دەكردم
یەك بە بالۆران دەیدواندم
یەك بەسپایی رایدەژاندم
لەو خەوەدا هێشتا لاو بووم
هێشتا بە نموود و بەرچاو بووم
هێشتا مابوو گوڕ و هێزم
هێشتا گەرم بوو ئامێزم
هێشتا هەمبوو باهۆی قەوی
ڕەوەكەم دەكردن كەوی
لە جیێژوانێ خۆم رادەگرت
مێزم بە بزۆزاندا دەگرت
هێشتا پێم دەكرا دەسبازی
گراویم دەكردن ڕازی

هێشتا کەنفت و پیر نەبووم
«لە باڵ جوانانـدا تیر نەبووم»
دڵتەڕ و جوانیپەرست بووم
شاعیرێکی خاوەن هەست بووم
هێشتا دوور نەبووم لە هەڵگورد
کیژم دەهاتن لە شەوگورد
لەپڕ لەو خەوە راچەنیم
بە حاڵی زارم پێکەنیم
لە نێو ماڵێکی بێ ژندا
لە بن لێفێکی چڵکندا
لەسەر تەختێکی رەق و تەق
سەرتاپام شەڵاڵی ئارەق
پیر و کەنەفت و کەلەلا
هەموو لەشم هەلا ـ هەلا
پشتم رەق و باسکم تەزیو
پێم نەدەکرا ئەم دیو ئەو دیو
کز و گۆد و سڕ و بێتاز
پێچم دەدا وەك مارانگاز
تازە کوا خەو دەمباتەوە؟!
هەستام وەبیرم هاتەوە

ئاوارەم و دوورە وەتەن
بێ تەماڵ و سەڵت و رەبەن
سەرم وڕە و گیانم دێشێ
کەس نیە نازم بکێشێ
چم کردووە، بۆ وام بەسەر هات؟
بۆچی تەرە بووم لە وڵات؟
بۆ هێلانەم لێ شێواوە؟
ئەو هەموو رێگەم پێواوە؟
بۆ لە خۆشی دوورە بەشم؟
بۆ ئەوەندە چارەڕەشم
چیە گوناه و تاوانم؟
تەریدەم؟ جەردەی کاروانم؟
پیاوکوژم؟ رێگرم؟ دزم؟
بۆ دوورم لە کەس و خزم؟!
تاوانم ئەوەیە کوردم
خەڵکی بناری هەڵگوردم
بەو هەوایە پەروەردە بووم
بۆیە تووشی ئەم دەردە بووم
کۆیلەتیم بە لاوە نەنگە
بۆیە وڵاتم پێ تەنگە

دەڵێم مافی خۆمم دەنێ
ڕەپێم دەنێ بۆ بەندەنێ!
دەڵێم ئینسانم، بەشەرم
ئەو پەندە دێنێ بەسەرم!
بەڵام هەڵگوردە و نانەوێ
بەڵام کوردە و مافی دەوێ
هەزاری وەکوو من بمرێ
دەست لە خەبات هەڵناگرێ
زۆر کەسی وەك من نەمێنێ
ئەو مافی ڕەوای دەستێنێ

١٣٥٢/١٢/١

پەیامی رانەگەیەندراو

پەیامی من بە گوێی ئەم دڵبەرە نازدارە راناگا
نەسیم «بێسیم» دەبینێ، شل دەبێ، بەم کارە راناگا
گوتی سەبرت هەبێ دووبارە دێمە دیتنت ئەمما
لە کورتی‌دا تەمەن، وا دیارە بەو دیدارە راناگا
وەکوو پەروانە دەوری لێ دەدەن لاوانی خۆ وڵاتی
گوڵی ئێرە بە ژوانی بولبولی ئاوارە راناگا
نەخۆش و دەردەدار و دڵ بریندارم، پەرستارێک
بە حاڵی ئەم دڵە پڕژان و پڕئازارە راناگا
دەکەی ماچی دەم و لێوان ئەگەر هێز و گوڕێکت بێ
دەنا جوانێک بە دەردی ئاشقی بێچارە راناگا
هەتا کۆمتر دەبێ پشتم پتر هەڵدەکشێ مینی‌ژۆپ
ئیتر دەستم بە داوێنی کچی ئەم شارە راناگا
دەبێ بولبول لە من فێر بێ غەزەلخوێنی، بەڵام چبکەم
گرفتارم، چریکەم بەو گوڵ و گوڵزارە راناگا

١٣٥٣/٣/٢١

ناڵەی جودایی

کۆکردنەوە و ڕێکوپێککردنی:

محەممەدی مەلا کەریم

مانگه شەو

بەڵێنی راگەیاندێ ڕاسپاردە
گوتی: بۆت دێتە بن ئەم پاردە، غار دە
لە جێژوانێ لەمێژە چاوەڕێتم
نەهاتی کیژی جوانی هەڵبژاردە!
تەزووی گەرمم بە لەشدا دێ، ئەگەرچی
تەزاندی شان و پیلم بەردی پاردە
وەرە با ڕەنگ و روخسارت ببینم
بە من چی تیشکی داوێ مانگی چاردە
گڕی ئەم روومەتەی تۆ گەرم و جوانە
تریفەی مانگەشەو جوانیش بێ، ساردە

١٩٧٤

##ناڵەی جودایی

ساقیا! وا بادەوە، وا بادەوە
روو لە لای من کە بە جامی بادەوە
موشتەری وەك من لە مەیـخانێ کەمن
زۆربەیان شاد و بەکەیف و بێخەمن
مەی حەرامە بۆ سەهەندە و بێخەمان
مەستی بێخەم بۆچی بگرن ئێخەمان؟!
ئەم شەرابە تاڵە دەرمانی خەمە
لێی حەرام بێ ئەو کەسەی دەردی کەمە
ئەم شەرابە ناڵە بۆ بێدەرد نیە
لێی حەرام بێ ئەو کەسەی رەنگ زەرد نیە
بۆ کەسێکە مەی چزیلکی پێوە نێ
بۆچی ملهوڕ لێرە بینی پێوەنێ؟!
بۆ کەسێکە مەی کە دەردی کاریـیە
بێخەمێك بیخواتەوە، زۆرداریـیە
بۆ کەسێکە مەی، دڵی پڕ بێ لە داخ
بۆچی لێی بـخواتەوە بەرزە دەماخ؟!

ئەو کەسەی بێکەس نیە و خانە خەراب
دەك بە ژاری ماری بێ بادە و شەراب!
ئەو کەسەی نەیچێشتووە دەردی ژیان
ئەو کەسەی نەیدیوە ئێش و برك و ژان
ئەو کەسەی نەکرا نیشانەی تیری خەم
شانی دانەخزا لە بن باری ستەم
ئەو کەسەی هەستی بە زۆرداری نەکرد
تیخی زۆرداری بریانداری نەکرد
ئەو کەسەی دەستی لە ئەوکێ بەردرا
ئەو کەسەی دوژمن لە ماڵی دەرکرا
ئەو کەسەی نەیبینی هاتی دوژمنی
تیری یەخسیری لە ئەستۆ دارِنی
ئەو کەسەی هێندە نەبوو زویر و زگار
وا نەکەوتە بەر چەپۆکی ڕۆژگار
ئەو کەسەی نەیهاری بەرداشی زەمان
ئەو کەسەی «زیرەی نەگەییە ئاسمان»[1]
ئەو کەسەی دووری عەزیزانی نەدی
تیر و تانەی بێتەمیزانی نەدی
تۆزی بەدبەختی لە سەر شانی نەنیشت
لێی نەگیرا دەور و پشت و چوار تەنیشت

---

١. لە فۆلکلۆر وەرگیراوە.

ئەو کەسەی خواردی و لە بن سێبەر رما
شەو بە نیازی کەیف لە ماڵی خۆی نەما
بۆ دەبێ بێت و بکا مەیخانە تەنگ؟
شوێنی دیکە زۆرە بۆ گاڵتە و جەفەنگ!
ئەو کوڕەی هێشتا لە ژوانێ ڕێی هەیە
سەیرە زۆر سەیرە کە ئالوودەی مەیە
ئەو کەسەی ڕاوی نەنێن لێرە و لەوێ
ئەو کوڕەی ماچی کچانی دەس کەوێ
ئەو کوڕەی دۆی داوەتی دەستی دەنێ
بێتە ئێرە، چۆنە هەی دێی ناکەنێ؟
ئەو کەسەی «دەستی لە مەمکان گیـر ببێ»[١]
ئەو کەسـەی «تفـلی دڵی بۆ ژێـر بـبێ»[٢]
ئەو کوڕەی کیژێك بەرەو رووی پێکەنێ
ئەو کەسەی هەر سووکەئاورێکی دەنێ
ئەو کەسەی پەنجۆڵە بکوشێ جار و بار
ئەو کەسەی دەستی بگاتە گەردنی یار
ئەو کەسەی ڕامووسێ کوڵمەی تاس و لووس
ئەو کەسەی تێی هەڵنەدابێ چارەنووس
ئەو کەسەی بمژێ خوناوەی گەردەنێ
کوفرە یەك قەترە شەرابی گەر دەنێ

١- لە فۆلکلۆر وەرگیراوە.

ئەو کەسەی ئاسوودەوو خۆش رایبوارد
قەت خەمی یەخسیر و کۆیلانی نەخوارد
یەك لە ماڵێ چاوەڕێی بوو بێتەوە
دەرکی نێو ماڵێکی لێ بکرێتەوە
خەمڕەوێنێك گوێ بداتە رازی ئەو
نازەنینێك بێ بکێشێ نازی ئەو
بگرێ پەنجەی نەرم و نۆڵی ناسکێ
بۆی کرابێتە سەرینێ، باسکێ
هەیبێ هێز و گورد و تین و تاو و گوڕ
رۆژگاری ڕەش نەبێ، بەختی مکوڕ
ئەو کەسە جێگای لە مەیخانێ نیە
ئەو کەسە بادە و شەرابی بۆ چیە؟

ساقیا! وا وەرگەڕێ، وا وەرگەڕێ
روو لە لای من کە، مەچۆ بۆ سەر پەڕێ
لەنگەرێ بگرە، مەبە وا بەرزەفڕ
بێنە بۆ من، بێنە بۆ من جامی پڕ
مەی حەلاڵە بۆ منی وێرانە ماڵ
بۆ منی سەرگەشتەوو رووت و رەجاڵ
بۆ منی بابردەڵەی گردەنشین
بۆ منی دڵ پڕ لە ناسۆر و برین

بۆ منی ئاوارەوو دوورەوەتەن
بلبلی بێبەش لە گوڵزار و چەمەن
پەڕ وەریوی، باڵ شکاوی، دەنگ بڕاو
بێبژیوی، بەشخوراوی، دەرکراو
پیری زورهانی، کەنفتی، دەربەدەر
دیدە سووری، دڵ مەکۆی دەرد و کەسەر
داتەپیوی، بێپەسیوی بێقەرار
بێکەسی، دەستە شکاوی کۆڵەوار
لێو بەباری دەردەداری ڕەنجەڕۆ
شاعیری جوانی پەرستی دڵ بە سۆ

ساقیا! بۆ کوێ دەچی، بۆ کوێ دەچی؟
تۆش لەبەر ئەو ملهوڕانە ملکەچی؟
تۆش بە ڕەنگ و بۆی ئەوان خواردت فریو؟
چاوی تۆشی هەڵفریواند زێڕ و زیو؟
تۆش دەگۆڕیەوە دەگەڵ گەوهەر، هونەر؟
کەنگێ گەوهەر جوانی کردن بەختەوەر!
زێڕ بەلایە بێوەفایە دەوڵەمەند
هەر هونەر نەمرە، هونەروەر مەرد و ڕەند

«چلکی دەستە ماڵی دنیا[1]» وەك دەڵێن
ماڵپەرست پەیمانشکێنە و بێبەڵێن
قەدری جوانی کوا دەزانێ ماڵپەرست
جوانپەرستە پیری خاوەن زەوق و هەست

✻ ✻ ✻

نا مەچۆ، جوانێ مەچۆ، واوە مەچۆ!
تۆ فریوی زێڕ و زیوی وان مەخۆ!
ئەو هەوەسبازانە جێی متمانە نین
هەر دەزانن گوڵچنین و بەیڕنین
وا وەرە، دەی وا وەرە نێزیك بە لێم
بمدەیە مەی، بمدەیە مەی تا دەڵێم:
«مست مستم ساقیا دستم بگیر!
تا نە افتادم ز پا دستم بگیر!»[2]
جا کە سەرخۆش بووم بە دەنگێکی نەوی
بۆت دەڵێم ئەو شیعرە بەرزەی مەولەوی[3]
«بشنو از نی چون حکایت می‌کند
از جداییها شکایت می‌کند»

١- لە فۆلکلۆر وەرگیراوە.

٢- نیوەی یەکەمی ئەم بەیتە هی شاعیرێکی هاوچەرخی فارس و نیوەی دووەمی لە یەکەم مەسنەویی مەولەوی بەلخیە.

٣- مەولانا جەلالەدینی بەلخی.

گوێم دەیە نەی دیدە مەستی قیت و قۆز!
تا بنالێنم وەکوو بلوێر بە سۆز
نابێ قەت نالەی جودایی بێ‌ئەسەر
جا چ نەی بیکا چ پیاوی دەربەدەر
بۆیە نالەم تێکەڵی نەی کردووە
شیوەنێکم پێیە نەی نەیکردووە
لێم گەڕێ با دەربڕم سۆزی دەروون
لێم گەڕێ با هەڵوەرێنم ئەشکی روون
شیوەنی من شیوەنی نینسانیە
بانگی ئازادی و گرووی یەکسانیە
شیوەنی من شینی کوردی بێ‌بەشە
ئەو گەلەی حاشا دەکەن لێی و هەشە
با لە زارم بێتە دەر پشکۆی شیعر
با فراوانتر بکەم ئاسۆی شیعر
پارچە گۆشتێکە دڵی من روو نیە
ناڵەناڵی من درەنگە زوو نیە
دەردی دووری، دەردی دووری، کوشتمی
دەردی وشیاری و سەبووری کوشتمی
یادی یاران و وڵاتم رۆژ و شەو
لێی حەرام کردم قەرار و خورد و خەو

خەمڕەوێنێك لێرە من ناكەم بەدی
چۆن پەنا بۆ مەی نەبەم ساقی ئەدی؟!
نابینم خاك و وڵات و شاری خۆم
نابینم ناسیاو و دۆست و یاری خۆم
روو لە هەر لایەك دەكەم نامۆیە بۆم
نابینم جیٚژوان و كەونەلانی خۆم
شەو دەكێشم شەونـخوونی و بێخەوی
رۆژ دەچێژم دەرد و داخی بێئەوی

* * *

چۆن نەناڵێ ئەو دڵەی پڕ هەستی من؟!
چۆن لە ئەژنۆ ببنەوە دوو دەستی من؟!
چۆن نەناڵێ ئەو دڵە ئەنگاوتەیە؟!
بەرد لە بەردی بێتەوە دەنگی هەیە
ژانی ناسۆری جودایـیم چێشتووە
هەرچی خۆشم ویستووە جێم هێشتووە
هەڵبڕاوم من لە یاری نازەنین
دەركراوم من لە خاكی دڵنشین
بوومە ئاوارە و پەرێوەی دوور وڵات
كەوتـمە نێو وردە داوی رێی نەجات
بەكرەشۆفارە ئەوی مووخەی چنیم
زێی مەم و زینان وڵاتی لێ تەنیم

کەوتمە نێو چاڵی دیلی وەك «مەمێ»
«یایە زین» لە کوێیە هاواری کەمێ!
کوا «قەرە تاژدین»، «چەکۆ» و «عەمرفۆ» لە کوێن؟!
بێنە هانام وەك پڵینگی چنگ بە خوێن
«لاس»ە شۆڕێك بووم غەنیمی دوژمنان
ئێستە ئەنگواوم بە تیری چڵکنان
وام بە تەنیایی لە نێو خوێنا شەلاڵ
کوانێ عێل و کوانێ «خانزاد» و «خەزاڵ»؟!
زۆر لەمێژە نارەناری منی نەبیست
هەر وەکوو «شەمزین»، «شەم»یلەی خۆش ئەویست
وەك «سیامەند»ێ لە چۆڵ و بەندەنێ
جەرگی لەت کردم پەلی دارەبەنێ
شەتڵی جواناوم منی سارده برین
کوا «خەج»م تا بۆم بگێڕێ گەرمەشین؟!
«مانگی کانوونێ بە چلوان دەرکرام»[١]
وەك «برایم» لەو ولاتە راو نرام
کوا «پەریخان» بەند و باوم بۆ بلێ؟!
بۆ نەسووتێم نەبمە پۆلووی سەر کلێ؟!
ئەو لە زۆزان، من لە تارانێ دەژیم
کێ دەڵێ ئەمنیش وەلی دێوانە نیم؟!

---

١ لە بەیتی برایمۆك وەرگیراوە.

کوردەواری ئەی وڵاتە جوانەکەم!
ڕۆڵەکەم! خێزانەکەم! باوانەکەم!
ئەی ئەوانەی قەت لە بیرم ناچنەوە
ئێستە بمبینن ئەرێ دەمناسنەوە؟
ڕۆژگار هاڕیومی وەك ئەسپۆنی ورد
هێز و توانای لێ بڕیوم دەردە کورد
بوومە گەپچاڕ و دەکا گاڵتەی بە من
ئەو ڕمووزنەی زەندەقی چووبوو لە من
ئەی ڕەفیقان، ئەی عەزیزانی وڵات!
ئەی برای هاوسەنگەری جەرگەی خەبات!
گەر دەناڵێنم، ئەمن پەككەوتە نیم
تێدەکۆشم بۆ وەسڵ تاکوو دەژیم
کۆششی من زۆر بەجێیە و زۆر ڕەوا
چونکە قانوونی تەبیعەت وایە، وا
«هر کسی کو دور ماند از اصل خویش
باز جوید روزگار وصل خویش»[١]
ڕێگە دەبڕم، کوانێ هەنگاوم شلە
ڕاستە بێهێزم، دەکەم ئەمما ملە
هەر دەپێوم کێو و شاخ و چۆڵ و دەشت
دێم بەرەو کوێستان بەرەو باخی بەهەشت

١. شیعری مەولەوی بەلخیە.

دێم بەرەو زیخ و چەو و کانیاوی خۆم
چۆن لەوانە وەردەگێڕم چاوی خۆم؟
دێم بەرەو ئەو دار و بەرد و بەندەنە
دێم بەرەو ئەو باخ و مێرگ و چیمەنە
دێم بەرەو زورك و تەلان و کەند و لەند
دێم بەرەو بژوێن و زەنوێر و زەمەند
دێم بەرەو پاناوك و هەورراز و نشێو
دێم بەرەو ئەشکەوت و زەندۆڵ و پەسێو
دێم بەرەو بەفر و چلووره و بەستەڵەك
دێم بەرەو شێخاڵ و ریچکە و رەشبەڵەك
دێم بەرەو لێڕ و چڕ و بەستێن و چۆم
دێم بەرەو هەڵدێر و گێژ و بەند و گۆم
دێم بەرەو هۆبە و هەواری باسەفا
دێم بەرەو لادێ، بەرەو کانگەی وەفا
دێم ببینم نیشتمان و زێدەکەم
دێم ببینم خزم و کاك و دێدەکەم
دێم و دەگرم بازی بێری شۆخ و شەنگ
دێم و دەگرم دەستی دۆی جوان و چەلەنگ
دێم گراوی خۆم لە باوەش وەرگرم
دێم نەهێڵم بەرهەڵست و بەرگرم

دێم و هەڵدەمژم شنەی کوێستانی کورد

دێم و دەچمە شەوڕنی بێستانی کورد

دێم و دەشکێنم لەوێ جامی شەراب

ماچی شیرین نایەڵێ تامی شەراب

دێم و ناترسم لە پەرژینی بەزی

هەر پەری سەرکەوت و دێوەزمە بەزی

تا بمێنێ نووری چاو و هێزی پێم

دێم و دێم و دێم و دێم و دێم و دێم

دێم هەتا هەمبێ بڕست و بیر و هۆش

گەر گلاشم، کوردەواری و ئێوە خۆش!

١٩٧٤

تاوانی بێهێزی

لە کۆ ئەسرین دەبارێنم لە بۆ کوردی پەراکەندە
لە گەرمێن غەرقی ئارەق بووم و چاوم هەر لە سامرەندە
منی زنجیرپسێن لێرە ئەسیری بسکی جوانێکم
زەمانە گەرچی ئالۆز و پەشێوە، «کەڵ بە موو بەندە»
گوتی: «ئێوارە بازاڕێ» وەرە ماچت دەدەمێ، نەمویست
هەڵۆی کوێستانی کوردستانم و ناژیم بە دەستەندە
دڵم سەد هێندی دیکانە بە ناز بشکێنی، دەنگ ناکەم
چ سوودێکی هەیە، کێیە بپرسێ داد و گازندە؟
جیهان و هەرچی خێر و خۆشیە بۆ هەڵبژاردانە
بە قانوونی تەبیعەت پاشەڕۆک‌خۆرە ئەوی گەندە
ئەگەر تاوانی بێهێزی نیە بۆچی لە دنیادا
بەشی من ماتەم و شینە، بەشی خەڵکی زەماوەندە
بە مردوویش نیشانەی گوللەیە ئەو کەللە پڕشۆرە
ئەوێستاش دەرسی سەربازی دەڵێ ئەو شاعیرە ڕەندە
سەری تەعزیم لەبەر تۆ دانەواندن فەخرە بۆ «هێمن»
بژی «حاجی»! کە کێوی هیممەتت سەد هێندی ئەڵوەندە

ئێوارەی پاییز

لــە ئاســۆیەکی دوورە دەســت ئاوا بوو زەردە پاییزی
دەتگوت بووکێکی بێنازە پەردە جێ دێڵێ بە زیزی
پەڵە هەورێکی چڵکنە گرتی سووچێکی ئاسمان
گەڵای زەردی دارێك وەری زریان بردی بەرەو نەمان

جووتێك کۆتری سەر بە کڵاوە هەڵکوور ماون لە سوانەیەك
دیارە لەو دەوروبەرانە پێیان شك دێ هێلانەیەك
پاساری سەر داری کۆڵان فڕە و جیکەیان لێ بڕا
قەل فڕی... فڕی... تا ون بوو هەر رووڕەشی خۆی پێ بڕا
شەپۆلێك مۆسیقای بەسۆز هات و رابورد بە بن گوێمدا
شوێنێکی بۆ خۆی کردەوە لە ناخی دڵی توێ توێمدا

ئاخر كۆڵی بۆ برده ژوور باربەرێكی درێژی ڕووت
دەركی دووكانی گاڵە دا مام حاجی و بەرەو ماڵ بزووت
نازدارێكی چارشێو بەسەر بە تەنیشتمدا تێپەڕی
بە غار هات و توند قیژاندی ڕووتەڵەیەك بە بەدفەڕی
كەمێك ڕاوەستا جا ڕابورد ئەو لاوەی جادەی دەپێوا
دیار بوو خێسێكی دابوویە ئەو شۆخە لە بن چارشێوا
كیژێك خۆی لە ژوور كوتاوە دەركەی حەوشەكەی پێوەدا
ئیتر شوێنەواری جوانی بەدی ناكەم لەم نێوەدا
تا تاریكان پەیدا دەبێ چۆڵ و چۆڵتر دەبێ جادە
نە دێتە دەر كیژی لەبار نە ڕادەبرێ لاوی سادە
هەوا بوولێڵە، ئاو لێڵە گوڵ سیس بووە، گەڵا زەردە
تەنانەت ڕەنگی گۆڕاوە ئەم دیوار و دار و بەردە
تەماشای هەر شتێ دەكەم ڕەنگی پاییزی گرتووە
جوانی خۆی لێ شاردووەمەوە دزێوی ڕیزی گرتووە
چاوم لە ئاسمان بڕی دڵم هێندەی دیكە گیرا
گەلێك بیرەوەری كۆنم لەپڕ هاتنەوە بە بیرا
ئارام - ئارام بە لۆژەلۆژ ئەوا بەرەو ماڵ بوومەوە
نە كەس لە پێشمدا دەڕوا نە كەس دیارە بە دوومەوە
نا نا ئاڕۆم، مەلەی دەكەم لە نێو دەریای مەندی خەیاڵ

داهێزاو و رووگرژ، تووڕە   دڵ پڕ تاسە، مێشك بەتاڵ

ئاخ، دیسان رووبەڕێك دڕا   لە رۆژنەژمێری تەمەنم!

ئاخ، دیسان شەو داهاتەوە   من هەروا دوورە وەتەنم!

ئاخ، دیسان چوومە ژێر باڵی   رەشی شەوگاری تەنیایی!

ئاخ، دەبێ دیسان بچێژم   ژەهراوی تاڵی جودایی!

ئاخ، دیسان دەبێ رابوێرم   لە ژوورێکی سارد و سڕدا!

دەگەڵ ئازار دەستەملان بم   تا بەیان لە نوێنی شڕدا

دەڕۆم، دەترسم، دەلەرزم   لە پەلاماری مۆتەی شەو

داد لە دەس ئەم دڵەی بە خەم!   وای لە دەس ئەم چاوەی بێخەو

دەڕۆم تا سەر پێکەوە نێم   دەگەڵ زام و دەرد و ئێشم

دەڕۆم تا شەوێکی پاییز   من شەونخوونی بکێشم

دوور قاقایەکم گوێ لێ بوو   دەتگوت گوڵلەم پێوە دەنێ

چۆن بە ئێوارەی پاییزیش   ئی وا هەیە پێبکەنێ!؟

خەیاڵم ببوو بە وشە   نەمزانی کەس بە دوامەوە

دەنگێکی لەرزۆك و نەرم   بەسپایی جوابی دامەوە:

«بەڵێ هەن و یەکجار زۆرن   بازرگانی فرمێسك و خوێن

بەڵێ هەن و پێدەکەنن   بە سەربەهەش، بە ملبەکوێن

بەڵێ هەن و پێدەکەنن   بە من، بە تۆ، بە هەزاران

بە داخی باوك کوژراوان   بە هەنیسکی هەتیوباران

بە نەزانی، بە نەخۆشی   بە تاریکان، بە شەوەزەنگ
بە زنـجیر، بە تەناف، بە دار   بە گرتووخانەی تەڕ و تەنگ
بە بۆکوڕووز، بە چڕە دووکەڵ   بە هالاو، بە گڕ، بە ئاگر
بە تەم، بە مژ، بە هوڕە، بە دۆك   بە تۆفانی وڵات داگر
بە بوومەلەرزە، ڕەشەبا   بە سووتـمان و زریان و زەڕ
بە هەرچی خراپ و شوومە   بە گشت دەسکری خوای شەڕ
بە ناڵە، بە کوڵ، بە گریان   بە سینگ کوتان، بە ڕوو ڕنین
بە بەرگی ڕەش، بە چاوی سوور   بە گۆڕخانە، بە کۆڕی شین
بە کەلاوە، بە کوندەبوو   بە دیواری هەرەس هێناو
بە داوێنی تیتۆڵ تیتۆڵ   بە ئانیشکی پینەکراو

* * *

بە نووکەنووکی بێوەژن   بە هانەهانی ماندووان
بە زیڕەزیڕی منداڵان   بە نووزەی نیوە زیندووان
بە نەڕەنەڕی جەللادان   بە قرمەقرمی شەست تیران
بە ویڕەویڕی قەمچیان   بە ئەشکەنـجەی ڕووناکبیران
بە چڵکی یەخەی کرێکار   بە کەفـی سەرشانی جووتێر
بە پەچە و ڕووبەند، بە خەنـجەر   بە یەك نەبوونی مێ و نێر

* *

بە قەڵەمی بەزیوی کول   بە زمانی لە بندا بڕاو
بە دەرکی داخراوی فێرگە   بە کتێب و دەفتەری دڕاو

لە قامووسی ئەوانەدا بەزەیی مانای نەماوە
بێزیان لە بزە هەڵدەستێ وازیان لە خوێن و زووخاوە
هەر دڵۆپی خوێنی لاوێ بۆ وان یاقووتێکی سوورە
هەر تکەی فرمێسکی کیژێ بۆ وان مرواری بەرموورە
هەناسەی ساردی ئاواران کۆشکی ئەوان گەرم دەکا
لەشی رەق و زگی برسی جێ پاروویان نەرم دەکا
سەرمایەی وان لە گەڕدا بێ با زۆر دەرك بە قوڕ گیرێ!
دۆلار لە برەو نەکەوێ با کۆڵەوار بێ داپیرێ!
دەبا خوێن بێ و سەران بەرێ چەرخی کارگەیان بگەڕێ
پێدەکەنن، پێدەکەنن بە بڵێسەی ئاگری شەڕێ»

گوتم: کەوابوو ئاشنا! بەشی ئێمە لەنێو چوونە
گوتی: «نا، نا، دوور بنوارە... دوور بنوارە... ئاسۆ روونە...»

١٩٧٤

بەرەو ئاسۆ

سۆفـی گۆشەی خانەقا بووم، ئێستە پیری مەیکەدەم
زاهیدی خەڵوەتنشین بووم، ئێستە مەست و مەیزەدەم
سەروی ئازادیش لەبار و دڵکەش و بەرزە، بەڵام
گیانەکەم! من شێت و شەیدای لار و لەنجەی ئەم قەدەم
جیلوەیی جوانی لە هەرچیدا هەبێ خۆشم دەوێ
رۆژێ کوشتەی مینیژۆپ و رۆژێ گیرۆدەی شەدەم
هەر یەکەی بۆ خۆی دەجووڵێنێتەوە هەستی دەروون
زەردەپەڕ، کاروانکوژە، تاریك و روونی سوبحدەم
ئاسمانی ساو و دەریای مەند و تارمایی چیا
سێوی لاسوور و بەهێی زەرد و هەناری گوڵ بە دەم

کێ وەکوو من سارد و گەرمی ڕۆژگاری چێشتووە؟
گا لە دەشتی گەرمەسێر و گا لە کوێستانی گەدەم!
وەك شەپۆلی زێی خوڕەم، ساتێ هەدادانم نیە
گێژ دەخۆم، پێچێ دەدەم، من ڕۆڵە کوردی ئەم سەدەم
ڕێگە سەخت و پڕ لە کەند و لەند و هەڵدێرە و گەوە
هەر دەبێ ببزووم، دەبێ بکشێم، وچانی لێ نەدەم
سێبەری مەرگم لە پێشدایە و بەرەو مەنزڵ دەڕۆم
ئاخی گۆڕی تەنگە جێگام، هەر تل ئاسا بێ قەدەم
من بەرەو ئاسۆ، بەرەو ڕووناکی باڵم گرتووە
چۆن بەرەو تاریکی دەخشێم، پاڵ وە شەیتانێ دەدەم!
کانی ڕوونم دی بە لێشاوی بەهار شلوێ نەبوو
بەفری گەورەم دی چیای گرت و بە تاوێ بۆە قەدەم
ژینی کورتم دی پڕاوپڕ بوو لە شانازی و شەرەف
عومری زۆرم دی کە دوایی هات بە ڕیسوایی و نەدەم
ئاگری سینەم بلێسەی دێ و وڵات ڕۆشن دەکا
ئەو دەمەی خۆم وەك دلۆپێك دەچمە نێو دەریای عەدەم

١٩٧٥

جوان ناسووتێ

دیم کچێکی لەباری لادێیی
بۆ نوێژ رادەخا بەرەڵبێنێ
گوتم: ئەی نازەنین کە روخسارت
هەموو باخی بەهاری خوا دێنێ!
بۆچی پێت وایە ئەو خودا گەورە
هێندە بێڕەحمە تۆش بسووتێنێ؟!

سازی ناساز

بلبلی باڵ شکاوی وەختی گوڵم
هەر شەپۆلان دەدا دڵی لە کوڵم
کوردی بەندی بەیانی نەورۆزم
گڕی گرتووە دەروونی پڕسۆزم
موغی بێناگری شەوی یەلدام
چاوەڕێی چارەنووسی ناپەیدام
کەوی بێدەنگی نەوبەهارانم
گوڵی بێڕەنگی چاو لە بارانم
کونجی جێژوانی چۆڵ و خامۆشم
سێبەری نازەنینی ڕەشپۆشم
دەستی بەربووی کچی گەڕی شاییم
هەستی خنکاوی لاوی سەوداییم

کێلی گۆڕی شەهیدی گومناوم
تاکە داری کڕووزی بێئاوم
دەفتەری شیعری شاعیری رووتم
شەمی سەرگۆڕ و داری تابووتم
کونی گیراوی کۆنە شمشاڵم
خەونی ئاڵۆز و خاتیرەی تاڵم
ژیلەمۆی ئاگری بەیانانم
باوکی فرمێسکم و کوڕی ژانم
باڵە سووتاوەکانی پەروانەم
شووشە بادەی بەتاڵی مەیخانەم
چڵە رێحانی دوورە دێراوم
سازی ناسازی هەڵپەسێرراوم
تکە ئاونگی سەر گەڵای زەردم
خەستەوو دەردەداری چی دەردم
ئاخرین تیشکی خۆری پاییزم
شاعیری پیری تووڕەوو زیزم
چۆن دەتوانم بە تۆ بڵێم من چیم؟!
خۆم گومانم هەیە کە هەم یا نیم!

ماچی خودایی

وەرە یارم، وەرە ئەی تازە یارم!
وەرە ئەستێرەکەی شەوگاری تارم!
وەرە ئەی شاپەڕی باڵی خەیاڵم!
وەرە ئەی شەوچرای ڕووناکی ماڵم!
وەرە خاسە کەوی ڕام و کەوی من!
وەرە ئیلهامەکەی نیوەشەوی من!
وەرە ئۆخژنی سینەی پڕگڕی من!
وەرە پیرۆزەکەی بەرزەفڕی من!
وەرە ئاوەنگی سەر پەلکی گوڵی سوور!
وەرە ئاورینگی گەرم و مەشخەڵی نوور!
وەرە ئەی ڕێژنە بارانی بەهاری!
وەرە شیعری تەڕی پڕ وردەکاری!
وەرە ئەی نەونەمامی باخی ژینم!
وەرە ئەی شاگوڵی مێرگی ئەوینم!
وەرە کاروانکوژەی کاتی بەیانیم!
وەرە بیرەوەری و ئاواتی جوانیم!

وەرە ئەی بوت هەتاکوو بتپەرستم!
وەرە مەمکۆڵەکەت بگرم بە مستم!
وەرە ئەی «خەج»، وەرە ئەی «خاتو زین»م!
وەرە با بەژن و باڵاکەت ببینم!
وەرە با دامرێ ناوات و تاسەم!
وەرە با بسکەکەت لادا هەناسەم!
وەرە با هەڵمژم ئەم لێوە گەرمە!
وەرە با هەڵگوشم ئەم رانە نەرمە!
وەرە جوانێ، وەرە نازت بکێشم!
وەرە وەك دەستەگوڵ داتنێم لە پێشم!
وەرە با بەس بکەم ئەم باوە ـ باوە!
وەرە با بێن بکەم ئەو بسکە خاوە!
وەرە با دەست لە باڵاکەت وەرێنم!
وەرە کوڵمەم لە کوڵمەی تۆ خشێنم!
وەرە سوور بە لەسەر وادە و بەڵێنی!
وەرە کورد بە و مەکە پەیمانشکێنی!
وەرە گیانم فیدای چاوی رەشی تو!
وەرە با هەست بکەم گەرمی لەشی تۆ!
وەرە ماچم دەیە ماچی خودایی!
کە بێزارم لە ماچی سینەمایی

١٩٧٦/١/١٢

جوانی بەس نیە

جوان پەرستم، جوان پەرستم   به دیداری جوانان مەستم
که دەبینم کیژی تەرپۆش   گشت خەمێ دەکەم فەرامۆش
که کیژێکی جوان دەبینم   سارێژ دەبنەوە برینم
که دەبینم لەنجە و لارێ   هەست ناکەم بە چ ئازارێ
که نازدارێ رادەبرێ   دڵی سارد بۆوەم گڕ دەگرێ
که چاو لە چاوێ دەبڕم   بە ئاسمانێدا دەفڕم
که رێك دەکوشم پەنجەی نەرم   لەشی سڕم دەبێ گەرم
بزەی شیرینی سەر لێوێ   هەستی پیرانەم دەبزێوێ
نازی شۆخێکی نازەنین   دەمباتە بەهەشتی بەرین
بیرم لە بەرم دەڕوێن   کەچی کچم هەر خۆش دەوێن
کچ ئاواتی پیرۆزمن   خۆشی دڵی پڕسۆزمن
کچ نووری دیدە و چاومن   بەندی جەرگ و هەناومن
کچ رووناکایی ژینمن   کچ هەتوانی برینمن
بەڵام ژین هەر هەوەس نیە   جوانیش بە تەنێ بەس نیە...

چاویلکه

لەو دەمەیڕا دڵم لێی داوە بۆ ژوان
من دێوانەی چاوی جوانم، چاوی جوان
گەرچی خەڵکی وڵاتی چاو جوانانم
چاوی جوانم نەدی تێر بە چاوانم
هەتا لاو بووم چاوی جوانم لێ ون بوو
پەچە و رووبەند و چارشێوم دوژمن بوو
ئێستا پیرم و کەوتوومەتە ئاویلکە
چاوی جوانم لێ ون دەکا چاویلکە

١٩٧٧/١/٢٠

عیشق و ئازادی

ئەگەرچی شەو درەنگە ساقی بۆم تێکە کەمێکی‌تر
کەوا ئەمشەو سەری هەڵدا لە ناخمدا خەمێکی‌تر
لە بادە ئەم ژەمە تێر کە منی تینووی جگەرسووتاو
بە چی دیارە کە دەبینم شەوێکی‌تر، ژەمێکی‌تر!
ئەوەندە دەردەدار و بێپەرستارم کە پێم وایە:
لە سەرکێکی تەمەن، هەڵناکرێ تازە شەمێکی‌تر
گەلێکم رۆژگاری تاڵ و شیرین رابوارد، ئاخۆ
مەرگ مەودا دەدا دیسان ببینم سەردەمێکی‌تر!
گەیشتمە سەر ترۆپکی ئارەزوو رۆژێ، کەچی روانیم:
لە پێشمدایە زەرد و ماە و سەخت و ئەستەمێکی‌تر
هەتا چارشێو بەسەر تۆوە دەبینم نازەنینی کورد!
بە سەر بیبیلەکەی چاوی منا دەکشێ تەمێکی‌تر

ئەما «خانی» هەتا چیرۆکی عیشقی ئێمە دارِێژێ
دەنا هێشتا لە کوردستان دەژین «زین و مەم»ێکی‌تر
پەپوولەی خۆشەویستی من لە شوێنێ ناگرێ ئارام
دەنیشێ و باڵی دەبزێوێ لەسەر سینە و مەمێکی‌تر
هەزار هێندە پەرێشان و سیاچارە بژیم هێشتا
لە نێو دڵدا هەمە ئاواتی خاڵ و پەرچەمێکی‌تر
هەتاکوو دواپشوو رێبواری رێگای عیشق و ئازادیم
ئەگەر بێجگە لە ناکامیش نەبینم بەرهەمێکی‌تر
کە فرمێسکم لە سەر روخساری کیژی دڵشکاو بینی
گوتم: یا خوا لە سەر سوورگوڵ نەبینم شەونمێکی‌تر
شەوێکی چاوەنوارِت بووم، نەهاتی گیانەکەم! ویستت
منی دڵناسکی شاعیر بگێرم ماتەمێکی‌تر
خەر نیم بۆ تەمەن شێت بم بە کانی ژینێدا نووسێم
ئەوەندەم ژین دەوێ تا دەم دەنێمە نێو دەمێکی‌تر
بە تۆ چارەی چلۆن دەکرێ دەروونی پرِ لە ئاسۆرم
خەساری بۆ دەکەی دوکتۆری زانا، مەرهەمێکی‌تر؟
بەهار و گوڵ، کچ و مانگەشەوو شیعری تەرِ و بادە
لەوەی زیاتر جەنابی شێخ! گەرەکتە عالەمێکی‌تر؟

١٩٧٧

سووڕی دەوران

زەمانی زوو هەبوو میرێکی زۆردار
دزێو و دڵڕەق و خوێنڕێژ و لاسار
دڵی خۆش بوو بە ئازاری هەژاران
بە دەس ئەو چوون هەزاران و هەزاران!
قسەی خۆشی دەگەڵ خەڵکی جوێن بوو
هەمیشە تیخی جەللادی بە خوێن بوو
سەری زۆر لاوی جوانچاکی بڕیبوو
زگی زۆر پیاوی دڵپاکی دڕیبوو
رق و قینی لە نێو چاوان دەباری
دزی و سووتـمان و کوشت و بڕ بوو کاری

بزەی هەرگیز نەبینرابوو لەسەر لێو
دەغەزری وەك یەكانە و بڕڕەكی كێو
دڕندەی هار و ماری بێڕەزا بوو
لە تالآن و بڕۆیە شارەزا بوو
لە ترسانی وڵات پڕ ترس و رەو بوو
رمووزنەی تاریكان و خێوی شەو بوو
گڕووگریان بە ناوی ئەو دەكرد ژێر
لەوی تۆقیبو هەم زارۆك و هەم پیر
مەكۆی جەردە و چەتان بوو دیوەخانی
غوڵام و نۆكەری بوون نانی ـ نانی
لەوی بێزار بوو ئینسانی بەناموس
تەشیڕێس بوو لە دەركی ئەو زمانلووس
دەیانكرد خزمەتی وەك دیل و بەندە
هەتیوچە و سەرسەری و سۆدرە و سەهەندە
لە هەق بێزار و دڵبەستەی ریایی
یەكەم تۆچێنی كێڵگەی بێوەفایی
نەیاری چاكە وو یاری خراپە
خەزێنەی كونبڕ و شاری خراپە
پەڕی قامووسی ئەویان كردبوو داگیر
وشەی دار و تەناف و كۆت و زنـجیر

بەڕاستی ملهوڕێك بوو دوژمنی گەل
لەبەر ئەو نەیدەوێرا كەس بڵێ لەل
خودا رازی بوو لێی، ئەمما خودای شەڕ
لە خەڵكی بەربوو وەك گورگی نێو مەڕ
بەڵام كیژێكی بوو ئەو گەندە پیاوە
كە دەتگوت خوشكی ئاونگ و خوناوە
لەبارێ، نازەنینێ، كوڵمە ئاڵێ
نیگارێ، دڵڕفێنێ، چاوكەژاڵێ
بەژن باریك و باڵابەرز و تەرپۆش
یەسك سووك و رەزا شیرین و رووخۆش
هەنی جوانتر لە مانگی ئاسمانی
پەڕی رەشداڵێ بوو ئەبرۆی كەمانی
بسك رەشتر لە رۆژی ژێرچەپۆكان
پەشێواوێ كە ژیری بۆ پەشۆكان
كەزی خاوتر لە خاوی لا نواڵە
لە شەرمی كوڵمی سوور بۆوە گوڵاڵە
ئەوی تیری ئەوین جەرگی نەكۆڵێ
نەبوو ئاگای لە پێكانی مژۆڵێ
بزەی دەرمانی دەردی دەردەداران
وشەی وەك بەختەبارانی بەهاران

سەمای پەریانە دەتگوت لار و لەنجەی
پەری گوڵ دەیوەشاندن دەست و پەنجەی
کورەی هەردی دەهێنا گۆی مەمانی
لە لای وی تامی دەسبازی دەزانی
هەموو شێوەی لە بابی خۆی جودا بوو
فریشتەی پاکی و خێری خودا بوو
تەبیعەت ئەو کرەی وا ورد تەنیبوو
خودای جوانی لە خۆشیانی خەنی بوو
دەگەڵ ئەو جوانییە خاوەن شەرم بوو
دڵی زۆر نەرم و خوێنی زۆر گەرم بوو
دەبوو جێی ئەو بەرزتر با لە هەوران
کەچی دەژیا لە ژووری ماڵی گەوران
دەبوو چەتری سەری باڵی هوما با
نە وەك ئاوا لە رووپۆشێ خزابا
دەبوو سواری قەڵاندۆشی هەڵۆ با
لە بەرزایی چیادا سەربەخۆ با
نە وەك لێی داخرابا دەرکی حەوشە
ژیابایە لە نێو ئەو غەور و خەوشە
دەبوو ژوانگەی لە کن راوگەی کەوان با
نە وەك وا چاو لە دەستی دەرکەوان با

دەگەڵ پێروو بکا راز و نیازێ
گەلاوێژی بە هاوڕازی بنازێ
بکا سەیرانی زەرد و ماە و رازان
لە خەو رابێ بە سیرەی سەقر و بازان
گزینگ بنگێوێ کولمەی ئاگرینی
شنە ببزێوێ بسکی پڕ لە چینی
دەگەڵ گوڵ پێکەنێ فێنکی بەیانی
سەرانسەر پڕ لە خۆشی بێ ژیانی
دەگەڵ بولبول بڵێ حەیران و بەستە
خەڵك شەیدا بکا بەو شۆر و هەستە
دەبایە چێژی ئازادی بچێژێ
نەوەك فرمێسکی نامرادی بڕێژێ
بە ئاونگێ بشوا روخساری پاکی
لە پاکان ون نەبێ دیداری پاکی
دەبوو بوکشن دەس و پەنجەی لە گۆوەند
کوڕی دیواندڕی، بەند هەڵبڕی، رەند
دەبوو جووتی ژیانی هەڵبژێرێ
نە وەك بابی بە سەوقاتی بنێرێ
قەفەس زیندانی تاوسی شۆخ و مەستە!
کچی جوان و لەبار و دەرکی بەستە؟!

کچی بێبەش لە نێو بورج و قەڵادا
دورە ئەمما لە دورِ دورجی بەڵادا
دەبا هەر ئەتڵەس و دیبای لەبەر بێ
کچێك رووبەستە وو چارشێو بەسەر بێ
بلا پاژنەی لە زێرِ بێ کەوشی جوانێ
کە دانرابێ لە دەرکی دەرکەوانێ
بە کاری چی دێ خشڵ و زێرِ و زێوەر
کچێکی نەچتە نێو خەڵك و جەماوەر؟!
بەکاری نایە بەرگی جوان و مومتاز
کچێکی چاوی دووروابێ وەکوو باز
لە ژاری تاڵترە خۆراکی چەوری
کچێك وەك رۆژ نەیێتە دەر لە هەوری
سیاچاڵی کچانە کۆشکی میران
هەزار خۆزگە بە کاولاشی فەقیران
بە قانوونی تەبیعەت ناژی بێ جووت
ئەوی ئینسانە، جا دارایە یا رووت
کچی میر و گەدا دڵیان هەیە دڵ
دڵیش ناکا لە دڵداری و ئەوین سڵ
رەبەن تامی ژیانێ چۆن دەزانێ؟
ئەگەر پێشی بگاتە ئاسمانێ

کەسێك جووتی نەبوو خۆشی نەبینی
بەهەشت ناهێنێ ڕۆژێ دێرنشینی
کەسێکی ژینی بێ ژوان ڕابوێرێ
هەموو ژانی جیهانی پێ دەوێرێ
ئەوین مایەی ژیان و بوون و مانە
ئەوین ڕایگرتووە دەوری زەمانە
ئەوین نەبوایە پێی ناوێ بـخۆی سوێند
جیهان چۆڵ بوو پەپووش تێیدا نەدەخوێند
ژیانی بێ ئەوین دەشتی نەبوونە
لە سایەی عیشقە ئەم دنیایە ڕوونە
ژیانی بێئەوین گشتی زیانە
کچیش نەیـخوارد فریوی ئەم ژیانە
وەدووی دڵ کەوت و پچڕی بەند و پێوەند
دڵی خۆی دا بە لاوێکی هونەرمەند
هونەرمەندێکی پاکی بەرزە ئاکار
کە جار ـ جار ڕێی دەکەوتەماڵی خوونکار
هونەرمەندێ کە هەر نەغمێکی تاری
گڕ و ئاورینگ و پشکۆی لێ دەباری
هونەرمەندێ کە دەنگی پڕخورۆشی
بە بەندێ دەیپەڕاند دەرد و نەخۆشی

هونەرمەندێ کە هەستی ئاگرین بوو
دەروونی پڕ لە ئاسۆر و برین بوو
هونەرمەندێ کە سووتاوی ئەوین بوو
هەموو ئەندامی سۆز و تاو و تین بوو
هونەرمەندێ کە زادەی دەرد و خەم بوو
زەدەی دەستی رەشی دێوی ستەم بوو
هونەرمەندێ بە زگ برسی و بە چاو تێر
لە شەڕ بێزار و دۆستی ئاشتی و خێر
هونەرمەندێکی عەسری فیئۆدالّی
دلّی پڕ بوو، بەلاّم گیرفانی خالّی
شەوانی بەزم و شایی و شەونشینی
لە درزی پەردە یەکتریان دەبینی
کە تێك دەلّقا نیگای پڕ گفتوگۆیان
دەیاندرکاند بە سانی رازی خۆیان
کوڕیش سەوداسەری کیژی ئەمیر بوو
لە داوی خۆشەویستیدا ئەسیر بوو
ئەوین نابینێ بەینی قەوم و دینان
ئەوین نازانێ فەرقی تویژ و چینان
ئەوین دوو دلّ دەکا مەفتوونی یەکتر
لە کن ئەو وەك یەکن ئیسلام و گاور

ئەوین خاتوو زلێخای نەرم و هێدی
دەکاتە دیلی عەبدی زێرخرێدی
ئەوینە شێخی سەنعانی غەیبزان
دەکاتە گاور و شوانی بەرازان
ئەگەر خاتوون گرفتاری ئەوین بوو
ئەوینی لاوەکە زیاتر بەتین بوو
گڕی گرتبوو دەروونی پڕ لە جۆشی
لە تاوانی نەمابوو هۆشی خۆشی
لە سوێی ئەو شۆخە ئۆقرەی لێ بڕابوو
لە ژیندا ژان و ئێشی پێ بڕابوو
ئەوینی ئەو دووانە دووربەدوور بوو
کە دیواری قەڵای میری سنوور بوو
سنوور و شوورە وو تامان و پەرژین
لە تامەزرۆی ئەوینێ، تاڵ دەکەن ژین
قەڵا سەخت و حەرەمخانە پڕاوپڕ
دەرک گاڵەدرا وو دەرکەوان دڕ
مەگەر باڵدار بەسەر کۆشکا فڕیبا
مەگەر لێمشت دڵی شوورەی دڕیبا
مەگەر ڕۆژێکی بەزمی بایە خوونکار
کوڕیشیان بردبایە لێ بدا تار

له درزی پەردە دیبای بەژنی یاری
له سیحری تێپەڕاندبا سۆزی تاری
زەمان رابرد، پتر بوو هەستی دۆستی
بەڵێ هەستە کە میر نایەن دەرۆستی
له دەوری هەستی کەس ناکێشرێ شوورە
خەیاڵیش شارەزای پشتی سنوورە
هەراسان بوو کچی میری بە جارێ
گوتی: «بەسیەتی با راسپێرمە یارێ
ژنێکی راسپاردە کن هونەرمەند
ئیتر ئەو بێبەشی و سووتانە تا چەند؟!
خەمی دووری نەخۆین، هەرچی دەبێ، بێ!
دەبا بێ‌وو بڕۆین، هەرچی دەبێ، بێ!
وەڕەز بووم لەو ژیان و پنج و مۆرە
بە ئازادی بژیم تاوێکی زۆرە
هەموو زێڕ و جل و نۆشین و خواردن
فیدای تاوێ دەگەڵ ئەو رابواردن
هەتا کەی مەینەتی دووری بچێژین؟
هەتا کەی بووکی ئاواتمان بنێژین؟
هەتا کەنگێ خەیاڵ بگرینە باوەش؟
بلەرزێنێ مچوڕکی بێبەشی لەش

هەتا کەی ئەو نەبینم تێر بە چاوان؟
لەسەر من داخرابێ دەرکی باوان
هەتا کەی داخرێ سینگ و بەرووی من؟
هەتا کەی نەشکێ تاسە و ئارەزووی من؟
دەبا بێ و روو بکەینە دوور وڵاتان
نەجاتم دا لە نێو شوورە و قەڵاتان
ئەگەر مەردە، بەجەرگە، پاکە، سەرباز
دەبا بێ و من بکا لەو بەندە دەرباز!
نزا و پاڕانەوە و گریان و ناڵە
چ سوودێکی هەیە، نووشتەی بەتاڵە
نەبێ باکی لە خوێڕی دیوەخانان
بە پیاوان دێنەدەر گەوهەر لە کانان
بە زۆر بشکێ دەبێ دەرکی قەڵایە
دەنا ئەو دەرکە بۆ کێ ئاوەڵایە»؟
ئەوی بیست لاو و گەشکەی گرت لە تاوان
گوتی: «ئامادە وو سازم بە چاوان
دڵم ناوێ نەبێ قوربانی نازی
سەرم ناوێ نەبێتە بەردەبازی
ئەوا بۆی ئاوەڵایە باوەشی من
بەسە بۆ من کە ئەو بێتە بەشی من

لە ڕێی ئەودا بەخت کەم گەر ژیانم
بە سەربەرزی و بە شانازی دەزانم
لە پێناوی ئەوا گەر بچمە سەر دار
لە ژێر پێمدا دەبینم مەزن و سەردار»
شەوەزەنگیێ بە زەبری زێڕ و بەرتیل
کراوە دەرکی زیندان بۆ کچی دیل
کچە گۆڕیەوە کۆشك و تاج و تەختی
دەگەڵ ئازادی و ئازار و سەختی
بەجووت ڕۆیین دەگەڵ یاری وەفادار
بەرەو مولکی ئەوین و ژینی ساکار
سنووریان هەڵبوارد و چوونە شارێ
لەوێش فەرمانڕەوا بوو نابەکارێ
لەوێش میرێکی زاڵم کاربەدەس بوو
لەوێش بێچاوو ڕوویەك داربەدەس بوو
لەوێش زیندان و بەندیخانە پڕ بوون
گزیر و پاسەوان شوێنگێڕ و دڕ بوون
لەوێش هەر سەربزێوی باسی سەر بوو
لەوێش دنیا بە کەیفی بێهونەر بوو
لەوێش ناپیاوی بازاڕی گەرم بوو
لەوێش باو، باوی پیاوی بێشەرم بوو

لەوێش پیسکە و درۆزن کاری باش بوو
لەوێش مەردایەتی و پاکی لە پاش بوو
کوڕ و کیژی لەباری پاکی ساکار
لە ڕێی ژینا لەوێ بوونە کرێکار
لە بۆ نانێك و بۆ یەك تۆزە پێخۆر
یەکێکیان بوو بە پاڵە و یەك بە جلشۆر
ئەگەرچی زۆر گران بوو ئەو ژیانە
بەڵام کەیفی هەبوو بەزمی شەوانە
بە ڕۆژ ئاوارە بۆ پێخۆر و نانی
بە شەو دەستەملان بوون تا بەیانی
لەشی ناسك کە ئازاری دەبینی
زمان دەیگوت ژیان چەند نازەنینی!
لە دنیادا نەبینرا نۆشی بێنێش
کەسێك خۆشی دەوێ حازر بێ بۆ ئێش
ئەمیریان کرد کە لەو کارە خەبەردار
بە خۆیدا دا وەکوو ورچی بریندار
بە رقدا چوو بە ناهەق خوێنی ڕشتن
گزیر و دەرکەوانی گرت و کوشتن
هەمیشە دەیگوت: «ئەی لەو ئابڕووچوونە
شتی وا نەیبووە وێنە و نموونە

کچی من بێ بە جووتی بۆرە پیاوێ
دەکوژرێ، خۆی لە ماڵی کابە باوێ!
دەبێ من چۆن بژیم و چۆن بمێنم!
لە نێو هاوشانی خۆمدا سەر هەڵێنم؟
کچی من هەڵگرن، وەڵڵاهی جوانە!
کچی من بۆ کچی گاوان و شوانە؟!
لە نێو مسکێنی خۆم دەبمە پڵێتە
نەکووژم ئەو هەتیوە و ئەم سەڵێتە
نەیانهێڵم دەبێ لەو سەرزەمینە
لە شانم دادڕم ئەو پینە شینە
وەکار خەم دەستەڵات و هێزی زۆرم
بە خۆینێ ئەو پەڵە و نەنگە وەشۆرم»
بە ڕێی کردن گەلێ شەیتان و شۆفار
هەتا بیکەن لە حاڵی وان خەبەردار
تولەی شوێنگێڕی بەردانە ملۆمۆ
وەکار کەوتن لە ڕاوێچکە و لە بابۆ
چ ناپیاون ئەوانەی سوودپەرستن
دژی خاوەن دڵی شەیدا دەوەستن
چ سپڵەن ئەو سەگانەی گورگەمێشن
کەلاک بۆ گورگی برسی ڕادەکێشن

گەڕان شۆفارەکان قوژبن بە قوژبن
وڵاتیان دا سەراسەر سەنگ و سووژن
گەڕان شار و گەڕان دێهات و هۆبە
هەموویان پشکنی نۆبە بە نۆبە
گەڕان کێو و چیا و ئەشکەوت و زەندۆڵ
گەڕان کادێن و کەندوو، ئاخوڕ و هۆڵ
سەر و شوێنیان نەبوو پەیدا لە هیچ کوێ
کەسێ نەیدیبوو دوو شەیدا لە هیچ کوێ
بە میریان ڕاگەیاند وەك ڕۆژە ڕەوشەن:
کە «لێرە نین، پەڕاندوویانە کەوشەن»
گوتی: «پێتان دەدەم ئەمجارە فەرمان
بچن بۆ وڵاتی دوور و دەوروبەرمان
بڕۆن و ڕامەوەستن، هیچ مەترسن
هەواڵی ئەو دووانەم بۆ بپرسن
لە هەر کوێیە هەبن بیاندۆزنەوە بۆم
وەکوو تاژی بەکار بیانقۆزنەوە بۆم
دەدەم پارە و خەڵاتی باش بە ئێوە
کە بۆم دەردەس کەن ئەو دوو سەربزێوە
لە بان هەوران بژین یا تەختی بەحران
لە داویان خەن بە فێڵ و فەند و مەکران

گوتوویانـــە کـــە خزمـــەتکاری چـــاکی
دەبـــێ وەك داڵ بکـــەی بـــۆنی کـــەلاکی
لە ئێوە کار و تێکۆشان، لـە مـن مـاڵ
دەتانهـــارِم بـــە ســـەریانا نـــەبن زاڵ»
قەڵای میران بە دەس ناکەس دەنەخشێ
کە «دار هۆرەی لە خۆی بێ زوو دەقەڵشێ»
ئەگـــەر زێـــڕ و دراو دەوری نـــەبووبا
بلـــووری ژیـــن دەبـــوو غـــەوری نـــەبووبا
ئەگـــەر پـــارە نـــەبووبا بـــیر و بـــڕوا؟
دەبـوو زاڵـم لـە کـوێ وا دەســتی بـڕوا؟
ئەگـەر خـوێڕی نـەکا میللـەتفرۆشـی
لـە خـۆی نابینـێ زاڵـم خێـر و خۆشـی
ئەگـەر ئەسـپی غـەرەز نـاوێ قەڵـەمباز
بگاتـە جێـی وەزیـرێ رەنگـە سـەرباز
کـە فیـل و روخ نەکەونـە کلکەسـووتە
مەلیك ماتـە بـە دەسـتی پیـادە رووتـە
بە من ئەو هێرش و زەبر و زوڵـم و زۆرە
بەشـــی زۆری گونـــاهی مفتـــەخۆرە
بڵاوبـــوون خێڵـــی شـــۆفارانی بێعـــار
لـــە دوای دوو ئاشـــقی لاوی فیـــداکار

گەڕان شار و وڵاتی دوور و نیزیك
دووان بە زمانی فورس و تورك و تاجیك
یەکێك بوو مارگر و یەك بوو بە دەروێش
یەکێك بوو حافز و یەك بوو بە دەسکێش
یەکێك بوو لۆتی و یەك بوو بە چاوەش
یەکێك بوو سوالکەر و یەك بوو بە جاکەش
خەیابان و شەقام و ڕێگەیان گرت
هەموو جێیان تەنی، گشت جێگەیان گرت

کچ و کوڕ بێخەبەر لەو تۆڕە داوە
خەریکی کاری خۆیان بوون لە لاوە
ئەگەرچی ڕووت و پێخواس بوون و برسی
بەڵام کەم ـ کەم نەیانمابوو مەترسی
بە سەربەستی ژیانی سەر حەسیری
بە قوربانی بێ تەخت و بەختی میری
چ خۆشە سەربلندی و بێنیازی
بە ئازادی بخۆن نان و پیازی!
دەڵێن یارێ گوتی جارێ بە یاری:[1]
«گەڕیدەی، شارەزای زۆر گوند و شاری

---

١. ئەم گوتەیە لەم دوو شیعرەی مەولەوی بەلخیەوە وەرگیراوە:

گفت معشوقی به عاشق کای فتی ... تو به غربت دیده‌ای بس شهرها
پس کدامین شهر زانها بهتر است؟ ... گفت: آن شهری که در وی دلبر است

لە هەمووان خۆشتر و جوانتر چ جێیە؟»
گوتی: «ئەو جێیە خۆشە یاری لێیە»
کە دڵ خۆش بوو دڵۆ با دەر بکا دەست
شەکەت بێ با لەش و ئاسوودە بێ هەست
دەسێك بکرێ بە شەو لە ملی نیگارێ
بە رۆژ ماندوو ببێ با هەر لە کارێ
دەس و پەنجێك کە بوکشێ جووتە مەمکێ
جەمام نابێ بە کارێ تاکوو نەشکێ
کە لێو بمژێ شەوانە لێوی دڵدار
بە رەنج کێشانی رۆژێ ناگرێ بار
کە شەو تێر ماچ و مووچ و گازە کوڵمە
چ بوو سووتاو و تاوانگازە کوڵمە
کەسێکی چێژی ئازادی بچێژێ
لەوەی باکی نیە ئارەق برێژێ
بەبێ رایەخ شەوێ ئاسوودە دەنوێ
کرێکارێ کە یار پشتی بهەنوێ
بەبێ پێخەف شەوێ گەرم و گوڕە لەش
کە یاری نازەنین بگرێ لە باوەش
کە شەو دایمالێ پەنجەی یاری جوانی
بە رۆژ با هەر جدەو بێ پێل و شانی

که سۆزی عیشقی وان هەردەم پتر بوو
هەموو تاوێکی عومرێکی خدر بوو
لە نێو شۆفارەکاندا خواجەیەك بوو
عەجەب زیانی خورۆ و پیرەسەیەك بوو
ئەمیر بۆ پاسی نێو ماڵی کڕیبوو
نموونەی پیاوخراپی و دەمشڕی بوو
کە خۆی بێبەش لە خۆشی ژین کرابوو
هەموو دەرکی هومێدی داخرابوو
کە شەوقی عیشق و دڵداری نەدیبوو
کە گەرمی باوەشی یاری نەدیبوو
کە زیبك و غیرەتی مێربی نەدیبوو
کە خۆشی پیاوەتی و نێری نەدیبوو
دەروونی پڕ گریمانە و حەسەد بوو
هەتا حەز کەی بەخیل و شووم و بەد بوو
کە کوشتی پیاوەتی ئەو دەستی تاوان
هەقی خۆی بوو رقی زۆر بێ لە پیاوان
کە وەك یەك بوون ژن و گاشە لە کن ئەو
نەبوو باکی بدا ئازاری ژن ئەو
چلۆن بڕوا ئەکەن ئینسانی بێبەش
نەبێ بێڕەحم و بێئینساف و دڵڕەش

که ئینسانێك وەکوو حەیوان خەسیبێ
نیە سەیر گەر نموونەی ناکەسی بێ
بە ئەمری میر ئەویش خۆی کردە سوالکەر
گەڕا شار و وڵاتان ئەم سەر ئەو سەر
هەتا ڕۆژێکی خواجەی دڵڕەقی پیر
لە ماڵێك دوور بە دوور ناسی کچی میر
تەماشای کرد جل و بەرگی دڕاوە
سەر و پۆتراکی ئاڵۆز و بڵاوە
بەرۆکی ئاوەڵایە، سینگی رووتە
سەری ئەو کولمە ناسکەی تاوەسووتە
هەڵیماڵیوە تا ئانیشکی بۆ کوڵ
دەڕێژێ ئارەقە زەنگوڵ بە زەنگوڵ
کەچی شادی لە نێو چاوان دەبارێ
کچی میرە و شەرم ناکا لە کارێ!
سەری سووڕ مابوو ئەو کابرا نەزانە
«چلۆن گۆڕاوە ئەم دەور و زەمانە
تەماشای ئەم ژیان و ڕێ و شوێنە
ڕەسەنزادە و کوڵ و ئەسپۆن و سوێنە؟!
بەدووی کارا گەڕان کووچە بە کووچە!
لەبۆ خاتوونی وا تاوان و سووچە

بە شیر و شەکری پەروەردە کراوە
لە کۆشك و سەرسەرایاندا ژیاوە
هەمیشە خاوەنی کۆیلە و کەنیز بوو
جل و بەرگی هەتا حەز کەی تەمیز بوو
ئەوی دەستووری دابا جێبەجێ بوو
لە خۆی زیاتر لە ژووری کۆشکێ کێ بوو
دەیانکرد باوەشێنی ئەم بەر ئەو بەر
لە بن سێبەر کچی نەشمیلی ئەسمەر
کەچی ئێستا لەبەر سوورە هەتاوێ
پەرۆشۆری دەکا بۆ نان و ئاوێ
مەگەر باوکی پەکی کەوتووە لە تالان
کە ئەو ئێستا دەکا جلشۆری مالان
دەبێ خواردبێتی مێشکی گوێدرێژێ
دەنا بۆ نانی چۆن ئارەق دەرێژێ؟!
ئەوی بۆ ئەو کرا، بۆ کێ کراوە؟
بە خوای وا دیارە نووشتەی لێ کراوە»
ئەوەندە تەسکە بیری گەندە پیاوان
دەکەن فەرقی کچی میران و گاوان
دەڵێن: «کەنگر و قوماش نابن بە وێڵداش[١]
قسەی کەونەپیاوانە و قسەی باش»

١- لە فۆلکلۆر وەرگیراوە.

دەسەلـمێنن بە پیاوی گەوج و سادە
کە «سوار هەر سوارە، پیادەش هەر پیادە»[١]
کچی میران دەبێ لیران وەخۆ خەن
کچی گاوان دەبێ پووشکان وەکۆ کەن
کچی میری دەبێ خۆشی ببینێ
کچی شوانی بچێتە نان چنینێ
کچی میری دەبینی باش و ئەفسووس
کچی میر نەیدەبینی پیرە جاسووس
دەمەو ئێوارە رزگار بوو لە کاری
گەڕاوە جا بەرەو ئامێزی یاری
بەڵام جاسووسی پەستی شوومی ناپیاو
بە دوای ئەودا دەچوو هەنگاو بە هەنگاو
تەماشای کرد کە لاوێکی قوڕاوی
لە رێگایەی بڕیوە سیلە چاوی
کە یاری دەرکەوت بێ ترس و پارێز
بەرەو پیری فڕی گرتی لە ئامێز
لە هیچ کوێ داینەنا تا بردیە ژوور
ئیتر رووی کردە ئەم ژوورە خودای نوور
هەڵی نا جێی ئەوان و وەك کڕێوە

١- لە فۆلکلۆر وەرگیراوە.

لە لاقانی وەرێنا هەر لەوێوە
ترەختان و رکێفکوت کەوتە رێیە
لە خەڵکی وایە «کابرا ئاوری پێیە»[١]
لە سوێی ماڵ و دراوێ باڵی گرتبوو
خەیاڵی موڵك و ماش و ماڵی گرتبوو
هەمیشە وایە کاری پیاوی نامەرد
کە سوودی خۆی دەکا تەنیا بەراوەرد
لە خۆی رازی بکا ئەو میری خوێنخۆر
دەروونی ئاشقان با بێنێ ئاسۆر
خەڵك تووشی بەڵایە بێ جەهەننەم
کە ئەو گیری کەوێ دینار و درهەم
هەتیوبار سووك نەبێ با باری قورسی
نەیێتە خوار جەنابی ئەو لە کورسی
بە کوچکێوە بدا جەرگی ژنی پیر
هەتا چەنگی لە جێگایەك ببێ گیر
بەوی چی، چی بەسەر دێ پیاوی بێکەس
کە ئەو پارەی دەوێ و پارەی دەوێ و بەس
بەوی چی ماڵی خەڵکی بێخودان بێ
کە ماڵە جوانەکەی ئەو ئاوەدان بێ

١- لە فۆلکلۆر وەرگیراوە، کینایەیە لە بەپەلە رۆیشتن.

به کوشتن دا خەڵك ئۆردوو به ئۆردوو
پەکی پێ ناکەوێ ویـجدانی مردوو
به تاڵووکه گەیشته دەرکی میری
به گورجی خۆی گەیانده کن گزیری
گوتی: «زەحـمەت نەبێ پێی راگەیێنی
هەمه عەرزێك و عەرزێکی نهێنی
گرنگه عەرزەکەم، رازێکه رەنگ بێ
هەتا زووتر خەبەردار بێ درەنگ بێ»
ئەوەندەی پێ نەچوو بردیانه کن میر
گوتی: «ئەی میری خاوەن را وو تەگبیر
له زیادی بێ هەمیشه بەخت و هاتت
پتر بێ و هەر پتر بێ دەستەڵاتت
بەجێم هێناوه ئەرکی بەندەگی خۆم
تەماڵم دیتەوە، من نۆکەری تۆم[1]
له سایەی تۆوه خاین بیندراوه
چیه فەرمانی گەورەم، وەختی راوه»
ئیتر نامەردە پاشەوپاش کشاوه
له خۆشیان رەنگ و رووی میری گەشاوه

١- جاران کەروێشك له لاندا دۆزینەوه هونەر بوو. نۆکەرێك له راودا کەروێشکی دۆزیبایەوه دەیگوت، نۆکەری ئاغای خۆم پێ دەڵێن، هۆی... تەماڵه. له هێندێ ناوچه پێیان دەگوت .دیاردی..

هەرای کرد: «کێ لەوێیە[1] بێتە ژووری»
بە جارێ داوەرین چەند زرتەسووری
گوتی: «ئێوە کە خزمەتکاری خاسن
هەموو ئەو نۆکەرە باشەم بناسن
بکەن ئێستا سەراپا زێڕوەشانی
خەڵاتی گەورەیی دادەن بە شانی»

وەکۆی کردن لە پاشان گەورە ـ گەورە
هەموو دەستەونەزەر وەستان بە دەورە
چ گەورەـگەورە؟ بەندە و گوێ لە مست بوون
بەرەو رووی ئەو تەواو بێدەنگ و هەست بوون
قسەپان و رەزاگران و دەغەڵکار
درۆزن، دووزمان، پەتیارە، بێعار
بە گژ خەڵکا دەچوون وەك نەڕڕە دێوی
کە ئەو دیار با دەبوونە دێڵەڕێوی
کە ئەو دەیگوت: «ئەرێ چ بکەین بەیانی؟»
دەیانگوت: «گەورەمان بۆ خۆت دەزانی»
گوتی: «ئەی گەورە گەورەی بارەگای من
بڵێن ئێستا چیە تەگبیر و رای من؟

١ـ میرەکان کە بانگی خزمەتکارەکانیان دەکرد، ناویان نەدەبردن، هەر دەیانگوت، کێ لەوێیە؟

دەڵێن ئەو دوو کەسەی لێرە هەڵاتوون
لە پاتەختی وڵاتێ نیشتەجێ بوون
کە دۆستی خۆمە میری ئەو وڵاتە
ئەمیرێکی بە زیبك و دەستەڵاتە
دەڵێم چەند کەس لە ئێوە هەڵبژێرم
بچن، سەوقات و دیاری بۆ بنێرم
بە نامە لێی بخوازم رانەوەستێ
دەس و پێی ئەو دووانەم بۆ ببەستێ
بەرێیان کاتەوە بۆ دەرکی ئێمە
من ئامادەم ئەویش گەر کاری پێمە»
گوتیان: «سەددەق! قسەی میری تەواوە»
گوتی: «ئیتر قسەم پێتان نەماوە»
شەوێکی رەش وەکوو بەختی نەسیران
وەکوو دوارۆژی زۆردار و ئەمیران
نە مانگ دیار بوو نە ئەستێرەی گەش و جوان
تروسکەی لێ بڕابوو ئاگری شوان
دەروونی پیاو خراپانە شەوەزەنگ
کە داخنرێ بە بوغز و کینەوو ژەنگ
بە رواڵەت کش، بەڵام پڕ کارەساتە
هەزاران رازی تێدا، گەرچی ماتە

لە کۆشك و گرتووخانەی دەرکە بەستە
یەکێك مەستە، هەزاران زار و خەستە
لە لایێ لاو دراونە بەر شکەنجە
لە لای دیکە سەمایە و لار و لەنجە
لە کونجێ بێوەژن دەگری و دەناڵێ
لە کۆشکێ بادەگێڕە چاو کەژاڵێ
لە سووچێ باب لە سوێی رۆڵەی دەسووتێ
لە قەسرێکی دەرەقسێ نیوەڕووتێ
کچی بێبەش لە ژوورێ ئەشکی دەسڕێ
کوڕی ئاغاش بە پارە جوانێ دەکڕێ
هەتیوی برسی چڵمی هەڵدەلووشێ
کوڕی شێخ ئارەقی نابڕێ لە شووشێ
لە لایێ چارەڕەش کەوتووە لە کۆڵان
لە لایێ پارە بەش دەکرێ بە کۆڵان
لە لایێ جامی بادە پڕ کراوە
لە لایێ داری ئیعدام هەڵخراوە
بەڵێ راستە قەڵای میرانە شەوگار
بەڵام تێیدا ونە تاوانی بەدکار
کچ و کوڕ نووستبوون بێخام لە کەپرێ
نەیانزانی کە دارۆغە دەیانگرێ

لــە کـویێ دڵـداری پـاکی چـاکی ســاکار
دەزانــێ فـێـڵ و مــەکری پیــاوی زۆردار
لــە چـین بــێ یـا لــە ماچـین بــێ دیـارە
کــە ئاغــا دوژمـــنی چـــینی هــەژارە
لــە لای خۆیــان هەیانــە غــیرەت و رەگ
لە هەر شوێنێ هەبن توخـمی دەرەبـەگ
لــە چــین کیــژی ئــەمیرێ هــەڵبگیرێ
لــە ماچـین کەسـری شــانە بـۆ ئـەمیرێ
لــە مــیران هــەر کەســێکی دڵنیــا بــێ
لــە ژینــا تووشــی خێــر و خۆشــی نابــێ
نــەیانزانی ئــەوەی ئێــرەش ئــەمیرە
خـــەریکی راو و رووت و رەش بگـــیرە
هــەتا لێیــان وەژوور کــەوتن یەســاوڵ
لە خەودا سواری سینگیان بوون نەخافڵ
نەیانهێــشت راپــەڕن، ببــزوون، هەڵــستن
دەس و پێیــان بــە چۆڵەپێــچە بەســتن
کــە دوایــی هــات لــەوێ خانــەبگیری
بــەرێیان کردنـــەوە بــۆ دەرکــی مــیری
بەیان ئەنگووت و سۆفــی تاکــە ـ تاکـە
گوتیــان هەســتین بــچینە نوێــژێ چــاکە

بڵیند بوو بانگدەری کوێری خەواڵوو
گوتی: «بانگی بەیانی درەنگە یا زوو
دەبێ زوو بم هەتاکوو نەبڕێ نانم
بەبێ دەسنوێژ بدەم بانگی بەیانم»
لە دارکێشی وەژان کابانی نوێژکەر
گوتی: «کابرا دە هەستە جل بکە بەر
کە بارت زوو نەکەی بۆت نافرۆشێ
وەدەستت ناکەوێ پارە و قورۆشێ
کەمی ماوە لەبۆ جێژنی بەراتێ
کراسی نوێ نیە بۆ شانی فاتێ»
ژنی پاڵە گوتی: «هەستە بەسە خەو
خرابی بۆ نەنووستی، فیلە، ئەمشەو
پەلەت بێ زوو بکە کارێ و بزانە
مەلا فەرمووی کونی رۆژی بەیانە
بە رەت بردن گەیشتە ژووری ئاغا
تخێڵ بوو جا لە نێو بەندی وەتاغا
گوتی: «خانم بشێلە پێ وو دەستم
درەنگ هاتوومەوە، وا دیارە مەستم
جەنابی شێخ بە خێزانی دەفەرموو:
«هەتیوێکی بنێرە خانەقا زوو

بلێ شێخ نوێژی کرد و نووستەوە بۆی
خەلیفە نوێژی بۆ خەڵکی بکا خۆی»
خەلیفە پێکەنی و زانی چ باسە
گوتی: «باوکم بە قوربانی بێ، خاسە»
وڵات روون بوو، کتێبی دەستی دانا
خەریك بوو تازە بنوێ لاوی زانا
کە دایکی کردیە هاوار و [بە] فریاد
بە خۆیدا دا گوتی: ئەی داد و بێداد!
چ بوو تاوانی ئەم جووتە فەقیرە
کە وایان لێ بکا ئەم گورگە پیرە
ئەوە کار بوو کە کردی ئەم یەکانە
پەژارەی خستە شاری بەم بەیانە
بە قوربانت دەبم بینایی چاوان
قوبووڵی بۆ دەکەی تۆ سووچ و تاوان؟
خودایا بەس بدە دەستی ئەمیری
خەراپە، بەدفەڕە، بۆ خۆت خەبیری
هەتا کەنگێ دەدەی تۆ بەخت و هاتی؟
دەزانی چەند دڕە؟ نەحلەت لە زاتی!»
گوتی: «دایە! چیە ئەم بۆڵە ـ بۆڵە؟»
گوتی: «هەستە، سەلام لێ رابوو، ڕۆڵە!

ئەمیر ئەمڕۆ لە داری دان بە جووتە
کچۆڵەی خۆی و ئەو خۆشخوانە رووتە
لە شاری کەوتووە هاوار و گریان
دڵی گەورە و پچووکان بۆتە بریان»
ئەوەی گوت کەوتەوە ئاه و نزوولە:
«خودایا چەند بەدە ئەم میرە خوولە!
دڵی کوو هات بکووژێ ئەم گوڵانە
لە یەکتر کا بە ناهەق ئەم دڵانە
خودای گەورە! بە دەس خۆتە هەموو کار
لە سەرمان لابەرە بێدادی خوونکار
لەسەر دڵداری نۆلاوان دەکووژێ
کوڕ و کیژان لە پێش چاوان دەکووژێ!»
گوتی: «پاڕانەوە بێکەڵکە، دایە!
نزوولە قەت دەرۆستی زوڵمی نایە
نەزانە تاکوو خەڵکی ئەم وڵاتە
بە دەس میرانەوە ئەم دەستەڵاتە
دەئاژۆن، رادەدەن تا بلوێ بۆیان
هەموو کارێ دەکەن بۆ سوودی خۆیان
بپارێزن هەتا ئەم موڵك و ماڵە
وە بەر پێیان دەدەن مسکێن و پاڵە

ئەوان پێیـان بـڕێ دەسـکەوت و قـازانج
بە قورِ گـیرێ دەبـا سـەد ماڵـە کرمـانج
ژن و پیـاو و کـورِ و کیـژان دەکـووژن
قـسەتوند و قەڵـەمتیـژان دەکـووژن
هـەتا خـەڵکی لـە یـەکتر وا نـەبانن
ئەوان سواریان دەبـن، سـواریش دەزانـن
هـەتا مـیرزا حیکایـەتخـوانی مـیرە
مەپرسـە دایـە لـەم کوشـت و بگـیرە
هـەتا کیـژی هـەژاران مەشـکەژێنە
لـە مـاڵی وان هەیـە ئـەم بێنـە ـ بێنـە
هـەتاکوو هێـزی ئـەم خەڵکـە نـەجووڵێ
هـەزار پاڕانـەوەت دایـە بـە پـووڵێ!
کە ژن زانی ئـەویش ئینسانە وەك مێـر
مـەڕی مـیری ئـیتر نایێتـە سـەر بێـر
کـە وریـا بوونـەوە پاڵـە و کرێکـار
دەشێوێ ماڵی میر و مـەزن و خوونکـار
کـە مـیرزا بـوو بـە ڕۆشـنبیری تـازە
حـوکم ناکـا لـە سـەرمان مـیری تـازە
هەزار ڕەحـمەت لە گۆڕی بێ کچی مـیر
قسێکی کـرد کـە پەنـدە بـۆ کـوڕی ژیـر

بــە زۆر بـشكێ دەبــێ دەركــی قەڵایــە
دەنــا ئــەو دەركــە بــۆ كــێ ئاوەڵایــە؟!
خــەبات رزگــار دەكــا كۆیلــە و ئەســیران
لــە ناخــێ رادەكــا مــەزن و ئــەمیران
بــە ئەفــسانەی دەزانــن ســوورِی دەوران
غــوڵام و وركــەخۆری دەركــی گــەوران
بــەڵام دەوران دەبــێ رۆژێ بــدا ســوورِ
لەبەر گەوران نەبێ پشتی خــەڵك كــوورِ
كــە گۆپــاڵی خــەڵك دەرهــات لــە خیــزی
ئــیتر نامێنــێ مــیری گــەورە فیــزی»

١٩٧٨/٢/١

شەرابی خەست

جێژنی نەورۆزە، شەرابم خەستترە
تا نەڵێن بولبول لە شاعیر مەستترە
جوانی گوت شۆخی لەباری بادەگێڕ:
«ئەو کەسەی سەرمەستترە، سەربەستترە»
«مَی آنچنان را آنچنانتر می‌کند»
شاعیری دەروەست بە مەی دەروەستترە
چیمەنی شێلا بە شایی کیژی کورد
وەی دڵم لەو چیمەنە پێ پەستترە
من بڕستم لێ بڕا یا کیژی شار
زۆر لە کیژی دەشتەکی بەیدەستترە

١٩٧٨

ریژنه

تۆ بەڵێنم پێ بدە تا من بەرەو ژوان ببمەوە
بمدەیە ماچێکی تەڕ لەم لێوە با جوان ببمەوە
دەستی لەرزۆکم هەتا تێیدایە هێزی بەی گوشین
لێمگەڕێ تاوێ لە باخی سینە میوان ببمەوە
شەنگەبێری! بسڕەوە فرمێسکی بێشوانی ئیتر
ڕەنگە هێشتا لەو چیا و زۆزانە بۆ شوان ببمەوە
من گوڵی سەر گۆڕی ئاواتی لەمێژینەم بەڵام
ڕێژنێکم لێ بدا پێم وایە بۆ ڕوان ببمەوە
شێخی سەنعان بۆ کچی گاور لە ئیسلام وەرگەڕا
من خەریکم بۆ کچە شێخێ پەژیوان ببمەوە

١٩٧٨/٧/١٩

بەهاری زەرد

بۆ لەیلا قاسم

هەمیشە دەرد دەبینم، دەرد دەبینم
درۆی دوژمن، دەهۆی نامەرد دەبینم
مەگەر زەردایی ناکەن چاوەکانم
کە رەنگی نەوبەهاری زەرد دەبینم
بە سۆزەی با کە سکڵی دڵ گەشاوە
دەروون پڕسۆز و فرمێسکم خوناوە
لەدووی لەیلا بە واوەیلا وو شیوەن
دەرۆم و پۆلی شینگێرم بە دواوە

بــزەی هــاتیّ گــوتی: رووناکــه ئاســۆم
وەرە جــەللاد پــەتت باوێــژە ئەســتۆم
ئــەوە پــەت نیــە مێــدالّی ئیفتیخــارە
کــە بوومــە قارەمــانی میللــەتی خــۆم
ئــەوەی بیــست شــاعیر و گریــا بــە زاری
ئەگەرچــــی بەســــترابوو لێــــو و زاری
گــــوتی: لــــەیلا هەمیــــشە پایــــەداری
لــە ژێــر خاکــا لــە پــێش چــاوان دیــاری
کە تۆ تــۆرای لــە چــاوان وەك خــەوی مــن
لــە بــسکت رەشــترە مانگەشــەوی مــن
برۆ مــەجنوون! بە لەیلاکەی خۆت مــەنازە
کــە ناوبــانگی پــتر رۆیــی ئــەوی مــن

گۆڤاری سروە، ژمارە ١، بەهاری ١٣٦٤-١٩٨٥

زینده بەچاڵ

پڕ نەبێ جامی بەتاڵم تا کەی؟
نەشەکێ باڵی خەیاڵم تا کەی؟
هاوسەر و دەستەملانی ژانم
گیانەکەم! نایەوە باڵم تا کەی؟
شەو لە تاریکی و بێدەنگیدا
ڕۆژەکەم! بۆ تۆ بناڵم تا کەی؟
هەر لە یادی سەری بسکتدا بم
گیانە! ئاشوفتە بێ حاڵم تا کەی؟
هەر منەتباری شەراب و مەی بم
حەسرەتی چاوی کەژاڵم تا کەی؟
هەر لە ماچی دەمەکەت بێبەش بم؟
لێوی وشك و دەمی تاڵم تا کەی؟

هەوەسی گەستنی کوڵمەم تا چەند؟
ئارەزووی مشتنی خاڵم تا کەی؟
شینە میوانی شەوانی دووریم
شادی! روو ناکەیە ماڵم تا کەی؟
من لە دوورەنگی بە دڵ بێزارم
رەنگی زەرد، دیدەیی ئاڵم تا کەی؟
من وەکوو هەنگێ هەڵاڵەم مشتوون
ژینی نێو گەند و هەڵاڵم تا کەی؟
من بە شێلانی چەمەن راهاتم
هاتوچۆی نێو درِ و داڵم تا کەی؟
بۆ سەرینچاوە وو کانیاوی روون
هەڵوەریێ ئەشکی زولاڵم تا کەی؟
من هەڵۆ بووم و چیا هێلانەم
ژێرچەپۆکی قەل و داڵم تا کەی؟
قەفەزی دوژمنی بەدخووی دڵرِەق
هەڵوەرینێ پەرِ و باڵم تا کەی؟
سەرەنێزەی ستەم و زۆرداری
بنجنێ سینگی مەتاڵم تا کەی؟
گورگی بێدادی لە گیانم بەر بوو
ئێشی جێ گاز و قەپاڵم تا کەی؟

مــــن پەلـــەقاژە وو هـــاوارێ نەکـــەم
ئـــەو بڵـــێ زاڵـــم و زاڵـــم تـــا کـــەی؟
کوتکی بێدادی هەر بکوتێ کاسە سەرم
کـار نـەکا دەسـت و زوخـاڵم تـا کـەی؟
ئـــەو کـــە زاری رقـــی دەرکێـــشاوە
مـــن زمـــانبەســـتە وو لاڵـــم تـــا کـــەی؟
پۆشـــتە وو تێـــر و پـــڕ و خـــۆشلـــەوەڕە
برســـی و رووت و رەجـــاڵم تـــا کـــەی؟
تـــەم و مـــژ، بەنـــدەن و دەشـــتی گرتـــم
هەڵنـــەکا ســـروە شـــەماڵم تـــا کـــەی؟
بـــەس نـــەبێ دەسبەســـەری و دەربـــەدەری
نەچـــمەوە نێـــو کـــوڕ و کـــاڵم تـــا کـــەی؟
باخـــــەوانانی جیهـــــان پـــــێم نـــــاڵێن
بـــۆ وەری میـــوەیی کـــاڵم تـــا کـــەی؟
مـــانگ و مێریـــخی دەپێـــوێ ئینـــسان
مـــنی کـــورد زینـــدە بەچـــاڵم تـــا کـــەی؟
چـــاوەڕێی تیـــشکی هـــەتاوی هیـــوام
نـــەڕەوێ هـــەور و گـــەواڵم تـــا کـــەی؟

١٩٧٦/١١/١٥

بەهار هەر دێ

لە گیاندانا دەگورێنم بژی هەر کورد و کوردستان
بە گوللەی دوژمنانی گەل دڵیشم بێتە راوەستان
پشووی دواییم دەخوێنم بۆ گوڵ و گوڵزاری ئەم خاکە
لە سایەی ئەم گوڵ و گوڵزارەیە بوومە هەزاردەستان
دەزانن زامی دیلی چەند بە ئێش و چەند بە ئازارە؟
دەبێ رابێین هەتا ئێمەش دەگەینە رێزی سەربەستان
خەتای خۆمانە تا ئێستا کە هەروا کۆیلە وو دیلین
ئەوانەی شاد و ئازادن کەمێ زووتر لە خەو هەستان
نەتاندیوە کە رووباری خوڕین بەردی دەقەڵشێنێ
وەهاشە هەر کە زۆرداری دەسووتێنێ گڕی هەستان

لــه مەیــدانی شەڕانــخێوی خــەباتی قــەڕنی بیــستەمدا
سەرم سووڕما کە ئەسپی سووکەسواری کوردی بـۆ وەسـتان؟!
وەڵامـــی دامــــەوە پیرێکـــی ئـــازادەی جەهاندیـــدە:
خەتای سواران نەبوو پـێش سوارەکانـمان قـورس و ناوەسـتان
هومێـدێ بەرمـــەدەن رێگــەی خــەبات بگــرن بڕۆنــە پــێش
تەماشـای خـەڵکی تێکۆشـەر بـە دیکتـاتۆڕی چـۆن وەسـتان!
هـــەتا کـــەنگێ سیاچـــاڵی بەســـامی دوژمـــنی زاڵـــم
پراوپڕ بێ لە رۆڵەی گـەل، جـمەی بـێ وا لـە دەس بەسـتان؟
هەتاکـەی ئەشـکی خـوێنینی کـچە کـوردی بـرا کـوژراو
لـەجێی بـادە و لـە بـەزمی دوژمنـان بدرێتـە دەس مەسـتان
مەترســـن رۆڵـــەکانی قارەمـــانی گـــەل لـــە گیانبـــازی
لـە کـۆڕی ئـەم خەباتـە بـێوچـانە تاقـە یـەك کەسـتان
ســـەهۆڵبەندانی بێـــدادی ئەگەرچـــی تـــووش و دژوارە
بەڵام لێم سـوورە وەك رۆژێ بـەهار هـەر دێ لـەدووی زسـتان
بــە خــەڵکی عالــەمی سەلــماندووە تاریــخی ئــازادی
دەبـــێ زاڵـــم لەبـــەر تێکۆشـــەران بەرداتـــەوە دەســـتان

١٩٧٧/١١/٩

ڕەوەز ورد نابێ

زەوی! ئێستاش لە ڕووت هەڵدێ بدەی سوورڕ؟
نــەڕووخای ئاســمانی پــیری پــشت کــووڕ؟
کـــە حـــاڵی زارمـــان ئـــاوا دەبیـــنن
کـــە مـــاڵی زاڵمـــان ئـــاوا دەبیـــنن
کــە مـــەرگی کاوەکـــانی چـــاک دەبیـــنن
کــە جــەرگی کیــژەکان پــڕ چــاک دەبیــنن
کــە کــۆڕی شــین، بــەهاری ســوور دەبیــنن
«ئــەمین»ی نــا ئــەمین مــەئموور دەبیــنن

کە بووکی سووری بێ زاوا دەبینن
کرووزەی بێ گونای ساوا دەبینن
کە سۆمایی لە چاو باوکان براوە
بەرۆکی پیرە دایکان دادڕاوە
کە کوندی شووم لە گوندی کورد دەخوێنێ
کە گەنجی کورد دەگەوزێنێ دە خوێنێ
کە تەختی بەختی کورد بێ خێو دەبینن
«سولەیمانی» ئەسیری دێو دەبینن
بناری لێژ و ناهەمواری هەڵگورد
دەبینن بۆتە دەشتی کەربەلای کورد
بە ناهەق خوێنی تێکۆشەر دەڕێژن
شەهیدی بێ سەر و بێ شوێن دەنێژن
بەڵام با تێبگا ئەو دوژمنەی پەست
ڕەوەز ورد ناکرێ هەرگیز بە داردەست
دەبێ کوند هەر بەرەو وێرانە بفڕێ
هەڵۆ لەو کێوە سەربەرزانە نەبڕێ

١٣٥٨/٢/٢٧

بەهاری ئاڵ

لەمێژە ئاواتی منە
ببینم وڵاتی سنە
زێدی کۆن و ڕەسەنی کورد
بە درێژایی تەمەنی کورد
ڕوانگەی هەزاران کارەسات
بنە و مەتەرێزی خەبات
شوورەی سەختی بەرەنگاری
پاردەی وەختی فیداکاری
بۆسەی پێشمەرگەی کۆڵنەدەر
گۆڕخانەی سوپای داگیرکەر
بچمە لانی بەچکە شێران
قەڵاگای تەنگانەی مێران
جێ پەیکانی تیر ئەنگێوان
جێی پێکانی دەسبزێوان

خـــاکی نەتـــەوەی نەبـــەزم
هــەر گوتوویــە نــەزم، نــەزم
تێـر ـ تێـر بڕوانــمە دیــمەنی
لــە خۆشــیانی بــبم خــەنی
چــاو بگێــڕم لــە رژد و لێــژ
تــا بــرینم بــبن ســارێژ
دانیــشم لــە بــن دەوەنــێ
بڕوانــمە مێــرگ و چــەمەنێ
هەڵمــژم هــەوای زەنــوێران
خــۆ دەمــە بــەر ئاوهەڵــدێران
هەڵگــەڕێم بــە راز و زەردان
بــەر دەمــەوە جاڵــە بــەردان
لــە بــان رەوەزان بــخوێنم
کــەوی بــەیان وەدەنــگ بێــنم
لــەو رنوانــە بکــەم رەوت
دوژمــن بــۆی نــەکراون زەوت
لــە مــشارەیەك داگــرم پــێ
نەتــەوی کــرد ســەرەنگرێ
تــۆزی بــەردێ بکــەم بــە کــل
«کە گەردوون پێــی نــەداوە تــل»

وەك گۆرانی هەورامان پێو
پێ بنێمە سەر «پێپیلکەی دێو»
دانووسێم بە کانیاوی روون
رابکشێم لەسەر هەڵەسوون
چەپکێ وەنەوشە بچنم
دەسکێ سوێسنە بڕنم
خۆم لە تیشێکی بکەم بەند
هەڵپسێنم چڵێ گیابەند
ئەشکەوتێ نەچێ لە بیرم
پەناگا بوو بۆ باپیرم
بگرم گەوە و پێچ و خەمی
بچمە سەر دوندی ئەستەمی
لەسەر کێوی بەرزی ئارێز
کوردستان بگرمە ئامێز
بە جوانی ئەو خۆرِسکاوە
روون بنەوە ئەم دوو چاوە
ئەم چاوانەی گەلێ ماوە
لە سوێی کوردستان گریاوە
ئەم چاوانەی فرمێسکیان رشت
بۆ کوردێکی دوژمن دەیکوشت

ئەم چاوانەی داگیرساون
هێند لە شینگایان گریاون
چم پێ دەڵێن لێر و لەوێ
من کوردستانم خۆش دەوێ
پێشم بڵێن ونی و دێوی
دەپەرستم چڕ و کێوی
جا دەگەڕێمەوە پێدەشت
بە لادێیاندا بکەم گەشت
ببینم دێم و بەراوی
بوورەی گاسن لێ نەدراوی
کێڵگەی بە ڕێژەوو نەرمان
بەڵام بێ خۆیان و خەرمان
نە سەد، نە بناوان و نە بەند
جۆگەی جۆماڵ نەکراوی مەند
ئەستێری پڕ بووەی بۆگەن
پڕ لە لیتە و سێسوو و جەگەن
جووتیاری نازا و توند و تۆڵ
گاجووتی لەڕ و گاسنی کۆڵ
برسی، هەژار، بێدەرەتان
ڕەشن و ڕووت و بێ تۆو و نان

دەستی قەڵشیو، پێ راگیراو
گیرفانی دڕاو، بێ دراو
پاڵەی سواڵە هۆنی بە گورد
چەقڵی چاوی دژمنی کورد
خانووی کاول و رەش و برش
هەر نانی رەق و دۆی ترش
بۆی کرا درۆ و دەلەسە
کوا رێگا و بان و مەدرەسە؟
نەك مافی جووتیار نەدراوە
لادێمان خاپوور کراوە
سەرگەردان بوون لە نێو تۆڕا
بەوەی نیە نێویان گۆڕا
بۆ زەحمەتکێشی قارەمان
نە دوکتۆر هەیە نە دەرمان
بێبەهرەن لە خوێندەواری
خوێندەواری و کوردەواری؟
هەتا هێزی خەڵك بزووت
بوو بە مەشخەڵی گەش بزووت
خەڵکی تێکۆشەر خۆی دەرخست
بەگژ ئەرتەشدا چوو بە مست

راپـــەڕینێك بـــوو بـــیٚوێنـــە
وڵات دەتگـوت، گـۆمی خوێنـە
دیکتـاتۆر بـۆ پاراسـتنی خـۆی
کـردی هەرچـی کـە دەکـرا بـۆی
بـــە دەســـتی ســـتەم و تـــاوان
ڕژا خــــوێنی شــــۆڕەلاوان
زۆرداری بـــۆ زۆر مانـــەوە
بـــە ڕق هاتـــە مەیدانـــەوە
بـــێبـــەزەیی دەســـتی وەشـــاند
خـــوێنی ژن و پیـــاوی ڕژانـــد
زگـــی بـــاوکی پـــیری ســـووتاند
ڕۆڵـــەی لەبـــەر دایـــك ڕفانـــد
ویـــستی خـــاکی پـــاکی ئێـــران
ئەوەنـــدەی دی بکـــا وێـــران
بـــەڵام خـــەڵکی لـــە گیـــان بێـــزار
داینەنوانـــد لەبـــەر زۆردار
لـــە تانـــك و تـــۆپ نـــەپرینگاوە
گـــوێی بـــە گوللـــە نـــەزرینگاوە
پێـــی داگـــرت، چـــەقی نەبـــەزی
تـــا داگیرکـــەر گورچـــووی تـــەزی

کـوردیش بەشـداری خـەبات بـوو
رۆڵــەی رۆژی کارەســات بــوو
لاوی گیــان فیــدای گیــان فیــدا
ئازایانـــــە، شـــــەهیدی دا
لـــە خـــەباتی خوێناویـــدا
لـــە هـــەرەتی تەنگاویـــدا
کوردســتان هــەر بــوو بــە قــەڵا
دیــتی هـــەزار دەرد و بـــەڵا
ئێــستا دەڵــێ خــوێنی گەشــم
بۆ شـۆڕش رشـتووە کـوا بەشـم؟
دژی زۆرداری بـــووم، هـــەر وام
هـــەر دەمـــەوێ مافـــی رەوام
دەمـــەوێ بگـــەم بـــە نیـــاز
نـــاوم مـــەنێ جیـــاوازیخـــواز
کەچـــی پۆلێـــك کۆنەپەرەســـت
بـــۆ بێگانـــە بوونـــە داردەســـت
لـــە بـــەهاری ئازادیـــدا
لـــە کـــاتی خۆشـــی و شـــادیدا
خراپـــە کەوتـــەوە بـــرەو
تەمایـــە رۆژ بکـــا بـــە شـــەو

سنەی جوانی خوێناوی کرد
درۆ و فێڵ و ناپیاوی کرد
ناپاک هاتەوە کایەوە
داوی بۆ خەڵك نایەوە
دەگرێ، دەکوژێ، دەبڕێ
شەڕ دەفرۆشێ، زگ دەدڕێ
ژن و منداڵ ناپارێزێ
لێمان دەگرێ مەتەرێزێ
راوەڕووتە و خانەبگیر
گرمەی تۆپە و قرمەی شێستتیر
زەبر و زەنگی خۆی دەنوێنێ
لاوان لە خوێن دەگەوزێنێ
کوردستان بەهاری ئاڵە
جا بە خوێن بێ یا بە گوڵاڵە

١٣٥٨/١/١٠

فرمێسکی ڕوونوو

تــــۆ گوتـــت: «مـــن ئاشـــقی سەوداســـەر و دیـــنم دەوێ»
مـــن گوتـــم: تـــاکوو بـــە ئاواتـــت بگـــەی دیـــنم دەوێ
هەڵکـــەوێ تـــاوێکی چـــاوێکی لـــە دیـــدارت بکـــەم
تـــا بزانـــی کـــوانێ بـــۆ جـــوانێ دڵ و دیـــنم دەوێ؟
بزگـــوری ڕەش داپـــۆشـــێ ڕوومـــەتی گـــەش تـــا بەکـــەی؟
شـــاعیری گـــەشبیـــنم و کـــوا چـــاوی ڕەشبیـــنم دەوێ؟
ئـــەی پـــەریزادی مـــەهابادی! ئـــەتۆ ون بـــووی لـــە مـــن
تـــۆم هـــەبێ لـــەکوێ پـــەریزادە و پـــەری چـــینم دەوێ

رووتم و یاقووت و ئاوریشمم لە بیر ناچێتەوە
لێوی سوور و ئاڵ و بسکی خاو و چینچینم دەوێ
تۆ نەدیوی بۆیە شەو چاوم لە ئاسمانێ بڕی
تۆ بەدی کەم گرشەگرشی مانگ و پەروینم دەوێ؟
تا وەکوو ساقی ئەجەل نەمداتێ تاڵاوی نەمان
چاوەبڕکە، دەسبزێوی، ماچی شیرینم دەوێ
ژوانی بن سێلە و پەسیوی لاوەتی یادی بەخێر
بۆ ئەوەی پیرانە نەمرم، یادی دێرینم دەوێ
کوانێ ئەو شەوگارە بێدەنگە لە ژوانگەی جێ هەوار؟
کچ رەوەك بوو، من گوتم: هێدی بە! حەجمینم دەوێ
کوانێ ئەو رۆژەی کە سەرچۆپیم دەگرت بانگم دەکرد
دۆم دەوێ، دۆی قۆڵ بە بازن و پەنجە نەخشینم دەوێ؟
شاعیرم جوانی پەرستم، دڵتەڕم، شێتم، لەشۆق
کێوی بژوێن، دیمەنی جوان، دەشتی رەنگینم دەوێ
من بە فرمێسکی رونووی کوێستانی کورد پەروەردە بووم
کوڵمی ئاڵ و چاوی کاڵ و سینگی بەفرینم دەوێ
خۆشەویستی من کچە کوردێکە پاك و نازەنین
باخەوانە پیرەم و باخی بەپەرژینم دەوێ
نامەوێ روو بگرێ تا دەمرێ بە فێڵبازی و درۆ
یاری نازداری لەباری دیاری شەرمینم دەوێ

مــن تەشــیڕێــسێکی وەك شــیرنی «وەفــایی»م بــۆ چــیە؟
کیـــــژی وریــــــای چـــــاوکراوەی فێـــــرە زانیـــــنم دەوێ
بــۆ دەبــێ «زێنــدین» لــە زیندانــم بکــا چــونکە گوتــم:
ئەز «مەم»م، خەستەی خەمم، کوشتەی ئەمم، «زین»م دەوێ؟
نایـــەڵن قـــەت چـــێژی ئـــازادی بـــچێژم مـــن دەنـــا:
خـــوێنی شـــیرینم دەوێ، کـــوا تـــەرمی خـــوێنینم دەوێ؟
بـواری وەم نـادەن لـە نێـو مێرگـە «چـەکۆ» هەڵتووتـەکێم
چـونکە پرسـەی دایکـی مـڵبـەکوێن و سەرشـینم دەوێ
نایـــەڵن ئاســـوودە دانیـــشم لـــە لاپـــاڵی چـــیام
قاسپەقاســـپی خاســـەکەو بـــێ، گرمـــەیی میـــنم دەوێ؟
ئارەزوومـــە هەرچـــی ئینـــسانە بـــە ئـــازادی بـــژی
چـۆن گـەلی دامـاو و دیـل و مـات و خـەمگینم دەوێ؟
نامـەوێ خـوێن بـڕژێ یـا بـۆنی کـەلاکی کـۆن بکـەم
ڕەنگـــی مێلاقـــە و گوڵاڵـــە و بـــۆنی نەســـرینم دەوێ
هەڵپـــەڕین و پێکـــەنین دەبزێـــوێ هەســـتی ناســـکم
کـوا دڵـی پـڕ ئـێش و ئـۆف و جـەرگی بـەبرینم دەوێ؟
دەرزی ئـاژن بـوو دڵـم لـە سـوێی شـەهیدانی نـەمر
بـەس نیـە، مـەودام بـدەن تۆزکـاڵێ تەسـکینم دەوێ
جێـی گـەرم، پـارووی نـەرم خۆشـە، بـەڵام بـۆ مافـی خـۆم
سـێبەری ئەشـکەوتی سـارد و نـوێنی بـەردینم دەوێ

بــۆ بــە زاری مــەزنیخــوازی تاڵــە وەك کــەکرە و زەرەنــد
گــەر بڵــێم مــن پاســەوانی قەســری شــیرینم دەوێ؟
دێــوی شــەڕ ســمکۆڵ دەکــا لــێم و دەبــوڵێنێ دەڵــێ:
بــۆ لــە ســەردانی هــەموو ئێــوە تــەورزینم دەوێ
بــۆ فریــشتەی داد بــە ســینەی پــڕ لــە کینــە و داخــەوە
هاتــە کوردســتان گــوتی: ڕەجــمی شــەیاتینم دەوێ
سـەقز و سەردەشـت و سـابلاخ و سنەی کـرد غـەرقی خـوێن
سـێی تـری ویـستن گـوتی: بـۆ سـفرە حـەو سـینم دەوێ
کــەی ڕەوایــە بــمدەنە بــەر گوللــە یــا ڕاوم بنــێن؟
گــەر گوتــم کــوردم لــە کوردســتانی خــۆم ژیــنم دەوێ
کــورد مەگــەر کونــدە کــە هــەر وێرانــە بــێ هێلانەکــەی؟
نیــشتمانی ئــاوەدانی جــوانی ڕەنگیــنم دەوێ
زۆر بــە ئاواتــم کــە کوردســتانەکەم بــێکێــشە بــێ
ئاشــتیخــوازم کــوا ولاتــی پــڕ رق و قیــنم دەوێ؟
تــا نــەهێڵم شــوێنەواری نالــەباری پەهلــەوی
نەگبــەتی زۆردارەکــان و خۆشــی مــسکینم دەوێ
لاشــەڕم، کــوا بەدفــەڕم، ئەمــما لەســەر مافــی ڕەوام
دەســت و چــەك، ئیمــان و هیــوا و هەســتی ئــاورینم دەوێ
بــۆ ئــەجاتی ئــەم گەلــە کۆیلــە و هــەژار و بێکەســە
گیــانی پــاك و بــیری تیــژ و ڕێگــە ناســینم دەوێ

بۆ بەگژدا چوونی زۆرداری و هەژاری و ناهەقی
کارگەر و جووتێری ئاگا و مستی ئاسنینم دەوێ

سەخت و ناهەموارە ئەم ڕێگایە، کوردی کوڵنەدەر!
بۆ خەباتێکی درێژ خایەن گوڕ و تینم دەوێ

دوای نەجات بۆ ئاوەدانی و خۆشی خاپوورە وڵات
کۆمەڵێکی چاک و پاک و ڕاست و وردبینم دەوێ

بۆ خەباتی هاوبەشی یەکسانی توند و تیژی گەل
لاوی کارامەی بەجەرگ و کیژی سەنگینم دەوێ

کیژ و کوڕ بگرن لە دەوری گۆڕی «هێمن» ڕەشبەڵەک
من کە شینگێڕی شەهیدانم، لەکوێ شینم دەوێ؟

مەهاباد - ١٣٥٨/١٢/٣

خانەنشین

بولبولێـك بـووم لـە ركەیـدا بـە بـەهاری رەنگـین
دوور لـە گـولزار و لـە دیـداری گولاڵـە و نەسـرین
كـازیوە، بـۆ لـك و پـۆپی گـوڵی بـاخی دەفـڕیم
پـەڕ و پـۆم پێـوە نـەما نیمـە ئـیتر هێـزی فـڕین
دەسـتی ئـەو راوكـەرە بـڕزێ كـە بـڕی بـاز و بڕست
سـووری سـوور گـوڵ بـدەم و روو بكەمـە مێرگـی شـین
مـن چـریكەم هـەموو سووچـی چـەمەنی پـڕ كردبـوو
ئێستە نایـە لـە گـەرووم بێجگـە لـە ناڵـەی خـەمگین
من كە شینگێری هەموو سوورە گوڵی پەڕ ـ پەڕ بـووم
رەنگـە هـەر دڕكـی پـەڕیوە لێـرە بكـا بـۆ مـن شـین
مـن كـە بـۆ دیـتنی گـوڵ هێڵـی سـنوورم دەپەڕانـد
هـەر لەسـەر هـەق گـوتنی رووتـە كـرام خانەنـشین
شاوەریـــخنە دەگـــەڕێ وا لـــە دەراوی چـــۆمەڵ
دیـنی دیـنی گوڵـە ئـەو بولبـولی دڵ پـڕ لـە ئـەوین
تـازە دڵخەسـتە وو پەرپەسـتە وو بـێدەسـتەم مـن
وەرە دەر راوكـەری دڵڕەق لـە كـەلێن و لـە كـەمین
تێپـەڕێ هێنـدە بـە ناخۆشـی نەگـەر ژیـنی درێـژ
خۆزگە سەد خۆزگـە بەوانـەی كـەم و ئاسـوودە دەژیـن

شیلان ئاوێ - ١٣٦٠

ئاپۆلۆی ماج

بــە حیجــابی ئیــسلامیەوە دیــم جــوانیٚ
ماڵــە بابــم ئــای لــەو خەڵــە و خەرمانــە!
نەمــدیبوو مــانگی چاردە وا روونــاك بــیٚ
بــە ســاوی پــاك لــە نێــو جغــزی خەرمانــە

گونــاح نــەبوو، تــێم هــەڵڕوانی، نەترســام
لـــە چـــەمۆڵە و جنێـــو و بۆڵـــەبۆڵی
ئەوی جوان بوو لە رووی ئەودا بە دیم کرد
هەنیـــە، کوڵمـــە، دیـــدە، بـــرۆ، مـــژۆڵی

کــە دیــن نــەبیٚ، دیــنی دەگــۆڕیٚ بــۆ تــۆ
ئەو تەرسایەی بــیٚتــرس رایــمووسی خــاچ
کــچی شــەرمین بــە رووســووری دەنیــشیٚ
لەسەر رووی تۆ شەوێکیش ئــاپۆلۆی مــاج

ورمیٚ - ١٣٦٣/٤/٢

بارگەی یاران

دێــت و رادەبــرێ وەکــوو ســەروی رەوان مــن چ بکــەم؟
کــە بــە قوربــانی نەکــەم رۆحــی رەوان مــن چ بکــەم؟
قــەدی ئــەم شــۆخە وەکــوو دووخ و خەدەنگــە ئەفــسووس
پــشتەکەم کۆمــە، وەکــوو مــاڵی کــەوان مــن چ بکــەم؟
تــازە هــەنگاوی شــلم کــوانێ دەبــێ بــۆ شــەوڕاو
جوانــە زۆر جوانــە بــەڵێ رەوتــی کــەوان مــن چ بکــەم؟
زەبــری ئــاوزەنگی بــڕا و شــل بــووە دەســتی جڵــەوم
دێ دەنــا پڕمــەیی بــۆر و بــدەوان مــن چ بکــەم؟
ژوانــی خۆشــی هــەڕەتی لاوەتــی دێتــە خەونــم
کــاتی ئاویلکــە دەگــەڵ زیندەخــەوان مــن چ بکــەم؟

شـــەو هـــەتا ڕۆژێ لەبـــەر ئێـــشی لەشـــم ناڵـــەم دێ
دێتە گوێم دەنگی «گەلۆ» و «نیوەشەو»ان من چ بکەم؟
بارگـــەیان تێکـــەوە پێـــچا و بـــەڕێ بـــوون یـــاران
لـــە دنـــێ وا بـــە تـــەنێ پاشـــی ئـــەوان مـــن چ بکـــەم؟
ژیـــانی مـــن ئێـــستە وەکـــوو خـــۆری دەمـــی زەردەپـــەڕە
پـــێم نـــەما تـــین و گـــوڕ و هێـــز و تـــەوان مـــن چ بکـــەم؟
«سروە» هـات خونـچە گـوڵی بـاخی ئـەدەب پـشکووتن
باخـــەوانی گەرەکـــە تـــازە جـــەوان، مـــن چ بکـــەم؟
ئـاو نـەبوو ئـەو دەمـی «هـێمن» مەلـەوانی کـورد بـوو
ئـــاو شـــوکر زۆرە وەرن زوو مەلـــەوان مـــن چ بکـــەم؟

١٣٦٤

تەوری جەور

دوژمنی کوردی نیە ئەفلەقی دڵڕەق بە تەنێ
ریشەیی خەڵکی عێراقی دەیەوێ هەڵبکەنێ
لە عێراق ناژی شتێکی بەری چاوی بگرێ
هەر بە تەورێ دەبڕێ زاڵمە نەخل و دەوەنێ
عەرەب و کورد و تورك، ئەرمەنیی و ئاشوری
دەگرێ، یا دەکوژێ، وەك بوتێ سەجدەی نەبەنێ
زێڕی چی؟ ئاسنی ژەنگاوی و تیژە سەددام
کۆنە ئاسۆری ئەون ئێستە کە دێنن تەشەنێ
کوشتی، سووتاندی و بردی لە جنووبی ئێران
وەك مەغوولێ کە لە خۆی رازی بکا ئەهریمەنێ

ئـەوی ئـەو کـردی بـە نامـەردی دەگـەڵ کوردسـتان
شـەختە نـەیکرد بـە گـوڵ و نەسـتەرەن و یاسـەمەنێ
مووشـەك و بـۆمبی لـە دێ و شـاری ولاّتـی هـەڵکرد
خـەڵکی ئـاوارە بـوو بـۆ دەشـت و تـەلان و دەمـەنێ
گوللـە دابـاری وەکـوو تـەرزە لەسـەر پـیر و جـوان
تەرزە کـوانێ بـەزەیی دێ بـە گـوڵ و گیـای چـەمەنێ؟
وا بـــلاو بۆتـــەوە جەیـــشی بەپـــەلاماری بـــەجێ
تـــازە کـــۆ بێتـــەوە دژوارە بـــە بێـــڵ و بـــە شـــەنێ
خـۆی بـە نێـرۆن و بـە چـەنگیز و بـە هیتلێـر زانـی
نەیـــدەزانی دەدرێ مـــشتی گرانـــی لـــە چـــەنێ
دەسـتی بێگانـە دنـەی دابـوو کـە خـۆی هەڵـدێرێ
کەچـی راچـوو لـە پـەڕەی جـەرگی، پـەلی دارەبـەنێ
لـــەوەتی هەڵمـــەتی شـــێرانەیی خـــەڵکی دیـــوە
خـــەوی تـــۆراوە، بـــە شـــەو رادەپـــەڕێ، رادەچـــەنێ
ماوەیـەك مەسـتی مـەیی بـەرزەدەماخی بـوو بـەلاّم
کـاتی وەی هـات کـە خومـار بێتـەوە لـووت دابـژەنێ
ئـەو کـە نـەیهات بـەزەیی قـەت بـە هـەژار و بێکـەس
رۆژی تەنگانـە ئـەوان چـۆن دەبـێ دەسـتی نەکـەنێ؟
کـەس نیـە جـەرگی بـە کوچـکێوە نـەنابێ سـەددام
چۆن دەبێ جەرگی ئەویش خەڵکی بە کوچکێوە نـەنێ؟

چۆن دەبێ باکی نەبێ ئەو لە «اخ» و «اخت»ی عەرەب
چۆن نەجاتی دێ لە دەس مامەڕەش و پوورە نەنێ؟
ئەو کەسەی هانی دەدا ئاگری شەڕ رۆشن کا
ناچتە هانای، کە کەوت تێر و پڕیش پێدەکەنێ
تازە رزگاری لە دەس خەڵکی عێراق دژوارە
هێندە پێ ناچێ هەموو دەور و بەری لێ دەتەنێ
چی لە دەس نایە ئەگەر خەڵکی عێراق ئەمڕۆکە
ڕاپەڕن، یەك بگرن، دەس دەنێ، ڕامالّی دەنێ
ئەمەیە ئاقیبەتی شوومی لەخۆبایی بوون
چارەنووسی ئەمەیە دوژمنی خەڵك و وەتەنێ

بەهاری ١٣٦٤

شینگێری

بە بۆنەی بۆردمانکردنی شاری بانە لە لایەن فڕۆکەکانی عێـــراق لـــە ١٥ی جــۆزەردانی ١٩٨٤وە گـــــوتراوە.

بانـــــە وێرانـــــە جگــــەر بریانـــــە
لــەش ســـڕە، دڵ پــــڕە، چـــاو گریانــــە
بـەم بـەهارە گـوڵی وێ پـەڕ ـ پـەڕ بـوون
وا بـــە دەردی خـــەزەڵی پـــاییز چـــوون
جـەرگی مێلاقـە لـە داخـان ڕەش بـوون
ئەشـکی شـللێرە وەریـن و گـەش بـوون
پـیر سولەیـــمان خـەمی دیکــە نابــا
سیـــــــسە دار و دەوەنـــــی ئاربابـــــا

ئەوی شین ماوەتەوە شینگێڕە
هەر گەڵایەکی هەزاران دێڕە
میگ و میراژی بە هاوکاری یەك
چوونە سەر خەڵکی هەژاری بێچەك
زۆر بەرقتر لە قەراری جاران
بانە وێرانە، کرا بۆمباران
هەرچی خانوو بوو لە نزم و بەرزی
وەك دڵی عەسکەری بەعسی لەرزی
هەر بە زار خۆشە دەڵێن شەشسەد کەس
یا نەما، یا نە بە حاڵ ماویە نەفەس
مێشکە پرژاوە لە نێو خۆڵ و خاك
لەت و پەت بوو لەش و ئەندامی پاك
چۆڵەمە، دیزەڵە، ئەژنۆ دەرچوون
ماڵ نەما، یانە رما، یا سەر چوون
دەس پەڕی، مۆرە شکا، سینەش چاك
ژنی پاك رۆیی، برا پیاوی چاك
باش بزانە گەلی دوڕناسی ورد
ئەوەیە هەر هەقی ئەفلەق بۆ کورد
ئەوی هاوسەنگەر و پشت و پاڵمە
دیاری دا دیاری بڕەی ناپاڵمە

شەڕفرۆش بەعسیە ئەی ئێرانی!
شەڕفرۆش چی گەرەکە؟ وێرانی
چ نەهاوەند بێ چ بانە و دزفوول
بەعسی وێرانگەرە ئێستا مەسئوول
شەڕفرۆش مووشەك و بۆمی داوێ
شەڕفرۆش ڕاحەتی ئێمەی ناوێ
زگی ناسووتێ بە حاڵی ئێمە
دڵی کوردە لە ڕقی ئەو کێمە
تێدەگا خەڵکی مەگەر مێشکی ڕزیو
چ دەکا بەعسی بە کوردی ئەو دیو
ئەم قەڵادزەی بە شەهید مەشهوورە
هەر بە ناپاڵمی بەعس خاپوورە
گەوزی لەم شارە لە نێو خوێن و خوڕ
بە سەدا پیر و منداڵ، کیژ و کوڕ
گوندەکانی هەموو لێ رووخاندن
ڕەزەکانی هەموو لێ سووتاندن
کانییەکانی بە سمیت داڕشتن
یانی سەرچاوەیی ژیانی ناشتن
دای لە سێدارە ئەوی بیناسم
چەند هەزاری وەکوو لەیلا قاسم

بــەزەیی کــوا لــە دڵــی بەردیــدا
شــومری ناگــاتێ لــە نامەردیــدا
بــە قــسەی ئــەو ئــەوی خیرەســەر بــێ
دەیکــوژێ بــا کــوڕی پێغەمبــەر بــێ

جیٚژوان

ئەو پەنجەی وا لە بیٚهێزی دەلەرزیٚ
کوشیویەتی مەمکۆڵەی بالاّبەرزیٚ
ئەو ددانەی ئیٚستیٚ نەماوە تاقی
گەستوویەتی زۆر جار چەنەگەی ساقی
ئەو چاوانەی سۆمایی لیٚ بڕاوە
هێندە لە جوانان داگیرا، داگیراوە
ئەو لیٚوەی وا ئیٚستیٚ باری گرتووە
کولمەی نەرم و نۆڵی یاری گرتووە
ئەو باهۆیەی زەمانە لیٚی بڕی هێز
کام کیژ جوانە گرتوویەتە نێو ئامیٚز
ئەو دڵەی وا ژوانی دەویست و جوانی
ئیٚستا پڕە لە غەم، لە نیگەرانی
ئەو پیٚیانەی شەرزەی کردووە کوتر و کوان
ماندوو نەبوو قەت لە هاتوچۆی جیٚژوان

١٣٤٧

دەسرێژی لاوان

بــــڕۆ رێـــــوی بەســــیەتی چـــاونەزێری
پـــەلاماریٚ مەبـــە بـــۆ لانـــی شـــێری
گوتوویانـــە لـــە لانـــیٚ دەربـــەڕیٚ شـــێر
هـــەموو دوژمـــنبەزێنـــە مـــیٚ و نێـــری
مەیـــە بـــۆ ئـــەم چـــیا نینـــۆکشـــکێنە
دزی ســـیرمە و گـــەڕۆکی گەرمەســـێری
بە تیکی سەخت و ئەستەم هەڵمەڕۆسکیٚ
خـــەریکی شـــاخەوانان هەڵبـــدێریٚ؟
ئـــەتۆ و ژرد و رکـــە و هەڵـدێر و تـــیرەگ؟
لـــە گیـــانی خـــۆ مەگـــەر بێـــزار و تێـــری؟

بچۆوە بن گرالّك و كەندەلاّنت
ئەتۆ كەی فێری نێو سوێسن و كنێری؟
برۆ كلكت بنێوە نێو گەلّۆزت
هەلاّتن ئیشی خۆتە باشی فێری
لە پێش تۆشدا شەهەنشاهانی خوێنڕێژ
خەریك بوون پێی نەهێلّن خێر و بێری
لەمێژە فێرە كوردی پاكی لاشەڕ
بەرەنگاری، فیداكاری، دلێری
ئەتۆ هەر قاتلّی زارۆك و چووكی
بە دیل و پیر و بێ‌ئەنوا دەوێری
دەنا بێ‌شك لەبەر دەسڕێژی لاوان
دەبێ وەك بارەكەو هەر خۆت وەشێری
حیسابی كاری خۆت گەر باش دەزانی
لە مافی ئێمە بۆچی خۆ دەبوێری؟
كە لێت رووناكە ناهەموارە رێگا
ئەدی بۆ رێ بە رێدار ناسپێری
ئەگەر بالّی هوماش بێ سێبەری تۆ
كە مافی كورد نەدەی ناچیتە ژێری!
عەدالّەت گەر هەبێ پێویستە هەر كەس
لە مالّی خۆی بكا خۆی چاوەدێری

چـــیای زاگرۆســـە زورگ و بەردەڵانـــە
فەلـــەك نـــەیکرد و ناکـــا بەردبـــژێری
بـە تانـك و تـۆپ و میگـی خـۆت مـەنازە
کـە شـوان کـردی بـە سـەنگەر بـەردەبێری
دەنێـــری چـــۆلەکە بـــۆ راوی باشـــوو
کـە جونـدی بـۆ شـەڕی جـووتێر دەنێـری
کـە روونـاکبیر قەڵـەم رۆ کـا لـە چـاوت
کـەڕ و لاڵـی نـەوەك هـەر کـوتر و کـوێری
لـــە بوختـــان و درۆت بێـــزارە یەکـــسەر
لـــە شـــێخی خانـــەقا تـــا پـــیری دێـــری
گەلی کورد دەستی دا چەك هاتـە مـەیدان
تەماشـــای گـــەورە شـــوان و شـــەنگەبێری
کـە ترسـابا لـە کوشـتن تۆرەمـەی کـورد
لـــە ئاســـمانی ژیـــان ون بـــوو ســـتێری
فیـدای کـۆڕی خـەباتت بـم کـچی کـورد
کـــە گیـــانبـــاز و فیـــداکار و بـــوێری
ئەتۆ سـەربەرز و رووسـووری و بـە خوێنـت
گوڵاڵـــەی ســـووری ئـــازادی دەدێـــری
فیدای لوولەی تفەنگەت بـم کـوڕی کـورد
کـــە دوژمـــن بـــەو تفەنگـــەت نـــابوێری

بــە خــەڵکی ڕاگەیانــد دەســت و تفــەنگت
دژی زۆرداری و داخـــــوازی خێـــــری
بــۆی پێــشمەرگە! ڕۆڵــەی باوەفــای کــورد
کــە ناترســی لــە ڕەنــج و تــاڵ و ســوێری
لــە ئاشــتیخــوازی و ســوڵحا نــموونەی
لــە حەملــە و هەڵمــەتا بــێباك و مێــری

١٣٤٢ (١٩٦٣)

گریانی رونوو

بۆ شەهیدانی کوردی تورکیا، کە لەوپەڕی نەخۆشیدا گوتراوە.

ئەی دایکی شەهیدی کوردی!
تــۆ وەکــوو چــیای نــاگری
لەبــەر تــەوژم و بــا و تۆفــان
ســەخت و رەق و پــێداگــری
لە ئاســت ئــەم داخ و دەردانــە
بەهیمــەت و خــۆڕاگری
ســەرت ســپی و بەفراویــە
دەروونــت کڵــی نــاگری
کــێ دەکــا مــەنعی گریانــت
بۆ رونــووی کوێــستان نــاگری؟

چەند بەرهەمێکی بەرایی

مەحکەمەی ئیستیقلال

ئەم هەڵبەستەی ژێروو چەند دڵۆپە فرمێسکێکە کە لە شینی شەهیدانی ڕێگای سەربەخۆیی کورددا رشتوومە و پێم وایە هەموو کوردێك، چ خوێن‌گەرم بێ، چ خوێن سارد، بە خوێندنەوەی شیعرەکان بێ‌ئیختیار فرمێسك دەڕێژێ و تووك و نەحلەت لەم مەحکەمە مەنحووسە ـ کە ترووسکەی هیوای کوردی کوژاندنەوە و سەربەخۆیی کوردستانی وەدواخست، بێ سووچ و تاوان ئەمری هەڵاوەسینی جەنابی شێخ عەبدولقادر و هاوڕێکانی دەرکرد و لە شینی ئەواندا نەتەوەی کوردی بۆ هەمیشە دەستەو ئەژنۆ دانا ـ دەکا.

دوێشەوێ گریام هەتا ڕۆژ، پێت بڵێم بۆچی برا؟
مەحکەمەی مەنحووسی ئیستیقلال وەبیرم هاتەوە
ریزیان بەستبوو لە پێش چاوی منا گشتی هەموو
ئەم شەهیدانەی کە خنکاون بە سەد ناواتەوە

پاك بە كفنێكی لـە خوێنـا شـەتڵ و لێـوێكی بـەبار
پـاك بـە رەنگێـك و قیـافێكی پـەڕیو و ماتـەوە
هاتە گوێم لێكرا دەیانگوت «ئێمە كوژراین بیٚخـەتا
میللەتی كـورد تـا بـە كـەنگیٚ تۆڵـەمان ناكاتـەوە»
من لەسەر لووتكەی بڵیندی كێوی هەق داوا دەكـەم
تـۆش بپـارێزە جـەنابی شـێخ لەسـەر رووی تاتـەوە
بەڵكوو روحـمێكی بكـا پێمـان خوداوەنـدی رەحـیم
چی دیكە ژێردەس نەبین دیـسان وەسـەرمان خاتـەوە
هێمنـا! پێـت وانـەبیٚ یـەزدانی بـیٚهـاواڵ و فـەرد
كەیفـەری ئـەم زوڵـم و زۆرە، بـیٚحیـساب ناداتـەوە

گۆڤاری نیشتمان، ژمارە ٢، ١٣٢٢ (١٩٤٣) - مەهاباد

كوردم و ...

کوردم و داوای حقووقی پایەماڵی خۆم دەکەم
ماڵی خۆمە موڵکی کورد، داوایی ماڵی خۆم دەکەم
موڵکی کوردستان کە ئیرسی باب و باپیری منە
ئیدیعای هەق و کەلەپووری حەڵاڵی خۆم دەکەم
هەر وەکوو باران لە چاوم دێتە خوارێ ئەشکی خوێن
هەر زەمانێك بەرژەوەندێکی لە حاڵی خۆم دەکەم
گەرچی لای ئاغای خەیاڵی خاوە میللیەت
من لەلام باشە، هەتا ماوم خەیاڵی خۆم دەکەم

من له دەس بێگانـه قـەت ناکـەم شـکایەت ئـەی رەفیـق
گەر شکایەت کەم لـه چـنگی مـام و خـاڵی خـۆم دەکـەم
ناسـیحا! بـەس پـێم بڵـێ فیکـری مەحاڵـه فیکـری تـۆ
نـسحەتـم نـاوێ ئـەمن فکـری مـەحاڵی خـۆم دەکـەم
رۆژێ شێخم دیت و پێم گوت هەتبێ حیسـسی میللیـەت
پێـی گوتــم مـن چـم لەوانـه داوە، سـواڵی خـۆم دەکـەم
مـن ئـیتر مـاهووت و شـاڵی ئەجنـەبی ناکــەم لەبــەر
رانکوچۆغەی خۆم له بووزووی رەنگی شاڵی خـۆم دەکـەم
چـیدی مـن زەحـمەت لـەبۆ منـداڵی خـەڵکی ناکـشێم
عـیلم و زانـست و هونـەر فێـری منـاڵی خـۆم دەکـەم
یـا دەڕێـژم خـوێنی پـاکی خـۆم لەسـەر ئـەم مەقـسەدە
یانـه فیکـرێ بـۆ بـرای رووت و رەجـاڵی خـۆم دەکـەم
چـاوەدێری رۆژی خۆشـی جێـژنی سەربەسـتیم ئـەمن
گـەر مـودارا وا دەگـەڵ ئـەمرۆژی تـاڵی خـۆم دەکـەم

گۆڤاری نیشتمان، ساڵی یەکەم، ژمارە ٢، خەزەڵوەری ١٣٢٢ (١٩٤٣)

هەڵدەکەم

مــن کــە بێــدەنگم ئەوێــستا چــاوەنۆڕی هــەل دەکــەم
هەل کە بۆم هەڵکەوت ئەمــجا باسـکمی لـێ هەڵدەکـەم
زۆر بــە ئومـــێدی خــودا لــەو خاکــە پاکــەی دەردەکــەم
دوژمنـــە بێگانـــە ئــاخر چــۆن دەگـــەڵ وی هەڵدەکـــەم
نابێ چیدی داری من بــخوات و لێـی سـوار بـێ حـەریف
داری دامــەی خــۆم لــەبۆ لای خــانی ئاغــا هەڵدەکــەم
نایــــەڵم تـــــاریکی چــــیدیکە ولاتــــم داگـــــرێ
خــوا مــەدەدکار بــێ چــرای زانــستی تێــدا هەڵدەکــەم
وەك جگێن وایە زەمان، هەرکەس جگی خۆی تـێ دەخـا
تا چەقی هــەمووان بهێـنێ مـن جگـی خـۆم پـەل دەکـەم

نامــەوێ مــن ســەربڵیندی خــۆم و دایــمە کۆشــش
بــۆ بڵینــدی و بــەرزی و ئــازاد بــوونی گــەل دەکــەم
قــەت دەگــەڵ بێگانــەکان وەڵلاهــی دانــووم نــاکولێ
مــن کــە شــاهێنم چــلۆن ئــاخر رەفیقــی قــەل دەکــەم؟
هــەر کەســێ دەربــارەیی ئــەو قەومــە بــەد بــدوێ بــرا
وا دەدەم مــستێ لــە زاری مــن ددانــی کــەل دەکــەم
هــەر کەســێ بــۆ لای ســنوور و ســەرحەدی خــاکی وەتــەن
بێ، دەدەم بەردێ لە لاقی، دەسبەجێ ئەو شەل دەکەم
هێندە فێڵاویم کە دوژمن وێم کەوێ تا هەر دوو گوێ
قوم دەبێ، چونکە بە فێڵ ئەو تووشی لیتە و زەل دەکەم
خۆش بێ بووزووی خۆم، چ موحتاجم بە پەشمی خاریجە
تاکوو جاوی خۆم هەبێ، بۆ جامەیی مەلمەل دەکەم؟
سارد و گەرمی رۆژگارم چێشتووە بە خودا گەلێك
بێئەوەی موحتاجی کەس بم موشکلی خۆم حەل دەکەم
دوێشەوێ دایکی وەتەن «هێمن» لە خەودا پێی گوتم:
رۆڵە کرداری حیسابە، کەنگێ گوفتار حەل دەکەم

گۆڤاری کوردستان

ساڵی یەکەم، ژمارە ۲، رێکەوتی ۳۰ی سەرماوەزی ۱۳۲٤ (۱۹٤٥)

جێژنی ئازادی

نەوجەوانانی ژیر و وریای کورد
پیرەپیاوانی پیر و ئازای کورد
بێچوە شێرانی چابك و بێباك
تازەلاوانی میللی و خوێن پاك
نەونەمامانی باخچەیی ئاوات
کاربەدەستانی حیزبی دێموکرات
ئەی ئەوانەی کە چاو بە گریان بوون
دژ و داماو، کز و پەرێشان بوون

بـــۆ وەتـــەن ڕۆژ و شـــەو دەگریـــان زار
دیتـــو لـــەو ڕێـــەدا هـــەزار ئـــازار
بـــەشبـــڕاو بـــوون لـــە خۆشـــی و شـــادی
دەرکـــرا بـــوون لـــە بـــاخی ئـــازادی
مـوژدە بـێ لێـو پـاش گـەلێك زەحـمـەت
پاشـــی زۆر ڕەنـــج و تـــاڵی و مەینـــەت
پاشـــی تـــاڵان و جـــەنگ و دەربـــەدەری
پاشـــی کوشـــتار و شـــین و قوڕبەســـەری
پاش وەی سـەد مـەزن، هـەزاران سـەردار
لەســـەر ئـــازادی ڕۆیینـــە ســـەر دار
پاشـی وەی سـەد هـەزار کـوڕی لاوچـاك
دەسـتی دوژمنـان لـە خـوێن و لـە خـاك
گـەوزی بـوو دایکـی بـۆ لـە سـینگی دا
بـەزەیی هـات بـە حـاڵی ئێمـە خـودا
یاریـــدەی دایـــن و کردیـــە مـــەئمور
بە نەجاتدانی کـوردی، هـۆردووی سـوور
میللـــەتی کـــوردی بێکەســـی ڕزگـــار
کـرد، لـە ژێـر چـنگی دوژمـنی زۆردار
کـــوردەواری بـــە جـــارێ ئـــازاد بـــوو
کوردی زۆر غـەمگین، بەکەیف و شاد بوو

ئاشــكرا هــەڵكراوە بــەیرەقی كــورد
هاتەوە دەستی لاوی كورد، هـەقی كـورد
تێپـەڕی رۆژی رەش، نـەما دەمـی خـەم
رۆژی كورد هاتە دەر لـە ژێـر مـژ و تـەم
بـۆ مــە ئـەو سـاڵەكە چـلۆن زسـتان
خۆشـــترە زۆر لـــە مـــانگی جـــۆزەردان
گەرچی ئێستا نـەماوە گـوڵ لـە چـەمەن
وەك گوڵــە رووممــەتی كــوڕانی وەتــەن
ئێـسـتەكانە تــەواوی میللــەتی كــورد
كــچ و كــوڕ، پیــاو و ژن، درشــت و ورد
بــێ‌خــەم و لێــو بەخەنــدە وو شــادن
بۆچـــی؟ چـــونكوو ئەوێـــستە ئــازادن
ئــەی برایـــانی میللـــی و دڵـــسۆز
رۆژتـــان بـــاش و جێژنـــەتان پـــیرۆز
ئــەوی ئـــاواتی ئێـــوە بـــوو دیتـــوو
نیـــشتمان ســـەربەخۆ و ئـــازاد بـــوو
بــەیرەقی جــوانی ئێمەیــە ئێــستا
دەیــشەكێنێ لــە هــەر بڵێنــدێك بــا
كــاری خۆمـــان بــە دەســـتی خۆمانــە
ئێـــستە بــا كــوێر بـــێ چـاوی بێگانــە

تــا هــەزار ســاڵی دیکــە ئیــستالین
هــەر بــژی یــارەبی، بڵــێن ئــامین
چــونکە دەربەســت هــەقی زەعیفانــە
لاگــــری دیــــل و بــــێنەوایانــــە
بــۆ ئــەوەی بێکەســان بکــا مەســروور
پایــەدار بــێ و بــمێنێ هــۆردووی ســوور
پێــــشەوامان بــــژی لــــەبۆ خزمــــەت
کردنــی دیــن و مەزهــەب و میللــەت
رەبی هەر کەس کە دوژمـنی کـورد بـێ
هــەر دوو چــاوی دەرێ و ملــی ورد بــێ
بــمرە «هــێمن» کــە تــۆ لەســەر زیــادی
مایــــەوە، چــــونکوو دیتــــت ئــــازادی

رۆژنامەی کوردستان

ژمارە ١٢، ٢٠ی رێبەندانی ١٣٢٤ - (٩ی فوریە ١٩٤٦)

دەمەتەقەی دوو خوێنمژ

سیراج ئۆغلوو:

یـــاخوا بـــەخێر بێـــی سەرچاوەکانـــم
خـــوا دەوامـــت دا ئـــارامی گیانـــم

نووری سەعید:

خـۆ بـیَئەزیـەتی ئەلـحەملای چـاکی
قـەزا و بـەلاّ دوور، بـۆ وا خـەمناکی؟

سیراج ئۆغلوو:

چۆن خەمناک نەبم زۆر پـیس قـەوماوە
دیـــسان کوردەکـــان زۆریـــان هێنـــاوە
هـەموویان داوای هـەقی خـۆ دەکـەن
گەف و هەڕەشـە لـە مـن و تـۆ دەکـەن

دەڵـێن ئـەو خاکـە خـاکی کوردانـە
نایـــەڵێن چـــیدی بیخـــوا بێگانـــە
خـۆ تـۆش دەزانـی کـە کـوردەواری
لە قیسمان بچێ تووش دێن هەژاری
گەنـــم و جـۆی ئـەوە رزق و بـژیومان
نـەوتی ئـەوە رووناکـە دیومـان
ـمە نـەبێ لـە برسان دەمـرین
نەوتـە نـەبێ شـەو کـوێری دەگـرین
دبیرێك بکـــە هـــەتاکوو زووە
ل و فرسـەت لـە دەس نەچـووە

عید:

ت نەکـــەوێ بـۆ دابزرکـــاوی
چـی وەکـوو کـەر لـە قـوڕێ مـاوی
ەتۆ لە کنە خـۆت تـورکی خـوێنمـژی
ەدفـەڕ، شـەڕانی، رێگـر، پیـاوکوژی
تورکی لەوەی پـێش وا خـوێڕی نـەبوون
وەك گورگی برسی بە خشەوە دەچوون
هـەر ئێـوە نـەبوون لـە دەورەی کـەماڵ
لاقـی کوردانـوو دەگـرت وەك گـەماڵ

ژن و منــــداڵ و گـــەورەتان کوشـــتن
خـــوێنی ملیـــۆن و نیوێکـــوو رشـــتن
ئێستاش نەچووە بچێ، وەخۆ کەونەوە
گـــەورە گـــەورانیان لـــە دار دەنـــەوە
بیانگرن، بیانکوژن، بیانـخەنە نێو بەند
ئەفەنـــدم! بەســـم ئـــەتۆ بـــدە پەنـــد

سیراج نۆغلوو:

منـــیش بەشـــی خـــۆم جەزرەبـــەم داون
بـــــەڵام داخەکـــــەم دانـــــەمرکاون
کـورد گیایەکـە هـەر چـەندی بیـدروون
هەڵدەداتـــەوە دیـــسان هەڵەســـوون
تـــەدبیرێکی دی بکـــە ئەفەنـــدی
یابـــا عـــەجایب! بـــۆ وا دڵمەنـــدی

نووری سەعید:

بـرا مـام ئینگلـیس ئاغـای خۆمانـە
هـەتا ئـەومان بـێ خـەمی چـیمانە
پـەنای بـۆ دەبـەین دەیانکـا چـارە
فریویـــان دەدا بـــە پـــووڵ و پـــارە
بۆیـان سـاز دەکـا سـەد شـێخ و مـەلا
بەسـەریان دێـنێ سـەد دەرد و بـەڵا

عەشـــیرەتەکان دێنیێتــە ژێــر بـــار
بـە درۆ و دەرەســە، بـە پـووڵ و دینـار

سیراج ئۆغلوو:
عەجەب تـەرتیبێك دەستت بـە گونـم
ولاتــت پـیس کـرد هەسـتە لـە کـنم
بـــاوی نـــەماوە کەڵـــەك و دهـــۆ
کـورد فریــو نــاخوا ئەبــەدی بــە درۆ
کـوردی ئـەو عەسـرە هێنـدە شـەیتانن
ئەمن و تـۆ و چرچـیل بـە کـەر دەزانـن
وا لامەزهـــەبن کـــوردی ئـــەو دەورە
نـە شـێخیان مـاوە نـە مـەلای گـەورە
عەشـــیرەتەکان هەســـتان لـــە خـــەوێ
پـشتیان لێـك بەسـتووە ئازادیـان دەوێ

نووری سەعید:
کـــەوابێ بـــرا ســـەلا لـــە خۆمـــان
مانگامـــان کـــرد و بـــڕاوە دۆمـــان

گۆڤاری هاواری نیشتمان
ژمارە ١، ساڵی یەکەم، خاکەلێوەی ١٣٢٥

شینی ژنەکوردێك

(١)

هەی داد هەی بێداد هەی رۆ رۆڵەڕۆ
هەی رۆڵە داخی گرانم بۆ تۆ
هەی کوێنم دەربەدەر رۆڵەی جەوانم
وەی قورِم وەسەر مایەی ژیانم
دایکەکەت بمرێ رۆڵەی نازدارم
دەك نەژیم پاش تۆ شۆڕەسوارم
نەمێنم لەبۆ دەست و جڵەوت
کوانێ، بۆ نایە ئەورِۆ هەوهەوت؟

هـەناوم رەش بـێ بـۆ قـژی رەشـت
جـەرگم خـرا بـێ بـۆ کولـمـەی گەشـت
حـەیف بـۆ چـاوی وەکـوو بادامـت
درێـغ بـۆ بـەژنی وەك نەونـەمامت
رۆڵـە گیـان ئـەتۆ هێـشتا جحێلـی
چ وەخـتی وەیـە مـن بـەجێ بێلـی
هەی داد هەی بێـداد، هـەی رۆ رۆڵـەڕۆ
بریـا مردبـام مـن لـەباتی تـۆ

(٢)

مـنی هـەژاری پـیری زگ سـووتاو
چـۆن پـاش تـۆ بـژیم ئـاخر شـۆڕەلاو
کـونکونـە دڵـم لـەتلەتـە جـەرگم
بـۆ تـۆ تاقانـەی جوانـە مـەرگم
شـەرتە مـن سـەرم بـۆ تـۆ شـین بکـەم
هـەتا بـمێنم بـۆ تـۆ شـین بکـەم
گوڵە گەشەکەم بـۆ سـیس بـووی وا زوو
بـردت بـۆ ژێـر خـاك هـەزار ئـارەزوو
بـۆ بـەجێت هێـشتم بەدبـەختت کـردم
رۆیـشتی بـۆ کـوێ بۆچـیت نـەبردم

منــت بــەجێ هێــشت لــەو کــەلاوەدا
بــۆ خــۆت ڕۆیــشتی بــۆ خزمــەت خــودا
هەی داد هەی بێـداد، هــەی ڕۆ ڕۆڵـەڕۆ
دێ لــە دەروونـــم لەســـوێی تـــۆ بۆســـۆ

(٣)

دەزانـــــی بۆچـــــی ڕۆڵـــــەی نـــــازەنین
دەبەســـتم لەســـەر گـــۆڕت کـــۆڕی شـــین
بۆیــە دەگــریێم ئــەی لاوی خــوێنپــاك
بە جوانەمەرگی تۆیان خــست لــە خــاك
بۆیــە دەگــریێم ئــەو چــەرخی چــەپگەرد
مــاوەی پێنــەدای وەکــوو پیــاوی مــەرد
لەسەر نیشتمان خۆت بە کوشــت بــدەی
هاوخوێنــەکانی خــۆت ڕزگــار بکــەی
بـــەخێوم کـــردی ڕۆڵـــە وەك بـــەران
تـــا بـــۆ نیـــشتمان بتکەمـــە قوربـــان
کەچی تۆی کوشت و نەیهێشت ئاســمان
قوربانییێــك بکــەم مــن بــۆ نیــشتمان
هەی داد هەی بێـداد، هــەی ڕۆ ڕۆڵـەڕۆ
مـــن و نیـــشتمان بـــێکەســـین ئـــەوڕۆ

(٤)

لــه خــاك و خوێنــا ئەگــەر گــەوزیبای

لەسەر ئازادی و سەربەستی، بەخودای

غــەمم نــەدەبوو، بــۆت نــەدەگریام

چــون مردنــی وا زۆر خۆشــە، بــەڵام

رۆڵــە بــە مــەرگی تــەبیعی مــردن

ئەویش بۆ کوردان، عەیبە لـە کـن مـن

حــەیف گیانەکــەم حیزانــە مــردی

حــەیف وەك پیــاوی ئــازا نــەمردی

حەیف ئەی گەنجی خاوێن وەکوو گـوڵ

مـردی و ئـارەزووی مـن نـەبوو حاسـڵ

ئـۆف رۆڵـە مـردی نەگـەییم بـە مـراد

ئۆف رۆڵە مردی و کـورد نـەبوون ئـازاد

هەی داد هەی بێـداد، هـەی رۆ رۆڵـەڕۆ

بـرینی جـەرگم قـەت نـاکرێ پـەڕۆ

گۆڤاری هەڵاڵە

ساڵی یەکەم، ژمارە ۳، بانەمەڕی ١٣٢٥

ژوانی ئاغا

چاوەکەم بیستوومە چاوی «نادییە»
ئێستێ بۆ تۆ مایەیی دڵشادییە
خۆت مەلاس داوە ئەتۆ بۆیە لەوێ
ئەو کچۆڵە نازەنینەت خۆش دەوێ!
دیل و گیرۆدە و ئەسیری کاکی خۆم!
ملکەچ و زار و فەقیری کاکی خۆم!
عەقڵ و هۆشی بردی چاوی مەستی وی
شێت و وێت و گێژ و وێژی دەستی وی

بۆیە وا ون بووی و ئیتر نایەوە
ڕاوکەری و داوت لە کۆتر نایەوە
کاکە بیستوومە گرفتاری ئەتۆ!
ئاشقێکی دڵ برینداری ئەتۆ
ئەو کچۆڵە نازەنینشەی چاو کەژاڵ
تۆبەکەی چەند ساڵەیی کردی بەتاڵ
کێ بوو دەیگوت تۆبەیی کۆن ناشکێ
تۆبە خۆ پۆڵا نیە، چۆن ناشکێ؟
وات شکاند و خستتە بەر پێتەوە
ئەستەمە پێم، تازە گاو بکرێتەوە
بەو مووژە بەرگەشتەیەی ئەو دڵبەرە
وەرگەڕای کاکە! لە دین بۆ مەسخەرە
بەژنەکەی، ئیمانەکەت باریك دەکا
زولفەکەی، ڕۆژی گەشت تاریك دەکا
جەرگی لەت کردووی برا، شیری بڕۆی
کەزیەکەی وەك داود، ناهێڵێ بڕۆی
ڕوومەت و کوڵمە و چەنە و بەرخەبەبەی
گووجی پێ هێناوی چۆن ڕێ دەر دەبەی
خەستە وو ڕەنجوور و گێژ و گێلە
کوشتەیی ئەو گەردنەی وەك کێلـ

سینگ و مەمك و پا و پووز و سمتی ئەو
پێی نەهێشتی عەقڵ و هۆش و خورد و خەو
دڵ پەشێوی پەرچەمە ناڵۆزەکەی
شێتی لەنجە و لار و دەست و گۆزەکەی

* * *

ڕۆژێ هاتوچۆ دەکەن چەندین دەڵاڵ
تا فریو دەن ئەو کچۆڵەی چاو کەژاڵ
«جەعفەرئاغا» دیارە یەکجار ماندووە
هێندە هاتوچۆ بکا جازڕ بووە
خۆ «برایمە شەل» هەدادانی نیە
وەك حەسیر وایە لە ماڵی «نادیە»
هێندە بەو زستانە سەختە هات و چوو
وا شۆڕەی گرت، ژنی «سۆفی پەلوو»
دێتەوە لای تۆ دەڵێ «عەولا دلە»:
«ئەو کچەتتیوە دەکا ئێستاش ملە»
پاش ئەوەی زۆر هات و چوون دەستەی دەڵاڵ
دێنەوە خزمەت جەنابت دەست بەتاڵ
ئەو دەمی بۆ خۆت دەچی بۆ کۆیی یار
پێی دەڵێی ئەی دولبەری سیمین عوزار
جەزرەبە و کوێرەوەری و زەحمەت بەسە
بۆ بەرقدا چووی ئەتۆ لەو بێکەسە

ئەی گوڵاڵە سوورە، ئەی تازە نەمام
سیل و دیقم گرت لە سوێیانت، نەمام
ئەی نیگاری چاو خوماری بێوەفا
بەسیەتی بێمەیلی و جەور و جەفا
نازەنینی شۆخ و شەنگی چاو بەڵەك!
ئاسکی دڵناسکی سرك و رەوەك!
مامزی لێو قرمزی خۆش خەت و خاڵ!
مانگی چاردە، ئایەتولعەینی جەماڵ!
چۆڵەمەی ئەستۆم، بوتم، سەروم، گوڵم!
تۆ سەری خۆت چیدی مەشکێنە دڵم
بمدەیە گیانە، لەمێژە تاسوخم
دایکەنە زوو ئەو تومانە تا سوخم

❖ ❖ ❖

«نادییە» خانم لە پێشدا ناز دەکا
سەد بەهانە و سەد درۆت بۆ ساز دەکا
زۆر بەناز و نووزەوە وات پێ دەڵێ:
«چۆن لە نێو خەڵکا دەبێ چاوم هەڵێ
من کە یاری تۆ بم ئاوا رووت و قووت
پاش و پێشی من بکەن تاقمانە جووت
لۆکەیی تێدا نەماوە کلۆجەکەم
پشت و ئانیشکی دەبێ من پینەکەم

نیمــه دەســـماڵ غـــەیری سەرپێـــچی دڕاو
مـــردم و نەمـــدی لەســـەر خـــۆم تاســـکڵاو
لـــەتلەتـــە وەك جـــەرگی تـــۆ دەرپێـــی شـــڕم
جـــا ئـــەوەش نـــاوەڵکراســـە تێـــی تـــڕم
لائەقـــەل پووتێـــك دەبـــێ کەوشـــی کەچـــم
بـــەو قـــوڕ و بـــەو ســـۆڵە بـــۆ ژوان دەردەچـــم؟
ڕەنگـــە تێیـــدا بـــێ ســـەر و پرچـــم گەنـــە
تـــێم نـــەداوە ســـاڵ و نیوێکـــە خەنـــە
مـــن کـــە رووتـــم چەشـــنی ئاســـکی عەربـــەتێ
دوێـــنێ جێـــژن بـــوو نەچـــوومە داوەتـــێ
ســـورمە وو ســـابوون و کلتـــوورم نیـــە
بازنـــە وو خرخـــاڵ و بـــەرموورم نیـــە
چش کـــە شـــك نابـــەم لـــە مـــاڵێ تامەچێـــشت
داخەکـــەم نیمانـــە زارجوویـــەك بنێـــشت
وردەواڵـــە هاتـــە ئێـــرە دوێنەکـــە
نـــەمبوو پـــوولێ خـــشڵ و گـــوارە و مێخەکـــە
هـــەر کـــە هـــاواریێ دەکـــا میـــوەفرۆش
مـــن لـــە ســـوێ ســـنجوو دەروونـــم دێتـــە جـــۆش
قوچـــەکە وو دەرزی و کەڵافیـــشم نیـــە
ئاشـــقی وەك تـــۆ چـــرووکم بـــۆ چـــیە؟»

تۆ دەڵێی: ئەی شۆخی مەستی چاو هەڵۆ
بەسیەتی ئەو پرت و بۆڵە، خەم مەخۆ
ئەی بوتی سیمین و ئەی خوشکی پەری
شەرتە بۆت بکڕم کراسی کوودەری
بەو سەرەی تۆ و بە مەرگی «کاکەباس»
گیانە بۆت دەکڕم کەوا و ئاوەڵکراس
بۆ چمە بە زیاد نەبێ پوول و دراو
جوانی وەك تۆ نەیبێ کەوش و تاسکڵاو
تۆ بەڵێنیم پێ بدە و تەفرەم مەدە
حازرە دەسماڵ و چارۆکە و شەدە
بۆت دەنێرم عەتر و سابوون و خەنە
کرمەك و خرخاڵ و بازنە و ژێرچەنە
مێوژ و سنجوو لە «سەیفوڵڵا عەجەم»
وەرگرە، باکت نەبێ پوولی دەدەم
وێت دەدەم کلتوور و ئاوێنە و دەزوو
کوا قسەت پێماوە، دایماڵە دە زوو

✦ ✦ ✦

بەو قسە خۆشانە سەرگەرمی دەکەی
ورده - ورده، کەمکەمە نەرمی دەکەی
ئیحتیاج دەیکا وەها نەرم و تەبا
بۆت نەرم نابێ ئەگەر موحتاج نەبا

ئیحتیـــاج داوێـــنی ئـــالووده دهكـــا
گـــەر تەســـەل بوو‌بایـــە بـــێ‌شـــك نەتـــدەگا
گـــەر نەبوو‌بایـــە وەهـــا رووت و شـــرۆڵ
خـۆی دەکـرد تەسـلیمی تـۆی چرچـی گـرۆڵ؟
ئیحتیـاج مـەجبووری کـرد و خـۆی فـرۆت
چـی لـە دەسـت نایە دەنـا «پـووره مـرۆت»
ئیحتیـــاج دۆخـــینی پـــێ شـــل کـــردەوه
شـــەرم و نامووســـی لـــە بـــیر ئـــەو بـــردەوه
ئیحتیـــاج کـــردی بـــە دەســـت ئاغـــا نەســـیر
کیـــژی لادێیـــی رەش و رووت و فـــەقیر
ئیحتیاجـــە جـــەرگی کردۆتـــە کـــەباب
هێنـدە جـوانچـاك نـی دەنـا عـالیجـەناب!
جـوانی فـەرموو شـاعیری گـەورەی قـەدیم
ئافـــەرین ئـــەی ســـاحیبی زەوقـــی ســـەلیم
«آنـــچه شـــیران را کنـــد روبـــه مـــزاج
احتیـــاج اســـت احتیـــاج اســـت احتیـــاج[١]»

❖ ❖

لادە شـــاعیر تـــۆ لـــە باســـی فەلـــسەفە
بـــۆ لـــە بـــیرت چـــۆتەوە کـــاتی گەفـــە؟

١- هی مەولەوی بەلخیە.

رایدەکێشی عاقیبەت بۆ ئاغەڵێ
دەست دەگێڕی تۆ لە مەمك و باغەڵێ
دەیگری کاکە لە ئامێزی گەرم
لادەچێ پەردەی حەیا و حوجب و شەرم
دەست دەگێڕی تو لە سمت و بەرگەدەی
جا کە لێت رەق کرد، پەلانپیتکەی دەدەی
دەیخەیە سەر گازی پشتێ ئەو گڕە
دەیخەیە بەر هەڵمەتی ئەو تۆپزە
لاقی پێ هەڵدێنی، دادەگری زگی
دەرپەڕی دەعباکە وەك ناوکی جگی
مەترەقەی سەر ئەبلەقەی لێ رادەدەی
دەیترێنی، خۆی وەها پێدا دەدەی
نێوگەلانی ئەو فەقیرە شەق دەکەی
گووپی هەڵدەمسێنی، چاوی زەق دەکەی
دەیبەیە ژووریٚ بە زۆری و چیڕەچیڕ
با بە کەیفی خۆی بکا ئەو زیڕەزیڕ
تۆ ئەوەندەی رادەدەی بۆ پێشەوە
ئەو دەڵێ: کوێر بووم کوڕە بیکێشەوە
تۆ دەڵێی: «خۆت راگرە ئەی بەدمەزەب»
ئەو دەڵێ: «ئێی وای جڕلدم بێتەدەب»

قــەت بــەری تــۆ نــاگرێ ئــەو قــونخــڕە
هــیچ شــکم تێــدا نیــە کوتــك و تــڕە
لێــی دەبــەی ئاغــا هــەتا پرتــی گونــان
«مــی‌نــمایی امتحــان» هــەر دوو کونــان
خــۆی زەوت ناکــا فــەقیری بــێ‌ئــەوا
رەنگــە ئاغــا بــۆت فرێــدا ســاقی وا
نێــو زگ و ریــخۆڵەکانی هەڵتــەکا
جــا چــلۆن بێــچارە خۆشــی پــیس نــەکا
پــاش تــەواو بــوون چــاوی هەڵدێنێتــەوە
جــا بــە نــاز ئــەو شــیعرە دەخوێنێتــەوە:
«گــر جــماع ایــن اســت کــو کــردن خــران[1]
بــر کُــس مــا مــی‌رینــد ایــن شــوهران»

کاکــە! بــمبەخــشە لەبــەر بێکارییــە
ئــەو قــسانە، ئــەو هــەموو بــێ‌عارییــە
لــێم ببــوورە شــاعیرێکی عــاجزم
مــات و دامــاو و پەرێــشان و کــزم
دەرکــراو و بــەش‌خــوراو و دەربــەدەر
رەنــجەڕۆ وو بــێ‌ئــەوا وو قوڕبەســەر

١- هی مەولەوی بەلخیە.

مودەتێکــە لــێم حەرامــە مــاڵی خــۆم
نــابینم خــزم و ژن و منــداڵی خــۆم
هــەڵوەدان دیــسانەکە پــۆلیس لــەدووم
بــەو چــلەی زســتانە بۆیــە بــازرە بــووم
دەمتــەقێنن چەشــنی ڕێــوی بەنــدەنێ
ئــەو ســەگانە لای کونێــشم نــادەنێ

✻ ✻ ✻

دەربــەدەر بــووم شــار بــە شــار و دێ بــە دێ
ســەردەمێ ســۆفیم و ڕۆژێکــی فــەقێ
گــا لــە پــشدەر، گــا لــە بیتــوێنم ئــەمن
گــا لــە کوێــستان، گــا لــە گــەرمێنم ئــەمن
ئێــسك و پێــستێکی ڕەقــە بارگینەکــەم
ویــشکەوە نــابێ تەکــەڵتووی زینەکــەم
مــن کــە نەمــدەخوارد پــلاو و گۆشــتی خــۆم
نــانی هــەرزن ئێــستە وەك هــەڵوا دەخــۆم
مــن کــە ڕادەکــشام لەســەر تــەختی فەنــەر
ڕاخــەرم ئێــستا چــیە، کورتــانی کــەر
مــن کــە قــاوەڵتوونێ هەڵدەســتام لــە خــەو
ئێــستە نیمــە ئیــستیراحەت ڕۆژ و شــەو
مــن کــە هــەمبوو کەوشــی بۆیــاخ لێــدراو
ئێــستەکە ڕازیــم بــە کاڵــەی چــەرمی خــاو

مـــن کـــه ئاغـــا بـــووم و پـــۆزم لێـــدەدا
ڕۆزگـــار ئەوڕۆکـــە کردوومیـــە گـــەدا
بەو سـمێڵەی تـۆ و بـە ڕیـشی «کـا حەمـەد»
مەحتەلـم بۆ پـووڵ و ڕووتـم وەك «سـەمەد»
بـــۆ پـــەڕە ســـیغار و تـــووتن ماتـــەڵم
هـــەر دەڵێـــی دەیلاغـــی فێـــرە دووکـــەڵم
دێ بـــە شـــوێنمدا هەمیـــشە ئەمنییـــە
ئەمنییـــەش ئەوڕۆکـــە بـــۆ مـــن کـــەم نیـــە
بـــا ئـــەویش ڕازی بـــە دە تـــمەن بـــێ، بـــرا
جـــیبی مـــن وەڵڵاهـــی گەســـکی لـــێ درا!!
شـوێنە ونکـەی مـن لـە دەسـت ئـاژان دەکـەم
هـەر کـە شـەبکەی ئـەو دەبیـنم ژان دەکـەم
پـــوولی تریـــاکم لـــە کـــوێ بـــوو بیـــدەمێ
جـا لەبـەر وەی، چـاکە فیزمـاڵکی دەمـێ
تـا جـەناب سـەروان وەکـوو ڕۆسـتەم چـەقی
کاکە «هێمن»ی تـۆ لـە حـەوت کێـوان تـەقی
ژیـانی ئێـستەی مـن بـرا بـەو تەرزەیـە
پـێم مەفـەرموو شـاعیرێکی هەرزەیـە
زیـز مەبـە لـێم و مەبـە عـاجز لـە گـەپ
کاغـەز و شـیعرم مـەدە بـەر نووکـە شـەپ

مــــن كـــــه دەركـــــی شـــادمانیم داخـــــرا
گـــەر جەفـــەنگیٚ لیٚنـــەدەم دەمـــــرم بــــرا
مـــن قـــسیٚکی دیـــم نیـــە غـــەیری جەفـــەنگ
وەرنـــە مەعلوومـــە کـــە تـــۆ دووری لـــە نـــەنگ

١٣٢٧

دڵی شاعیر

دڵی شاعیر وەکوو ئاوێنە دەچێ
گوڵەکەم! تۆ دڵەکەم مەشکێنە
راستە زۆر ناسکە، ئەمما کە شکا
وەکوو خەنجەر دەبڕێ ئاوێنە

تەرجەمە لە ئەنوەریەوە

هەر بەڵایەك لە ئاسمانەوە بێ
با لەوێشڕا نەهاتبێ بۆ من
کە گەیشتە زەوی دەکا پرسیار:
ئەرێ لە کوێیە ماڵی مام هێمن؟

بۆچمن؟

ئەی خودای گەورە! خالیقی بێچوون
ئەی ئەوەی دات بە ئێمە زار و قوون
یا ئەوان بگرە یا بکە تێرم
تێر نەبم بۆچمن سەر و ژێرم

بۆ کچە کوردێک

کچە کوردێکی نەشمیل و لەباری
بەوەی نیە ماوەیێکە چوویە شاری
ئەگەر پێت خۆشە هەروا بتپەرستم
نەکەی لادەی لە دابی کوردەواری

پەری ئازادی

شینم گەلێك گێڕا و شادیم کەم دیوە
خۆشی دەڵێن هەیە، بەڵام نەمدیوە
هەڵۆەدا بووم لە دووی پەری ئازادی
تووشی نەبووم نە لەو دیو نە لەم دیوە

بۆ خانمی لازار

ژیانی دووباره دەبەخشیەوە بە مردووی عیشقت
تۆ مەسیحانەفەسی خۆزگە منیش لازار بام

دیلی دیل

ئەسیری بسکی ئاڵۆزی کچە کوردێکی نەشمیلم
تەماشا کەن چ سەیرێکە بە دەستی دیلەوە دیلم

شنە

شنە نەبزێوی سەری بسکی رەشی
کە لەسەر روومەتی نارامی گرت
گوێ مەدە ئەو قسە کۆنەی کە دەڵێ:
لەشکری کافرە ئیسلامی گرت

بۆ ئاغای لبادی دارایی

بە لبادە دەبڕێ سەری پیاوی، لبادیە کوێرە
یارەبی کەس نەخەیە داوی لبادیە کوێرە
ئەی ئەوەی شاخ بە کەر و باڵ بە پشیلە نادەی!
بۆچی سۆمایی هەیە چاوی لبادیە کوێرە؟

رقی پیرۆز

دەمگرێ، ئەمــما لە گرتووخانە رق ئەستوورترم
لێم دەدا، ئەمــما لەسەر داوا رەواکەم سـوورترم
دەمکوژێ، ئەمـما بە گۆ جەللادەکەمدا دێمەوە
کــوردم و ناتوێمــەوە، ناتوێمــەوە، ناتوێمــەوە

۱۳۵۳ (۱۹۷٤)

کوردە گیان

لە غوربی خـەوێ دای، دوژمنـت بێـدارە کـوردە گیـان!
هەڵستە لەم خەوە ئیمڕۆکە جەنگەی کارە کـوردە گیـان!

گۆڤاری نیشتمان
ژمارە ٧-٩، بەهاری ١٣٢٤

دەستی تەزیو

حەیفە ئەو دەستە کە گوڵزاری دەنەخشاند، بشکێ
حەیفە ئەو دەستە کە دڵداری دەگەوزاند، بشکێ
حەیفە دەستێ کە بە لەرزی و بە تەزیوی دیسان
دوژمنی ملهوڕی زۆرداری دەلەرزاند، بشکێ

١٩٧٦

کوانێ؟

کوانێ ئەو پەنجە کە توندی دەکوشی مەمکی توند؟
کوانێ ئەو پێیە کە بۆ ژوانێ دەچوو گوندا و گوند؟
کوانێ ئەو چاوە کە هەر جوانی دەبینی و چیدی؟
کوانێ ئەو بیرە کە هەڵدەفڕی بەرەو بەرزی و دوند؟

پەرستاری رەشپۆش

پزیشکم شەرمەزار بۆوە کە نەیتوانی بکا چارم
دەبێ هیوام بە مان چەند بێ کە رەشپۆشە پەرستارم؟
دەڵێی چۆنی؟ چلۆنت تێگەیێنم دەرد و ئازارم؟
بە ساغیش نەیتوانی هەستی من دەربڕێ گوفتارم

١٩٧٦

خۆزگە

خۆزگە وەك خۆر نەمدیبایە شەوی تار
خۆزگە تاوێ رامنەبواردبایە بێ یار
خۆزگە پیری کەلەلای نەدەکردم
خۆزگە لە یەکەم ژوانگەدا دەمردم

١٩٧٧

خاك

بۆت نووسیوم بۆت بنووسم ئـەمن چیـم؟
دوندی قەندیل، گۆڕەپانی هـەڵگورد نـیم
بـــەرەو بـــەرزی دەچـــم ئەگەرچـــی وردم
خـاكی بـەر پێـی تێكۆشـەرێكی كـوردم

١٩٧٨

خەوم نایە

بەیان ئەنگووت و شەو رابورد و من هێشتا خەوم نایـە
دەخوێنن بولبـول و قـومری، بـەڵام قاسپەی كـەوم نایـە
خـەیاڵ دەمباتـە جـێژوانـی شـەوانی لاوەتـی، ئەمـــا
خرینگـــەی بازنـــە و خڕخـــاڵ و بـــەرمووری ئـــەوم نایـــە

جوانی رەشپۆش

گوتی: ئەی بلبلە سەرمەستەكە بۆ خامۆشی؟
گوتـم: ئەی نۆ گوڵە خۆڕسكەكە كوا دڵخۆشی؟!
گوتی: ئەی شاعیرە گەشبینەكە بۆ رەشبینی؟
گوتـم: ئەی ناسكە تەڕپۆشەكە بۆ رەشپۆشی؟!